

# Geven en werven in de culturele sector in Nederland, 2011-2020

**Stephanie Koolen-Maas, Claire van Teunenbroek en René Bekkers**

Centrum voor Filantropische Studies

Vrije Universiteit Amsterdam

Amsterdam, 19 oktober 2021



## Samenvatting

De cultuursector in Nederland werft steeds meer inkomsten uit particuliere bronnen en is steeds ondernemender, maar blijft sterk afhankelijk van overheidssubsidie. Dit blijkt uit een onderzoek van het Centrum voor Filantropische Studies van de Vrije Universiteit Amsterdam naar veranderingen in het geefgedrag en de inkomsten van culturele instellingen die geregistreerd zijn bij de belastingdienst als “culturele ANBI’s”. In het onderzoek zijn gegevens geanalyseerd over giften aan cultuur door Nederlandse huishoudens, bedrijven, fondsen en loterijen en gegevens over de inkomsten van culturele instellingen in Nederland in de periode 2011-2020.

Sinds 2011 is het totaal aan bijdragen aan cultuur toegenomen, van €293 miljoen in 2011 naar €439 miljoen in 2018. Omdat het totaalbedrag aan bijdragen aan andere doelen ook is toegenomen is er weinig veranderd in het aandeel van cultuur als percentage van de totale giften. Dat was 7% in 2011 en is 8% in 2018. Hoewel het onderzoek geen evaluatie is van het beleid, blijkt dat na de invoering van de fiscale multiplier voor giftenaftrek in de inkomstenbelasting de giften van huishoudens aan cultuur nauwelijks zijn toegenomen. De giften aan cultuur van vermogende Nederlanders, die vaker geven aan cultuur en vaker gebruik maken van de giftenaftrek, zijn na de invoering van de multiplier zelfs afgenomen. Nader onderzoek is nodig om vast te stellen waarom dit zo is.

Ook het gedrag van culturele instellingen is veranderd, hoewel niet met zekerheid vastgesteld is waardoor dat komt en hoe representatief de respons is. Culturele instellingen die aan het onderzoek hebben meegedaan in 2019 - nog vóór de Coronacrisis dus - lijken sterker afhankelijk van subsidies dan in voorgaande jaren. De financieringsmix van culturele instellingen is niet systematisch evenwichtiger geworden. De culturele instellingen in het onderzoek zijn wel duidelijk ondernemender geworden, zowel in hun houding als in hun gedrag. Deze culturele instellingen zijn naar eigen zeggen vooral innovatiever geworden.

Het COVID-19 virus heeft de inkomsten, uitgaven en activiteiten van culturele instellingen sterk verstoord. Voor veel culturele instellingen zijn de inkomsten uit publieksactiviteiten en indirecte inkomsten sterk afgenomen, terwijl private inkomsten en sponsoring weinig vervangende inkomsten hebben opgeleverd. Subsidies blijken een bron van stabiliteit te zijn voor veel culturele instellingen. Culturele instellingen blijken in zekere mate veerkrachtig te zijn: zij hebben hun activiteiten en programma's aangepast. Culturele instellingen blijken minder veerkrachtig wanneer het aankomt op het genereren van vervangende inkomsten of het verlagen van de uitgaven.

## **Uitgebreide samenvatting in kernpunten**

De rapportage bestaat uit drie delen, met de volgende bevindingen.

### I. Geefgedrag aan cultuur in Nederland, 2011-2018

- Sinds 2011 is het totaal aan bijdragen aan cultuur toegenomen, van €293 miljoen in 2011 naar €439 miljoen in 2018. Omdat het totaalbedrag aan bijdragen aan andere doelen ook is toegenomen is er sinds 2011 weinig veranderd in het aandeel van cultuur in de totale giften. Het percentage was in 2011 7% en ligt in 2018 op 8%.
- Het totaalbedrag bestaat uit bijdragen van huishoudens, bedrijven, fondsen, kansspelen en individuen (nalatenschappen). De bijdragen aan cultuur in 2018 door huishoudens zijn geschat op €78 miljoen. Bedrijven droegen in 2018 voor een geschat bedrag van €174 miljoen bij aan cultuur. Uit kansspelen ontving de sector cultuur €80 miljoen. Fondsen gaven uit de opbrengst van het vermogen in 2018 €75 miljoen aan cultuur. Uit nalatenschappen kwam nog €33 miljoen.

#### *Giften aan cultuur door huishoudens*

- In 2018 was de gemiddelde gift aan cultuur per huishouden €5 per jaar.
- Eén op de tien huishoudens gaf geld aan cultuur. Onder de huishoudens die aan cultuur gaven, lag het gemiddelde op €48 per jaar. De helft van de huishoudens gaf meer dan €20.
- Er is sinds 2011 in euro's een toename in giften aan de culturele sector onder huishoudens. Gecorrigeerd voor inflatie gaven huishoudens in 2018 ongeveer evenveel aan cultuur als in 2015.

#### *Giften aan cultuur van vermogende huishoudens*

- In 2018 was de gemiddelde gift aan cultuur per vermogend huishouden €63.
- In 2018 gaf twee op de tien vermogende huishoudens geld aan cultuur. Onder de vermogende huishoudens die aan cultuur gaven lag het gemiddelde op €295 per jaar. De helft van de vermogende huishoudens gaf meer dan €79.
- Het percentage van de vermogende huishoudens dat geeft aan cultuur is afgenomen van 29% in 2011 naar 21% in 2018. We zien sinds 2011 een daling in giften aan de culturele sector onder vermogende huishoudens. Gecorrigeerd voor inflatie gaven vermogende huishoudens in 2018 minder aan cultuur dan in 2015.

### *Generatieverschillen in giften aan cultuur*

- Oudere generaties geven vaker aan cultuur dan jongere generaties. Ook lag de gemiddelde gift aan cultuur voor oudere generaties hoger dan voor jongere generaties.
- Oudere generaties gaven in 2018 beduidend meer dan in voorgaande jaren.
- Ook onder vermogende huishoudens gaf de oudste generatie vaker aan cultuur dan de jongere generaties. We zien onder vermogende Nederlanders een daling in de giften aan cultuur in alle generaties.

### *Online geven aan cultuur*

- Huishoudens die aan cultuur gaven, gaven vaker online (9%) dan huishoudens die niet aan cultuur gaven (4%). Huishoudens die aan cultuur gaven, gaven vaker via crowdfunding (22%) dan huishoudens die niet aan cultuur gaven (9%).

### *Gebruik van de giftenaftrek*

- Het percentage van de huishoudens dat gebruik heeft gemaakt van de giftenaftrek is sinds 2011 afgenomen. De hoogte van de aftrekpost is wel toegenomen. Giften aan cultuur zijn onder huishoudens die gebruik maken van de giftenaftrek toegenomen, maar blijven laag.
- Vermogende huishoudens gebruikten de giftenaftrek vaker dan niet-vermogende huishoudens. Sinds 2011 is het gebruik van de giftenaftrek door zeer vermogende Nederlanders gestegen. Vermogende Nederlanders zijn sinds de invoering van de multiplier echter niet meer gaan geven aan cultuur.
- De drempel voor de giftenaftrek is steeds vaker een obstakel voor het gebruik van de aftrekpost onder huishoudens. Deze trend zien we niet onder vermogende Nederlanders.

### *Giften aan cultuur door bedrijven*

- In 2018 ging ongeveer 11% van alle bijdragen van de Nederlandse bedrijven aan goede doelen naar cultuur, in totaal naar schatting €174 miljoen. Dit is ongeveer hetzelfde bedrag als in 2011.
- Ongeveer een derde van de bijdragen aan cultuur deden bedrijven in natura en mankracht. De bijdragen aan cultuur van bedrijven bestonden in 2018 voornamelijk uit sponsoring (73%) en voor een klein deel uit giften (27%).

## II. Inkomsten van culturele instellingen in de periode 2012-2019

- Zeven jaar na de invoering van de Geefwet en de start van overheidsbezuinigingen op culturele instellingen zien we dat de houdingen over ondernemerschap van culturele instellingen die aan het onderzoek hebben deelgenomen duidelijk positiever zijn geworden. Deze instellingen die bij de belastingdienst geregistreerd zijn als culturele ANBI zijn sinds 2015 naar eigen zeggen vooral innovatiever geworden. Ook de houding van deze culturele instellingen ten opzichte van onafhankelijkheid van de overheid en het samenwerken met het bedrijfsleven zijn positiever geworden.
- De afhankelijkheid van subsidies van de culturele instellingen die aan het onderzoek hebben deelgenomen is in 2019 nog altijd groot. Dit was al zo voordat de effecten van de Coronacrisis optraden. De financieringsmix van culturele instellingen is niet evenwichtiger geworden dan voorheen.
- De inkomsten van culturele instellingen in het onderzoek zijn in de periode 2012 – 2019 toegenomen. Net als in voorgaande jaren zien we in 2019 grote verschillen tussen kleine en grote culturele instellingen in de herkomst en de diversiteit van de inkomsten. De financieringsmix verschilt sterk per inkomensklasse.
- Grotere culturele instellingen in het onderzoek zijn sterker afhankelijk van subsidie en inkomsten uit publieksactiviteiten en halen een kleiner deel van de inkomsten uit fondsenwerving. Private inkomsten en sponsoring zijn voor de groep zeer kleine instellingen een belangrijker onderdeel van de totale inkomsten.
- Het beeld per inkomensklasse onder de culturele instellingen in het onderzoek:
  - Zeer kleine instellingen met inkomsten van maximaal € 2.000 verkregen een groot deel van hun inkomsten uit private inkomsten, sponsoring, en andere inkomsten. Een klein deel komt uit publieksactiviteiten. Zeer kleine instellingen waren in 2019 afhankelijker van sponsoring en andere inkomsten dan in 2012, maar minder afhankelijk van subsidies, private, directe en overige inkomsten.
  - Voor kleine instellingen met inkomsten tussen de €2.000 en € 50.000 waren subsidies, publieks- en private inkomsten de belangrijkste inkomstenbronnen. Zij verkregen in 2019 maar een klein deel van hun inkomsten uit sponsoring, indirecte of overige en andere inkomsten. De financieringsmix van kleine instellingen is niet veel veranderd tussen 2012 en 2019.
  - Middelgrote instellingen met inkomsten tussen € 50.000 en € 1.500.000 verkregen in 2019 een groot deel van hun inkomsten uit subsidies en publieksactiviteiten. Een klein deel van de inkomsten was afkomstig uit private inkomsten en

sponsoring, indirecte of overige en andere inkomsten. In 2012 was de samenstelling van inkomstenbronnen in deze groep instellingen ongeveer hetzelfde als in 2019.

- Voor grote en zeer grote culturele instellingen met minimaal €1,5 miljoen aan inkomsten zijn subsidies en publieksinkomsten de belangrijkste inkomstenbronnen. Private inkomsten, sponsoring, indirecte en overige inkomsten en andere inkomsten genereren slechts een klein deel van de inkomsten voor grote en zeer grote instellingen in 2019. Vergeleken met 2012 zijn grote en zeer grote instellingen afhankelijker geworden van subsidies en publieksinkomsten in 2019.
- Culturele instellingen in het onderzoek die actief communiceren over de Geefwet genereren over het algemeen meer inkomsten.
- Grotere culturele instellingen in het onderzoek hebben meer kennis over de Geefwet, doen vaker aan fondsenwerving en hebben ook vaker personeel in dienst voor fondsenwerving. Toch neemt het aandeel van private en sponsorinkomsten op de totale inkomsten af naarmate de instelling groter is.

### III. Inkomsten, uitgaven en activiteiten van culturele instellingen in de Coronacrisis

- Een grote meerderheid van de culturele instellingen die aan het onderzoek hebben deelgenomen heeft in de periode maart – december 2020 in de Coronacrisis de inkomsten zien afnemen. Hoewel de resultaten vertekend kunnen zijn doordat de grotere culturele instellingen eerder in de crisis aan het onderzoek hebben meegedaan, zien we toch dat bij grotere instellingen de inkomsten vaker en sterker afnamen.
- Gemiddeld constateren de instellingen in het onderzoek met een afname van de inkomsten een afname van de helft van de begroting van 2020.
- Instellingen hebben in 2020 vooral de inkomsten uit publieksactiviteiten en indirecte inkomsten zien afnemen. Ook zien culturele instellingen een afname in de indirecte inkomsten uit horeca en verhuur. Fondsenwerving blijkt geen reddingsboei, omdat ook de sponsorinkomsten en private inkomsten het afgelopen jaar afnamen. Subsidies blijken een bron van financiële stabiliteit geweest te zijn in de Coronacrisis.
- De helft van de culturele instellingen die aan het onderzoek hebben deelgenomen ontving in 2020 vervangende inkomsten. Instellingen genereren ook zelf vervangende inkomsten door o.a. een beroep te doen op algemene of sectorspecifieke maatregelen of

op andere manieren. Grotere instellingen hebben vaker geprobeerd vervangende inkomsten te genereren dan kleinere instellingen.

- We zien grote verschillen tussen inkomensklassen in de manier waarop de Coronacrisis de inkomsten heeft beïnvloed. Grotere instellingen zijn overeind gebleven door inkomsten uit subsidies en private bronnen. Onder kleinere instellingen zijn de publieksinkomsten minder vaak afgenomen. Zij zagen juist de inkomsten uit subsidies, sponsoring en andere bronnen vaker afnemen.
- Vrijwel alle instellingen die aan het onderzoek hebben deelgenomen hebben veerkracht getoond in hun activiteiten en programma's. Bijna 90% van de culturele instellingen heeft culturele activiteiten en programma's aangepast sinds maart 2020. Een kwart van de instellingen is erin geslaagd om bestaande activiteiten en programma's aan te blijven bieden of bood deze aan een kleiner publiek of op een andere manier aan (bijv. online).
- Culturele instellingen hebben op verschillende manieren geprobeerd hun uitgaven te verlagen. Instellingen verlaagden de uitgaven door in te teren op het vermogen, de inhuur van medewerkers te verminderen of door minder of geen huur te betalen.
- Het toekomstperspectief van culturele instellingen in het onderzoek omtrent fondsenwerving in de komende 12 maanden is sterk verdeeld. 45% van de culturele instellingen ziet geen tot weinig kansen, 50% ziet redelijk tot veel kansen voor fondsenwerving. Grote(re) instellingen zien vaker meer kansen voor fondsenwerving. Deze cijfers verschillen niet van eerdere jaren.
- Culturele instellingen in het onderzoek zien de meeste kansen voor het genereren van inkomsten bij publieke en private (culturele) fondsen. Culturele instellingen zien de minste kansen voor het genereren van inkomsten uit crowdfunding en sponsoring door bedrijven.

#### IV. Beperkingen

- Dit onderzoek is geen formele evaluatie van de Geefwet en de multiplier voor giften aan cultuur.
- We hebben op grond van de gegevens die we ter beschikking hebben een heel rijk beeld van de feitelijke veranderingen in het geefgedrag en het gedrag van culturele instellingen. Maar we kunnen niet met zekerheid vaststellen hoe deze veranderingen beïnvloed zijn door de invoering van de Geefwet. We kunnen de effecten van de Geefwet namelijk niet isoleren van andere invloeden zoals de

gelijktijdige bezuinigingen aan culturele instellingen, veranderingen in de conjunctuur en lange termijn veranderingen in geefgedrag.

- We hebben niet vast kunnen stellen waarom de giften aan cultuur niet zijn toegenomen onder huishoudens die gebruik maken van de giftenaftrek. Om die vraag te beantwoorden is nader onderzoek nodig.
- We adviseren nieuw onderzoek te doen naar verbeteropties voor de multiplier in de giftenaftrek.
- Het onderzoek onder culturele instellingen is gebaseerd op een beperkt aantal waarnemingen. Dat zijn vooral de culturele instellingen geweest die gereageerd hebben op de uitnodiging voor het onderzoek. De mate waarin de respons representatief is voor de gehele culturele sector is onbekend. Daarnaast verschilt de samenstelling van de response per jaar. Strikt genomen kunnen we daarom aan de hand van de gegevens over culturele instellingen geen uitspraken doen over ontwikkelingen in de gehele culturele sector.
- Ten tijde van de dataverzameling was de onzekerheid onder culturele instellingen met betrekking tot de Coronacrisis groot. Daarom moeten we de antwoorden als een inschatting van de situatie interpreteren, waarbij die inschatting bovendien de verwachtingen over de toekomst zal beïnvloeden. Daarnaast strekt de dataverzameling onder culturele instellingen over een langere periode, namelijk oktober tot en met december 2020. Omdat de situatie en de vooruitzichten sterk onderhevig waren aan verandering is het moment waarop de respondent de vragenlijst heeft ingevuld van directe invloed op de response. Hierdoor kunnen de resultaten over de invloed van de Coronacrisis op de inkomsten, uitgaven en activiteiten van culturele instellingen vertekend zijn.



## Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Uitgebreide samenvatting in kernpunten .....	3
I. Geefgedrag aan cultuur in Nederland, 2011-2018 .....	3
II. Inkomsten van culturele instellingen in de periode 2012-2019 .....	5
III. Inkomsten, uitgaven en activiteiten van culturele instellingen in de Coronacrisis .....	6
IV. Beperkingen.....	7
Inhoudsopgave .....	9
Vooraf.....	11
Woorden van dank.....	12
Hoofdstuk 1 – Achtergrond .....	13
1.1 De Geefwet .....	13
1.2 COVID-19.....	15
1.3 Opzet van het onderzoek.....	17
1.4 Beperkingen.....	18
Hoofdstuk 2 – Geefgedrag.....	22
2.1. Opzet.....	22
2.2. Het onderzoek Geven in Nederland .....	23
2.3. Totaal aan bijdragen aan cultuur .....	23
2.4. Giften aan cultuur door huishoudens.....	26
2.5 Generatieverschillen in giften aan cultuur .....	30
2.6. Online geven aan cultuur.....	34
2.7. Veranderingen in het gebruik van de giftenaftrek en het geefgedrag.....	36
2.8. Giften aan cultuur door bedrijven .....	43
Hoofdstuk 3 – Inkomsten van culturele instellingen.....	46
3.1. Inkomsten van culturele instellingen .....	46
3.2. Investerings in het genereren van inkomsten.....	67
3.3 Alternatieve vormen van financiering.....	73

3.4. De Geefwet.....	75
3.5. Ondernemerschap .....	79
Hoofdstuk 4 – Invloed van COVID-19 op inkomsten van culturele instellingen .....	95
4.1. Sterke daling van inkomsten van culturele instellingen in 2020 .....	98
4.2. Hoe culturele instellingen zich hebben aangepast tijdens COVID-19 .....	103
4.3. Het toekomstperspectief van culturele instellingen .....	107
Hoofdstuk 5 – Conclusies en suggesties.....	110
5.1. Giften aan cultuur zijn toegenomen, maar niet ten koste van andere doelen .....	110
5.2. De financieringsmix van culturele instellingen is niet evenwichtiger geworden in 2019 .....	112
5.3. COVID-19 heeft de inkomsten van culturele instellingen sterk verlaagd .....	114
5.4. Hoe nu verder? .....	116
Literatuur .....	119
Bijlagen .....	125
Bijlage A. Methodologische verantwoording .....	125
Bijlage B. Vragenlijst fondsenwerving door culturele instellingen .....	138
Bijlage C. Additionele tabellen.....	162

## Vooraf

Dit rapport doet verslag van onderzoek dat het Centrum voor Filantropische Studies van de Vrije Universiteit Amsterdam met subsidie van het ministerie van OCW heeft uitgevoerd naar de veranderingen in het geefgedrag aan culturele instellingen in de periode 2011-2018 en de inkomsten uit giften, sponsoring en andere bronnen van culturele instellingen in Nederland in de periode 2012-2019. Het onderzoek is een vervolg op twee voorgaande rapportages over de jaren 2012-2014 en 2012-2015 die respectievelijk in juni 2016 (Franssen & Bekkers, 2016) en juni 2017 (De Nooij et al., 2017) zijn verschenen. Het huidige rapport volgt in grote lijnen dezelfde opzet. We analyseren eerst gegevens over het geefgedrag, en vervolgens gegevens over de inkomsten van culturele instellingen. In beide delen onderzoeken we een langere periode dan voorheen: 2011-2018 voor het geefgedrag en 2012-2019 voor de inkomsten van instellingen. Daarnaast laten we zien hoe de inkomsten en perspectieven van culturele instellingen in Nederland in 2020 door COVID-19 zijn veranderd.

In het onderzoek beantwoorden we drie vragen:

- 1 Hoe is het geefgedrag van huishoudens en bedrijven aan culturele instellingen en andere categorieën goededoelenorganisaties veranderd in 2018?
- 2 Hoe zijn de inkomsten van culturele instellingen veranderd in 2019?
- 3 Hoe heeft COVID-19 de inkomsten, uitgaven en activiteiten van culturele instellingen beïnvloed in 2020?

Het onderzoek onder culturele instellingen is gericht op de gehele culturele sector, maar heeft bijzondere aandacht voor de grootste culturele instellingen in Nederland.

De opbouw van dit rapport is als volgt. In hoofdstuk 1 schetsen we de achtergrond van het onderzoek. We bespreken kort de resultaten van de twee voorgaande rapportages over de jaren 2011-2014 en 2011-2015. In hoofdstuk 2 bespreken we de resultaten van het onderzoek naar het geefgedrag van huishoudens en bedrijven aan culturele instellingen. In hoofdstuk 3 bespreken we de resultaten van het onderzoek naar de inkomsten van culturele instellingen. In hoofdstuk 4 bespreken we de resultaten van het deelonderzoek naar de invloed van COVID-19 op de inkomsten van culturele instellingen. We besluiten in hoofdstuk 5 door de perspectieven van gevers en culturele instellingen bij elkaar te brengen.

## Woorden van dank

Dit rapport konden we samenstellen met hulp van velen. Ten eerste danken we onze collega's. Barbara Gouwenberg bedanken we voor haar hulp bij de coördinatie van het onderzoek. Arjen de Wit bedanken we omdat hij de basis heeft gelegd voor veel analyses van het geefgedrag door huishoudens (zie ook Bekkers & De Wit, 2015; De Wit & Bekkers, 2017). We bedanken twee student-assistenten voor hulp bij de data verzameling: Florian van Heijningen hielp bij het verzamelen van contactgegevens van culturele instellingen en bij het verzamelen van jaarverslagen, en Fiere Bonnerman hielp bij het invoeren van gegevens uit jaarverslagen.

Ten tweede bedanken we degenen die gegevens beschikbaar hebben gesteld en hebben geholpen bij het verhogen van de respons. Jos van Hezewijk van Elite Research bedanken we voor het beschikbaar stellen van adresgegevens voor het onderzoek naar vermogende Nederlanders. We bedanken Noud van Berckel en Koos de Jongste van het Kenniscentrum Filantropie voor het beschikbaar stellen van adresgegevens van culturele instellingen. We bedanken het CBS voor het samenstellen van tabellen over het gebruik van de giftenaftrek. We bedanken tevens Berend Schans en Arne Dee van de Vereniging Nederlandse Poppodia en – Festivals (VNPF) voor onder de aandacht brengen van het onderzoek bij poppodia en festivals; en voor de gegevens over 2019 vanuit het Poppodium Analyse Systeem (PAS). Dit online systeem biedt podia, aangesloten bij de VNPF, de mogelijkheid hun bedrijfsmatige cijfers aan te leveren via een online vragenlijst. Dit betreft cijfers over de organisatie, activiteiten, optredens, bezoeken, horeca, werkgelegenheid, inkomsten en uitgaven. We bedanken Laura Santacreu van de Postcode Loterij voor het onder de aandacht brengen van het onderzoek bij de culturele instellingen die giften ontvangen van de Postcode Loterij.

Tenslotte bedanken we Daniëlle Cozijnsen, Robert Oosterhuis en Emilie van Heydoorn van het ministerie van OCW voor hun suggesties naar aanleiding van de conceptvragenlijst en het conceptrapport.

Alle informatie over dit onderzoek, inclusief het onderzoeksvoorstel, de vragenlijsten, en bijlagen met tabellen en figuren is beschikbaar op <https://osf.io/5mwdb/> en via [www.sectorcultuur.nl](http://www.sectorcultuur.nl).

## Hoofdstuk 1 – Achtergrond

In dit hoofdstuk beschrijven we eerst de aanleiding voor de eerste twee delen van dit onderzoek: de invoering van de Geefwet in 2012 en de ontwikkelingen in het geefgedrag en de financiële positie van culturele instellingen tot 2019. Daarna beschrijven we de aanleiding voor het derde deelonderzoek: de wereldwijde uitbraak van COVID-19 en de coronamaatregelen om het virus niet verder te verspreiden die een invloed hebben op culturele instellingen. Ten slotte beschrijven we de opzet van het onderzoek.

### 1.1 De Geefwet

Op 22 juni 2012 publiceerde de staatssecretaris van Financiën de uitvoeringsregeling voor de Geefwet (Weekers, 2012). Omdat we in voorgaande rapportages (Franssen & Bekkers, 2016; De Nooij et al., 2017) uitgebreid hebben stilgestaan bij de Geefwet volstaan we hier met een korte weergave van het doel en de werking van de wet. Het doel van de wet was tweeledig: enerzijds moest de wet het totaal aan giften van particulieren en bedrijven aan cultuur verhogen, en anderzijds moest de wet culturele instellingen aanmoedigen intensiever fondsen te werven. Om deze doelen te bereiken wijzigde de Geefwet de Wet inkomstenbelasting 2001 door de introductie van een multiplier voor giften aan culturele instellingen. De multiplier houdt in dat een schenker de gift bij de belastingaangifte mag verhogen met een additioneel percentage en daardoor belastingvoordeel geniet over een hoger bedrag dan de oorspronkelijke gift. De hoogte van de giftenaftrek is afhankelijk van de hoogte van het inkomen, de hoogte van de gift en van de vraag of het een eenmalige of periodieke gift betreft. De multiplier-regeling geldt zowel voor individuen als bedrijven, al verschilt de hoogte van de multiplier en de nodige condities. De multiplier verhoogde de aftrekbaarheid van giften aan culturele instellingen voor huishoudens en bedrijven. Door giften aan culturele instellingen fiscaal aantrekkelijker te maken verwachtte de staatssecretaris dat de giften aan cultuur zouden stijgen.

Toen de Geefwet werd aangekondigd en nog voordat hij inging, bracht het ministerie van OCW het budget voor subsidies aan culturele instellingen flink terug. Het signaal dat de invoering van de multiplier tegelijk met de bezuinigingen gaf was dat cultuur meer een kwestie van particuliere betrokkenheid moest worden dan voorheen. De overheid verminderde haar directe steun voor culturele instellingen. Een gedeeltelijke compensatie betrof een hogere belastingteruggave voor burgers en bedrijven die het werk van culturele instellingen financieel waarderen met giften. In eerste instantie gold de Geefwet tot en met 31 december 2017. Op 10 oktober 2017 presenteerde het kabinet-Rutte III onder de titel “Vertrouwen in de toekomst”

een regeerakkoord met daarin onder andere de boodschap dat “de Geefwet blijft” (Regeerakkoord 2017, p. 19). Hetzelfde regeerakkoord benadrukte dat de culturele sector – na een periode van flinke hervormingen – er in geslaagd is om nieuwe geldstromen, nieuw publiek en verrassende samenwerkingsvormen te vinden. Sinds 31 oktober 2017 (Nijboer, 2017) is de Geefwet van kracht voor onbepaalde tijd.

Het eerste onderzoek over de kalenderjaren 2012, 2013 en 2014 gaf een mogelijke indicatie dat de Geefwet werkt (Franssen & Bekkers, 2016). Vooral de zeer grote instellingen bleken er tussen 2012 en 2014 op vooruitgegaan, waarbij een Mattheuseffect zichtbaar werd: bij de grotere instellingen was de toename groter dan bij de kleinere, waardoor de verschillen in de culturele sector groter werden. We konden toen de veranderingen in het geefgedrag en het gedrag van culturele instellingen alleen op een betrekkelijk korte termijn onderzoeken. De Geefwet werd namelijk ingevoerd in 2012 en goedgekeurd door de Europese Commissie in maart 2013. Omdat de tijdsperiode tussen het onderzoek en de invoering van de Geefwet in 2012 ontoereikend was, konden we niet spreken van een verandering in het geefgedrag en gedrag van culturele instellingen.

In het tweede onderzoek hebben we daarom een extra meting van het geefgedrag en van de inkomsten van culturele instellingen geanalyseerd over het kalenderjaar 2015. Drie jaar na de invoering van de Geefwet begonnen toen de veranderingen duidelijker zichtbaar te worden bij culturele instellingen (De Nooij et al., 2017). Op de langere termijn verwachtten we dat het effect van de Geefwet meer zou uitkristalliseren en beter zichtbaar zou worden in het geefgedrag en in de inkomsten en het ondernemerschap van culturele instellingen.

Het derde onderzoek dat nu voor u ligt maakt het mogelijk om de veranderingen in het geefgedrag en binnen culturele instellingen over een langere periode te bestuderen. We bestuderen het geefgedrag over een periode van zes jaar (2012 – 2018) en de inkomsten van culturele instellingen over een periode van zeven jaar (2012 – 2019).

Dit rapport biedt daarmee zicht op veranderingen in het geefgedrag aan cultuur en veranderingen in de inkomsten en het ondernemerschap van culturele instellingen in Nederland. De resultaten bieden inzicht in de mate waarin de twee doelen van de Geefwet – het stimuleren van de giften aan cultuur en het stimuleren van ondernemerschap van culturele instellingen – zes en zeven jaar na de invoering van de Geefwet zijn bereikt. We benadrukken

daarbij dat het moeilijk blijft om vast te stellen of – en in hoeverre – de veranderingen in geefgedrag en binnen culturele instellingen ook het resultaat zijn van de Geefwet. De invloed van de Geefwet kunnen we niet los zien van de financiële noodzaak voor culturele instellingen om naar alternatieve inkomsten te zoeken. De bezuinigingen op cultuur hebben culturele instellingen ook gedwongen naar andere bronnen van inkomsten op zoek te gaan.

Ook is het niet goed mogelijk de effecten van de Geefwet van structurele ontwikkelingen in het geefgedrag te onderscheiden. In dezelfde tijd waarin culturele instellingen de geefmarkt hebben betreden zijn ook universiteiten, (academische) ziekenhuizen en andere non-profit organisaties steeds intensiever fondsen gaan werven, waardoor de competitie op de geefmarkt is toegenomen. Daarnaast zien we de afgelopen jaren dat het geefgedrag aan het veranderen is. Dit komt enerzijds door veranderingen in de samenstelling van de bevolking en de vervanging van oudere generaties door jongere (Bekkers & Van Teunenbroek, 2020). Anderzijds verandert het geefgedrag door maatschappelijke en technologische ontwikkelingen. We benadrukken de opkomst van crowdfundingplatforms (Bekkers, Van Teunenbroek, Borst, Koren & Keuper, 2015). Crowdfunding is in Nederland met name succesvol gebleken in de culturele sector, veel meer dan in andere sectoren (Crowdfundingcijfers.nl, 2021). Het platform Voordekunst.nl, dat inmiddels 10 jaar bestaat, is de drijvende kracht achter het succes van crowdfunding in de culturele sector. Een van de hoofddoelstellingen van het platform is het vergroten van het draagvlak voor kunst en cultuur (Voordekunst.nl, n.d.). De andere hoofddoelstelling van het platform is het stimuleren van ondernemerschap in de culturele sector.

## 1.2 COVID-19

Eind 2019 dook voor het eerst het coronavirus (COVID-19) op in de regio Wuhan in China. Dit bleek de start van een uitbraak van een nieuw coronavirus, ook wel SARS-CoV-2 genoemd. Het virus kan de ziekte COVID-19 veroorzaken. Al snel verspreidde het coronavirus zich vanaf eind februari 2020 naar de rest van de wereld. Het coronavirus en de maatregelen die er wereldwijd tegen zijn genomen hebben in 2020 een grote impact gehad op alle terreinen in het dagelijks leven, waaronder de economie, het bedrijfsleven, en goede doelen organisaties. De coronamaatregelen hebben specifiek ook invloed op de cultuursector, in het bijzonder op het aanbod en de toegankelijkheid van cultuur, inclusief cultuurbezoek en cultuur beoefening.

Terwijl culturele instellingen vanaf 2012 onafhankelijker moesten worden van overheidssubsidie en meer inzetten op het verkrijgen van publieksinkomsten, en inkomsten uit fondsenwerving en sponsoring, legt de COVID-19 pandemie de kwetsbaarheid en het spanningsveld bloot van

deze verschuiving (Broekema & Fransman, 2020). De verminderde afhankelijkheid van overheidssubsidies leidde tot een grotere afhankelijkheid van publieksinkomsten en commerciële inkomsten. Die bronnen zijn door COVID-19 en de maatregelen sterk onder druk is komen te staan. Juist de culturele instellingen die de afgelopen jaren hebben ingezet op eigen inkomsten en ondernemerschap, zijn extra geraakt omdat hun publieksinkomsten wegvielen. Vorig jaar signaleerde het SCP al dat de impact van de corona restricties groter is naarmate de afhankelijkheid van publieksinkomsten groter is (Van den Broek, 2020, p. 9). Recent kwam dit ook naar voren in een onderzoek van de Boekmanstichting, SiRM en Significant APE (Goudriaan et al., 2021).

Tijdens de Coronacrisis maakte het kabinet 300 miljoen euro vrij om de culturele sector te ondersteunen. Volgens Klamer (2020) zou deze 300 miljoen uitsluitend bij de gesubsidieerde culturele instellingen terecht komen. Ook konden culturele instellingen een beroep doen op de Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW-regeling), waarbij de lonen van werknemers voor een groot deel worden gecompenseerd door de overheid. De Museumvereniging pleitte in juli voor een verruiming van de Geefwet als fiscale stimulans voor kleine en gulle gevers aan culturele instellingen.

Volgens Van den Broek (2020, p. 8), “werd de overheidssteun voor cultuur in het culturele veld in eerste instantie als te mager tot ontoereikend ervaren (Quekel 2020b, Prent 2020), een stemming die pas na de maatregelen in de nazomer omsloeg.” In augustus 2020 trok het kabinet nog eens 482 miljoen euro uit voor de culturele sector. Dit omdat het kabinet wil dat er ook na de Coronacrisis “een sterke culturele en creatieve sector staat” en wil vermijden “dat er grote gaten in de sector vallen” (Rijksoverheid, 2020).

Broekema en Fransman (2020, p. 15) stellen ook dat “de compensatieregelingen van de overheid onvoldoende zijn om al het inkomstenverlies te compenseren. Het is onvermijdelijk dat culturele organisaties de komende periode op zoek gaan naar nieuwe verdienmodellen en andere financiers om hun hoofd boven water te kunnen houden.” Het platform Cultuur+Ondernemen benadrukt hybride en digitale verdienmodellen (Stam & Wiegman, 2020). Een voorbeeld van een instelling die een onorthodoxe aanpak heeft gevolgd omdat zij geen subsidie krijgt en sterk afhankelijk is van publieksinkomsten is de Hermitage Amsterdam. De instelling startte begin 2021 een donatiecampagne (Burghoorn, 2021). In korte tijd slaagde de instelling erin een miljoen euro in te zamelen om het museum open te houden.



In juli 2020 pleitte Klamer (2020) voor meer betrokkenheid met de cultuur, en signaleerde dat er nauwelijks feiten zijn over het effect van de maatregelen op de cultuursector. Klamer (2020) riep op tot meer feiten en cijfers over de staat van de cultuursector tijdens COVID-19. Het huidige onderzoek geeft voor het eerst een breed beeld van de culturele sector in het afgelopen jaar. Volgens macro-economische ramingen is de culturele en creatieve sector in 2020 2,6 miljard euro aan publieksinkomsten misgelopen (Van den Broek, 2020 p. 8). Onduidelijk is hoe culturele instellingen de corona crisis ervaren. Wat is het effect van COVID-19 op de inkomsten, uitgaven en cultuur aanbod van culturele instellingen? Waar zien culturele instellingen kansen? Hoe schatten zij hun financiële situatie in ten tijden van COVID-19?

Om deze vragen te beantwoorden beschrijven we de invloed van het COVID-19 virus en de maatregelen op culturele instellingen in Nederland in het derde deel van dit rapport. Specifiek belichten we de situatie in de periode vanaf 1 maart tot oktober-december 2020 en de impact van de COVID-19 pandemie die culturele instellingen verwachten in het komend jaar op de inkomsten.

### 1.3 Opzet van het onderzoek

Dit rapport bestaat uit drie delen: een deelonderzoek naar het geefgedrag van huishoudens en bedrijven, een deelonderzoek naar de inkomsten van culturele instellingen, en een deelonderzoek naar de invloed van COVID-19 op culturele instellingen. De doelpopulatie van het onderzoek onder instellingen is beperkt tot de instellingen die als culturele ANBI geregistreerd zijn bij de belastingdienst. Hierdoor vallen commerciële bedrijven, individuele makers en initiatieven en stichtingen die geen ANBI zijn buiten het bestek van het onderzoek. In bijlage 1 staat een beschrijving van de gebruikte gegevens en methoden van onderzoek.

De resultaten in hoofdstuk twee zijn gebaseerd op gegevens van grote tweejaarlijkse steekproeven van Nederlandse huishoudens, vermogende Nederlanders en bedrijven. Ook hebben we gegevens geanalyseerd over de bijdragen van vermogensfondsen en goeddoelenloterijen aan cultuur. Deze gegevens zijn afkomstig uit het VU-onderzoek Geven in Nederland (Bekkers, Gouwenberg & Schuyt, 2020). Het jaar 2011 zien we in dit rapport als nulmeting, omdat dit voorafgaat aan de invoering van de Geefwet. De steekproeven onder huishoudens en bedrijven bevatten in de regel minimaal 1.000 ondervraagden. In het onderzoek naar het geefgedrag hebben we bijzondere aandacht aan een specifieke bevolkingsgroep: vermogende Nederlanders. Zij geven vaker en meer aan culturele

instellingen. Voor een uitgebreide methodologische verantwoording verwijzen we naar de bijlage bij het eerdere onderzoek (Bekkers et al., 2020).

Het deelonderzoek naar de inkomsten van culturele instellingen is gebaseerd op enquête gegevens onder culturele instellingen over de jaren 2012, 2013, 2014, 2015 en 2018 of 2019. Voor een uitgebreide methodologische verantwoording van het veldwerk verwijzen we naar bijlage 1. Het beeld voor de jaren 2012 en 2013 is gebaseerd op cijfers van meer dan 900 instellingen. Het beeld van de jaren 2014 en 2015 is gebaseerd op gegevens van respectievelijk 521 en 438 culturele instellingen. Voor het deelonderzoek naar culturele instellingen hebben we alle culturele instellingen die geregistreerd staan bij de Belastingdienst als culturele Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) benaderd met een uitnodiging voor het onderzoek. In de derde ronde van het onderzoek hebben we gegevens verkregen van 574 culturele instellingen over het kalenderjaar 2019. Van 553 culturele instellingen hebben we gegevens verkregen over het kalenderjaar 2019; van 21 instellingen hebben we gegevens verkregen over het kalenderjaar 2018. In deze rapportage refereren we voor beide jaren naar het kalenderjaar 2019.

Van een groep van 53 instellingen hebben we gegevens over de jaren 2012, 2013, 2014, 2015 en 2019. Deze groep noemen we de longitudinale groep. We hebben veel analyses in het onderzoek nog eens apart gedaan voor deze longitudinale groep, om een robuust beeld te krijgen dat niet verstoord wordt door steekproeffluctuaties. Daarbij is het wel belangrijk op te merken dat de longitudinale groep klein is en relatief weinig zeer kleine en zeer grote instellingen bevat. Op veel andere kenmerken, zoals locatie en soort instelling, komt de groep wel overeen met de grotere groepen instellingen waarvan gegevens over één van de jaren bekend zijn.

Het deelonderzoek naar de gevolgen van COVID-19 op de inkomsten van culturele instellingen is gebaseerd op enquête gegevens onder culturele instellingen die we hebben ondervraagd over het kalenderjaar 2020 met specifieke aandacht voor de verandering in inkomsten, uitgaven en activiteiten sinds maart 2020.

#### 1.4 Beperkingen

Dit onderzoek is geen formele evaluatie van de Geefwet. Minstens vier beperkingen bemoeilijken een zuivere schatting van de werking van de Geefwet. Ten eerste: het onderzoek is gebaseerd op een beperkt aantal waarnemingen onder culturele instellingen met een ANBI status. Dat zijn vooral de instellingen geweest die hebben gereageerd op de uitnodiging voor het onderzoek. Ten tweede: mate waarin de respons representatief is voor de gehele culturele

sector is onbekend. Ten derde: we kunnen de effecten van de Geefwet niet isoleren van andere invloeden. Ten vierde: ten tijde van de dataverzameling was de onzekerheid met betrekking tot de COVID-19 crisis groot.

De belangrijkste beperking aan het onderzoek is het beperkte aantal waarnemingen onder culturele instellingen. De 574 culturele instellingen die gegevens verstrekten over 2018 of 2019 zijn naar alle waarschijnlijkheid niet representatief voor de gehele culturele sector. Helaas is onbekend hoe sterk de response afwijkt van de gehele culturele sector, omdat er geen gegevens bekend zijn van alle culturele instellingen in Nederland.

De twee voorgaande onderzoeken (Franssen & Bekkers, 2016; De Nooij et al., 2017) gaven voor het eerst een inzicht in de inkomsten en het ondernemerschap van culturele instellingen in Nederland. In het eerste onderzoek hebben we veel moeite gedaan om ook inzicht te krijgen in de kleinere culturele instellingen die geen rijkssubsidie ontvangen. De groep culturele instellingen die hebben deelgenomen aan het tweede onderzoek over 2015 bestond voor een groter gedeelte uit middelgrote en grote instellingen dan de instellingen uit het eerste onderzoek. De responsgroep in het huidige onderzoek die gegevens aanleverde over 2018 en 2019 bestaat vergeleken met de responsgroepen uit de eerdere onderzoeken voor een groter gedeelte uit zeer grote culturele instellingen. Dit betekent dat we voorzichtig moeten zijn met het trekken van conclusies over de culturele sector als geheel op basis van de totale respons, omdat de samenstelling van de respons per jaar verschilt.

Om toch uitspraken te kunnen doen over veranderingen hebben we aparte analyses uitgevoerd voor verschillende inkomensklassen. De groep instellingen die aan het huidige onderzoek heeft deelgenomen geeft nog wel een breed beeld omdat instellingen van klein tot groot en uit alle onderdelen van de cultuursector hebben gereageerd. De hogere respons van de grote instellingen in het huidige onderzoek biedt ook een voordeel: daardoor is een groot deel van de totale inkomsten in de culturele sector in beeld gebleven. Een tweede strategie die we hebben gevolgd om trenduitspraken te kunnen doen is dat we de analyses apart hebben uitgevoerd voor een longitudinale groep van 53 instellingen, waarover we gegevens hebben voor meerdere jaren. Helaas hebben we slechts over 53 instellingen gegevens over de gehele periode 2012-2019. De longitudinale groep is niet representatief voor de gehele respons, maar het voordeel dat deze groep biedt is dat het steeds dezelfde instellingen zijn. Zo kunnen we over deze groep uitspraken doen over trends die niet vertekend zijn door steekproeffluctuaties.

Een tweede beperking van het onderzoek is dat we niet kunnen vaststellen in hoeverre de respons representatief is voor de gehele culturele sector in Nederland. Strikt genomen kunnen we daardoor aan de hand van de gegevens over culturele instellingen geen uitspraken doen over de gehele culturele sector. Dit komt omdat de belastingdienst geen gegevens publiceert over culturele instellingen met ANBI-status die we kunnen gebruiken om de representativiteit van de respons te bepalen. In andere landen, zoals in het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten, Duitsland en Zwitserland, zijn openbare gegevens beschikbaar over de instellingen die fiscale voordelen genieten. In Nederland stelt de belastingdienst geen registerdata over algemeen nut beogende instellingen beschikbaar.

Een derde beperking van het onderzoek is dat we geen harde uitspraken kunnen doen over de effecten van de invoering van de Geefwet. We hebben op grond van de gegevens die we ter beschikking hebben een heel rijk beeld van de feitelijke veranderingen in het geefgedrag en het gedrag van culturele instellingen. Maar we kunnen niet met zekerheid vaststellen hoe deze veranderingen beïnvloed zijn door de invoering van de Geefwet. Er bestaat geen controlegroep van instellingen die buiten het bereik van de Geefwet is gebleven. Er zijn geen burgers of bedrijven die niet door de Geefwet verhoogde aftrekbaarheid hebben gekregen van giften aan culturele instellingen. Alle burgers, bedrijven en culturele instellingen dezelfde wetswijziging ondergaan. Dit is een algemeen probleem in onderzoek naar beleid en wetgeving.

Daarnaast wordt het geefgedrag van burgers en bedrijven en het gedrag van culturele instellingen door een groot aantal factoren beïnvloed. Een eerste factor is de gelijktijdige bezuinigingen aan culturele instellingen door de landelijke overheid, provincies en gemeenten. Het besluit om te bezuinigen op cultuur komt voort uit het regeerakkoord van Kabinet-Rutte I uit september 2010 (Van den Broek, 2021). De bezuinigingen op subsidies aan culturele instellingen zijn in termen van het onderzoek een belangrijke verstoring die het effect van de Geefwet heeft beïnvloed. Dat de bezuiniging samenvalt met de invoering van de Geefwet maakt het moeilijk om de gedragseffecten van de Geefwet te isoleren. Daarnaast zijn op de korte termijn veranderingen in de conjunctuur van invloed. Bovendien zien we op de langere termijn veranderingen in het geefgedrag van burgers en bedrijven (Bekkers, Schuyt & Gouwenberg, 2017). Dit is zichtbaar in de grote spreiding van het geefgedrag aan cultuur tussen de onderzoekseenheden en over de tijd. Er zijn normaal gesproken grote verschillen in het geefgedrag aan cultuur tussen huishoudens en bedrijven onderling; de meeste bedrijven en huishoudens geven niet aan cultuur, en sommige bedrijven en huishoudens geven juist heel

veel. Dit maakt het moeilijk om een verschuiving in het geefgedrag met een hoge mate van betrouwbaarheid statistisch vast te stellen. Te midden van deze invloeden is het moeilijk het effect van de Geefwet te isoleren. Het enige dat we met zekerheid kunnen vaststellen is hoe al deze veranderingen tezamen de culturele sector hebben veranderd.

Een vierde beperking van het onderzoek zit in het deelonderzoek naar de gevolgen van de COVID-19 crisis op de inkomsten van culturele instellingen. De omvang van de gevolgen van COVID-19 op culturele instellingen hangt af van meerdere factoren die ten tijde van de dataverzameling met grote onzekerheid waren omgeven. Dit betreft bijvoorbeeld het verloop van de pandemie, de duur van de Coronacrisis, de snelheid waarmee het virus wereldwijd onder controle komt, de mogelijke invoering van nieuwe beperkingen of de snelheid waarin bestaande en nieuwe maatregelen weer worden opgeheven, de maatschappelijke en economische nasleep, de veerkracht van de culturele sector en de mate van steun die de instellingen is aangeboden. Omdat de situatie zo onzeker is moeten we de antwoorden als een inschatting van de situatie interpreteren, waarbij die inschatting bovendien de verwachtingen over de toekomst zal beïnvloeden.

Daarnaast is het waarschijnlijk dat de resultaten over de invloed van COVID-19 niet geheel representatief zijn voor de gehele culturele sector. Deelnemende culturele instellingen bevonden zich in een positie waarin ze de tijd en middelen hadden of vrij konden maken om deel te nemen aan het onderzoek. Culturele instellingen die zich in een meer benauwde positie bevonden toen we de uitnodigingen verstuurd konden wellicht niet deelnemen aan het onderzoek omdat het hen aan de tijd en middelen ontbrak of omdat zij bezig waren om het hoofd boven water te houden. Dit betekent niet dat de culturele instellingen die wél hebben meegedaan aan het onderzoek zich niet in benauwde posities bevonden, maar eerder dat de resultaten een rooskleuriger beeld kunnen schetsen. De antwoorden van respondenten zullen vaker afkomstig zijn van culturele instellingen waarin de situatie minder ernstig was. Daarnaast zijn de antwoorden beïnvloed door het moment waarop de instellingen de vragenlijst hebben ingevuld. Veel van de vragen met betrekking tot COVID-19 verwezen naar de verandering in inkomsten, uitgaven en activiteiten in de periode maart 2020 tot ‘heden’. Omdat we de grootste culturele instellingen sowieso in het onderzoek vertegenwoordigd wilden zien hebben we hen in een eerder stadium uitgenodigd voor deelname aan het onderzoek. Daardoor zullen zij de vragenlijst in de regel eerder hebben ingevuld, in oktober 2020. Toen zal de situatie nog wat minder ernstig geweest zijn dan drie maanden later, in december 2020.

## Hoofdstuk 2 – Geefgedrag

In dit deel van het rapport bespreken we de resultaten van het onderzoek *Geven in Nederland* naar het geefgedrag van huishoudens en bedrijven aan cultuur. Het gaat dan bijvoorbeeld om giften aan toneel-, muziek en dansgezelschappen, musea en schouwburgen. Een vergelijking van de gegevens over het geefgedrag in 2018 met de gegevens over het geefgedrag in het jaar 2011, 2013 en 2015 geeft zicht op de veranderingen in de omvang en samenstelling van het geefgedrag aan culturele instellingen na de invoering van de multiplier in de Geefwet. In dit deel van het rapport beantwoorden we hoe het geefgedrag aan culturele instellingen en cultuurfondsen door bedrijven en huishoudens in Nederland is veranderd in de periode van 2011-2018.

In de twee eerdere onderzoeken naar de veranderingen in de inkomsten van culturele instellingen hebben we de periode 2012-2014 en 2015 onderzocht. Uit het tweede onderzoek over de jaren 2011-2015 (De Nooij, Bekkers & Felix, 2017) bleek dat het geefgedrag aan cultuur door huishoudens en bedrijven is toegenomen.

### 2.1. Opzet

We maken in het onderzoek onderscheid tussen giften uit vijf verschillende bronnen: huishoudens, bedrijven, fondsen, kansspelen en individuen (nalatenschappen). Eerst bespreken we de giften van alle bronnen aan cultuur, daarna zoomen we in op de bijdragen van huishoudens en bedrijven. Voor huishoudens analyseren we (1) het percentage dat aan cultuur geeft, (2) het gemiddelde gegeven bedrag aan cultuur en (3) het aandeel van cultuur in de totale giften. We besteden extra aandacht aan een selecte groep gulle gevers aan cultuur: vermogende huishoudens.

Vervolgens bespreken we de giften van huishoudens per generatie. We maken onderscheid tussen vier generaties: de Stille Generatie (geboren voor 1945), de babyboomgeneratie (geboren tussen 1945-1964), Generatie X (geboren tussen 1965 en 1976) en Generatie Y (geboren tussen 1977 en 1999). We besteden ook aandacht aan online geefgedrag, zoals bijvoorbeeld crowdfunding.

Daarnaast doen we verslag van het gebruik van de giftenaftrek door huishoudens. We analyseren (1) het percentage dat gebruik maakt van de giftenaftrek, (2) het bedrag dat is afgetrokken, (3) de continuering in het gebruik van de giftenaftrek en (4) de motieven voor het

(niet) gebruiken van de giftenaftrek. Daarna geven we een overzicht van het geefgedrag door bedrijven. We bespreken het totaalbedrag gegeven aan cultuur en de verdeling tussen sponsoring en giften. We sluiten af met een conclusie en vier adviezen voor culturele instellingen en cultuurfondsen ten opzichte van het geefgedrag.

### 2.2. Het onderzoek Geven in Nederland

De gegevens die we analyseren in dit deel van rapport komen voornamelijk uit het onderzoek *Geven in Nederland*. Dit is het belangrijkste onderzoeksproject van het Centrum voor Filantropische Studies. Het onderzoek geeft sinds 1995 elke twee jaar een macro-economisch overzicht van de filantropie in Nederland. Via enquêtes onder representatieve groepen van de Nederlandse samenleving verzamelen we microdata over het geefgedrag. Sinds 2001 heeft het onderzoek een longitudinale opzet, waarin we zoveel mogelijk dezelfde huishoudens volgen in de loop van de tijd. In elke editie van het onderzoek zijn gegevens van minstens 1.200 huishoudens opgenomen. Een uitgebreide methodologische verantwoording kunt u vinden aan het einde van het rapport. Vanwege toegepaste correcties op de cijfers van huishoudens verschillen de cijfers in het huidige rapport enigszins van de cijfers die gerapporteerd zijn in hoofdstuk 12 in *Geven in Nederland 2020*.

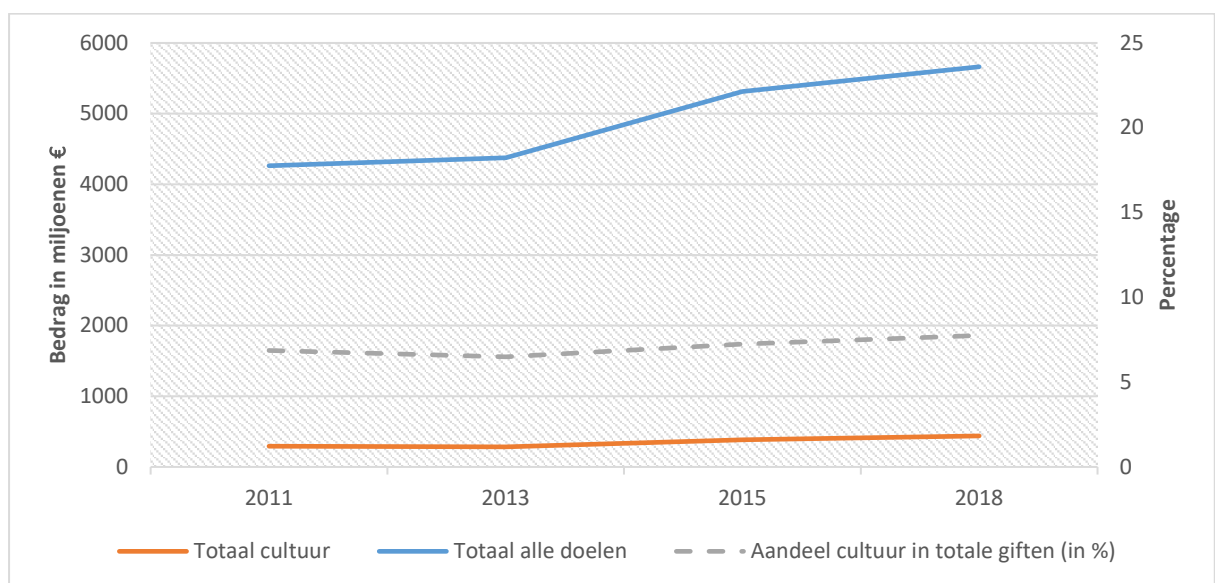
### 2.3. Totaal aan bijdragen aan cultuur

In Nederland kwam er uit alle bronnen samen in 2018 in totaal ruim €5,7 miljard beschikbaar voor goede doelen (zie de blauwe lijn in Figuur 2.1). Het totaal bestaat uit giften aan verschillende doelen: (1) kerk en levensbeschouwing, (2) gezondheid, (3) internationale hulp, (4) milieu, natuur en dieren, (5) onderwijs en onderzoek, (6) sport en recreatie, (7) maatschappelijke en sociale doelen, en (8) cultuur.

De bijdragen aan cultuur in 2018 kwamen in totaal uit op €439 miljoen (zie de oranje lijn in figuur 2.1), dit is 8% van het totaalbedrag (zie de grijze lijn en de rechteras in figuur 2.1). Het totaal van €439 miljoen is een stijging in vergelijking met 2011, toen er voor €293 miljoen werd bijgedragen. De grijze gestippelde lijn in figuur 2.1 laat daarentegen ook zien dat er sinds 2011 weinig is veranderd in het aandeel van cultuur in de totale giften. In 2018 was het aandeel van cultuur 7,7%. In 2011 was het aandeel 6,9%. Dit betekent dat de bijdragen aan cultuur in ongeveer hetzelfde tempo zijn gestegen als de bijdragen aan andere doelen.

Figuur 2.2 laat zien dat het totaalbedrag aan cultuur uit bijdragen bestaat van verschillende bronnen: huishoudens, bedrijven, fondsen, kansspelen en individuen (nalatenschappen). Huishoudens verwijst naar de bijdragen van Nederlandse burgers. Bedrijven verwijst naar de bijdragen van Nederlandse bedrijven. Onder ‘fondsen’ verstaan we zowel geldwervende fondsen als private vermogensfondsen. Fondsen van de overheid tellen in deze categorie niet mee. Kansspelen verwijst naar de negen landelijke kansspelvergunninghouders die verplicht zijn een deel van hun opbrengst af te dragen aan goede doelen. Nalatenschappen verwijst naar giften door individuen na het overlijden.

*Figuur 2.1. Totale giften, giften aan cultuur en het aandeel cultuur in de totale giften, 2011-2018*



De gegevens over 2018 zijn met een nieuwe schattingsmethode gemaakt waarin de giften van vermogende Nederlanders ook zijn geïntegreerd.

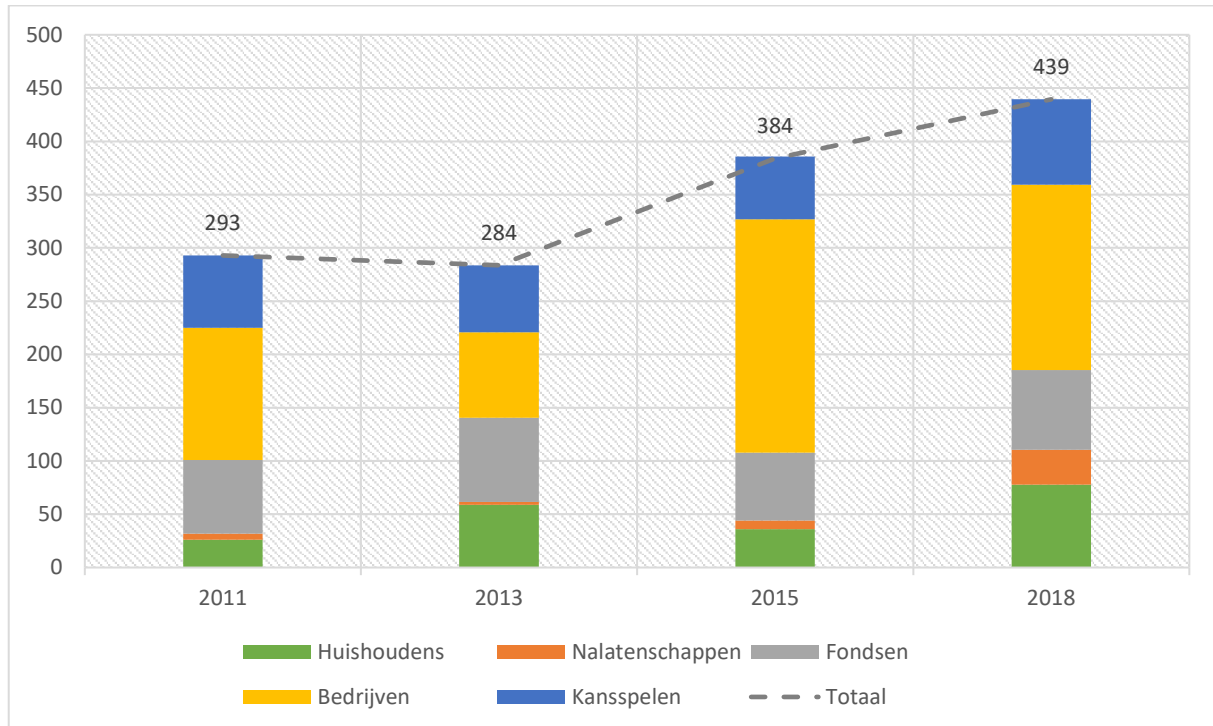
Net als in voorgaande jaren komen in 2018 de hoogste bijdragen van bedrijven. In 2018 gaven bedrijven een totaal van €174 miljoen. Figuur 2.2 laat zien dat dit een daling is in vergelijking met de vorige meting, in 2015 werd er €219 miljoen bijgedragen door bedrijven. We zien dus dat het hogere totaal in giften van bedrijven in 2015 zich niet heeft doorgezet in 2018. In 2018 waren huishoudens goed voor een totaal van €78 miljoen, terwijl dit €36 miljoen was in 2015. Later bespreken we de donaties van huishoudens gecorrigeerd voor inflatie.

De inkomsten uit nalatenschappen van goede doelen op het terrein van cultuur komen in 2018 uit op €33 miljoen (CBF-database, december 2019). Dit is vier keer zoveel als er in 2015 aan cultuur werd gegeven via nalatenschappen. Deze opvallende stijging kan voornamelijk verklaard worden door de grotere nalatenschappen aan het Prins Bernhard Cultuurfonds. In



2018 ontving het Prins Bernhard Cultuurfonds €22 miljoen aan nalatenschappen. Hiermee was het Prins Bernhard Cultuurfonds de op een na grootste ontvanger van nalatenschappen in 2018.

Figuur 2.1. Bijdragen aan cultuur, van 2011-2018 (in miljoenen €)



Vanwege toegepaste correcties verschillen deze cijfers van de cijfers in voorgaande edities van Geven in Nederland. De cijfers van huishoudens en bedrijven betreffen gegeneraliseerde bedragen. We benadrukken dat door het ontbreken van een volledig steekproefkader het onmogelijk is generalisaties te maken naar de volledige populatie van vermogensfondsen en nalatenschappen. De gegevens over 2018 zijn met een nieuwe schattingsmethode gemaakt waarin de giften van vermogende Nederlanders ook zijn geïntegreerd.

De bijdragen van fondsen zijn een optelsom van de bijdragen uit de opbrengsten van het vermogen van 122 vermogensfondsen met een bestedingsbudget van meer dan €500.000 en 676 fondsenwervende instellingen. Van deze totale groep hebben 50 fondsen €75 miljoen uit de opbrengst van het vermogen bijgedragen aan cultuur. Het is niet mogelijk om iets over trends in de tijd te zeggen, omdat de bijdragen van vermogensfondsen voor de jaren 1997–2018 op verschillende manieren tot stand zijn gekomen.

Organisaties op het terrein van cultuur ontvingen in 2018 €80 miljoen vanuit de kansspelen, met name van de BankGiro Loterij die zich uitsluitend op de cultuursector richt. Dat is een stijging van €11 miljoen ten opzichte van 2015 toen cultuurorganisaties €59 miljoen uit de kansspelen ontvingen.

#### 2.4. Giften aan cultuur door huishoudens

In 2018 gaven huishoudens in Nederland voor €78 miljoen aan cultuur. Voorbeelden van goededoelenorganisaties op het gebied van cultuur zijn toneel-, muziek- en dansgezelschappen, musea, schouwburgen en culturele fondsen.

Een groot deel van de giften aan cultuur komt van vermogende huishoudens. Onder vermogende huishoudens verstaan we huishoudens met een vrij besteedbaar vermogen van meer dan €50.000. In ons onderzoek heeft het grootste gedeelte van de groep vermogende huishoudens (29%) een vermogen tussen de €200.000 en €500.000. Ongeveer 37% van de groep vermogende huishoudens heeft een vermogen van €500.000 of meer. Wanneer we het specifiek over vermogende huishoudens hebben geven we dit aan met de term ‘vermogende huishoudens’, anders spreken we over huishoudens. De gegevens over huishoudens zijn representatief voor de Nederlandse bevolking wat betreft leeftijd, geslacht, regio, huishoudensgrootte en opleidingsniveau. De gegevens over vermogende huishoudens zijn niet representatief voor de Nederlandse bevolking. Deze groep is echter wel van belang voor de cultuursector, omdat dit de gulste gevers aan cultuur zijn. We bespreken eerst het geefgedrag van huishoudens, en daarna het geefgedrag van de vermogende huishoudens.

Voor het schatten van het geefgedrag hebben we de invloed van uitschieters beperkt door te winsoriseren, consistent met de methodologie van *Geven in Nederland 2020* (Bekkers, Gouwenberg & Schuyt, 2020). Deze methode zet de 1% hoogste waarnemingen terug op de waarde van het 99e percentiel. Door de 1% allerhoogste bedragen een lagere waarde te geven vermindert de invloed van deze hoge bedragen op het gemiddelde. Voor een uitgebreide beschrijving van de methodologie, zie de methodologische verantwoording in hoofdstuk 15 (Bekkers et. al., 2020) van *Geven in Nederland 2020*.

##### *2.4.1 Huishoudens*

Wat is de gemiddelde gift aan cultuur onder huishoudens in Nederland en hoeveel huishoudens doneren? Tabel 2.1 laat zien dat de gemiddelde gift in 2018 per huishouden €4,70 is (onder zowel gevers aan cultuur als niet gevers, waarbij huishoudens die niet hebben gegeven een waarde van 0 krijgen). Eén op de tien huishoudens geeft geld aan cultuur. Onder de huishoudens die aan cultuur geven, ligt het gemiddelde op €48 per jaar. De helft van de huishoudens geeft meer dan €20.

Een vergelijking met de vorige meting, over 2015, laat zien dat het percentage huishoudens dat giften aan cultuur geeft gelijk is gebleven, namelijk 11%. Het percentage is niet veranderd sinds de meting over het jaar 2011. De waarde van geldgiften onder gevers is gestegen van €36 in 2015 naar €48 in 2018. We zien ook een stijging wanneer we naar de mediaan kijken. In 2015 en 2018 gaf de helft van de huishoudens meer dan €10. Een mediaan is gebaseerd op het donatiebedrag in het midden van de verdeling en minder gevoelig voor hoge donaties (uitschieters).

Verder laat Tabel 2.1 zien dat het gemiddelde gegeven bedrag aan alle doelen is gedaald (van €247 in 2015 naar €236 in 2018). Het aandeel van cultuur in de totale giften is gelijk gebleven, namelijk 2,0%.

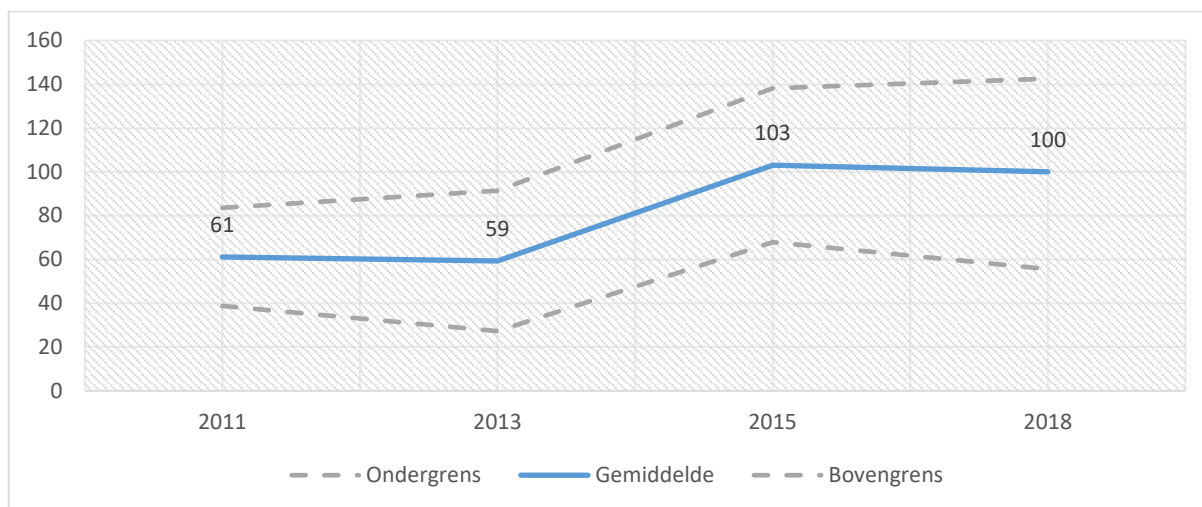
*Tabel 1.1. Percentages en gemiddelde bedragen gegeven aan cultuur en andere doelen in geld, 2011-2018*

	2011	2013	2014	2015	2018
Percentage huishoudens dat geeft aan cultuur	10%	10%	10%	11%	11%
€ Gemiddelde aan cultuur onder de huishoudens die aan cultuur geven	37	34	28	36	48
€ Mediaan onder de huishoudens die aan cultuur geven	15	13	10	10	20
€ Gemiddelde aan cultuur onder alle huishoudens	3,5	3,5	2,8	4,9	4,7
€ Gemiddelde aan alle doelen onder alle huishoudens	225	240	216	247	236
Aandeel cultuur in totale giften	1,5%	1,5%	1,3%	2,0%	2,0%

Vanwege toegepaste correcties op de cijfers van huishoudens verschillen de cijfers enigszins van het vorige rapport 'Culturele instellingen in Nederland' uit 2016. Voor het schatten van het geefgedrag van Nederlandse huishoudens aan cultuur hebben we de invloed van uitschieters beperkt door te winsoriseren (1% hoogste waarnemingen terug op de waarde van het 99e percentiel). Vanwege de focus op niet-vermogende huishoudens verschillen de cijfers van Tabel 1.1 en Tabel 1.6 uit Geven in Nederland 2020.

Het percentage van de huishoudens dat aan cultuur geeft is tussen 2011 en 2018 gelijk gebleven. Daarentegen is het gemiddelde bedrag dat huishoudens in 2018 geven hoger dan in 2015. Als we naar het geïndexeerde (2018=100) totaalbedrag in geld kijken, waarbij er is gecorrigeerd voor inflatie, zien we dat het tussen 2015 en 2018 nagenoeg gelijk is gebleven. We zien sinds 2011 wel een stijging in de bijdragen aan cultuur.

Figuur 2.2. Geïndexeerd (2018=100) totaalbedrag van de Nederlandse huishoudens aan cultuur, met inflatiecorrectie en gewinsoriseerd, 2011-2018



De doorgetrokken lijn is de gemiddelde schatting, de stippellijnen vormen de boven- en ondergrens van het 95% betrouwbaarheidsinterval. Vanwege een focus op donaties in de vorm van geld verschillen de cijfers van figuur 12.1 uit hoofdstuk 12 in *Geven in Nederland 2020*.

#### 2.4.2 Vermogende huishoudens

Onder ‘vermogende huishoudens’ worden in ons onderzoek huishoudens met een vrij besteedbaar vermogen van meer dan €50.000 verstaan. Tabel 2.2 laat zien dat vermogende huishoudens over het algemeen vaker aan cultuur geven (21%) dan huishoudens (11%).

Daarnaast is de gift onder vermogende huishoudens die aan cultuur geven gemiddeld ook hoger, namelijk €295 versus €44 onder huishoudens. Meer dan de helft van de vermogende huishoudens geeft meer dan €79. De gemiddelde gift aan cultuur onder alle vermogende huishoudens is €63 (zowel gevers als niet gevers, waarbij huishoudens die niet hebben gegeven een waarde van 0 krijgen).

Een vergelijking met de meting over 2015 laat zien dat het percentage vermogende huishoudens dat geld aan cultuur geeft nagenoeg gelijk is gebleven. De gemiddelde waarde van geldgiften is echter gedaald van €589 in 2015 naar €295 in 2018. In vergelijking met 2011 is het aandeel van cultuur in de totale giften gedaald, van 7.4% in 2011 naar 5.9% in 2018.

Vermogende huishoudens zijn een belangrijk deel van de groep gevers aan cultuur, zowel in het percentage van gevers als in het gegeven bedrag. Dit kan positief zijn voor de sector, aangezien

er een toename is in het aantal vermogende huishoudens (van Teunenbroek & Bekkers, 2020). In de praktijk zien we alleen een daling als we kijken naar de giften aan cultuur onder vermogende huishoudens. Ook het aandeel van cultuur in de totale giften van vermogende Nederlanders neemt af. Dit betekent dat onder de belangrijkste groep gevers aan cultuur de vrijgevigheid is gedaald. We zien dit beeld in alle vermogensklassen (zie tabel 2.1 in bijlage C).

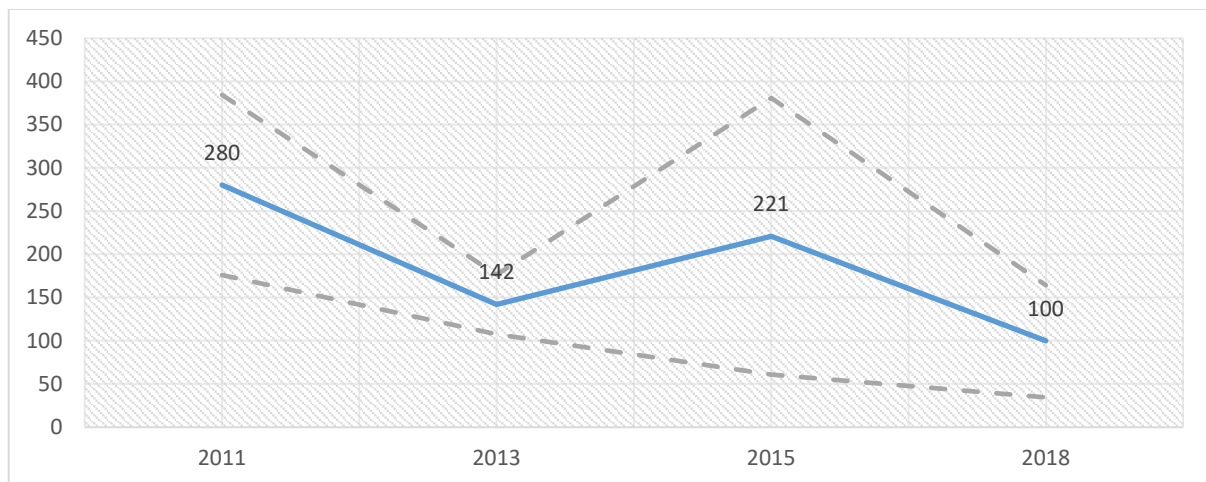
*Tabel 2.2 Percentages en gemiddelde bedragen gegeven door vermogende huishoudens aan cultuur en andere doelen in geld, 2011-2018*

	<b>2011</b>	<b>2013</b>	<b>2014</b>	<b>2015</b>	<b>2018</b>
Percentage vermogende huishoudens dat geeft aan cultuur	29%	29%	30%	22%	21%
€ Gemiddelde onder de vermogende huishoudens die aan cultuur geven	607	318	343	589	295
€ Mediaan onder de vermogende huishoudens die aan cultuur geven	100	50	76	100	79
€ Gemiddelde onder alle huishoudens	176	92	102	139	63
€ Gemiddelde aan alle doelen onder alle huishoudens	2.254	1.009	1.267	1.657	1.071
Aandeel cultuur in totale giften	7,4%	9,1%	8,1%	8,4%	5,9%

Vanwege toegepaste correcties op de cijfers van huishoudens verschillen de cijfers enigszins van het vorige rapport 'Culturele instellingen in Nederland' uit 2016. Voor het schatten van het geefgedrag van Nederlandse vermogende huishoudens aan cultuur hebben we de invloed van uitschieters beperkt door te winsoriseren (1% hoogste waarnemingen terug op de waarde van het 99e percentiel). Vanwege de focus op vermogende huishoudens verschillen de cijfers van Tabel 1.1 en Tabel 1.6 uit Geven in Nederland 2020.

In Figuur 2.4 presenteren we het geïndexeerde totaalbedrag in geld gegeven door vermogende huishoudens, waarbij het jaar 2018 op 100 is gezet. Om de trends over tijd te kunnen bepalen, hebben we deze cijfers gecorrigeerd voor inflatie. Het beeld komt overeen met de trend in Tabel 2.2. Er is sinds 2011 sprake van een duidelijke daling in de waarde giften van vermogende huishoudens aan de culturele sector.

*Figuur 2.4. Geïndexeerd (2018=100) totaalbedrag in geld van de Nederlandse vermogende huishoudens aan cultuur, met inflatiecorrectie, 2011-2018.*



De doorgetrokken lijn is de gemiddelde schatting, de stippellijnen vormen de boven- en ondergrens van het 95% betrouwbaarheidsinterval. Vanwege een focus op verhogende huishoudens verschillen de cijfers van figuur 12.1 uit hoofdstuk 12 in *Geven in Nederland 2020*.

## 2.5 Generatieverschillen in giften aan cultuur

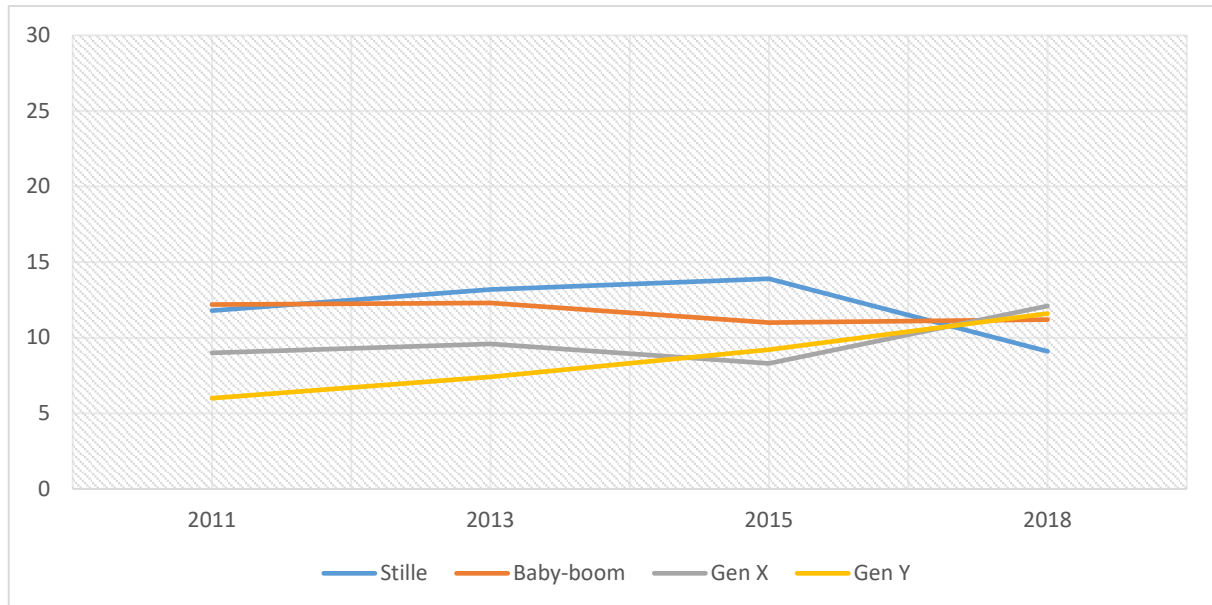
Voor de cultuursector is het van belang om de dynamiek in het geefgedrag op de voet te volgen. De samenstelling van de maatschappij kan een grote invloed hebben op trends in de maatschappij: jonge generaties vervangen langzaam oude generaties (Bekkers & van Teunenbroek, 2020). Hieronder geven we de verschillen weer in giften aan cultuur tussen generaties. We maken een onderscheid tussen vier generaties: de Stille Generatie (geboren voor 1945), de babyboomgeneratie (geboren tussen 1945-1964), Generatie X (geboren tussen 1965 en 1976) en Generatie Y (geboren tussen 1977 en 1999). Daarbij maken we het voorbehoud dat de verschillen tussen generaties tot op zekere hoogte ook veroorzaakt kunnen worden door leeftijdseffecten. Het is mogelijk dat oudere generaties meer geven omdat mensen misschien vrijgevinger worden naarmate zij ouder worden. We bespreken eerst de giften van alle huishoudens en daarna specifiek de giften van vermogende huishoudens.

### *2.5.1 Oudere generaties geven vaker aan cultuur*

De oudere generaties gaven vaker aan cultuur dan de jongere generaties (zie figuur 2.5). Echter, het percentage gevers onder de oudere generatie is in 2018 lager dan in 2015. Het is nog te vroeg om te zeggen of dit een dalende trend is. We zien tussen 2011 en 2018 bij de jongste generaties een stijging in het percentage huishoudens dat geeft.

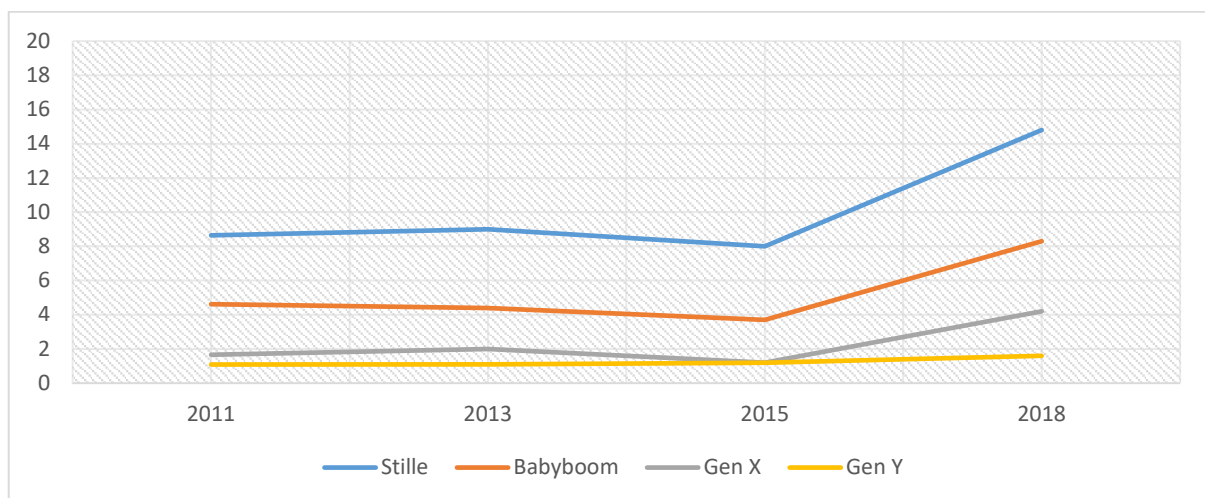
In de gemiddelde gift waarmee Nederlanders geld geven aan cultuur is te zien dat ouderen meer geven.

Figuur 2.5. Percentage gevers onder huishoudens aan cultuur per generatie, 2011-2018



Omdat we de giften aan cultuur voor dit hoofdstuk hebben gewinsoriseerd zijn deze cijfers niet één op één te vergelijken met de cijfers in de special over generatieverschillen in Geven in Nederland 2020.

Figuur 2.6. Gemiddeld gegeven bedragen (in €) aan cultuur per generatie, onder alle huishoudens, 2011-2018

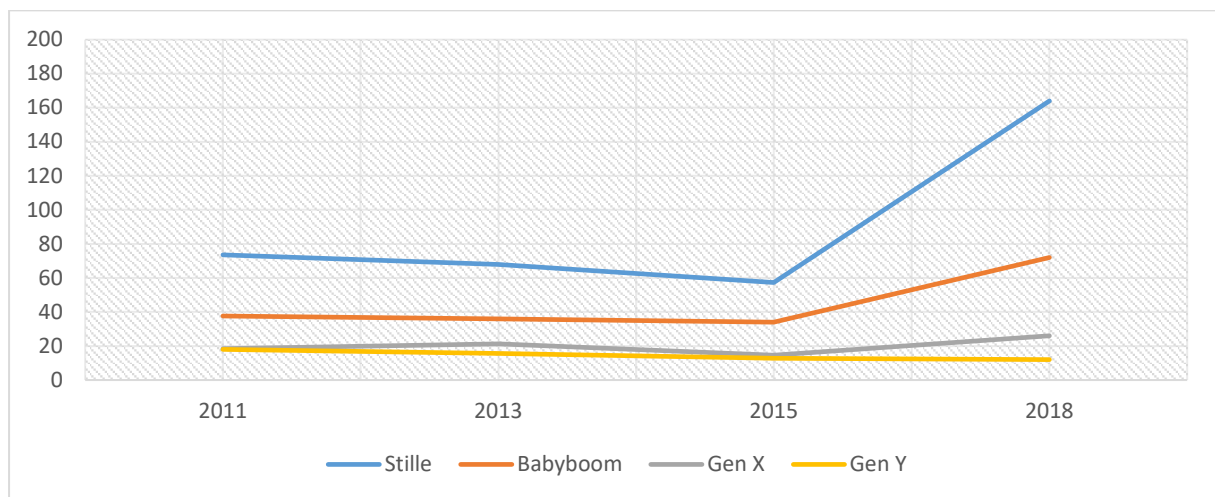


Omdat we de giften aan cultuur voor dit hoofdstuk hebben gewinsoriseerd zijn deze cijfers niet één op één te vergelijken met de cijfers in de special over generatieverschillen in Geven in Nederland 2020. Onder alle huishoudens, waarbij huishoudens die niet hebben gegeven een waarde van 0 krijgen.

Figuur 2.6 laat de gemiddelde gift aan cultuur zien onder alle huishoudens (waarbij huishoudens die niet hebben gegeven een waarde van 0 krijgen). Ondanks dat het percentage dat gaf onder de Stille generatie in 2018 lager lag dan in 2015, geeft de Stille Generatie nog steeds de hoogste bedragen en is daarmee de belangrijkste bijdrager aan cultuur. Samenvattend: de oudste generatie is in euro's het meest filantropisch voor cultuur.

Figuur 2.7 laat zien wat de gemiddelde gift per generatie is onder huishoudens die aan cultuur hebben gegeven. De oudste generatie geeft gemiddeld gezien de hoogste bedragen, gevolgd door de babyboomers. Generatie X en Y geven vergelijkbare bedragen. Figuur 6 toont dat de verschillen tussen de oudste en jongste generatie in 2018 groter zijn dan in 2015. De Stille Generatie geeft in 2018 gemiddeld €164, dit is 13 keer meer dan de gemiddelde gift van Generatie Y (€12).

*Figuur 2.7. Gemiddeld gegeven bedragen (in €) aan cultuur per generatie, onder huishoudens die aan cultuur geven, 2011-2018*



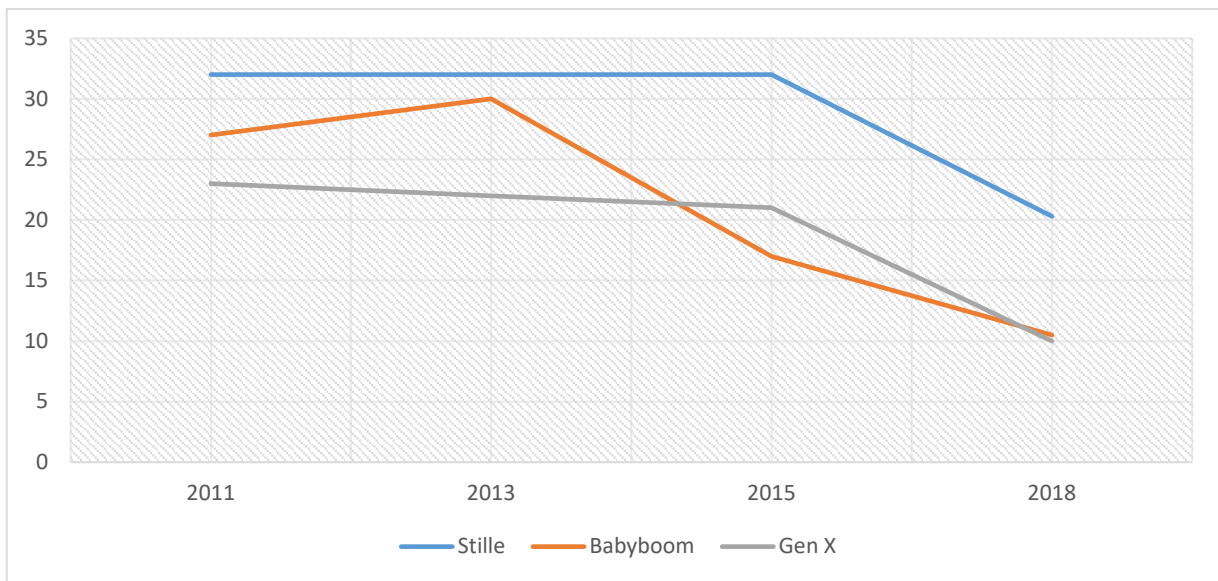
Omdat we de giften aan cultuur voor dit hoofdstuk hebben gewinsoriseerd zijn deze cijfers niet één op één te vergelijken met de cijfers in de special over generatieverschillen in Geven in Nederland 2020.

### *2.5.2 Onder vermogende huishoudens zijn alle generaties minder gaan geven aan cultuur*

Figuur 2.8 laat zien dat de oudste generatie vaker geeft dan de jongere generaties. We zien echter een afname in het geefgedrag onder alle generaties van 2015 naar 2018. Omdat er onvoldoende vermogende respondenten waren in generatie Y hebben we alleen informatie over de Stille Generatie, babyboomers en Gen X beschikbaar.

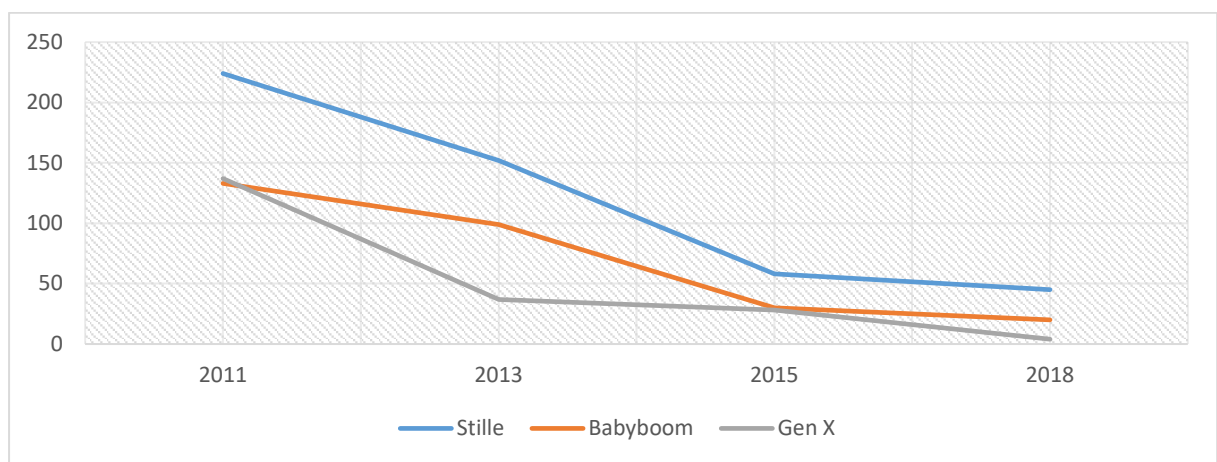


*Figuur 2.8. Percentage gevers onder vermogende huishoudens aan cultuur per generatie, 2011-2018*



Omdat we de giften aan cultuur voor dit hoofdstuk hebben gewinsoriseerd zijn deze cijfers niet één op één te vergelijken met de cijfers in de special over generatieverschillen in Geven in Nederland 2020.

*Figuur 2.9. Gemiddeld gegeven bedragen (in €) aan cultuur per generatie, onder alle vermogende huishoudens, 2011-2018*

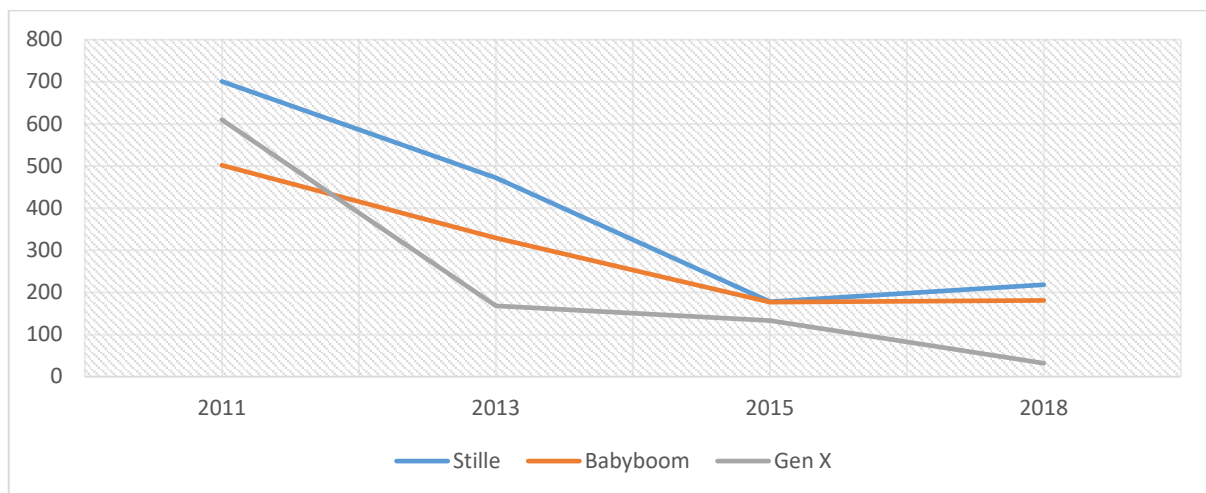


Omdat we de giften aan cultuur voor dit hoofdstuk hebben gewinsoriseerd zijn deze cijfers niet één op één te vergelijken met de cijfers in de special over generatieverschillen in Geven in Nederland 2020. Onder alle huishoudens, waarbij huishoudens die niet hebben gegeven een waarde van 0 krijgen.

Figuur 2.9 laat zien dat ook onder de meest vrijgeevige generatie (Stille generatie) er sprake is van een daling in het gegeven bedrag. De Stille Generatie gaf in 2018 gemiddeld €45, terwijl dit nog €224 was in 2011.

Het verschil tussen Stille Generatie en generatie X is in Figuur 2.10 groter dan in Figuur 2.9. Figuur 10 laat zien wat het gemiddelde gegeven bedrag aan cultuur is onder gevers aan cultuur. Er is een daling zichtbaar bij alle drie de generaties.

*Figuur 2.10. Gemiddeld gegeven bedragen (in €) aan cultuur per generatie, onder vermogende huishoudens die aan cultuur geven (in €), 2011-2018*



Omdat we de giften aan cultuur voor dit hoofdstuk hebben gewinsoriseerd zijn deze cijfers niet één op één te vergelijken met de cijfers in de special over generatieverschillen in Geven in Nederland 2020.

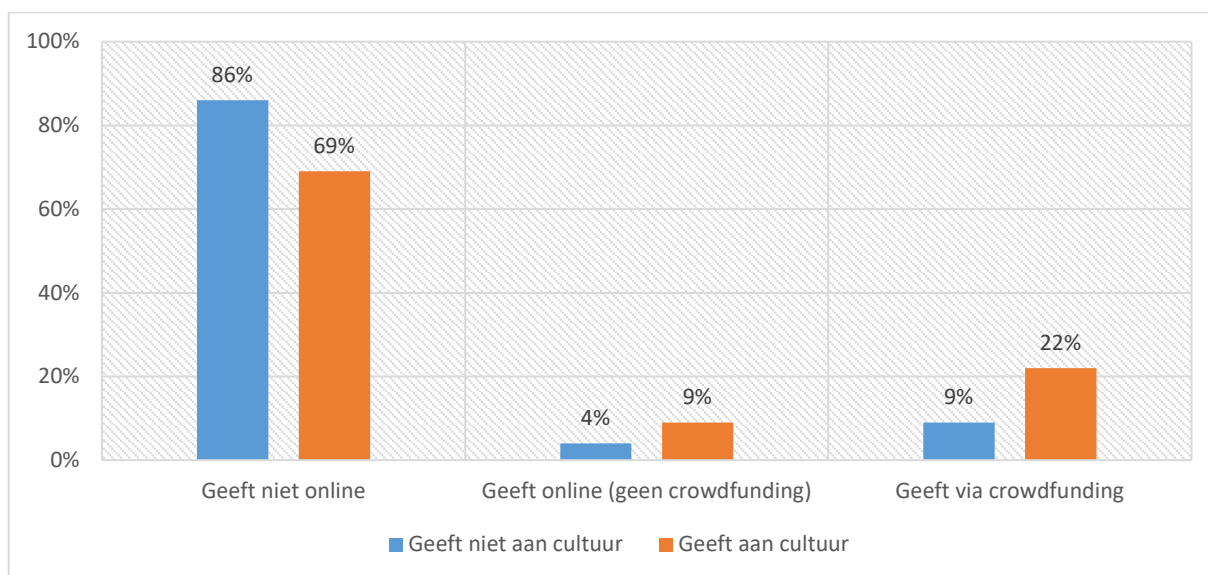
## 2.6. Online geven aan cultuur

Dit jaar hebben we uitgebreid onderzoek gedaan naar online geven, en dan met name crowdfunding. Crowdfunding is een kapitaalverwervingsmethode om inkomsten te werven voor een concreet project. De gever weet exact waar het geld voor gebruikt gaat worden en hoeveel er nodig is (het doelbedrag).

Voordekunst is een succesvol Nederlands platform voor crowdfunding in de creatieve sector, met projecten voor: beeldende kunst, muziek, film, fotografie, media, theater, dans, publicatie, vormgeving en erfgoed. Sinds de oprichting in 2010 heeft het platform bijna 4.500 projecten succesvol afgerond, waar 308.000 donateurs (zowel particulieren als bedrijven) aan hebben

bijgedragen met een totaal van €30 miljoen<sup>1</sup>. In 2018 was Voordekunst goed voor 617 succesvol afgeronde crowdfunding campagnes. Het platform haalde in 2018 een totaal van €4,2 miljoen op, gegeven door 60.525 donateurs (Voordekunst, 2019). Met een slagingspercentage van 80% is Voordekunst één van de succesvolste filantropische crowdfunding platforms in Nederland.

*Figuur 2.11. Percentage huishoudens dat online geeft of via crowdfunding onder huishoudens die wel versus niet aan cultuur geven*



Er bestaan verschillende typen crowdfunding; in dit rapport beperken we ons tot filantropische crowdfunding (Van Teunenbroek, 2016): donatie- of beloning-gebaseerde crowdfunding. Hierbij is de input (het donatiebedrag) groter dan de eventuele tegenprestatie. Tegenprestaties kunnen bestaan uit een digitale kleurplaat, een exemplaar van het prentenboek, (online) pianoles of een (online) concert bij iemand thuis.

In de Geven in Nederland vragenlijst hebben we niet specifiek gevraagd naar online geven aan cultuur, maar naar online geven in het algemeen. Daarom maken we een vergelijking tussen huishoudens die wel aan cultuur geven en huishoudens die niet aan cultuur geven, terwijl we ook kijken naar de manier van online geven. Figuur 2.11 laat zien dat huishoudens die aan

<sup>1</sup> Omdat Voordekunst ook gebruik maakt van matchfunding kunnen we de bedragen niet één op één toewijzen aan giften van huishoudens. Via matchfunding leggen partners een inleg van gemiddeld 25% van het doelbedrag in. Op deze manier kunnen de partners (overheden, landelijk, regionaal of lokaal, maar ook grote private financiers en bedrijven) via een laagdrempelige manier de kunstsector stimuleren. De website van Voordekunst vermeldt dat er door de huidige Matchingspartners meer dan € 1 miljoen is bijgedragen aan projecten op voordekunst.nl. Hiermee is voor ruim € 5 miljoen aan projecten mogelijk gemaakt. Iedere € 1 aan matchfunding levert dus € 4 uit de markt op. Ondanks dat partners van Voordekunst vooraf bepalen welke projecten ze willen matchen, zijn het de donateurs die het project kunnen laten slagen: het geld wordt alleen uitgekeerd als de campagne op Voordekunst slaagt.

cultuur geven vaker online geven (9%) dan huishoudens die niet aan cultuur geven (4%). Huishoudens die aan cultuur geven, geven vaker via crowdfunding (22%) dan huishoudens die niet aan cultuur geven (9%). Vooralsnog geeft slechts een klein deel van de huishoudens online of via crowdfunding.

## 2.7. Veranderingen in het gebruik van de giftenaftrek en het geefgedrag

In deze paragraaf presenteren we gegevens over het gebruik van de giftenaftrek vanaf 2011. Dit is een geschikt jaar omdat het voorafgaat aan de invoering van de Geefwet. Voor ontwikkelingen in de daaraan voorafgaande periode: zie Bekkers & Mariani (2009). Sinds 2012 konden huishoudens die de giftenaftrek gebruikten giften aan culturele instellingen extra aftrekken: zij mochten de giften vermenigvuldigd met 1,25 aftrekken. Zo daalde de prijs van giften aan cultuur en konden huishoudens tegen dezelfde kosten 25% meer geven aan cultuur. Hebben ze dat ook gedaan? Zijn huishoudens ook inderdaad meer gaan geven aan cultuur door de multiplier in de Geefwet?

### *2.7.1. Gebruik van de giftenaftrek neemt af*

We beginnen met cijfers van het CBS (tabel 2.3) over het gebruik van de giftenaftrek. We hebben deze tabellen door het CBS laten maken om de gegevens over vermogende Nederlanders in GIN te kunnen wegen. Over 2015 hebben we helaas geen gegevens. Het CBS heeft de tabel over 2018 intussen gepubliceerd.<sup>2</sup> We zien dat het gebruik van de giftenaftrek sinds de invoering van de Geefwet is afgenomen. De gemiddelde hoogte van de aftrekpost neemt wel toe. Daardoor neemt het totale volume van giften waarvoor Nederlanders aftrek gebruiken in de inkomstenbelasting langzaam toe van €723 miljoen in 2011 naar €792 miljoen in 2018.

*Tabel 2.3. Gebruik van de giftenaftrek door huishoudens, 2011- 2018 (bron: CBS maatwerk)*

	<b>2011</b>	<b>2013</b>	<b>2014</b>	<b>2018</b>
Gebruikt giftenaftrek (%)	8,9	7,8	7,6	7,2
Hoogte aftrekpost (€)	1113	1266	1311	1423
Totaal volume giftenaftrek (€ mln)	723	734	741	792

<sup>2</sup> <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2020/05/particuliere-huishoudens-naar-vermogensklassen-2018>

Bij de invoering van de multiplier in de Geefwet hield het ministerie van Financiën rekening met een toename van het budgettaire beslag van €22 miljoen per jaar.<sup>3</sup> We zien nu dat deze schatting veel te optimistisch was. Het ging in de periode 2011 tot en met 2018 om een jaarlijkse toename van minder dan €10 miljoen.

De gegevens van het CBS bieden geen goed inzicht in het totale geefgedrag in Nederland, omdat maar een klein deel van de huishoudens de giftenaftrek gebruikt. Dit is een resultaat van de drempel die geldt voor het gebruik van de giftenaftrek. Lang niet alle giften aan goededoelenorganisaties komen in aanmerking voor aftrek. Dit blijkt uit een vergelijking van het totale volume van de giftenaftrek van €729 miljoen met het totaalbedrag aan giften door huishoudens in Geven in Nederland. Het totale geefgedrag van huishoudens in 2018 bedraagt naar schatting €2079 miljoen.

Uit analyses van de gegevens van Geven in Nederland kunnen we opmaken hoe huishoudens hun geefgedrag hebben veranderd na de invoering van de multiplier. Als de Geefwet werkt zoals beoogd dan zullen we zien dat het geefgedrag aan cultuur is gestegen onder degenen die gebruik maken van de giftenaftrek.

*Tabel 2.4. Gemiddeld gegeven bedrag (in €) aan cultuur en totale giften aan alle doelen door huishoudens naar gebruik van de giftenaftrek, 2011- 2018<sup>ab</sup>*

	2011	2013	2014	2015	2018
<b>Giften aan cultuur</b>					
Geen giftenaftrek	4	2	3	3	3
Wel giftenaftrek	12	21	17	23	9
<b>Totale giften aan alle doelen</b>					
Geen giftenaftrek	127	121	116	134	162
Wel giftenaftrek	886	1.028	973	1.038	1.071

<sup>a</sup> Vanwege toegepaste correcties op de cijfers van huishoudens verschillen de cijfers enigszins van het vorige rapport 'Culturele instellingen in Nederland' uit 2016.

<sup>b</sup> Ook in deze tabel worden de gewinsoriseerde cijfers gebruikt.

We zien in tabel 2.4 dat de giften aan cultuur bij huishoudens die gebruik maken van de giftenaftrek in de jaren 2013 tot en met 2015 inderdaad hoger liggen dan in 2011. Dit kan duiden op een positief effect van de giftenaftrek op het geven aan cultuur in deze jaren. In 2018 liggen

<sup>3</sup> Kamerstukken 33003 nr. 3, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33003-3.html>

de giften aan cultuur echter weer lager dan in 2011. Als de multiplier een positief effect heeft gehad, dan is het waarschijnlijk geen blijvend effect geweest.

In alle jaren blijft cultuur een klein aandeel houden in het totale geefgedrag van huishoudens, ook onder de huishoudens die de giftenaftrek gebruiken. Door de multiplier voor giften aan cultuur heeft zich dus geen verplaatsingseffect voorgedaan, waar bij de invoering wel voor werd gevreesd (Bekkers & Mariani, 2012). We zien in tabel 2.4 ook dat de totale giften van huishoudens die de giftenaftrek gebruiken in de periode 2011 – 2018 zijn gestegen. De toename (+20%) is fors en past bij de constatering dat de hoogte van de aftrekpost onder huishoudens die de giftenaftrek gebruiken is gestegen.

Onder de huishoudens die de giftenaftrek niet gebruiken is het geefgedrag in de periode 2011 – 2015 nauwelijks veranderd. Het totaalbedrag aan giften in 2018 ligt onder huishoudens die geen giftenaftrek gebruiken wel hoger dan in voorgaande jaren.

Nadere analyse onder de groep huishoudens die sinds 2011 alle vragenlijsten voor Geven in Nederland heeft ingevuld (de 'longitudinale groep') in Tabel 2.5 laat zien dat de totale giften onder huishoudens die in alle jaren gebruik maakten van de giftenaftrek in die jaren ongeveer gelijk is gebleven. Dit is een opvallend verschil met de toename van de hoogte van de aftrekpost die in de voorgaande tabellen naar voren kwam.

*Tabel 2.5. Gemiddelde totale giften door huishoudens (in €) naar het gebruik van de giftenaftrek in de longitudinale groep (n = 202)<sup>1,2</sup>*

	<b>2011</b>	<b>2013</b>	<b>2014</b>	<b>2015</b>	<b>2018</b>
Trekt in geen enkel jaar giften af	120	112	111	124	145
Trekt in alle jaren giften af	1.112	1.259	1.208	1.132	1.204

<sup>1</sup> Vanwege toegepaste correcties op de cijfers van huishoudens verschillen de cijfers enigszins van het vorige rapport 'Culturele instellingen in Nederland' uit 2016.

<sup>2</sup> Ook in deze tabel worden de gewinsoriseerde cijfers gebruikt.

Ook bij de huishoudens die nooit gebruik maakten van de giftenaftrek zien we in de periode 2011-2015 geen systematische veranderingen. In 2018 ligt het totaalbedrag aan giften onder deze huishoudens wel wat hoger, net als in tabel 2.4. Omdat we bij de groepen in tabel 2.5 weinig veranderingen zien is de kans groot dat de stijging van het totaalbedrag aan giften die huishoudens die de giftenaftrek gebruiken zich heeft voorgedaan onder huishoudens die niet elk jaar gebruik maken van de giftenaftrek. Deze groepen zijn in de longitudinale groep van

respondenten in het Geven in Nederland onderzoek helaas te klein om ze apart te onderscheiden.

### 2.7.2. Gebruik van de giftenaftrek neemt toe onder zeer vermogende Nederlanders

Op basis van de cijfers van het CBS kunnen we zien dat het gebruik van de giftenaftrek sterk toeneemt met het bezit van vermogen. Het aantal huishoudens dat over een vermogen van een miljoen of meer kan beschikken is sinds 2011 toegenomen tot meer dan 207.400 in 2018 (zie tabel 2.6). Deze vermogende huishoudens vormen 2,7% van het totaal aantal huishoudens in Nederland. Zij gebruiken vaker de giftenaftrek dan huishoudens die minder vermogend zijn, niet over vermogen beschikken of een schuld hebben. Ook de hoogte van de aftrekpost ligt hoger onder vermogende huishoudens. Ook onder vermogende Nederlanders zien we het gebruik van de giftenaftrek afnemen in de loop van de tijd.

Tabel 2.6. Gebruik van de giftenaftrek door huishoudens met een vermogen van meer dan €1 miljoen, 2011- 2018

<b>€1 miljoen of meer</b>	<b>2011</b>	<b>2013</b>	<b>2014</b>	<b>2018</b>
Aantal huishoudens (x1000)	153,6	146,4	156,5	207,4
Aandeel bevolking (%)	2,1	2,0	2,1	2,7
Aandeel totale vermogen (%)	<sup>a</sup>	34,8	37,9	36,7
Gebruikt giftenaftrek (%)	17,0	16,2	16,0	15,6
Hoogte aftrekpost (€)	5803	6550	6461	6047
Totaal volume giftenaftrek (€ mln)	151	156	162	196
Aandeel in giftenaftrek (%)	20,9	21,2	21,8	24,7

Bron: CBS maatwerk<sup>4</sup>

<sup>a</sup> Onbekend

We zien in 2013 een flink hoger bedrag dan in 2011. Daarna neemt de hoogte van de aftrekpost weer af. Samen gebruiken huishoudens met een vermogen van meer dan een miljoen ongeveer een kwart (24,7%) van het totale bedrag aan giftenaftrek. Dit aandeel is gestegen sinds 2011, toen het nog 21% was. De stijging in het aandeel van de totale hoeveelheid giften die huishoudens aftrekken is waarschijnlijk een gevolg van de toenemende vermogensongelijkheid in Nederland.

<sup>4</sup> We hebben deze tabellen door het CBS laten maken om de gegevens over vermogende Nederlanders in GIN te kunnen wegen. Over 2015 hebben we helaas geen gegevens. Het CBS heeft de tabel over 2018 intussen gepubliceerd. <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2020/05/particuliere-huishoudens-naar-vermogensklassen-2018>

We zien dat huishoudens met een vermogen van €1 miljoen ook een stijgend aandeel van het totale vermogen in Nederland bezitten.

De gegevens van het CBS staan zelfs toe om het gebruik van de giftenaftrek onder de groep huishoudens met een vermogen van €10 miljoen of meer apart te presenteren (zie tabel 2.7). Dit zijn in 2018 ongeveer 4.500 huishoudens. In 2011 waren dat er nog 3.600. Het aantal is sinds 2014 niet verder toegenomen en vormt minder dan 1% van de bevolking. Onder deze groep zeer vermogende Nederlanders is de trend in het gebruik van de giftenaftrek omgekeerd aan wat we in de bevolking als geheel zien. We zien het gebruik van de giftenaftrek sinds 2011 toenemen. De groep zeer vermogende Nederlanders is daardoor verantwoordelijk voor een steeds groter deel van de totale giftenaftrek. Ook in deze groep zien we dat de hoogte van de aftrekpost in 2013 een stuk groter is dan in 2011. Daarna daalt het bedrag weer.

*Tabel 2.7. Gebruik van de giftenaftrek door huishoudens met een vermogen van meer dan 10 miljoen, 2011- 2018*

<b>€10 miljoen of meer</b>	<b>2011</b>	<b>2013</b>	<b>2014</b>	<b>2018</b>
Aantal huishoudens (x1000)	3,6	3,6	4,4	4,5
Aandeel bevolking (%)	0,05	0,05	0,06	0,06
Aandeel totale vermogen (%)	<sup>a</sup>	7,6	9,2	7,8
Gebruikt giftenaftrek (%)	19,4	19,4	20,5	22,2
Hoogte aftrekpost (€)	16800	18200	15600	16000
Totaal volume giftenaftrek (€ mln)	60,5	65,5	68,6	72,0
Aandeel in giftenaftrek (%)	8,4	8,9	9,3	9,1

Bron: CBS maatwerk

<sup>a</sup> Onbekend

Met het toenemen van het volume aan giftenaftrek onder vermogende Nederlanders en de kennis dat vermogende Nederlanders meer geven aan cultuur dan andere huishoudens zouden we verwachten dat ook de giften aan cultuur onder vermogende Nederlanders zijn gestegen. Dit blijkt echter niet het geval te zijn (zie tabel 2.8).

In 2011 lagen de giften aan cultuur van vermogende Nederlanders die giftenaftrek gebruiken hoger dan in alle daaropvolgende jaren. We zien zelfs een daling tot 2015. In 2018 ligt het bedrag weer hoger. We zien ongeveer hetzelfde patroon in het totaalbedrag aan giften: dat lag in 2011 hoger dan in de daaropvolgende jaren en daalde tot 2014. In 2015 stabiliseerde het bedrag. In 2018 lag het weer op het oude niveau.



Tabel 2.8. Gemiddeld gegeven aan cultuur en totale giften voor vermogende huishoudens naar het gebruik van de giftenaftrek, 2011- 2018<sup>ab</sup>

	2011	2013	2014	2015	2018
<b>Cultuur</b>					
Geen giftenaftrek	77	113	44	86	54
Wel giftenaftrek	978	425	376	310	537
<b>Totale giften</b>					
Geen giftenaftrek	1.326	968	760	1.397	1.212
Wel giftenaftrek	6.706	4.618	3.910	3.932	6.695

<sup>a</sup> Vanwege toegepaste correcties op de cijfers van vermogende huishoudens verschillen de cijfers enigszins van het vorige rapport 'Culturele instellingen in Nederland' uit 2016.

<sup>b</sup> Ook in deze tabel worden de gewinsoriseerde cijfers gebruikt.

Als we de bevindingen in tabel 2.8 confronteren met de bevinding uit tabel 2.6, waaruit bleek dat het volume aan giften waarvoor vermogende huishoudens aftrek gebruiken is toegenomen, dan moet de conclusie zijn dat de verhoogde aftrekbaarheid van giften aan cultuur vanaf 2012 onder vermogende Nederlanders niet heeft geleid tot hogere giften aan cultuur. De verhoogde aftrekbaarheid heeft vermogende Nederlanders een fiscaal voordeel geboden dat niet is omgezet in hogere giften aan cultuur.

### 2.7.3. Steeds minder huishoudens halen de drempel voor de giftenaftrek

In de vragenlijst van het Geven in Nederland onderzoek bieden we de respondenten die zeggen de giftenaftrek niet te gebruiken de mogelijkheid één reden te geven waarom ze dat niet doen. Tabel 2.5 laat zien dat sinds 2011 meer dan de helft van de respondenten zegt dat zij de drempel niet halen en daarom geen giftenaftrek gebruiken. Dit percentage is in de loop van de jaren gestegen. Waarschijnlijk komt dit omdat de drempel voor het gebruik van de giftenaftrek voor de meeste Nederlanders een percentage is van het verzamelinkomen. Om te voorkomen dat teveel mensen gebruik zouden gaan maken van de giftenaftrek zijn bij het ontwerpen van de regeling alleen giften boven de drempel aftrekbaar gemaakt.<sup>5</sup>

We zien in de gegevens uit Geven in Nederland over de ontwikkelingen in het geefgedrag inderdaad dat de giften van Nederlanders niet in gelijke mate zijn gestegen met de stijging van

<sup>5</sup> Bij de herziening van de inkomstenbelasting in 2001 is een uitzondering gemaakt, waarbij de drempel verviel voor zogenaamde periodieke giften. Dit zijn giften die Nederlanders voor een periode van minimaal 5 jaar vastleggen in een overeenkomst. Het percentage van de Nederlanders dat periodieke giften doet is klein.

het inkomen (Bekkers, De Wit & Wiepking, 2017). Waarschijnlijk is het percentage van de Nederlanders dat meer dan 1% van het verzamelinkomen geeft inderdaad gedaald. De drempel in de giftenaftrek is voor steeds meer Nederlanders een obstakel.

Het percentage van de respondenten die de giftenaftrek niet gebruiken omdat ze de regeling niet kennen is laag. Na een stijging van 2011 tot 2014 zien we dat dit percentage in 2015 en 2018 lager ligt dan ooit. Dit duidt erop dat informatiecampagnes over de giftenaftrek het aantal gebruikers waarschijnlijk niet zal verhogen.

Tabel 2.9. *Obstakels voor het gebruik van de giftenaftrek door huishoudens, 2011- 2018<sup>a</sup>*

	2011	2013	2014	2015	2018
Haalt de drempel niet	60	67	64	70	74
Kent de regeling niet	8	9	11	7	7
Vindt het niet nodig	19	15	14	12	12
Andere redenen	13	9	11	8	4
Vindt de giftenaftrek te veel moeite	/	/	/	3	3

<sup>a</sup> Vanwege toegepaste correcties op de cijfers van huishoudens verschillen de cijfers enigszins van het vorige rapport 'Culturele instellingen in Nederland' uit 2016.

Het percentage van de respondenten dat geen giftenaftrek gebruikt en zegt het ook niet nodig te vinden is sinds 2011 duidelijk gedaald. Destijds was dit nog bijna één op de vijf. In 2018 is dit gedaald naar 12%. Dit duidt erop dat een steeds groter gedeelte van de Nederlanders de giftenaftrek strategisch gebruiken en een steeds kleiner deel de aftrek om principiële redenen niet gebruikt. Vanaf 2015 hebben we een extra antwoordmogelijkheid geboden omdat we de indruk hadden dat de giftenaftrek voor sommige respondenten misschien te ingewikkeld is. Dit blijkt maar voor 3% een relevant obstakel.

Als laatste presenteren we cijfers over obstakels voor het gebruik van de giftenaftrek onder vermogende huishoudens (zie tabel 2.10). We zien een wat ander patroon dan in de tabel voor alle huishoudens: het percentage dat de drempel niet zegt te halen neemt niet systematisch toe. Ongeveer twee derde van de vermogende huishoudens die de giftenaftrek niet gebruiken zeggen dat zij de drempel niet halen. Het percentage dat zegt de aftrek niet nodig te vinden neemt niet af. Dit is ongeveer één op de vijf. Het percentage van de vermogende huishoudens dat zegt de aftrekregeling te veel moeite te vinden is wat groter dan onder de gehele bevolking, maar nog steeds klein.

Tabel 2.10. *Obstakels voor het gebruik van de giftenaftrek door vermogende huishoudens, 2011 - 2018<sup>a</sup>*

	2011	2013	2014	2015	2018
Haalt de drempel niet	66	67	76	62	66
Kent de regeling niet	10	9	5	9	4
Vindt het niet nodig	22	22	16	19	21
Andere redenen	2	3	3	3	1
Vindt de giftenaftrek te veel moeite	/	/	/	7	7

<sup>a</sup> Vanwege toegepaste correcties op de cijfers van vermogende huishoudens verschillen de cijfers enigszins van het vorige rapport 'Culturele instellingen in Nederland' uit 2016.

/ Niet bekend

De daling in het gebruik van de giftenaftrek is zorgwekkend en duidt erop dat de giftenaftrek voor steeds minder huishoudens een stimulerende werking heeft om meer te geven. Het feit dat giften aan cultuur niet zijn toegenomen onder vermogende huishoudens die gebruik maken van de giftenaftrek vraagt om een verklaring, in het bijzonder omdat het gebruik van de giftenaftrek door vermogende Nederlanders wel is toegenomen. Omdat de cijfers van het CBS en die van Geven in Nederland niet met elkaar gekoppeld zijn kunnen we die verklaring niet geven. We adviseren nieuw onderzoek te doen naar verbeteropties voor de multiplier in de giftenaftrek.

## 2.8. Giften aan cultuur door bedrijven

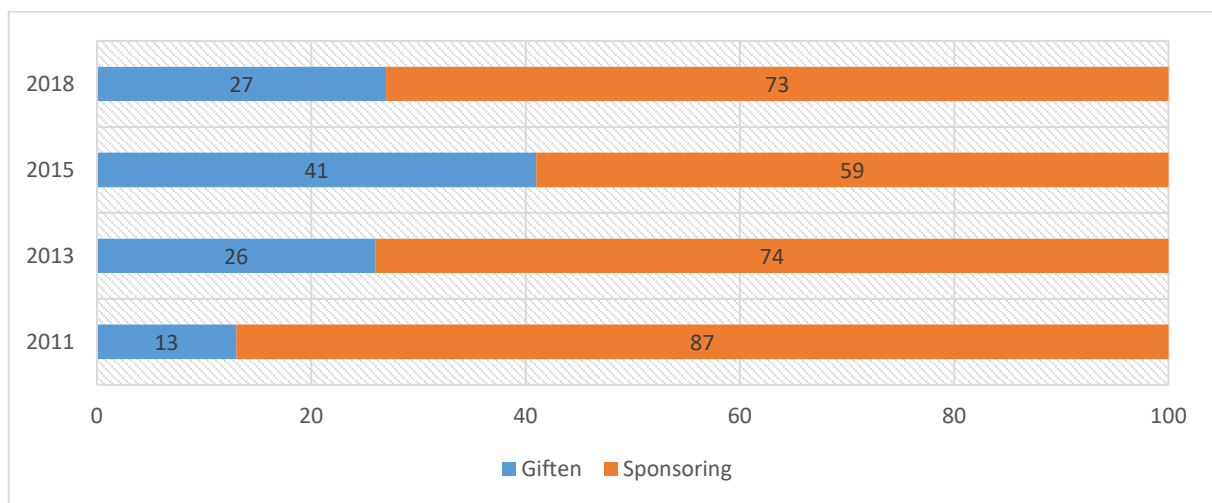
Het Nederlandse bedrijfsleven gaf in 2018 naar schatting €174 miljoen in de vorm van giften en sponsoring aan cultuur. Dat is een daling ten opzichte van 2015 toen er €219 miljoen werd gegeven. Omdat ook het totaalbedrag aan bijdragen van bedrijven aan goede doelen is gedaald is het aandeel van cultuur gelijk gebleven sinds 2015. Ongeveer 11% van alle giften en sponsoring van de Nederlandse bedrijven gaat naar cultuur (zie Tabel 2.11). Dit is ongeveer hetzelfde als in 2011, toen was dit 9%.

Tabel 2.11. *Totaalbedragen van bedrijven (in miljoenen €) in de vorm van giften en sponsoring aan cultuur en alle doelen (i.e. totale bijdragen) van 2011-2018*

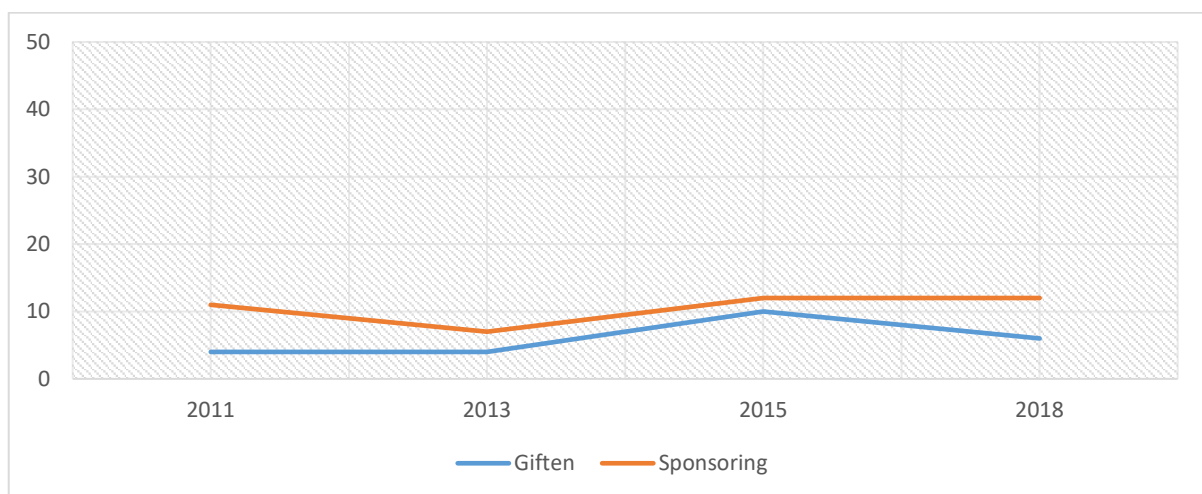
	2011	2013	2015	2018
Giften en sponsoring				
Cultuur	124	80	219	174
Totale bijdragen	1.375	1.363	2.007	1.895
Aandeel cultuur in totale bijdragen	9%	6%	11%	11%

Figuur 2.12 laat zien dat de totale bijdrage aan cultuur in 2018 voornamelijk bestaat uit sponsoring (73%) en slechts deels uit giften (27%). Bij sponsoring gaat het om giften met een zakelijk belang. Er wordt vaak een tegenprestatie van het ontvangende doel verwacht. Bij giften gaat het om geven zonder zakelijk belang. Er wordt geen tegenprestatie van het ontvangende doel verwacht. Ongeveer een derde van de giften aan cultuur doen bedrijven in natura en mankracht. Het gaat dan bijvoorbeeld om het aanbieden van kantoorruimte voor een expositie of het leveren van materiaal voor rekvisieten voor een theater voorstelling.

*Figuur 2.12. Aandeel van giften en sponsoring in totale bijdragen van bedrijven aan cultuur, 2011 - 2018*



*Figuur 2.13. Aandeel van cultuur in de totale bijdragen van bedrijven in de vorm van giften en sponsoring, 2011-2018*



Figuur 2.13 laat zien dat in vergelijking met 2011 het aandeel van giften aan cultuur in de totale bijdragen gelijk is gebleven, het was 4% in 2011 en 6% in 2018. Het aandeel van sponsoring aan cultuur in de totale bijdragen is ook gelijk gebleven, het was 11% in 2011 en 12% in 2018.

Samenvattend: sinds 2011 is de waarde van de bijdragen die bedrijven aan cultuur hebben gegeven gestegen, maar het aandeel cultuur in de totale bijdragen is gelijk gebleven. Bedrijven dragen het meeste bij in de vorm van sponsoring. Ongeveer een derde van de giften vindt plaats in nature en mankracht.

## Hoofdstuk 3 – Inkomsten van culturele instellingen

In dit hoofdstuk staan de culturele instellingen centraal en beantwoorden we de volgende vragen:

1. Hoe zijn de inkomsten van culturele instellingen in de periode 2012-2019 veranderd?
2. Hoe actief waren culturele instellingen van 2012 tot en met 2019 met het genereren van eigen inkomsten en de communicatie over de Geefwet en hoe succesvol zijn zij daarin geweest?

### 3.1. Inkomsten van culturele instellingen

Vrijwel alle 574 culturele instellingen met ANBI status die aan het onderzoek hebben meegedaan hebben in het jaar 2019 inkomsten gegenereerd (96%).<sup>6</sup> Eerdere rapportages gaven aan dat 88% (Franssen & Bekkers, 2016) en 87% van de culturele instellingen inkomsten in één van de jaren waarover we gegevens hebben verzameld inkomsten hebben gegenereerd (De Nooij, Bekkers & Felix, 2017).

Omdat de financiering van culturele instellingen sterk afhankelijk is van de hoogte van de inkomsten verdelen we de instellingen in vijf groepen (zie tabel 3.1). De groep zeer kleine instellingen bestaat uit culturele instellingen die maximaal € 2.000 aan inkomsten hebben ontvangen in het jaar 2019. Van de instellingen waarover we gegevens hebben verkregen over 2019 behoort 6% tot deze categorie (n = 33). Het gemiddelde bedrag aan inkomsten in deze categorie is € 745 in 2019. 22 culturele instellingen in deze categorie van zeer kleine instellingen geeft aan helemaal geen inkomsten te hebben. De tweede groep noemen we kleine culturele instellingen met tussen de € 2.000 en € 50.000 aan inkomsten. 219 instellingen uit de responsgroep behoren tot deze groep van kleine culturele instellingen (38%). Deze instellingen rapporteren over 2019 gemiddeld iets minder dan € 19.000 aan inkomsten. In de derde categorie zitten middelgrote culturele instellingen. Deze 182 instellingen (32%) ontvangen tussen de € 50.000 en € 1.500.000 aan inkomsten per jaar. Gemiddeld ontvingen deze instellingen iets minder dan € 402.000 aan inkomsten in 2019. De vierde groep bestaat uit 105 grote instellingen die tussen de € 1.500.000 en € 10.000.000 aan inkomsten genereren (18%). Gemiddeld rapporteren deze 105

---

<sup>6</sup> Een kleine groep instellingen (n = 21, 3,7%) had ten tijde van het veldwerk nog geen jaarverslag over het jaar 2019 gereed en heeft gerapporteerd over het kalenderjaar 2018 – zie de methodologische verantwoording in Bijlage 1. Voor het gemak verwijzen we naar alle instellingen die aan het huidige onderzoek hebben deelgenomen alsof ze over het jaar 2019 gerapporteerd hebben.

instellingen iets meer dan € 3.900.000 aan inkomsten in 2019. De vijfde groep bestaat uit zeer grote instellingen. Dit zijn 35 culturele instellingen die minimaal € 10.000.000 aan inkomsten verwerven. Het gemiddelde aan inkomsten in 2019 in deze groep zeer grote instellingen is iets meer dan € 24.000.000.

*Tabel 3.1. Verdeling responsgroep in aantal instellingen (n), aandeel in responsgroep (%), aandeel in responsgroep met inkomsten uit subsidie (%) en gemiddelde inkomsten (€) naar omvang culturele instelling over 2019*

	Aantal instellingen in responsgroep	Aandeel in responsgroep (%)	Aandeel dat subsidie ontvangt (%) <sup>1</sup>	Totale inkomsten 2019 (€) <sup>2</sup>	Aandeel van totale inkomsten in 2019 (%)
Zeer klein (max 2k)	33	6	0	745	0
Klein (2k – 50k)	219	38	60	18.743	0
Middelgroot (50k-1,5mln)	182	32	79	401.979	5
Groot (1,5-10mln)	105	18	99	3.932.278	31
Zeer groot (>10mln)	35	6	97	24.099.667	63
Alle instellingen	574	100	75	2.323.462	/
Exclusief zeer grote instellingen	539	94	73	909.422	/

<sup>1</sup> Berekend over alle culturele instellingen die antwoord hebben gegeven op vraag over inkomsten uit subsidies.

<sup>2</sup> De totale inkomsten zijn het gemiddelde van de antwoorden op de enquêtevraag: 'Wat was het totaalbedrag aan inkomsten van uw instelling in 2019?'

De totale inkomsten in de responsgroep zijn zeer scheef verdeeld over de inkomstenklassen. De groep zeer grote instellingen is verantwoordelijk voor 63% van de totale inkomsten over 2019 in de responsgroep. De grote instellingen zijn verantwoordelijk voor nog eens 31% van de totale inkomsten in de responsgroep. Van deze vijf inkomensklassen is ook bekend hoeveel culturele instellingen in de responsgroep rijkssubsidie ontvangen. We zien in tabel 3.1 dat culturele instellingen vaker subsidie ontvangen naarmate zij groter zijn.

De samenstelling van de responsgroep van 2019 verschilt van de samenstelling van de responsgroep uit de eerdere jaren. Tabel 3.2 geeft de verdeling weer in de samenstelling van de responsgroep voor de jaren 2012, 2015 en 2019. In de eerdere onderzoeken hebben we de culturele instellingen opgedeeld in slechts vier groepen, waarbij de groep grote instellingen bestaat uit instellingen met inkomsten van minimaal € 1.500.000. In het huidige onderzoek hebben we extra moeite gedaan om de grootste culturele instellingen in beeld te brengen. Hierdoor konden we voor het jaar 2019 een vijfde inkomensklasse onderscheiden. De vijfde groep bestaat uit zeer grote instellingen. Deze instellingen hebben een minimaal inkomen van € 10 miljoen.

*Tabel 3.2. Samenstelling responsgroep in aantal instellingen per inkomensklasse (n), het percentage binnen de responsgroep (%) en het gemiddelde aan inkomsten (€) voor 2012, 2015 en 2019*

	2012			2015			2019		
	n	%	€	n	%	€	n	%	€
Zeer klein (max 2k)	229	23	267	51	12	436	33	6	745
Klein (2k - 50k)	407	41	17.942	203	46	17.816	219	38	18.743
Middelgroot (50k-1.5mln)	243	25	353.265	126	29	366.789	182	32	401.979
Groot en zeer groot (>1.5mln)	103	10	8.366.911	58	13	9.493.479	140	24	8.974.125
Totale respons	982	100	904.337	438	100	1.370.950	574	100	2.323.462
Totale respons exclusief zeer grote instellingen (>10mln)	964	98	455.132	428	98	601.447	539	76	909.422

In het huidige onderzoek vormen zeer grote instellingen bijna een kwart van de respons. In 2012 en 2015 was dit aandeel met 10% en 13% veel kleiner. Het huidige onderzoek telt minder zeer kleine instellingen. 6% van de responsgroep behoort tot de zeer kleine instellingen. In de vorige onderzoeken betrof dit respectievelijk 23% en 12% in 2012 en 2015. Omdat de verdeling van de respons over de inkomensklassen verschilt tussen de jaren moeten we voorzichtig zijn met het trekken van conclusies op basis van de totale respons: in 2019 liggen de totaalbedragen hoger omdat de respons meer zeer grote instellingen bevat. Daarom hebben we in de nu volgende tabellen de cijfers van 2012, 2013, 2014, 2015 en 2019 telkens de inkomensklassen apart gehouden.



Zo kunnen we binnen elke inkomensklasse de cijfers over de jaren 2012 tot en met 2019 goed met elkaar vergelijken. Omdat de aantallen zeer grote instellingen in de respons over de eerdere jaren erg klein waren hebben we de grote en zeer grote instellingen samengevoegd tot één inkomensklasse: groot en zeer groot. In 2019 waren dat 140 instellingen. We hebben ook waar mogelijk telkens de bedragen exclusief de zeer grote instellingen gerapporteerd, zodat we beter zicht krijgen op de trends onder het grootste deel van de instellingen.

Om te laten zien hoe groot de invloed is van de steekproeffluctuatie op de totaalbedragen in de hele respons bespreken we de cijfers in de laatste twee rijen van tabel 3.2 in detail. De voorlaatste rij van de tabel laat zien dat in 2012 het gemiddelde bedrag aan inkomsten in de totale respons op ongeveer €900.000 lag. In 2013 (niet weergegeven in tabel 3.2) lag dit bedrag rond de € 810.000, om vervolgens in 2014 (niet weergegeven) op ongeveer €1 miljoen uit te komen. In 2015 rapporteerden de instellingen die aan het onderzoek meededen gemiddeld €1,3 miljoen aan inkomsten. Het gemiddelde bedrag aan inkomsten in 2019 bedroeg meer dan €2,3 miljoen. De laatste rij van de tabel laat zien dat de gemiddelden in alle jaren sterk vertekend zijn door de aanwezigheid van het aantal zeer grote instellingen in de steekproef. Dit is het duidelijkst in 2019, als bijna een kwart van de responsgroep bestaat uit zeer grote instellingen. Dit zijn de instellingen die inkomsten rapporteren van ten minste € 10.000.000. Omdat de groep zeer grote instellingen veel invloed heeft op de resultaten, zullen we in het vervolg deze invloed vermelden. De gegevens over 2012 bevatten 17 zeer grote instellingen, in 2013 zijn dit 16 zeer grote instellingen, in 2014 12 instellingen, in 2015 10 instellingen, en in 2019 zijn er 35 zeer grote instellingen. Als we de grootste instellingen buiten beschouwing laten, dan zakt het gemiddelde bedrag aan totale inkomsten flink. In 2012 is het gemiddelde totaal bedrag aan inkomsten ongeveer € 455.000. In 2013 daalde dit gemiddelde bedrag naar ongeveer € 407.000. In 2014 en 2015 steeg het gemiddelde aan totale inkomsten sterk, naar ongeveer € 553.000 en € 604.477. In 2019 is het gemiddelde bedrag aan inkomsten € 909.422.

We krijgen een duidelijker beeld van veranderingen in de totale inkomsten van culturele instellingen als we kijken naar de veranderingen binnen de inkomensklassen (zie tabel 3.2). Zo zien we een stijging in de gemiddelde inkomsten binnen de zeer kleine en middelgrote instellingen. Binnen de kleine en grote instellingen is er geen sprake van een stijging, omdat het gemiddelde bedrag aan totale inkomsten in 2019 ongeveer gelijk is aan het niveau van 2012.

Om een robuust beeld te krijgen van de ontwikkeling over de jaren heen kijken we ook naar de longitudinale groep van 53 instellingen waarover we van alle jaren gegevens hebben. In tabel 3.3 zien we de samenstelling van de longitudinale groep per inkomensklasse. De longitudinale groep

is klein en bevat relatief weinig zeer kleine en zeer grote instellingen ten opzichte van de totale respons over de jaren 2012, 2013, 2014, 2015 en 2019. Op veel andere kenmerken, zoals locatie en soort instelling, komt de groep wel overeen met de grotere groepen instellingen waarvan gegevens over één van de jaren bekend zijn. We kunnen niet vaststellen of de longitudinale groep geheel representatief is voor de culturele sector, omdat gegevens over de samenstelling van de gehele culturele sector ontbreken.

Tabel 3.3. Samenstelling longitudinale groep 2019 (n = 53)

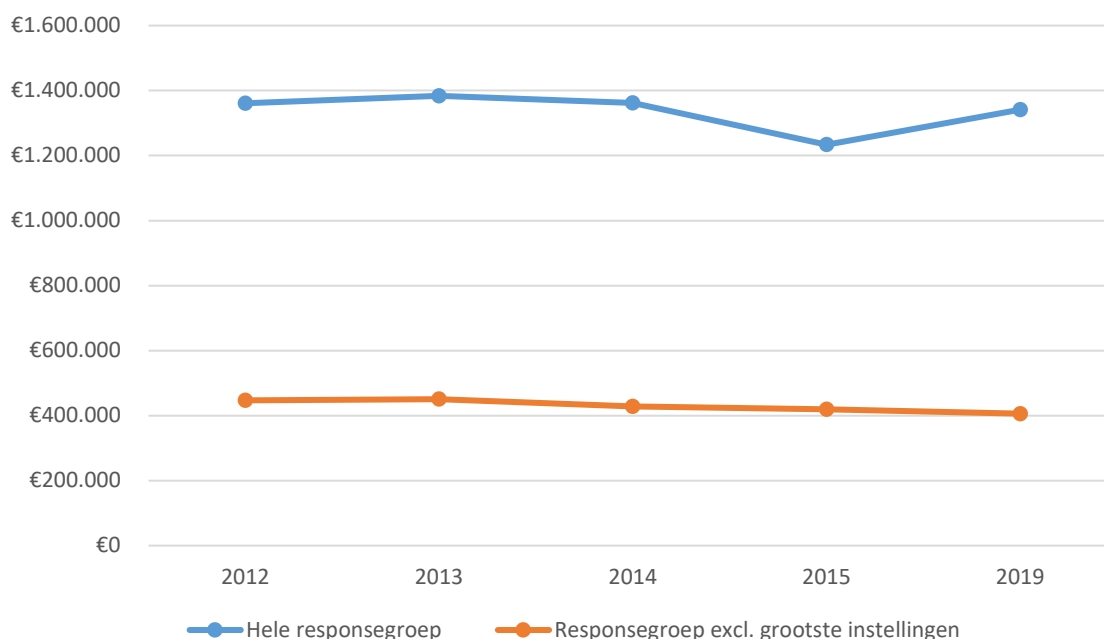
	Aantal instellingen in responsgroep	Aandeel in responsgroep (%)	Aandeel dat subsidie ontvangt (%) <sup>1</sup>	Totale inkomsten 2019 (€) <sup>2</sup>	Aandeel van totale inkomsten in 2019 (%)
Zeer klein (max 2k)	4	8	0	1.083	0
Klein (2k - 50k)	27	51	64	18.929	1
Middelgroot (50k-1,5mln)	14	27	73	300.684	6
Groot (1,5-10mln)	6	11	100	2.663.586	22
Zeer groot (>10mln)	2	4	100	25.186.791	71
Alle instellingen	53	100	69	1.341.134	/
Exclusief zeer grote instellingen	51	96	68	406.011	/

<sup>1</sup> Berekend over alle culturele instellingen die antwoord hebben gegeven op vraag over inkomsten uit subsidies.

<sup>2</sup> De totale inkomsten zijn het gemiddelde van de antwoorden op de enquêtevraag: 'Wat was het totaalbedrag aan inkomsten van uw instelling in 2019?'

Om een beeld te krijgen van de ontwikkeling over de jaren kijken we naar de longitudinale groep van 53 instellingen. Figuur 3.1 (tabel 3.1 in bijlage C) laat zien dat de totale inkomsten voor de gehele longitudinale groep redelijk stabiel blijven over de periode 2012 – 2019, met een daling in 2014. Ook in de longitudinale groep spelen de grootste instellingen een belangrijke rol. Als de zeer grote instellingen buiten beschouwen worden gelaten, zien we dat de totale inkomsten in de periode 2012 – 2019 licht dalen.

*Figuur 3.1. Gemiddelde totale inkomsten longitudinale groep 2012 - 2019*



### 3.1.1. Inkomsten uit fondsenwerving

Hoe zien de inkomsten eruit als we ons concentreren op enkel het deel van de inkomsten dat afkomstig is uit fondsenwerving? We hebben in de vragenlijst apart gevraagd naar private inkomsten en naar sponsorinkomsten. Private inkomsten bestaan uit de contributies, schenkingen, donaties, legaten en bijdragen van vriendenverenigingen en bedrijven. Sponsorinkomsten bestaan uit sponsoring door bedrijven en ondernemingen waarbij in ruil voor een dienst of gift een tegenprestatie wordt geleverd vanuit de culturele instelling. De tegenprestatie kan bestaan uit communicatie mogelijkheden, toegangskaarten en/of overige faciliteiten. Onder sponsoring wordt geen reclame verstaan. Deze twee bronnen samen (private inkomsten en sponsorinkomsten) noemen we kortweg de inkomsten uit fondsenwerving. Eerst bekijken we de inkomsten uit fondsenwerving van alle instellingen naar omvang van de culturele instelling. Zo kunnen we een trend interpreteren binnen elke inkomensklasse.

#### **Grotere instellingen doen vaker aan fondsenwerving**

Als we de culturele instellingen opdelen in de vier groepen en de grote en zeer grote instellingen samenvoegen in één groep, dan zien we dat de inkomsten uit fondsenwerving flink hoger zijn onder de grotere culturele instellingen (zie tabel 3.4). Het gemiddelde bedrag dat instellingen uit fondsenwerving genereerden in 2019 bedraagt ongeveer € 330.000. Het bedrag is flink lager

als we de 35 zeer grote instellingen met meer dan 10 miljoen aan inkomsten buiten beschouwing laten.

Tabel 3.4. Inkomsten uit fondsenwerving in aandeel instellingen dat inkomsten uit fondsenwerving rapporteert (%), aandeel van deze inkomsten op de gemiddelde totale inkomsten (%) en de gemiddelde inkomsten uit fondsenwerving (€) naar omvang instelling 2019

	Aandeel instellingen dat inkomsten uit fondsenwerving heeft verworven (%) <sup>2</sup>	Gemiddelde inkomsten uit fondsenwerving 2019 (€)	Aandeel fondsenwerving op gemiddelde totale inkomsten 2019 (%)
Zeer klein (max 2k)	59	611	46
Klein (2k - 50k)	95	7.719	25
Middelgroot (50k-1.5mln)	92	77.793	13
Groot en zeer groot (>1.5mln)	98	1.233.734	11
Totale respons	93	329.099	11
Totale respons exclusief zeer grote instellingen (>10mln)	91	123.176	/

<sup>1</sup> We berekenen het aandeel fondsenwerving op de gemiddelde totale inkomsten op basis van het totaal aan inkomsten als optelsom van alle gemiddelde deelinkomsten van de verschillende inkomstenbronnen; deze optelsom verschilt van de gemiddelde totale inkomsten gerapporteerd in tabel 3.1.

<sup>2</sup> We berekenen het aandeel instellingen met inkomsten uit fondsenwerving over de culturele instellingen die een bedrag van 0 of meer hebben ingevuld voor fondsenwerving.

Daarnaast zien we dat een groot deel van de culturele instellingen in elke inkomensklasse inkomsten uit fondsenwerving verkrijgt. Het aandeel van de instellingen dat inkomsten uit fondsenwerving verkrijgt is groter onder de instellingen met hogere inkomsten. Grotere instellingen doen vaker aan fondsenwerving dan de zeer kleine instellingen. Daarentegen is het aandeel van de inkomsten uit fondsenwerving op de totale inkomsten kleiner, naarmate de instelling groter is. Dit betekent dat wanneer een (zeer) kleine instellingen aan fondsenwerving doet, fondsenwerving ook een belangrijkere inkomstenbron vormt voor de instelling. Omdat we de instellingen opdelen in vier groepen kunnen we de inkomsten uit fondsenwerving vergelijken met de gemiddelde inkomsten uit fondsenwerving in eerdere jaren (zie tabel 3.5). Wel zijn we

voorzichtig met het identificeren van trends, omdat de samenstelling binnen de inkomensklassen verschilt per jaar (zie tabel 3.2).

Als we kijken naar het aandeel culturele instellingen binnen elke categorie dat inkomsten uit fondsenwerving ontvangt, dan zien we dat de kleine, middelgrote en grote instellingen vaker inkomsten uit fondsenwerving ontvangen vergeleken met 2012 en 2015. Ten minste 92% van de instellingen in deze inkomensklassen ontvangen inkomsten uit fondsenwerving. Binnen de groep zeer kleine instellingen is geen sprake van een toename van het aandeel instellingen dat inkomsten uit fondsenwerving genereert. Als we kijken naar het gemiddelde bedrag aan inkomsten uit fondsenwerving, dan zien we een toename van het gemiddelde bedrag onder de zeer kleine en middelgrote instellingen. Onder de kleine instellingen lijkt het bedrag gelijk gebleven; onder de grote instellingen is het bedrag aan fondsenwerving gestegen ten opzichte van 2012, maar gedaald ten opzichte van 2015.

### **Meer culturele instellingen genereren inkomsten uit fondsenwerving**

Als we kijken naar veranderingen binnen elke inkomensklasse (zie tabel 3.5), dan zien we veel beweging in de inkomsten uit fondsenwerving. Onder de zeer kleine instellingen is het aandeel dat inkomsten genereert uit fondsenwerving niet gestegen, maar genereert dat aandeel zeer kleine instellingen wel hogere inkomsten uit fondsenwerving.

Voor de andere inkomensklassen is het aandeel instellingen dat inkomsten genereert uit fondsenwerving in 2019 duidelijk hoger dan in 2015. Het bedrag dat instellingen uit fondsenwerving aan inkomsten genereren fluctueert sterk voor de zeer kleine, middelgrote en (zeer) grote instellingen. Onder de kleine instellingen is het bedrag dat zij aan inkomsten uit fondsenwerving ontvangen ongeveer gelijk gebleven. Onder de middelgrote instellingen liggen de inkomsten uit fondsenwerving een stuk hoger in 2019 dan in eerdere jaren. Onder de grote instellingen liggen de inkomsten uit fondsenwerving in 2019 hoger dan in 2012, maar lager dan in 2015.

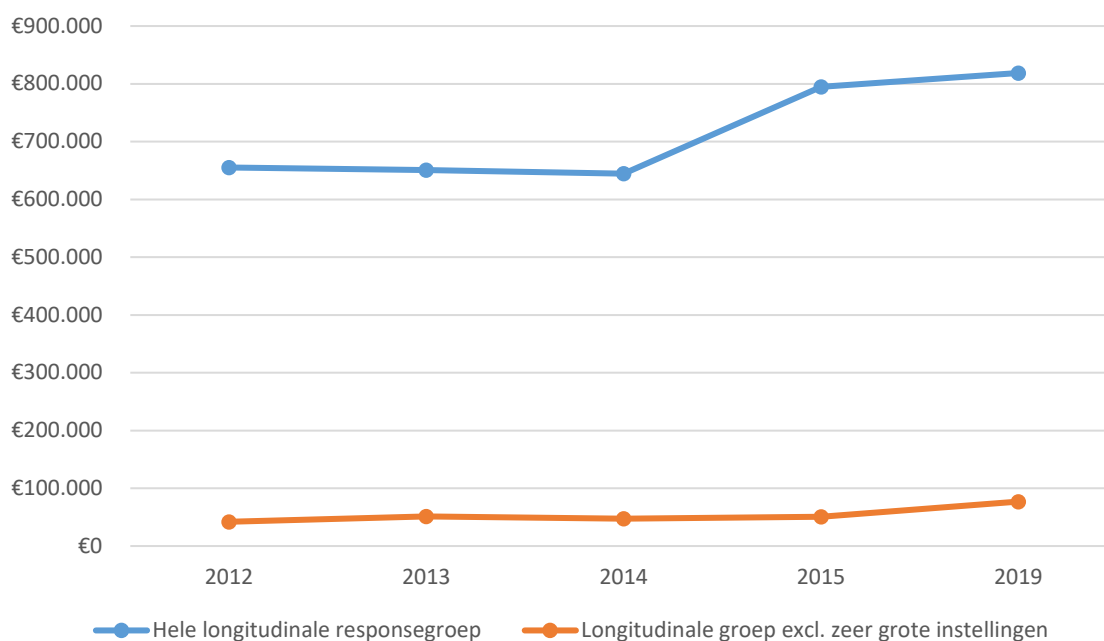
In figuur 3.2 (tabel 3.2 in bijlage C) zien we de inkomsten uit fondsenwerving van de longitudinale groep in de periode 2012 – 2019. We zien ook hier dat de zeer grote instellingen van invloed zijn op de gemiddelde inkomsten uit fondsenwerving. Wanneer we deze buiten beschouwing laten, dan zien we dat de inkomsten uit fondsenwerving stabiel zijn in de periode 2012 – 2015, met een lichte stijging in 2019.

Tabel 3.5. Inkomsten uit fondsenwerving in gemiddelden (€) en het aandeel binnen de inkomensklasse dat inkomsten uit fondsenwerving heeft ontvangen (%)<sup>1</sup> naar omvang instelling voor 2012, 2015 en 2019

	2012		2015		2019	
	%	€	%	€	%	€
Zeer klein (max 2k)	68	115	37	281	59	611
Klein (2k - 50k)	84	7.292	78	6.134	95	7.719
Middelgroot (50k-1,5mln)	81	48.406	79	47.856	92	77.793
Groot en zeer groot (>1,5mln)	84	968.157	69	1.717.909	98	1.233.734
Totale respons	/	109.843	/	/	/	329.099
Totale respons exclusief zeer grote instellingen (>10mln)	/	56.031	/	/	/	123.176

<sup>1</sup> Berekend over de culturele instellingen die een antwoord hebben ingevuld

Figuur 3.2. Gemiddelde inkomsten fondsenwerving longitudinale groep 2012 - 2019



### 3.1.2. Diversiteit in inkomstenbronnen

We verdelen de inkomsten van culturele instellingen in zes soorten inkomstenbronnen: subsidie, publieksinkomsten, private inkomsten, sponsoring, overige en indirecte inkomsten. In de online vragenlijst hebben we net als voorgaande edities een zevende optie toegevoegd: ‘andere inkomsten’. Hier konden culturele instellingen inkomsten invullen die zij naar eigen inzicht niet konden toeschrijven aan één van de zes geboden opties. Respondenten met inkomsten uit subsidie hebben we gevraagd de inkomsten uit subsidie op te splitsen in vijf categorieën: Europese subsidie, rijkssubsidie, provinciale subsidie, gemeentelijke subsidie en andere subsidie. Vervolgens hebben we twee categorieën gemaakt: rijkssubsidies en overige subsidies. De private inkomsten omvatten de giften van particulieren en bedrijven en vormen samen met de sponsorinkomsten de inkomsten uit fondsenwerving (zie 3.1.1). De indirecte inkomsten bestaan uit inkomsten die niet direct gelieerd zijn aan de kerntaken van de culturele instelling en beslaan bijvoorbeeld inkomsten uit verhuur en andere commerciële activiteiten. De overige inkomsten bestaan uit de inkomsten die een directe relatie hebben met de kernactiviteiten van de instelling, maar niet onder publieks- of sponsorinkomsten vallen.

Omdat de samenstelling van de responsgroep tussen de jaren verschilt kijken we eerst naar de veranderingen binnen de inkomensklassen. Dit doen we in tabel 3,6 t/m 3,13. Het is belangrijk te vermelden dat we het aandeel van de inkomsten uit een specifieke inkomstenbron in deze tabellen hebben berekend op basis van de optelsom van alle zeven inkomstenbronnen. Deze optelsom verschilt soms van de totale inkomsten gerapporteerd in tabel 3,1. De gemiddelde totale inkomsten in tabel 3,1 is gebaseerd op de vraag “Wat was het totaalbedrag aan inkomsten van uw instelling in 2019?”, terwijl de gemiddelde inkomsten uit de zeven inkomstenbronnen door respondenten apart is ingevuld. Omdat niet alle instellingen alle inkomstenbronnen van elkaar onderscheiden komt de optelsom van de zeven inkomstenbronnen niet altijd overeen met de opgegeven totale inkomsten. Daarom is de noemer van de bedragen in de tabellen 3,6 tot en met 3,13 soms lager. Door gebruik te maken van de optelsom van de zeven deelinkomsten, kunnen we voor een groot deel van de instellingen wel inzicht krijgen in financieringsmix.

Een onevenwichtige financieringsmix, waarbij instellingen sterk afhankelijk zijn van één bepaalde bron van inkomsten, kan de financiële gezondheid en zelfs de overlevingskansen van instellingen in gevaar brengen wanneer die bron van inkomsten wegvalt (Hung & Hager, 2019; Chikoto-Schultz & Sakolvittayanon, 2020). Twintig jaar geleden liet een onderzoek in de

Verenigde Staten zien dat culturele instellingen met een meer diverse financieringsmix hogere overlevingskansen hadden (Hager, 2001). In later onderzoek is deze bevinding genuanceerd en blijkt dat er geen systematisch voordeel schuilt in een meer diverse financieringsmix (Hung & Hager, 2019; Lu, Lin & Wang, 2019).

### Afhankelijkheid van subsidie nog altijd groot

We zien dat het aandeel van rijkssubsidies in de totale inkomsten binnen de (zeer) grote instellingen in 2019 hoger is vergeleken met eerdere jaren. Opvallend hierbij is dat het aandeel rijkssubsidie voor de (zeer) grote instellingen in 2019 beduidend hoger ligt. De zeer kleine ontving in de hele periode geen inkomsten uit rijkssubsidie (zie tabel 3.6). Binnen de middelgrote instellingen is het aandeel rijkssubsidies in 2019 lager dan in 2012, 2013 en 2014, maar hoger dan in 2015. Er is daarmee sprake van enige fluctuatie. Binnen de zeer kleine instellingen lijkt het aandeel van de inkomsten uit rijkssubsidies relatief stabiel over de afgelopen jaren.

Tabel 3.6. Rijkssubsidies in gemiddelde bedrag aan rijkssubsidies (€) en aandeel rijkssubsidies in de totale inkomsten (%)<sup>1</sup> naar omvang instelling voor 2012, 2013, 2014, 2015 en 2019

	2012		2013		2014		2015		2019	
	%	€	%	€	%	€	%	€	%	€
Zeer klein (max 2k)	0	2	0	3	0	0	0	0	0	0
Klein (2k – 50k)	1	178	3	399	1	212	2	339	3	1.018
Middelgroot (50k-1,5mln)	18	53.865	14	39.672	17	50.177	8	22.735	13	80.925
Groot en zeer groot (>1,5mln)	7	648.060	5	487.822	5	489.483	6	540.656	15	1.659.939

<sup>1</sup> Berekend op basis van de optelsom van inkomstenbronnen

Wanneer we kijken naar de inkomsten uit overige subsidies (zie tabel 3.7), dan zien we dat het aandeel overige subsidies in de totale inkomsten in 2019 hoger is onder de middelgrote en (zeer) grote instellingen. Enkel voor de groep grote en zeer grote instellingen is het aandeel overige subsidies in 2019 een stuk hoger dan eerdere jaren. De groep zeer kleine instellingen heeft wederom helemaal geen overige subsidie ontvangen. Binnen de kleine en middelgrote instellingen is het aandeel van de inkomsten uit overige subsidies niet veranderd ten opzichte



van 2012. Er is sprake van lichte fluctuatie door de jaren heen en beide eindigen in 2019 met een soortgelijk aandeel aan overige subsidies als in 2012.

Tabel 3.7. Overige subsidies naar omvang instelling in aandeel van de totale inkomsten (%)<sup>1</sup> en gemiddelde bedrag (€) voor 2012 – 2019

	2012		2013		2014		2015		2019	
	%	€	%	€	%	€	%	€	%	€
Zeër klein (max 2k)	17	101	1	8	0	0	0	0	0	0
Klein (2k – 50k)	21	2.770	19	2.787	19	2.834	20	3.048	21	6.508
Middelgroot (50k-1,5mln)	25	75.400	33	96.636	26	78.447	35	98.454	30	179.545
Groot en zeer groot (>1,5mln)	24	2.221.084	20	1.942.755	20	1.886.522	24	2.058.428	32	3.473.801

<sup>1</sup> Berekend op basis van de optelsom van inkomstenbronnen

Als we de inkomsten uit rijkssubsidie en subsidies van andere overheden bij elkaar optellen dan zien we dat zij nog altijd een belangrijke bron van inkomsten vormen voor het grootste deel van de culturele instellingen in Nederland in 2019, namelijk 24%, 43%, 47% voor de kleine, middelgrote en (zeer) grote instellingen. In tegenstelling tot de verwachting dat de afhankelijkheid van subsidie door stijging van andere inkomsten zou dalen zijn de (zeer) grote instellingen in 2019 een stuk meer afhankelijk van subsidie dan in voorgaande jaren. De afhankelijk voor subsidie voor middelgrote en kleine instellingen is in 2019 soortgelijk aan het niveau van 2012. Enkel voor de zeer kleine instellingen is de afhankelijkheid van subsidie sterk gedaald wanneer we de afhankelijkheid van 2012 met 2019 vergelijken.

### **Publieksinkomsten vormen in 2019 een belangrijke(re) bron van inkomsten naarmate de instelling groter is**

Wanneer we kijken naar de publieksinkomsten naar omvang van de culturele instelling (tabel 3.8), dan zien we dat deze inkomstenbron onderhevig is aan fluctuatie binnen alle inkomensklassen. Het aandeel van de publieksinkomsten op de totale inkomsten in voor de instellingen in de groep zeer kleine en kleine instellingen verschilt niet veel van 2012 en 2013. In de jaren 2014 en 2015 leek er sprake te zijn van een stijgende trend, maar deze heeft niet doorgezet. Voor de middelgrote instellingen is het aandeel van publieksinkomsten in de totale

inkomsten een klein beetje hoger, na een kleine daling in 2014 en 2015. Het aandeel van de inkomsten verworven uit publieksactiviteiten voor de grote instellingen is in 2019 groter vergeleken met eerdere jaren. In 2019 lijkt deze bron van inkomsten belangrijker te worden naarmate de instelling groter is. Hetzelfde beeld was zichtbaar in 2012 en 2013.

Tabel 3.8. Publieksinkomsten naar omvang instelling in aandeel van de totale inkomsten (%)<sup>1</sup> en gemiddelde bedrag (€) voor 2012 – 2019

	2012		2013		2014		2015		2019	
	%	€	%	€	%	€	%	€	%	€
Zeer klein (max 2k)	10	60	10	62	27	90	29	259	12	154
Klein (2k – 50k)	21	2.682	27	3.844	24	3.539	35	5.416	22	6.568
Middelgroot (50k-1,5mln)	20	59.281	20	57.565	18	53.619	18	50.117	23	136.787
Groot en zeer groot (>1,5mln)	23	2.097.792	24	2.362.998	20	1.905.460	23	2.025.139	31	3.333.086
Totale respons	21	161.831	-	-	-	-	34	465.212	32	937.043

<sup>1</sup> Berekend op basis van de optelsom van inkomstenbronnen

### Private inkomsten fluctueren door de jaren heen en zijn in 2019 minder van belang naarmate de instelling groter is

Wanneer we kijken naar de private inkomsten (zie tabel 3.9), dan zien we dat het aandeel van private inkomsten in de totale inkomsten in 2019 binnen de zeer kleine, kleine en middelgrote instellingen lager is dan het aandeel in 2012. Het aandeel van de private inkomsten in deze inkomensklassen kent fluctuatie in 2013, 2014 en 2015. Opvallend is ook de fluctuatie in het aandeel private inkomsten binnen de grote en zeer instellingen over de jaren heen. Wanneer we het aandeel private inkomsten voor deze inkomensklassen in 2019 vergelijken met 2012, dan is het aandeel van private inkomsten op de totale inkomsten binnen deze instellingen sterk gedaald. Voor alle inkomensklassen is er fluctuatie, zonder een duidelijke trend. De private inkomsten lijken voornamelijk voor de groep zeer kleine instellingen een belangrijke bron van inkomsten te zijn over de jaren heen. In 2019, lijken private inkomsten een minder belangrijke bron van inkomsten te zijn naarmate de instelling groter is.

Tabel 3.9. Private inkomsten naar omvang instelling in aandeel van de totale inkomsten (%)<sup>1</sup> en gemiddelde bedrag (€) voor 2012 – 2019

	2012		2013		2014		2015		2019	
	%	€	%	€	%	€	%	€	%	€
Zeer klein (max 2k)	42	240	25	152	57	191	48	423	33	444
Klein (2k – 50k)	30	3.902	21	3.066	30	4.494	17	2.564	24	7.292
Middelgroot (50k-1,5mln)	13	38.016	18	53.655	14	43.938	20	55.667	13	77.773
Groot en zeer groot (>1,5mln)	32	2.900.695	27	2.652.564	27	2.552.921	39	3.365.523	12	1.259.389
Totale respons	3	20.297	-	-	-	-	3	43.143	11	328.953

<sup>1</sup> Berekend op basis van de optelsom van inkomstenbronnen

### Sponsorinkomsten belangrijker bron van inkomsten voor zeer kleine instellingen

Naast de private inkomsten lijken ook de sponsorinkomsten een belangrijker bron van inkomsten voor de groep zeer kleine instellingen (zie tabel 3.10).

Tabel 3.10. Sponsorinkomsten naar omvang instelling in aandeel van de totale inkomsten (%)<sup>1</sup> en gemiddelde bedrag (€) voor 2012 – 2019

	2012		2013		2014		2015		2019	
	%	€	%	€	%	€	%	€	%	€
Zeer klein (max 2k)	10	59	5	29	2	6	23	206	22	294
Klein (2k – 50k)	13	1.718	14	1.974	10	1.433	11	1.748	8	2.514
Middelgroot (50k-1,5mln)	2	4.757	2	5.621	2	5.342	2	4.276	4	22.900
Groot en zeer groot (>1,5mln)	3	243.145	3	330.556	3	283.373	3	252.981	3	289.597
Totale respons	12	91.372	-	-	-	-	15	200.985	3	83.024

<sup>1</sup> Berekend op basis van de optelsom van inkomstenbronnen

Het aandeel van de sponsorinkomsten op de totale inkomsten binnen de groep zeer kleine instellingen is in 2019 hoger dan in 2012. Wederom is er sprake van hevige fluctuaties over de jaren

heen, zonder duidelijke trend. Binnen de groep van kleine instellingen is het aandeel van de sponsorinkomsten op de totale inkomsten in 2019 lager dan de eerdere jaren; sponsoring is daarmee een minder belangrijke bron van inkomsten geworden voor de kleine instellingen. Het aandeel van de sponsorinkomsten lijkt gelijk te zijn gebleven voor de middelgrote en grote instellingen over de afgelopen zeven jaar; sponsoring blijft een zeer klein aandeel op de totale inkomsten.

### **Belang van indirecte en overige inkomsten op de totale inkomsten fluctueert voor alle culturele instellingen en vormt een relatief kleine bron van inkomsten in 2019**

Wanneer we kijken naar de indirecte en overige inkomsten naar omvang van de instelling over de periode 2012 tot 2019, dan zien we fluctuaties voor elke inkomensklasse (zie tabel 3.11). Zo zien we dat het aandeel van deze inkomstenbron op de totale inkomstenbron binnen de groep van zeer kleine, grote en zeer grote instellingen in 2019 lager is dan 2012, maar hoger of gelijk is aan de jaren daartussen. Ook onder de middelgrote instellingen is het aandeel van indirecte en overige inkomsten onderhevig aan sterke fluctuaties van jaar tot jaar zonder duidelijke trend; het aandeel op de totale inkomsten van deze inkomstenbron is hetzelfde in 2012 en 2019. Voor alle inkomensklassen vormen de indirecte en overige inkomsten slechts een klein deel van de totale inkomsten.

*Tabel 3.11. Indirecte en overige inkomsten naar omvang instelling in aandeel van de totale inkomsten (%)<sup>1</sup> en gemiddelde bedrag (€) voor 2012 – 2019*

	2012		2013		2014		2015		2019	
	%	€	%	€	%	€	%	€	%	€
Zeer klein (max 2k)	17	97	50	306	13	45	0	0	6	81
Klein (2k – 50k)	10	1.349	13	1.878	13	1.882	7	1.087	10	2.963
Middelgroot (50k-1,5mln)	2	6.535	3	8.127	10	30.895	2	6.585	13	80.573
Groot en zeer groot (>1,5mln)	8	763.930	7	638.919	11	1.021.566	5	398.608	5	537.567
Totale respons	8	59.074	-	-	-	-	8	106.774	6	186.246

<sup>1</sup> Berekend op basis van de optelsom van inkomstenbronnen

### Andere inkomsten fluctueren sterk voor alle culturele instellingen, en vormen in 2019 een belangrijke bron van inkomsten naarmate de instelling kleiner is

Ten slotte kijken we naar de andere inkomsten, zie tabel 3.12. Deze inkomstenbron lijkt in 2019 een belangrijkere bron van inkomsten voor de groep van zeer kleine instellingen; omdat het aandeel van deze inkomstenbron binnen de totale inkomsten hoger is vergeleken met eerdere jaren. Voor de kleine en grote instellingen is het aandeel van andere inkomsten op het totale gelijk voor 2012 en 2019, met enige fluctuatie door de jaren heen. Voor de middelgrote instellingen is het aandeel van andere inkomsten geleidelijk gedaald in de periode van 2012 tot 2019.

#### 3.1.3 Financieringsmix

Tabel 3.13 geeft de financieringsmix weer van de totale respons over 2019. We zien dat binnen de gehele responsgroep driekwart van de culturele instellingen inkomsten ontvangt uit subsidie; deze subsidies zijn verantwoordelijk voor bijna de helft van de totale inkomsten van culturele instellingen. Subsidies vormen hiermee de belangrijkste inkomstenbron voor culturele instellingen in de responsgroep in 2019. De publieksinkomsten vormen een tweede belangrijke inkomstenbron. Culturele instellingen werven een kleiner gedeelte van hun inkomen uit sponsoring, private, indirecte en overige en andere inkomstenbronnen.

Tabel 3.12. Andere inkomsten naar omvang instelling in aandeel van de totale inkomsten (%)<sup>1</sup> en gemiddelde bedrag (€) voor 2012 – 2019

	2012		2013		2014		2015		2019	
	%	€	%	€	%	€	%	€	%	€
Zeer klein (max 2k)	1	49	9	57	0	2	0	0	27	356
Klein (2k – 50k)	3	401	3	415	4	656	8	1.235	12	3.593
Middelgroot (50k-1,5mln)	20	60.355	11	31.097	14	41.586	14	39.790	4	24.482
Groot en zeer groot (>1,5mln)	3	314.652	14	1.391.799	14	1.362.874	1	64.283	2	191.460
Totale respons	3	32.471	-	-	-	-	2	27.039	1	38.529

<sup>1</sup> Berekend op basis van de optelsom van inkomstenbronnen

Tabel 3.13. Inkomsten van culturele instellingen in 2019

	Aandeel instellingen met inkomsten uit deze bron (%) <sup>1</sup>	Hoogte van de gemiddelde inkomsten (€)	Aandeel van inkomstenbron op totale inkomsten (%) <sup>2</sup>
Subsidie	75	1.314.250	46
Publieksinkomsten	89	937.043	32
Private inkomsten	88	328.593	11
Sponsoring	70	83.024	3
Indirecte en overige inkomsten	66	186.246	6
Andere inkomsten	82	38.529	1

<sup>1</sup> Berekend over de culturele instellingen die een bedrag hebben ingevuld

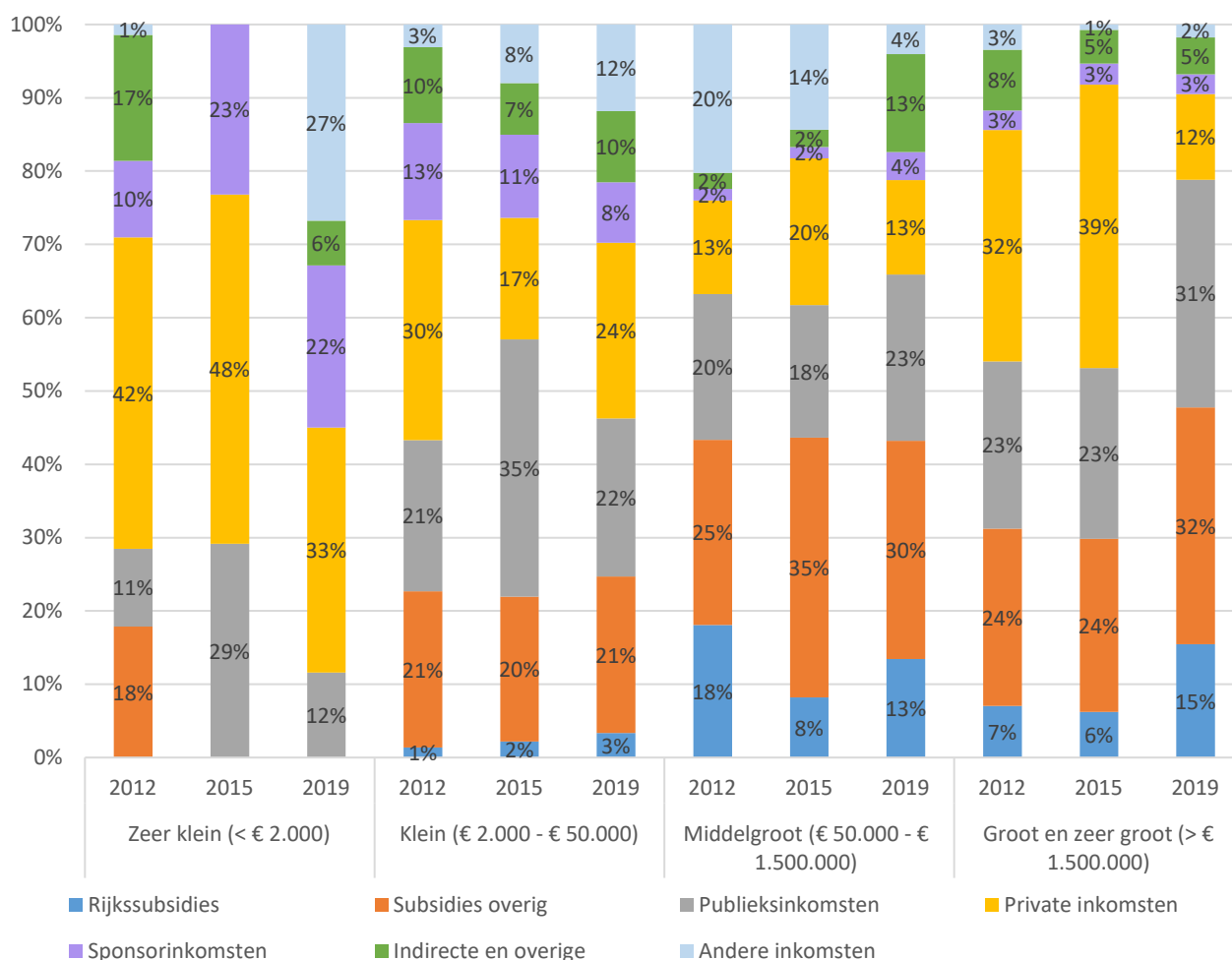
<sup>2</sup> Berekend op basis van de optelsom van inkomstenbronnen

### Financieringsmix verschilt sterk per inkomensklasse

In figuur 3.3 (zie ook tabel 3.3 en 3.4 in bijlage C) zien we de financieringsmix voor de inkomensklassen in 2012, 2015 en 2019. We zien dat de financieringsmix sterk verschilt onder de vier inkomensklassen, variërend van zeer klein tot (zeer) groot. Er is een wezenlijk verschil tussen de inkomensklassen in de bronnen waaruit zij inkomsten verkrijgen en waar het zwaartepunt ligt qua inkomstenbron.

De zeer kleine instellingen zijn in de periode 2012 – 2019 onafhankelijker van overheidssubsidies in 2019, ook zijn sponsorinkomsten en andere inkomsten belangrijker voor de zeer kleine instellingen. Private inkomsten, sponsorinkomsten en andere inkomsten zijn de belangrijkste inkomstenbronnen in 2019. Andere inkomsten zijn echter sterk onderhevig aan fluctuaties over de jaren heen. De financieringsmix van kleine instellingen is niet veel veranderd tussen 2012 en 2019. Overige subsidies, publieksinkomsten en private inkomsten zijn in 2019 nog altijd de belangrijkste inkomstenbronnen voor kleine instellingen. Ook de financieringsmix van middelgrote instellingen is grotendeels onveranderd. De belangrijkste inkomstenbronnen zijn nog altijd overige subsidies en publieksinkomsten. De financieringsmix van grote en zeer grote instellingen lijkt onevenwichtiger in 2019 vergeleken met 2012 en 2015. Inkomsten uit rijkssubsidies, overige subsidies en publieksinkomsten zijn belangrijker in 2019. Private inkomsten zijn daarentegen minder belangrijk; sponsorinkomsten binnen de grote en zeer grote instellingen generen nog altijd een zeer klein deel van de totale inkomsten.

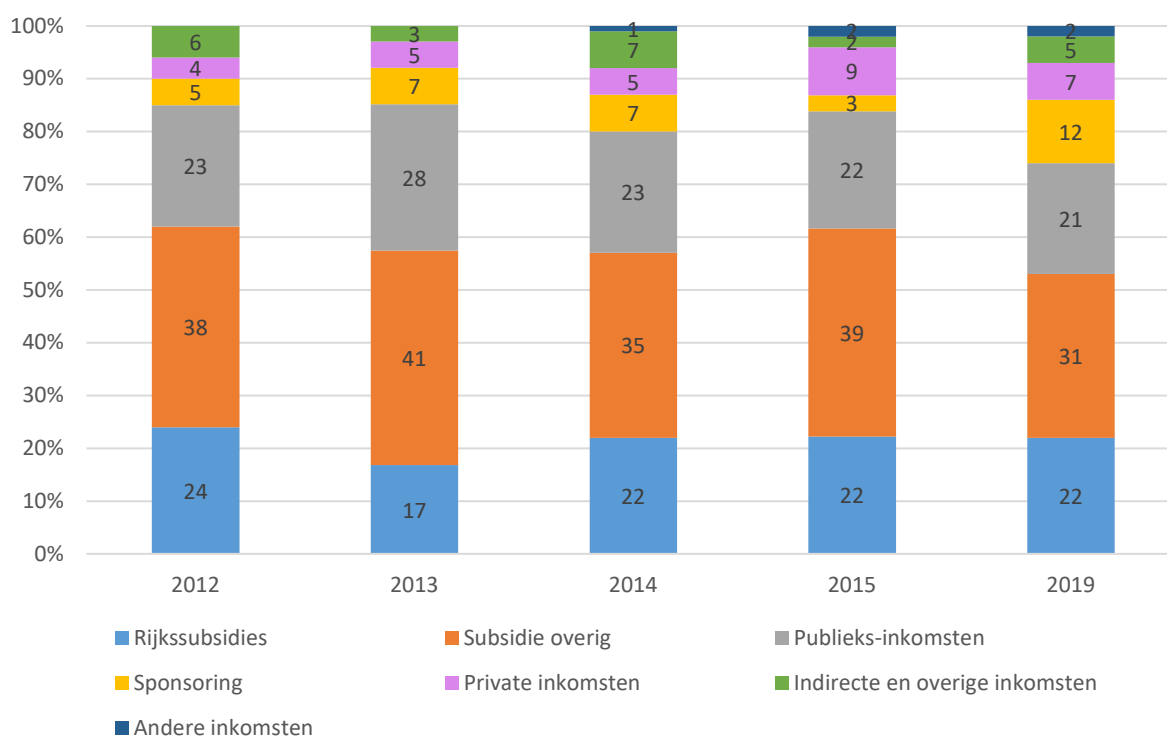
Figuur 3.3. Financieringsmix in aandeel (%) van elke inkomstenbron naar inkomensklasse voor 2012, 2015 en 2019.



Samenvattend: de financieringsmix verschilt sterk naar de omvang van culturele instellingen. Het grootste deel van de inkomsten van culturele instellingen is nog altijd afkomstig uit subsidies en publieksactiviteiten (zie tabel 3.7, 3.8 en 3.9). Rijkssubsidie, andere subsidies en publieksinkomsten zijn in de middelgrote, grote en zeer grote groep voor een belangrijk deel van de totale inkomsten verantwoordelijk. Naarmate de instelling groter is, vormen subsidies en publieksactiviteiten een belangrijker inkomstenbron. Een kleiner gedeelte van het inkomen is afkomstig uit sponsoring, private, indirecte/overige en andere bronnen. De private inkomsten, sponsoring en andere inkomsten vormen voor de (zeer) kleine groep instellingen een belangrijker onderdeel van de totale inkomsten. De private inkomsten en sponsoring worden belangrijker naarmate de instelling kleiner is.

De longitudinale groep (zie figuur 3.4; zie tabel 3.5 in bijlage C) laat een wat andere trend zien: in deze groep is de afhankelijkheid van subsidies minder in 2019 vergeleken met eerdere jaren. Vooral sponsoring zijn belangrijke bronnen van inkomsten in 2019 vergeleken met eerdere jaren. Ook private inkomsten zijn belangrijker sinds 2015. Publieksinkomsten lijken over de jaren even belangrijk met enige fluctuatie in 2013.

Figuur 3.4. Financieringsmix longitudinale groep 2012 – 2019

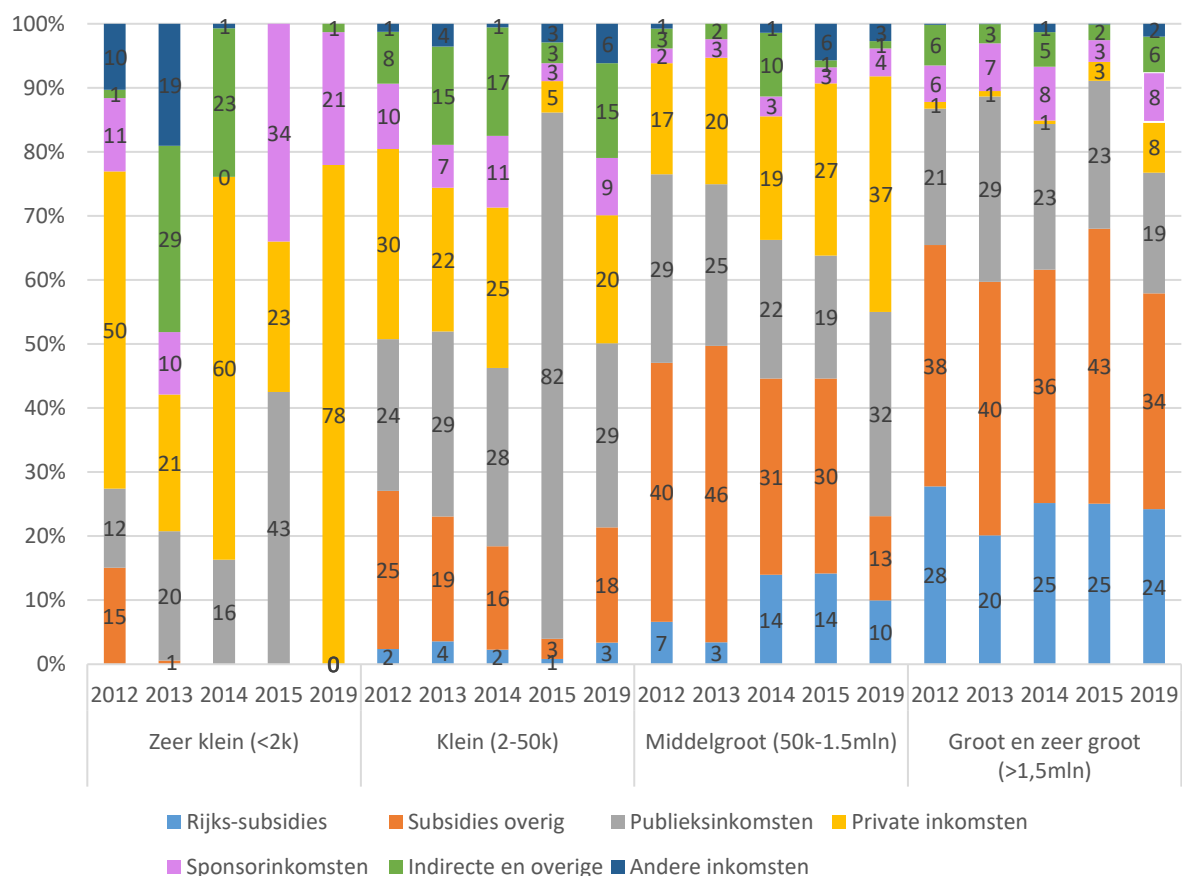


In figuur 3.5 (zie tabel 3.6 en 3.7 in bijlage C) geven we de financieringsmix weer voor de longitudinale groep per inkomensklasse over de periode 2012 - 2019. Omdat het aantal instellingen per inkomensklasse zeer gering is, kunnen we geen harde conclusies trekken; de N varieert slechts tussen de 5 en 26 waarnemingen. De longitudinale groep kent vooral een klein aantal zeer kleine, grote en zeer grote instellingen. Hiermee zijn de resultaten gevoelig voor uitschieters binnen de inkomensklassen (zie o.a. de financieringsmix voor 2019 van zeer kleine instellingen en de financieringsmix voor 2015 van kleine instellingen). Ondanks deze beperkingen nemen we echter verschillen waar in de financieringsmix voor de inkomensklassen. Naarmate de instelling groter is, is de instelling afhankelijker van subsidies en publieksinkomsten. Naarmate de instelling kleiner is zijn private inkomsten en sponsoring



belangrijkere bronnen van inkomsten. Dit beeld wordt sterker over de periode 2012 – 2019 voor de middelgrote, grote en zeer grote instellingen.

*Figuur 3.5. Financieringsmix longitudinale groep 2012 – 2019 naar omvang (%)*



We zien dat voor de zeer kleine instellingen private inkomsten belangrijker zijn in 2019 als inkomstenbron, met grote fluctuatie in de periode 2012 - 2019. Ook de sponsor inkomsten en indirecte inkomsten fluctueren sterk. De fluctuaties hangen hoogstwaarschijnlijk samen met de lage N binnen deze inkomensklasse. Subsidies zijn in 2019 een minder belangrijke bron van inkomsten voor deze groep. Hiermee is de financieringsmix voor zeer kleine instellingen niet evenwichtiger geworden, omdat zeer kleine instellingen in 2019 sterk afhankelijk zijn van deze sponsoring en private inkomsten. Voor de kleine instellingen lijkt het aandeel van publieksinkomsten over de jaren licht gegroeid (met een grote toename in 2015). Private inkomsten zijn iets afgenomen; sponsoring is stabiel over de periode 2012 – 2019. Hiermee lijkt de financieringsmix even evenwichtig over de jaren heen, met een uitzondering voor 2015. De middelgrote instellingen lijken enkel in 2019 minder afhankelijk van subsidies, waarbij de

afhankelijk van subsidies stabiel was in de periode 2012 tot 2015. In 2019 zijn de publieksinkomsten en private inkomsten belangrijke bronnen van inkomsten voor de middelgrote instellingen, sponsoring is geen belangrijke bron over de periode 2012 -2019. Wanneer we kijken naar de grote en zeer grote instellingen, dan nemen we geen grote verschillen waar over de periode 2012 – 2019. De grote en zeer grote instellingen zijn iets minder afhankelijkheid van overheidssubsidies in 2019. Ook vormen publieksinkomsten een belangrijke bron van inkomsten voor (zeer) grote instellingen in 2019. Private inkomsten zijn in 2019 een belangrijkere bron van inkomsten voor de grotere instellingen vergeleken met de eerdere jaren. Sponsor inkomsten zijn geen belangrijke bron van inkomsten over de periode 2012 – 2019.

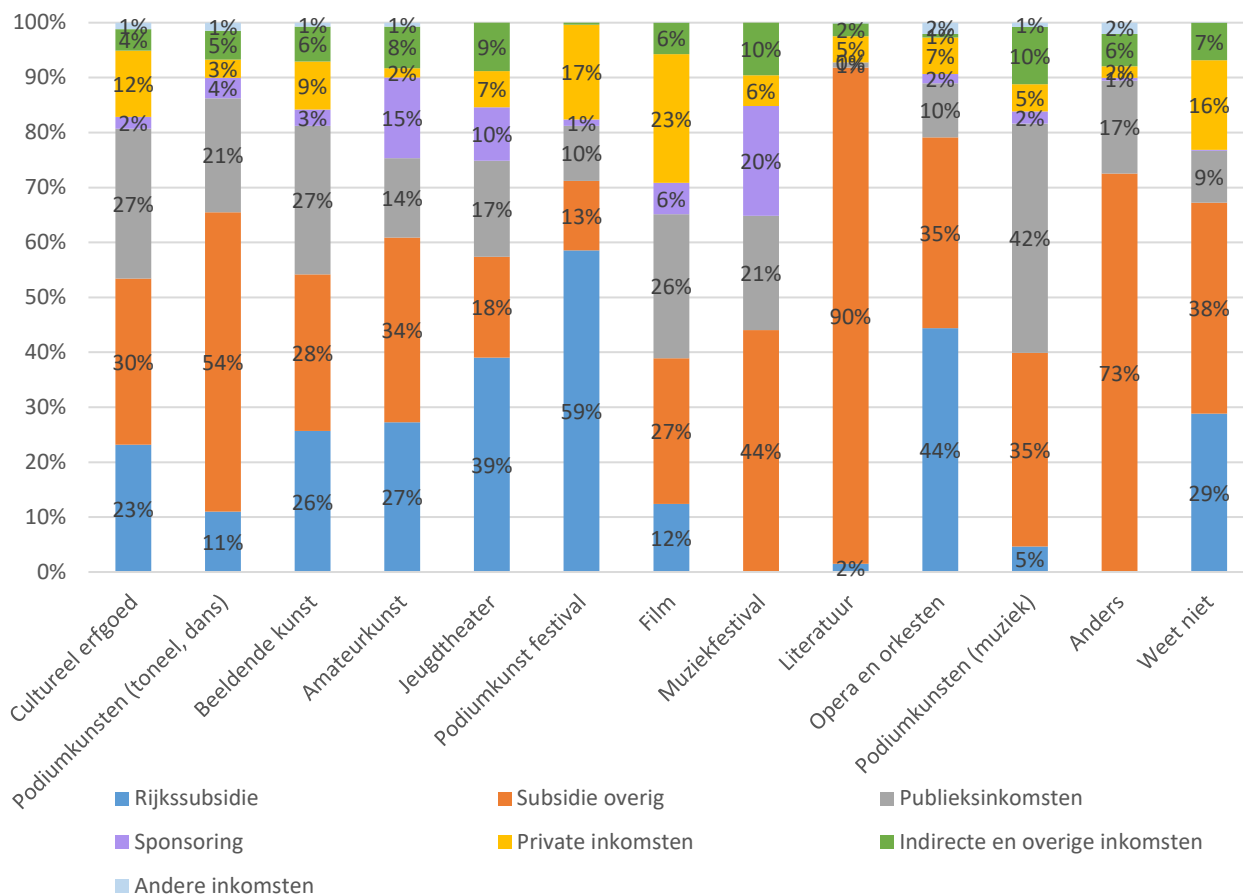
### **Financieringsmix verschilt ook sterk per sector, sommige sectoren sterk afhankelijk van overheidssubsidies**

In figuur 3.6 (zie ook tabel 3.8 in bijlage C) kijken we naar de verdeling van de inkomstenbronnen in 2019 per sector. We zien verschillen tussen de sectoren in de bronnen waaruit zij inkomsten verkrijgen en waar het zwaartepunt ligt qua inkomstenbron. Voor bijna alle sectoren is subsidie een belangrijke bron van inkomsten van culturele instellingen met een ANBI-status. Dit geldt met name voor culturele instellingen in de sector literatuur, opera en orkesten, podiumkunst festival en podiumkunsten toneel en danstheater en anders. Deze culturele instellingen halen respectievelijk 91%, 79%, 71% 65% en 70% van hun inkomsten uit subsidies. Dit is in mindere mate het geval voor film en podiumkunsten (muziek) die respectievelijk 38% en 39% van hun inkomsten uit subsidies verkrijgen. Wanneer we enkel kijken naar rijkssubsidies, dan ontvangen instellingen in de sectoren podiumkunst festival, opera en orkesten en jeugdtheater een aanzienlijk deel van hun inkomsten uit rijkssubsidies; variërend van 59% tot 38%. Culturele instellingen in de sector literatuur ontvangen daarentegen 2% van de inkomsten uit rijkssubsidies en 89% van de inkomsten uit overige subsidies.

Naast de inkomsten uit subsidies zijn ook de inkomsten uit publieksactiviteiten van belang voor veel sectoren. De publieksinkomsten vormen voor culturele instellingen in de sectoren film, podiumkunsten (muziek) en cultureel erfgoed een belangrijke bron van inkomsten, variërend tussen de 26% en 41% van het totale inkomen. Private inkomsten genereren respectievelijk 23%, 17% en 12% van de inkomsten voor instellingen in de sector film, podiumkunst festival en cultureel erfgoed. Subsidie, publieks- en private bronnen zijn over het algemeen de belangrijkste inkomstenbronnen voor culturele instellingen. Voor slechts een klein deel van de instellingen vormt sponsoring een belangrijkere bron van inkomsten. Dit zijn muziekfestivals,

amateurkunsten en jeugdtheater waarbij sponsoring varieert tussen de 9% en 20% van de totale inkomsten.

Figuur 3.6. Herkomst van inkomsten naar sector 2019 (%)



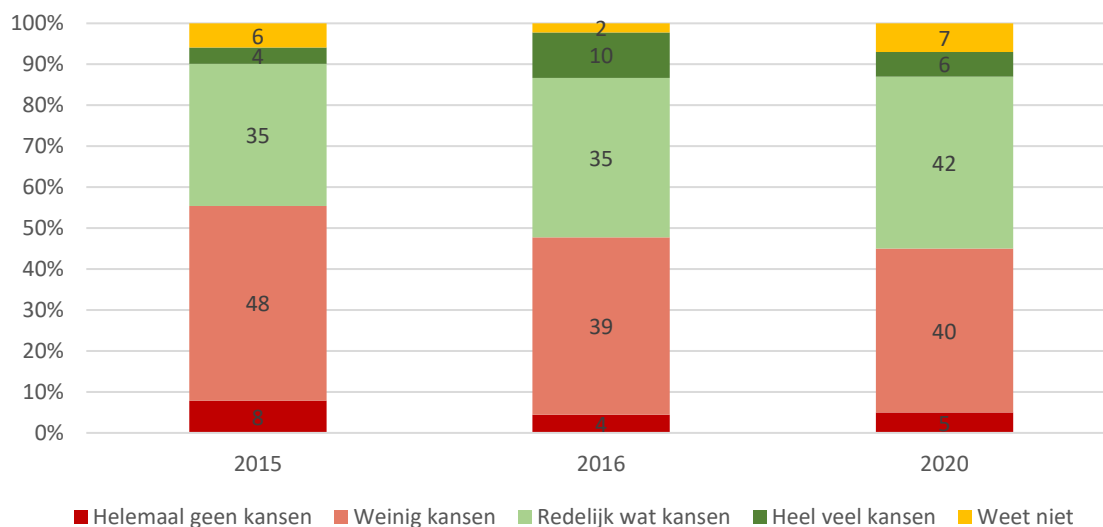
We benadrukken dat de gegevens in figuur 3.6 alleen gaan over culturele instellingen met een ANBI-status. Zij mogen geen winst maken. Commerciële bedrijven komen niet in beeld in ons onderzoek. De financieringsmix zal heel anders zijn onder bedrijven met een winstoogmerk in deze sectoren. Denk bijvoorbeeld aan boekhandels en uitgevers in de sector literatuur. Ditzelfde geldt voor bedrijven in andere sectoren binnen de cultuur.

### 3.2. Investerings in het genereren van inkomsten

Er is grote variatie tussen culturele instellingen in de mate waarin zij kansen zien voor het genereren van inkomsten uit giften, sponsoring en commerciële activiteiten; en in de mate waarin zij daarop ingesteld zijn. In de vragenlijst hebben we net als voorgaande jaren gevraagd

hoeveel kansen culturele instellingen zien als het gaat om het werven van fondsen en sponsoring in de komende 12 maanden.

*Figuur 3.7. Geschatte kansen op het genereren van eigen inkomsten uit fondsenwerving (%)*

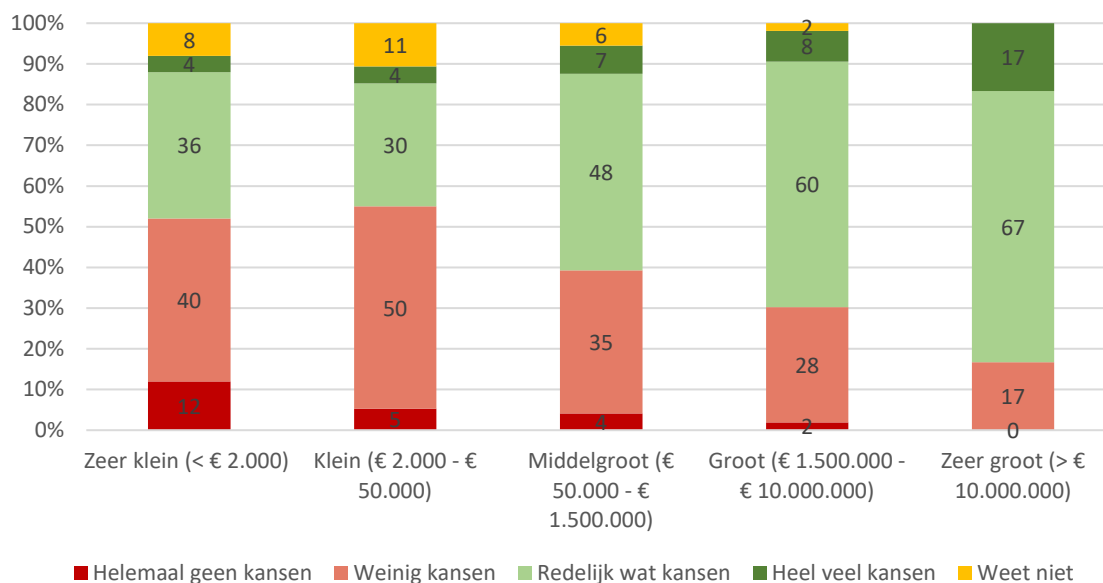


Het grootste deel van de culturele instellingen ziet ‘weinig’ tot ‘redelijk wat kansen’ voor het genereren van inkomsten uit fondsenwerving in de komende 12 maanden. In figuur 3.7 (zie ook tabel 3.9 in bijlage C) vergelijken we deze inschattingen met eerdere inschattingen in 2015 (Franssen & Bekkers, 2016) en 2016 (De Nooij et al., 2017). Ondanks de huidige COVID-19 crisis zijn de cijfers soortgelijk aan de inschattingen in 2015 en 2016. We zien daardoor geen verschil onder culturele instellingen in de kansen voor het genereren van inkomsten uit fondsenwerving in de komende 12 maanden.

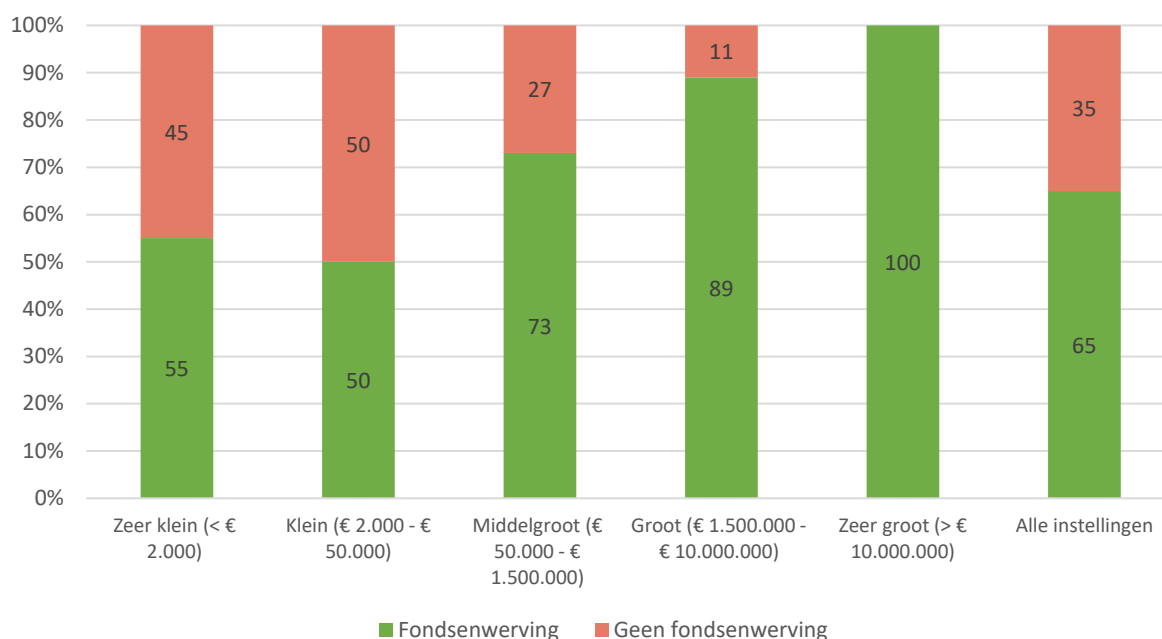
We hebben ook gekeken hoe de instellingen hun kansen voor fondsenwerving voor de komende 12 maanden inschatten naar omvang van de instelling. De geschatte kansen verschillen naar omvang van de culturele instelling, zie figuur 3.8. De zeer kleine en kleine instellingen zien duidelijk minder kansen op het genereren van inkomsten dan de grotere instellingen.

We weten van 474 culturele instellingen of de culturele instelling aan fondsenwerving doet (zie figuur 3.9; zie tabel 3.10 in bijlage C). Grotere instellingen blijken vaker aan fondsenwerving te doen dan kleinere instellingen.

Figuur 3.8. Geschatte kansen op het genereren van eigen inkomsten uit fondsenwerving naar omvang instelling



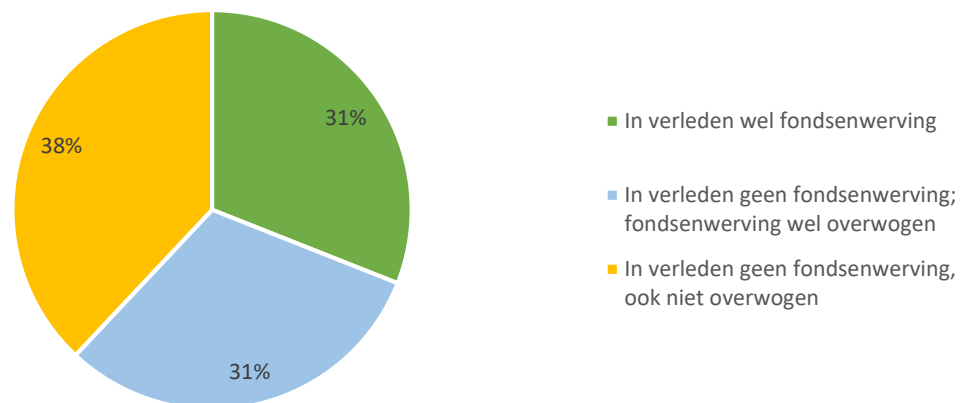
Figuur 3.9. Aandeel fondsenwervende instellingen 2019 (%)



Vervolgens hebben we gevraagd sinds wanneer de instelling aan fondsenwerving doet. Merendeel van de instellingen doet al geruime tijd aan fondsenwerving. 38% van de culturele instellingen is de afgelopen 7 jaar met fondsenwerving gestart – na invoering van de Geefwet. De andere 62% van de instellingen deed ook al voor invoering van de Geefwet aan fondsenwerving. Indien een culturele instelling aangaf niet aan fondsenwerving te doen is gevraagd of zij dit in

het verleden wel heeft gedaan (zie figuur 3.10). Bijna één derde van de culturele instellingen die momenteel niet aan fondsenwerving doen, heeft dit wel in het verleden gedaan.

*Figuur 3.10. Verleden met en overwegingen voor fondsenwerving onder niet-fondsenwervende instellingen (%) (n = 168)*



### 3.2.1. Uitgaven aan fondsenwerving

We hebben van 305 instellingen gegevens over de uitgaven aan fondsenwerving. 34% van de instellingen heeft kosten gemaakt voor fondsenwerving in 2019. 39% heeft geen kosten gemaakt voor fondsenwerving in 2019. 27% geeft aan dit niet te weten. Wanneer we alleen de culturele instellingen in oogschouw nemen die weten wat er is uitgegeven aan fondsenwerving, dan heeft 61% van de culturele instellingen kosten aan fondsenwerving in 2019. Dit is vergelijkbaar met andere jaren, waarin 62% van de culturele instellingen kosten heeft gemaakt voor fondsenwerving (en marketing) in 2012, 63% in 2013, 61% in 2014 en 48% in 2015.

In 2019 bedragen de gemiddelde kosten voor fondsenwerving van alle culturele instellingen bijna € 21.000. Wanneer we de zeer grote instellingen buiten beschouwing laten, dan zakt het gemiddelde bedrag naar bijna € 15.000 (zie tabel 3.14). Indien we kijken naar de omvang van de instellingen, dan zien we dat naarmate de instelling groter is er een grotere kans is dat de instellingen aan fondsenwerving doet. We zien ook dat het gemiddelde bedrag geïnvesteerd in fondsenwerving oploopt naarmate de instelling groter is. Wanneer we het geïnvesteerde bedrag naar ratio bekijken op de gemiddelde inkomsten uit fondsenwerving van de instellingen, dan valt op dat zeer kleine en grote instellingen een lage return on investment hebben betreffende

de investeringen in fondsenwerving. Tegenover een geïnvesteerde euro staat circa in deze instellingen respectievelijk € 5 en € 5,40 aan inkomsten in fondsenwerving op. Bij de kleine, middelgrote en zeer grote instellingen is deze verhouding gunstiger: bij hen staat voor een geïnvesteerde euro in fondsenwerving, circa €10 of € 15 aan inkomsten uit fondsenwerving.

Tabel 3.14. Fondsenwerving naar omvang 2019

	Aandeel instellingen dat aan fondsenwerving doet (%)	Bedrag geïnvesteerd (€)	Inkomsten uit fondsenwerving (€)	Verhouding inkomsten / kosten
Zeer klein (max 2k)	55	113	611	5,4
Klein (2k - 50k)	48	507	7.719	15,2
Middelgroot (50k-1,5mln)	71	7.127	77.793	10,9
Groot en zeer groot (>1,5mln)	92	97.970	490.052	5,0
Totale respons	93	20.695	329.099	15,9
Totale respons exclusief zeer grote instellingen (>10mln)	92	14.700	123.176	8,3

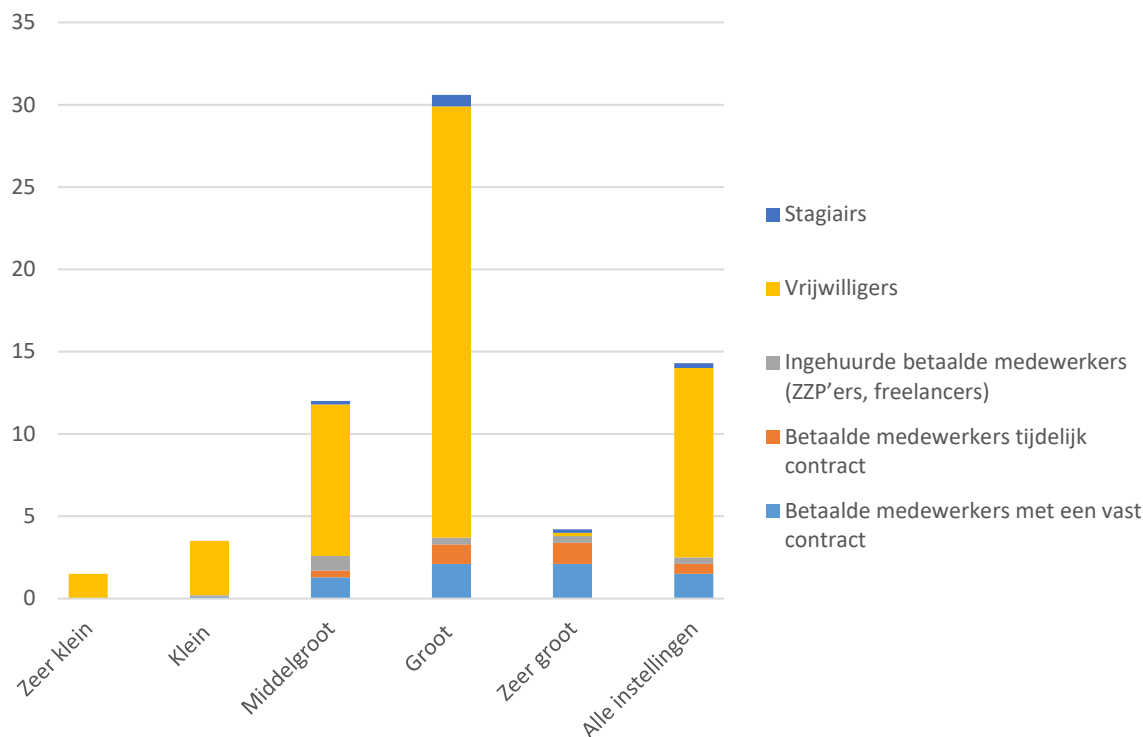
### 3.2.2. Personeel fondsenwerving

Van de culturele instellingen waarover gegevens zijn verzameld voor het kalenderjaar 2019, heeft 44% van de instellingen personeel in dienst voor fondsenwerving. Dit zijn betaalde medewerkers, vrijwilligers of stagiairs. Een kleine meerderheid (56%) heeft in 2019 geen personeel gehad voor fondsenwerving; 44% van de instellingen wel.

Gemiddeld hebben culturele instellingen 14 werknemers, vrijwilligers en stagiairs in dienst voor fondsenwerving (zie figuur 3.11; zie tabel 3.11 in bijlage C). Wanneer we kijken het personeel voor fondsenwerving naar omvang van de culturele instelling, dan zien we zien dat het aantal stagiairs onder de instellingen die aan het onderzoek hebben deelgenomen laag blijft. Het gemiddelde aantal betaalde vaste, tijdelijke of ingehuurde medewerkers neemt toe naarmate de instelling groter is. De instellingen met meer inkomsten hebben meer personeel in dienst. Dit betreft betaalde medewerkers met zowel een vast als tijdelijk contract. Deze grotere instellingen hebben

meer middelen om betaalde medewerkers aan te stellen voor fondsenwervingsfuncties dan kleinere instellingen. De (zeer) kleine instellingen hebben daarentegen voornamelijk vrijwilligers die zich bezighouden met fondsenwerving, terwijl de middelgrote, grote en zeer grote instellingen vaker een combinatie van betaalde medewerkers en vrijwilligers hebben.

*Figuur 3.11. Gemiddeld aantal medewerkers, vrijwilligers en stagiairs voor fondsenwerving 2019<sup>1</sup>*



<sup>1</sup>Zeer klein (< € 2.000); klein (€ 2.000 - € 50.000); middelgroot (€ 50.000 - € 1.500.000); groot (€ 1.500.000 - 10.000.000); zeer groot (> € 10.000.000)

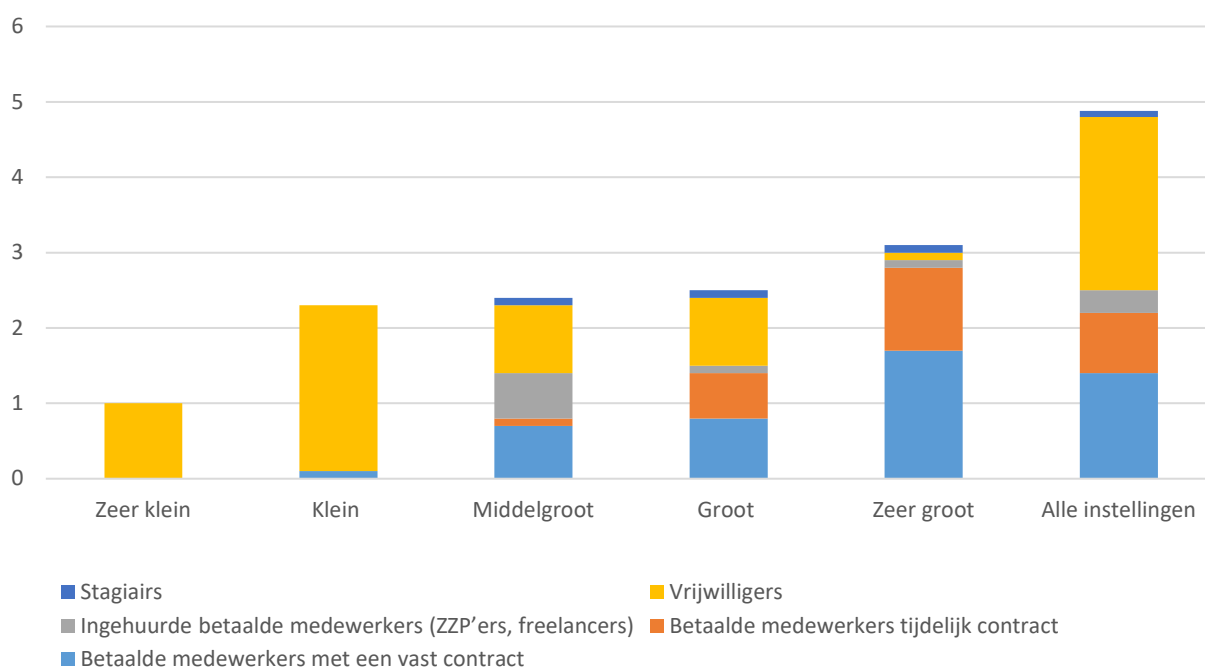
In figuur 3.11 hebben we één middelgrote instelling buiten beschouwing gelaten voor de categorie 'vrijwilligers'. Deze middelgrote instelling vertekende het gemiddelde sterk. Daarnaast is het gemiddelde aantal vrijwilligers binnen grote instellingen relatief hoog. Dit wordt veroorzaakt door een aantal instellingen die tussen de 100 en 300 vrijwilligers hebben opgegeven die zich bezighouden met fondsenwerving.

We hebben in de vragenlijst niet alleen gevraagd naar het aantal medewerkers dat zich bezighoudt met fondsenwerving, maar ook naar het aantal fulltime-equivalent (FTE). In figuur 3.12 (zie tabel 3.12 in bijlage C) is het aantal FTE voor fondsenwerving onderverdeeld naar omvang van de culturele instellingen. We zien dat het gemiddelde aantal FTE voor fondsenwerving oploopt naarmate de instelling groter is. Wederom is in figuur 3.8 één middelgrote instelling



buiten beschouwing gelaten voor de categorie ‘vrijwilligers’. Deze instelling vertekende het gemiddelde sterk.

*Figuur 3.12. Inzet (in FTE) voor fondsenwerving naar omvang culturele instelling 2019*



### 3.3 Alternatieve vormen van financiering

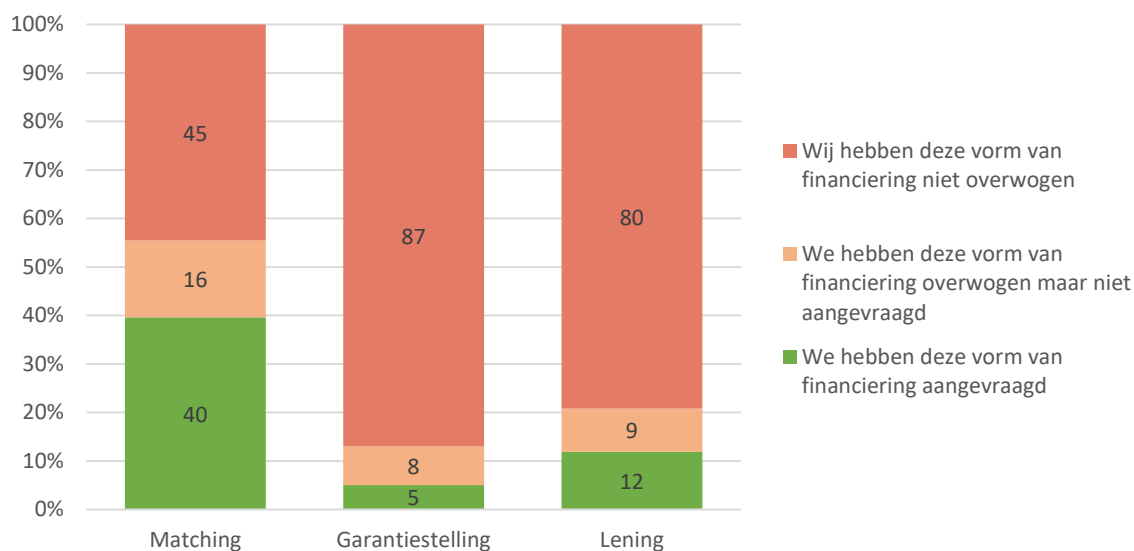
In het onderzoek hebben we culturele instellingen gevraagd naar het gebruik van drie alternatieve vormen van financiering. De alternatieve vormen van financiering zijn: matching van bedragen door andere partijen (bijvoorbeeld overheidssubsidies of particuliere giften), garantiestellingen en leningen.

We vroegen aan culturele instellingen die zelf geen fondsen verstrekken aan andere instellingen of zij deze nieuwe vormen van financiering hebben aangevraagd of hebben overwogen (zie figuur 3.13; zie tabel 3.13 in bijlage C). Culturele instellingen vragen matching het meest aan van de drie alternatieve vormen van financiering. Garantiestellingen en leningen worden door het gros van de culturele instellingen (nog) niet overwogen en slechts een klein deel vraagt deze aan.

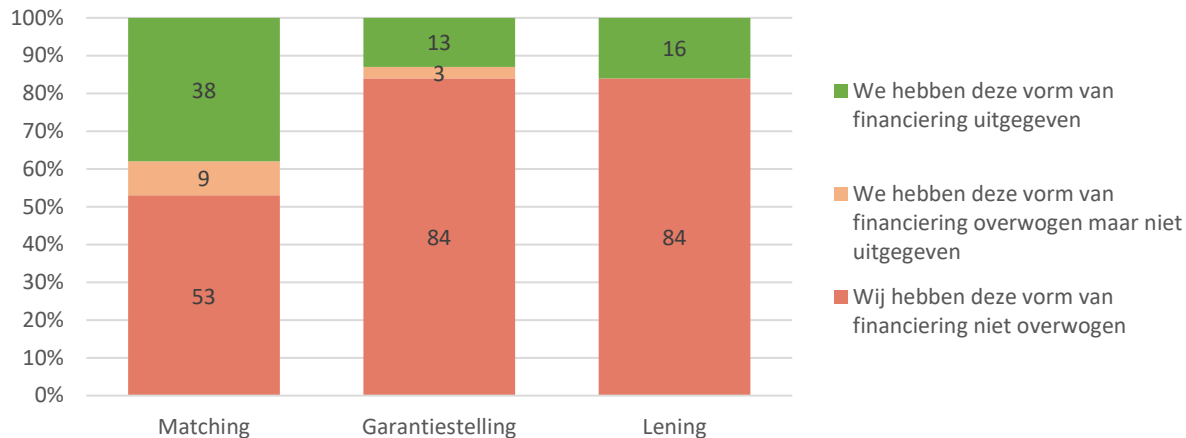
De responsgroep bevat ook een klein aantal instellingen dat zelf financiële middelen toekent aan andere instellingen. We hebben aan fondsenverstrekken instellingen gevraagd welk van de

drie alternatieve vormen zij overwogen of uitgaven in 2019 (zie figuur 3.14; zie tabel 3.14 in bijlage C).

*Figuur 3.13. Aanvraag of overweging nieuwe vormen van financiering (% , n = 386)*



*Figuur 3.14. Uitgegeven of overwogen nieuwe vormen van financiering (% , n = 53)*



Ook onder fondsenverstrekkende instellingen is matching het vaakst uitgegeven, en worden garantiestellingen en leningen veelal niet uitgegeven of overwogen. Dat het beeld van beide groepen instellingen hetzelfde is, is niet verassend. Als culturele instellingen de garantiestellingen en leningen niet aanvragen, worden deze ook niet veel uitgegeven. In hetzelfde geval geldt dat wanneer deze niet tot nauwelijks worden uitgegeven door fondsenverstrekkende instellingen, dan zullen culturele instellingen deze ook niets snel aanvragen.

### 3.4. De Geefwet

#### 3.4.1. Kennis over de Geefwet

Het onderzoek bevatte één kennisvraag over de Geefwet. Deze kennisvraag betreft specifiek de hoogte van de multiplier. We vroegen in welke mate de giften van particulieren aan culturele instellingen met ANBI-status verhoogd aftrekbaar zijn. Culturele instellingen konden kiezen uit een multiplier ter hoogte van 1.25, 1.5, 1.75 en 2. Bijna de helft van de culturele instellingen wist deze vraag juist (1.25) te beantwoorden, namelijk 46%.

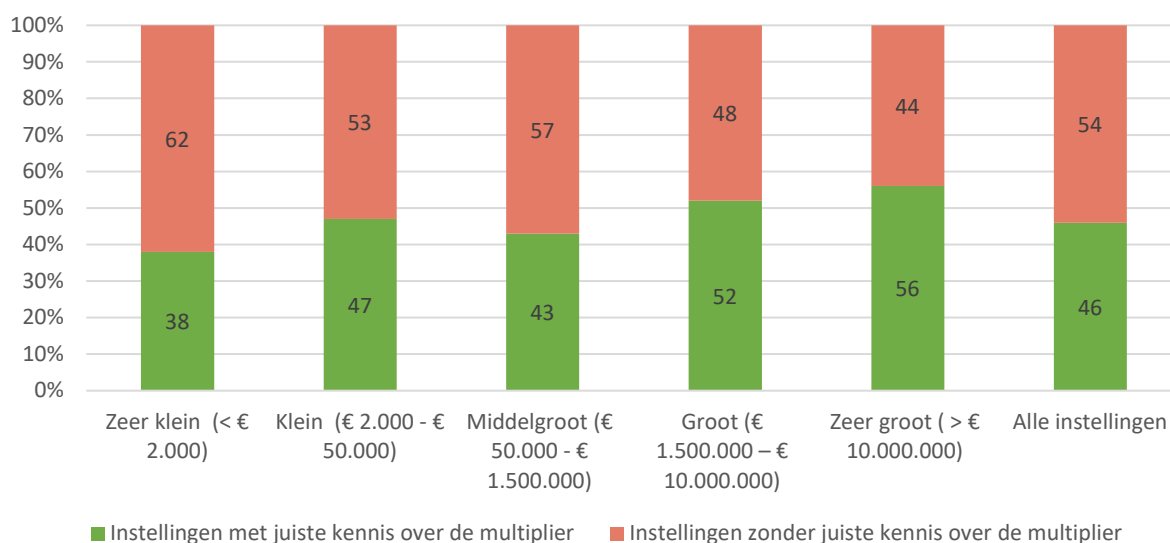
We zien dat de kennis over de Geefwet (multiplier) toeneemt naarmate de instelling groter is (zie figuur 3.15; zie tabel 3.15 in bijlage C). Dit kan samenhangen met de mate waarin culturele instellingen aan fondsenwerving doen. De grotere instellingen doen vaker aan fondsenwerving vergeleken met kleinere instellingen.

#### 3.4.2. Communicatie over de Geefwet

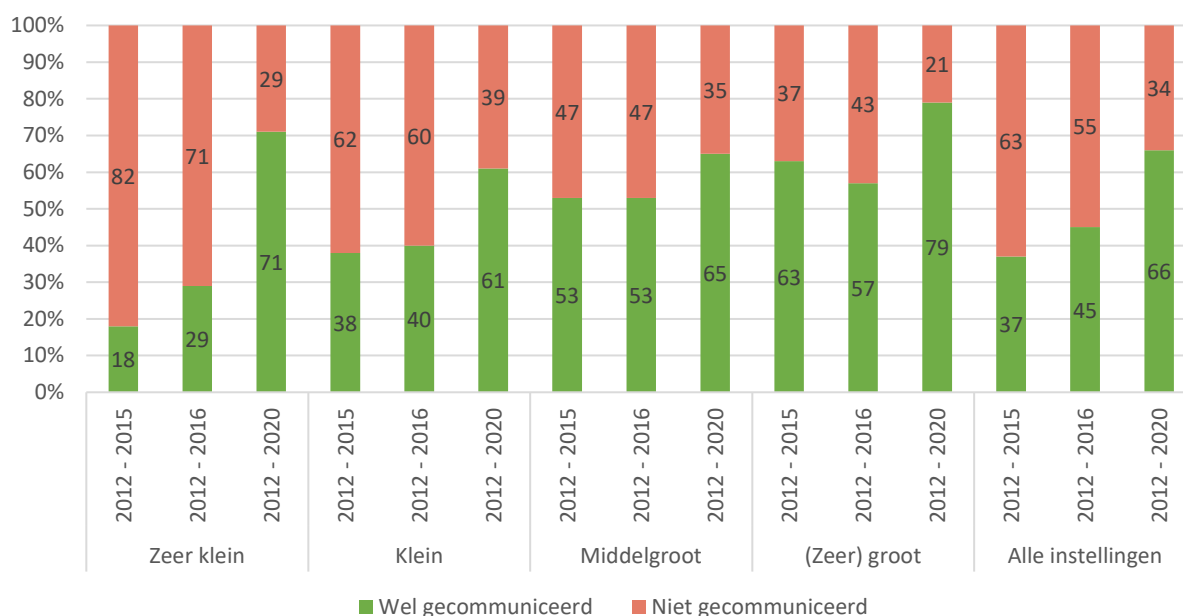
Na de kennisvragen hebben we culturele instellingen gevraagd over de mate waarin zij communiceerden over de Geefwet in de periode 2012 – 2020. Bijna twee derde van de instellingen geeft aan in de periode 2012 – 2020 gecommuniceerd te hebben over de Geefwet. We zien dat het culturele instellingen in der periode 2012 – 2020 vaker over de Geefwet communiceerden dan in eerder onderzoek. Dit is niet verassend. Omdat de periode waarover we de vraag stellen ieder jaar groter is, is de kans dat een instelling deze vraag positief beantwoordt met ieder jaar groter. Wanneer we kijken naar de communicatie over de Geefwet en de omvang van de instelling dan is er een duidelijk verband (zie figuur 3.16; zie tabel 3.16 in bijlage C). Grotere instellingen communiceren vaker over de Geefwet. De instellingen die niet communiceren over de Geefwet hebben beduidend minder totale inkomsten dan de culturele instellingen die dit wel doen.

Figuur 3.16 laat zien dat communicatie over de periode 2012 - 2020 niet sterk verschilt tussen instellingen naar gelang hun inkomensklasse. Dit was in de eerder onderzoek wel het geval. In eerder onderzoek lijkt de groep grote instellingen het vaakst te communiceren over de Geefwet – al communiceert een groot deel binnen die groep ook niet over de Geefwet. Dit onderzoek schetst een ander beeld, waarbij de meerderheid van alle inkomensklassen wél over de Geefwet communiceert. In alle inkomensklassen stijgt het aandeel culturele instellingen met communicatie over de Geefwet.

Figuur 3.15. Kennis over de Geefwet naar omvang culturele instelling



Figuur 3.16. Aandeel culturele instellingen dat wel communiceert over de Geefwet in de periodes 2012 - 2015, 2012 - 2016 en 2012 - 2020 naar omvang culturele instelling (%)

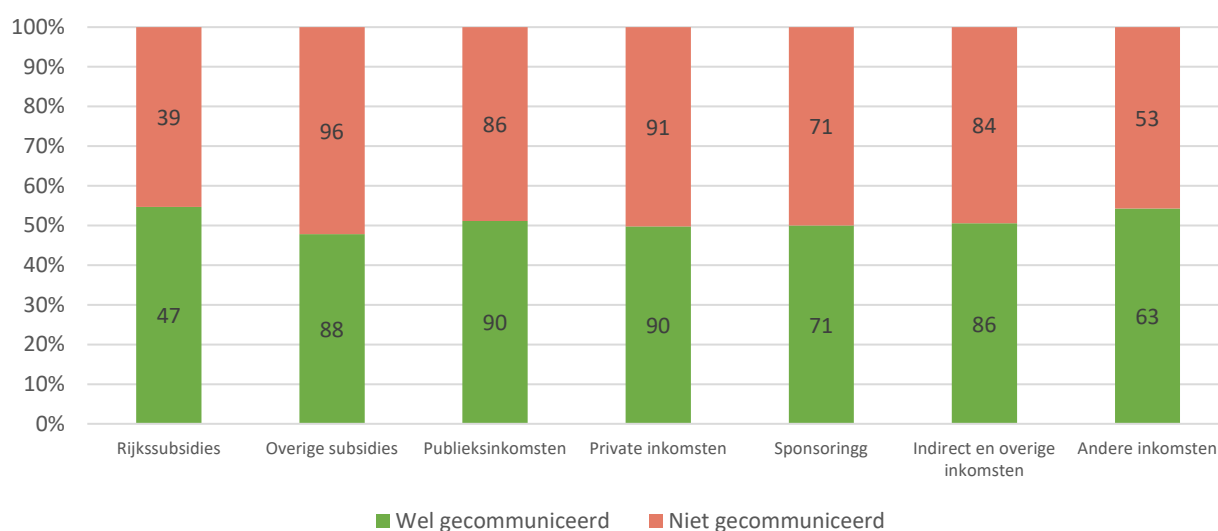


In de longitudinale groep van 53 instellingen (zie tabel 3.17 in bijlage C) zien we ook dat instellingen die actief communiceren over de Geefwet hogere inkomsten genereren.

Figuur 3.17 (zie tabel 3.18 in bijlage C) geeft het aandeel van de culturele instellingen met inkomsten uit een bepaalde inkomstenbron naar communicatie over de Geefwet in 2020.

Opvallend is dat er geen grote verschillen zichtbaar zijn tussen de instellingen die wel of niet communiceren over de Geefwet en het genereren van wel of geen inkomsten uit de zes verschillende inkomstenbronnen.

*Figuur 3.17. Aandeel culturele instellingen met inkomsten uit een bepaalde inkomstenbron naar communicatie over de Geefwet 2020*



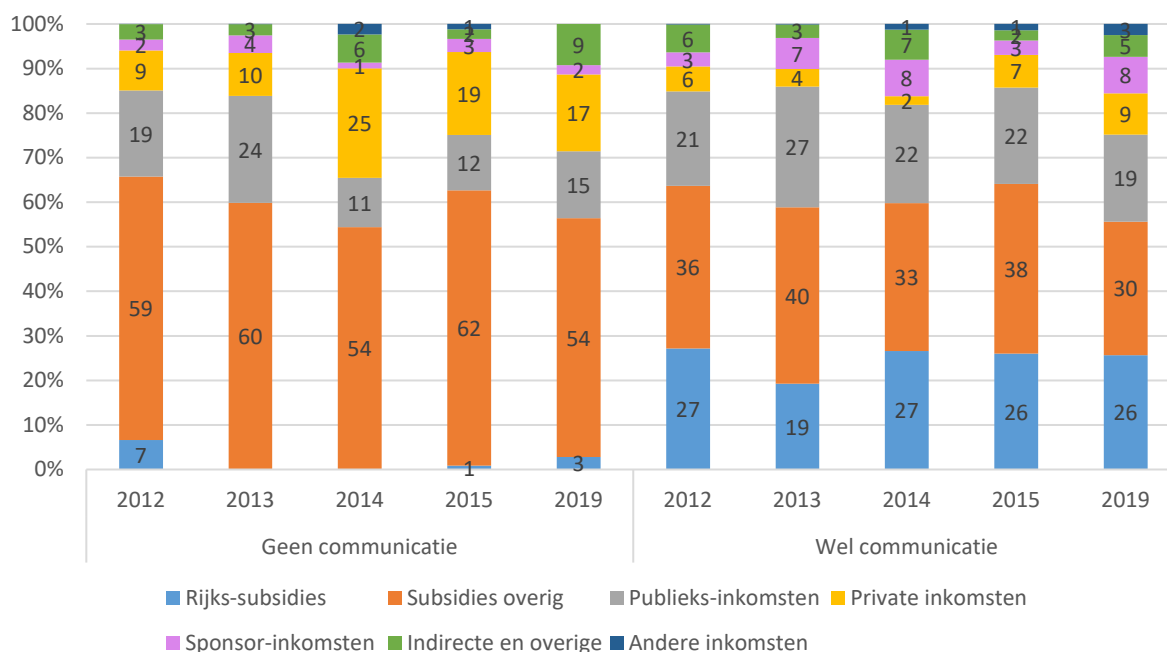
*Tabel 3.15. Gemiddelde inkomsten en aandeel per inkomstenbron naar instellingen die wel en niet gecommuniceerd hebben over de Geefwet*

	Niet gecommuniceerd		Wel gecommuniceerd	
	Inkomsten (€)	Aandeel van totale inkomsten (%)	Inkomsten (€)	Aandeel van totale inkomsten (%)
Rijkssubsidie	648.060	32	914.923	25
Overige subsidies	491.089	24	954.067	26
Publieksinkomsten	601.634	30	1.049.210	29
Private inkomsten	130.093	6	330.594	9
Sponsoring	44.301	2	127.187	4
Indirecte en overige inkomsten	96.427	5	223.604	6
Andere inkomsten	9.224	0	32.136	1
<b>Totale inkomsten</b>	<b>1.353.694</b>	<b>100</b>	<b>2.556.988</b>	<b>100</b>

Tabel 3.15 geeft de gemiddelde inkomsten per inkomstenbron weer naar communicatie over de Geefwet. Opvallend is dat instellingen die wél communiceren over de Geefwet gemiddeld meer inkomsten genereren dan de instellingen die niet communiceren over de Geefwet. We zien geen grote verschillen in de financieringsmix tussen instellingen die wel of niet communiceren over de Geefwet.

Figuur 3.18 (zie tabel 3.19 en tabel 3.20 in bijlage C) laat zien hoe de verdeling in inkomsten is opgebouwd bij de instellingen die wel en niet communiceren over de Geefwet in de periode 2012 tot 2020 binnen de longitudinale groep. De instellingen die niet communiceren over de Geefwet hebben een ietwat andere financieringsmix dan instellingen die wel communiceren over de Geefwet.

*Figuur 3.18. Financieringsmix longitudinale groep met instellingen die wel en niet gecommuniceerd hebben over de Geefwet in de periode 2012 – 2020 (%)*



De financieringsmix lijkt evenwichtiger voor de instellingen die wel communiceren over de Geefwet, omdat deze instellingen vaker Rijkssubsidie ontvangen. De Rijkssubsidies maken over het algemeen plaats voor overige subsidies voor de groep van instellingen die niet communiceert over de Geefwet. Ook zien we dat de instellingen die niet communiceren over de Geefwet een groter aandeel van de inkomsten genereren uit private inkomsten. Sponsoring blijft een kleine bron van inkomsten instellingen die niet communiceren over de Geefwet. Opvallend zijn de

inkomsten uit sponsoring en private bronnen voor de instellingen die wel communiceren over de Geefwet. In de periode 2012 – 2014 namen beide inkomstenbronnen toe met enige fluctuatie over de jaren.

### 3.5. Ondernemerschap

De capaciteit die culturele instellingen voor de werving van inkomsten hebben hangt niet alleen af van structurele factoren zoals de locatie, het soort instelling, de kwaliteit van het programma en het budget dat zij beschikbaar hebben, maar ook van culturele factoren. Om de culturele factoren die van invloed zijn op de wervingskracht te meten, hebben we een groot aantal uitspraken aan de culturele instellingen voorgelegd die te maken hebben met ondernemerschap.

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hanteert voor cultureel ondernemerschap een breed begrip. Het refereert aan nieuwe verdienmodellen van culturele instellingen en inkomstendiversificatie om minder afhankelijk te worden van overheidssubsidies, professionaliseren binnen culturele instellingen, maar ook naar het belang van samenwerking tussen culturele sectoren en andere sectoren.

De houdingen van culturele instellingen ten aanzien van ondernemerschap, innovatie, fondsenwerving en de Geefwet zijn belangrijk omdat de Geefwet ook beoogt om ondernemerschap onder culturele instellingen te stimuleren. Om de afhankelijkheid van instellingen van overheidssubsidie te verminderen heeft het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap niet alleen bezuinigd, maar ook maatregelen genomen die culturele instellingen in staat stellen meer inkomsten te verwerven uit andere bronnen. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft ten tijde van de bezuinigingen in 2012 het *Programma Ondernemerschap Cultuur* opgezet (Zijlstra, 2012). Culturele instellingen konden op verschillende mogelijkheden advies en training verkrijgen over leiderschap en ondernemerschap. De twee belangrijkste programma's waren *Leiderschap in Cultuur* en het programma *Wijzer Werven*. Het doel van deze programma's was het ondernemerschap in de culturele sector te versterken; o.a. door diversificatie van het verdienmodel van culturele instellingen en meer verantwoordelijkheid bij de culturele instellingen te leggen. Deze programma's hadden vooral betrekking op het genereren van eigen inkomsten, marketing, governance (bestuur) en positionering van de culturele instelling.

### 3.5.1. Drie aspecten van ondernemerschap

Wetenschappelijke literatuur uit de bedrijfskunde benoemt drie kernelementen van ondernemerschap: innovatie, proactiviteit en het nemen van risico's (o.a. Covin & Slevin, 1991). Innovatie is de mate van creativiteit en de introductie van nieuwe diensten, producten of processen. Proactiviteit betekent naar de mate waarin een organisatie actief zoekt naar kansen en anticipeert op mogelijke toekomstige marktbehoeften. Met het nemen van risico's bedoelen onderzoekers de mate waarin een organisatie bereid is om risico te dragen en te investeren in producten, diensten of projecten waarvan het succes onbekend is en die zichzelf nog moeten bewijzen. We baseren de stellingen die de houding van culturele instellingen meten ten opzichte van ondernemerschap op deze drie elementen.

Het onderzoek van Franssen en Bekkers (2016) gaf voor het eerst inzicht in het ondernemerschap van culturele instellingen in Nederland. Het tweede onderzoek van De Nooij, Bekkers & Felix (2017) wees uit dat de culturele instellingen die aan het onderzoek hebben deelgenomen in 2016 een positievere houding lieten zien over ondernemerschap dan de instellingen die in 2015 meededen (Franssen en Bekkers, 2016). In dit deel van het rapport bekijken we of deze trend heeft doorgezet. We bekijken of culturele instellingen de omslag naar (meer) ondernemerschap hebben kunnen maken en welke instellingen hier het meest in geslaagd zijn.

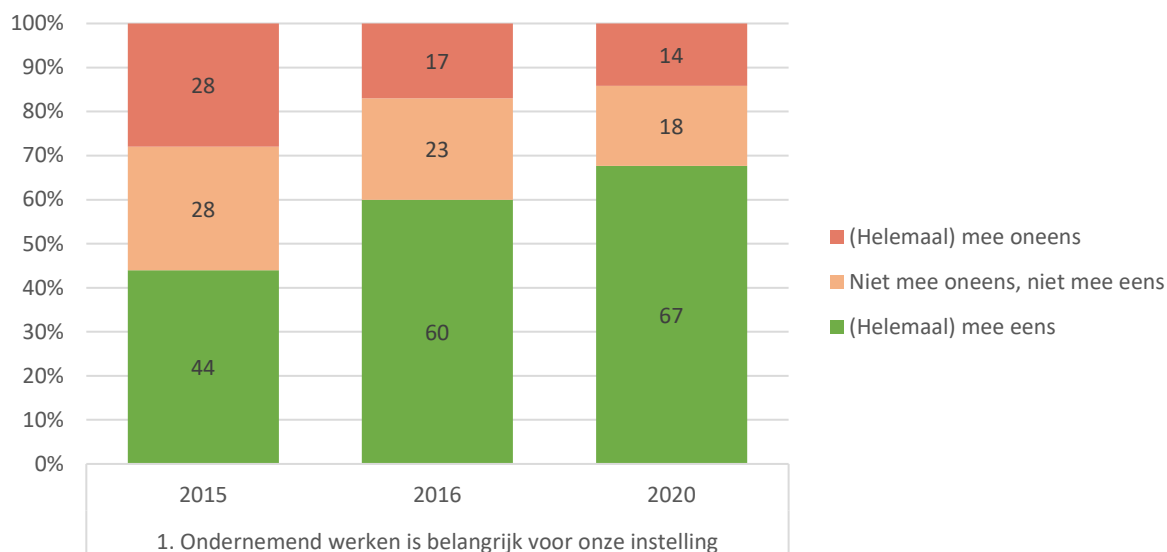
### 3.5.2. Ondernemerschap

We zien dat het ondernemerschap onder culturele instellingen in de afgelopen 5 jaar is toegenomen. Op een algemene uitspraak over ondernemerschap (zie figuur 3.19; zie tabel 3.21 in bijlage C) zijn de houdingen van culturele instellingen die in 2020 aan het onderzoek deelnamen duidelijk positiever dan in 2015. Het percentage van de culturele instellingen dat ondernemend werken niet belangrijk vindt is afgenomen; het percentage van culturele instellingen dat ondernemend werken belangrijk vindt is toegenomen. De longitudinale groep laat ongeveer hetzelfde beeld zien (zie tabel 3.22 in bijlage C). Hoewel een groter deel van de instellingen het (helemaal) oneens is met de stelling in 2019, is de score voor “(helemaal) mee eens” in 2016 nog wat hoger lag dan in 2020 zien we dat de houding ten opzichte van het belang van ondernemend werken in 2020 nog steeds duidelijk positiever was dan in 2015.

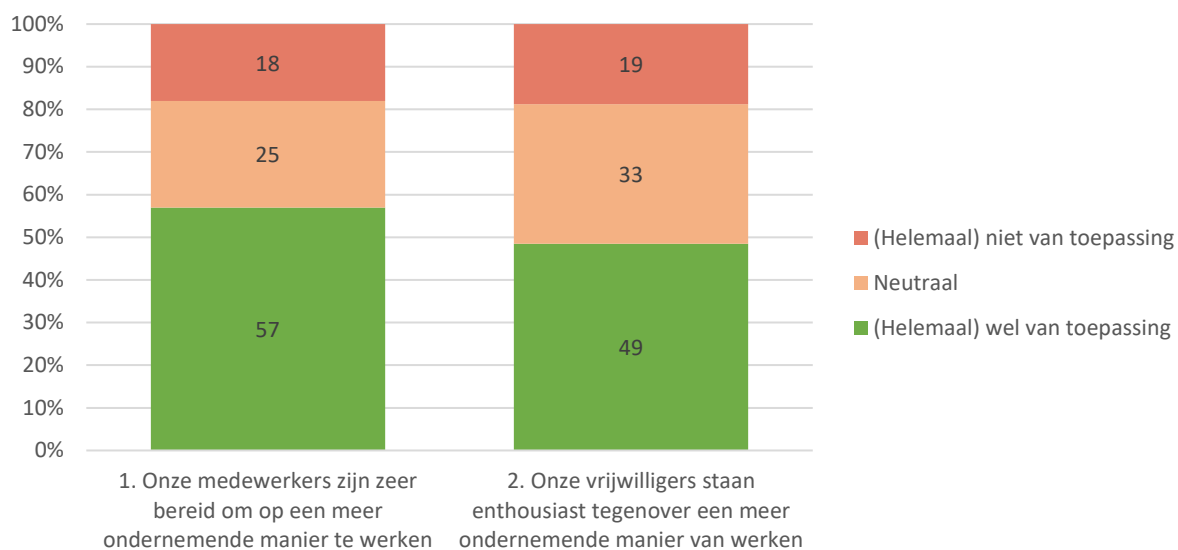
Daarnaast hebben we culturele instellingen twee nieuwe uitspraken voorgelegd over het ondernemerschap onder medewerkers of vrijwilligers (zie figuur 3.20; zie tabel 3.23 in bijlage C).



Figuur 3.19. Houding ten opzichte van het ondernemend werken in 2015, 2016 en 2020 (%)



Figuur 3.20. Bereidheid medewerkers en vrijwilligers ondernemend werken in 2020 (%)



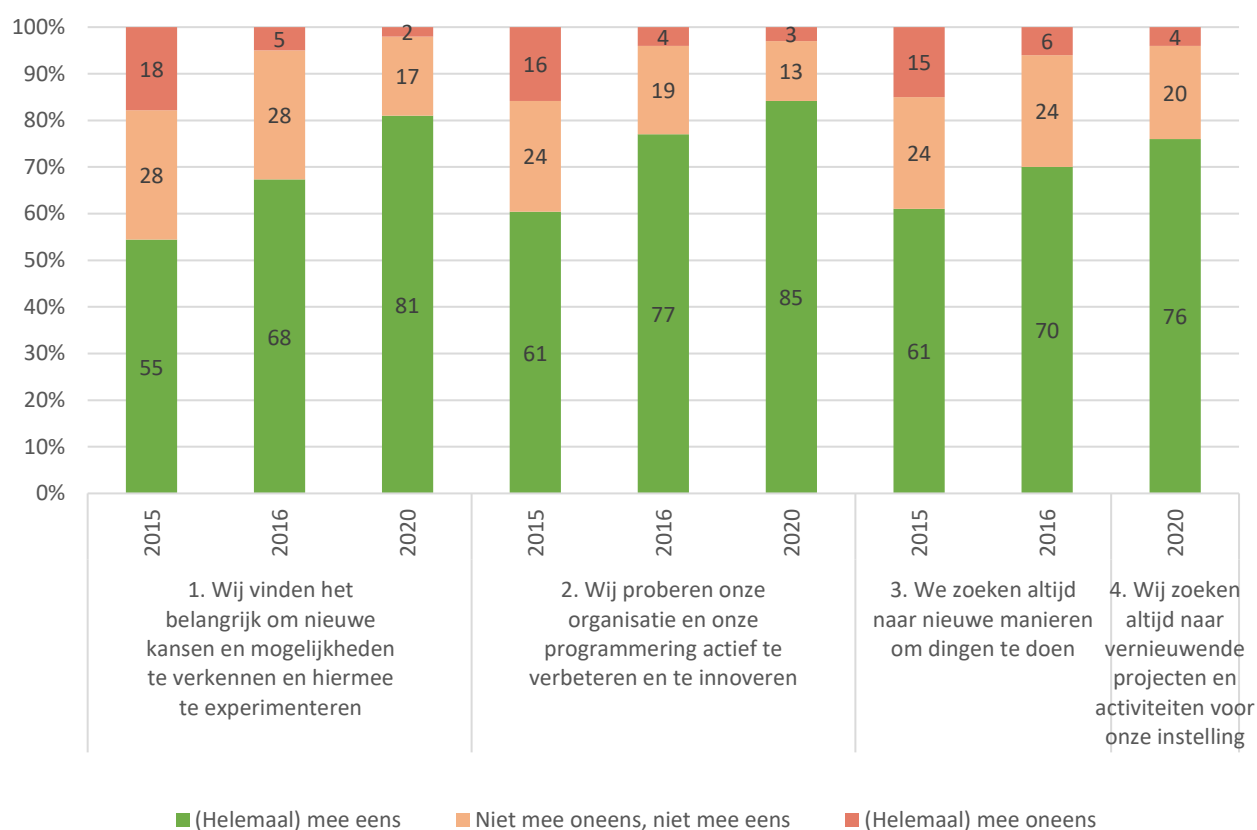
Binnen een kleine meerderheid van de culturele instellingen zijn medewerkers zeer bereid om op een meer ondernemende manier te werken. Een kleine minderheid van de culturele instellingen geeft aan dat vrijwilligers enthousiast staan tegenover een meer ondernemende manier van werken.

### 3.5.3. Innovatie

Culturele instellingen zijn de afgelopen jaren naar eigen zeggen innovatiever geworden. Dit zien we aan de reacties op zes vragen over innovatie, gedefinieerd als de mate van creativiteit en de

introductie van nieuwe diensten, producten of processen (Covin & Slevin, 1991). Deze uitspraken hebben niet specifiek betrekking op cultuur of de Geefwet, maar geven een algemeen beeld van de vernieuwingsdrang en innovatiedrang in de culturele sector (zie figuur 3.21 en tabel 3.24 in bijlage C).

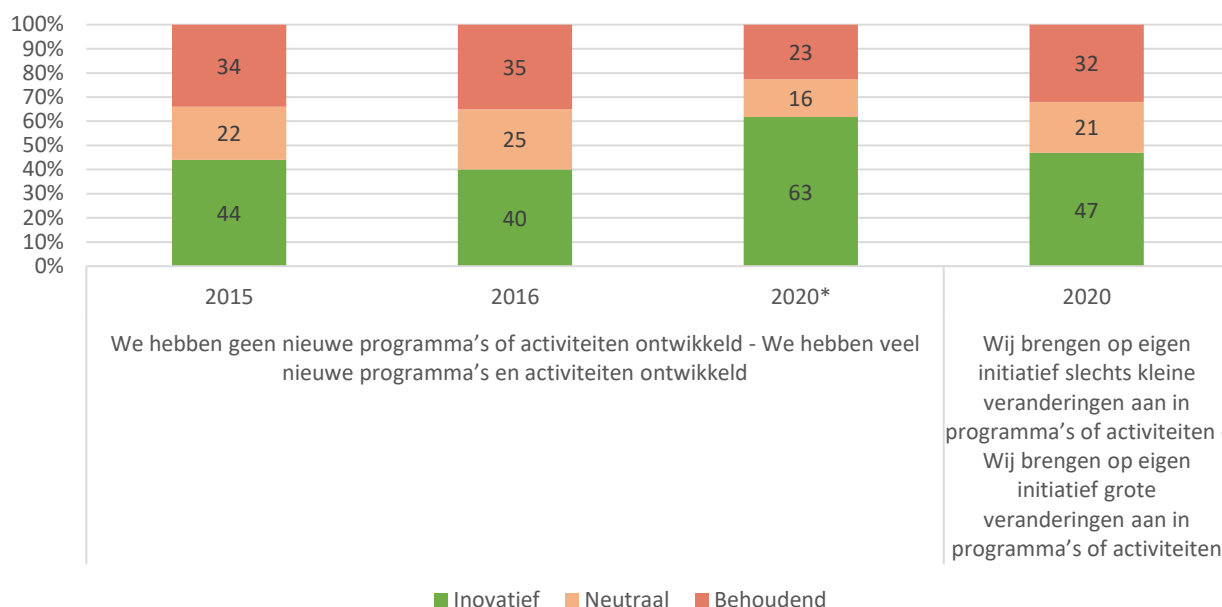
*Figuur 3.21. Houding ten opzichte van innovatie in 2015, 2016 en 2020 (%)*



We zien in 2020 dat het grootste deel van de culturele instellingen zegt actief te innoveren door nieuwe kansen en mogelijkheden te verkennen en hiermee te experimenteren; programma's projecten en activiteiten actief te verbeteren en altijd opzoek te zijn naar vernieuwende projecten en activiteiten. Het percentage instellingen dat positief tegenover innovatie staat is toegenomen vergeleken met 2015 en 2016. De toename kan wederom beïnvloed zijn voor het COVID-19 virus. De beperkende 'lockdown' maatregelen doen een beroep op het innovatievermogen van culturele instellingen. Wanneer we deze uitspraken over innovatie bekijken voor de longitudinale groep (zie tabel 3.25 in bijlage C), dan zien we dat de houdingen net iets minder positief zijn, maar ongeveer dezelfde trend vertonen over de jaren heen: een toename.

We hebben de culturele instellingen ook een tweetal aantal uitspreken voorgelegd waarop zij een keuze moesten maken tussen twee alternatieven (zie figuur 3.22; zie tabel 3.26 in bijlage C).

*Figuur 3.22. Instemming met uitspraken over innovatie 2015, 2016 en 2020 (%)*



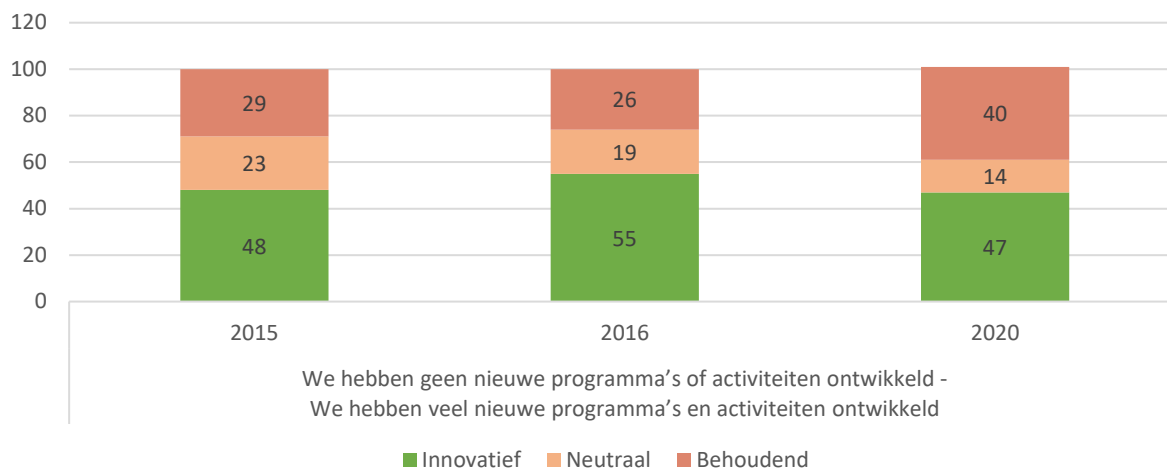
\*In 2020 is de eerste uitspraak geformuleerd als “Wij ontwikkelen geen nieuwe programma's of activiteiten (1) – Wij ontwikkelen continue nieuwe programma's en activiteiten (7)”.

Het antwoord links (<) is telkens het ‘behoudende’ alternatief, het antwoord rechts (>) het ‘vernieuwende’ en ‘innovatieve’ antwoord. Instellingen konden ook een neutrale middenpositie kiezen (=). Culturele instellingen zijn in hun houding innovatiever of vernieuwender geworden sinds 2015 en 2016. Het aandeel culturele instellingen met het innovatieve alternatief als antwoord is gestegen vergeleken met 2015 en 2016; deze toename komt voort uit een afname van het behoudende en neutrale antwoord. Deze tweede stelling in figuur 3.22 is niet in eerder onderzoek gesteld; we hebben hierdoor enkel cijfers over 2020 beschikbaar. We zien dat bijna de helft van de instellingen op eigen initiatief grote veranderingen in programma's en activiteiten aanbrengt. Figuur 3.23 (zie tabel 3.27 in bijlage C) laat echter zien dat in de longitudinale groep het innovatieve antwoord minder vaak gekozen wordt in 2020 vergeleken met eerdere jaren.

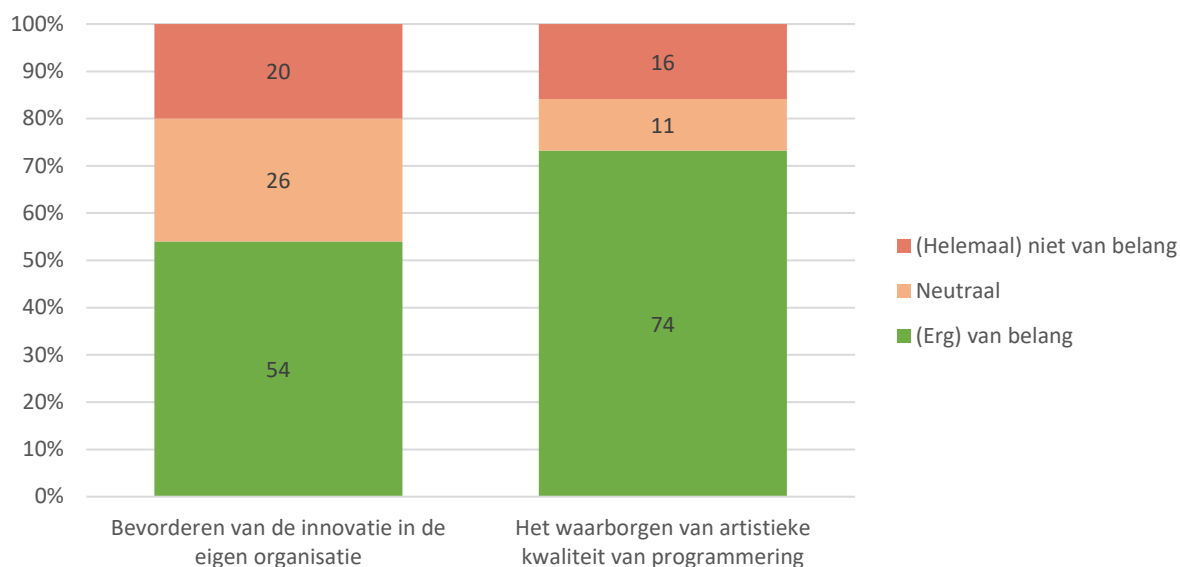
Ten slotte hebben we culturele instellingen twee nieuwe stellingen voorgelegd omtrent het belang van innovatie. We hebben gevraagd naar het belang van het bevorderen van de innovatie in de eigen organisatie en het waarborgen van artistieke kwaliteit (zie figuur 3.24; zie tabel 3.28 in bijlage C). We zien dat een kleine meerderheid van de instellingen belang hecht aan het

bevorderen van de innovatie in de eigen organisatie; bijna drie kwart van de instellingen hecht belang aan het waarborgen van artistieke kwaliteit.

Figuur 3.23. Instemming met uitspraken over innovatie in de longitudinale groep (%)



Figuur 3.24. Belang van innovatie en waarborgen artistieke kwaliteit 2020 (%)

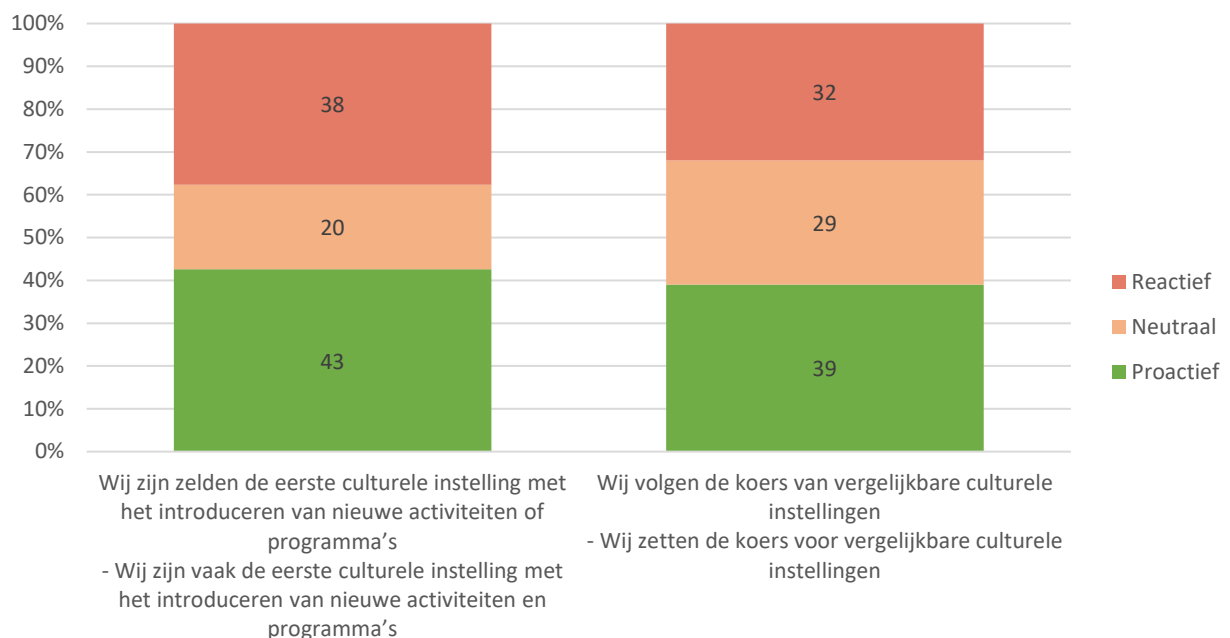


### 3.5.4. Proactiviteit

Een tweede aspect binnen ondernemerschap is pro activiteit, gedefinieerd als de mate waarin een organisatie actief zoekt naar kansen en anticipeert op mogelijke toekomstige marktbehoeften (Covin & Slevin, 1991). We hebben culturele instellingen een tweetal uitspraken voorgelegd waarin zij moesten kiezen tussen twee alternatieven (zie figuur 3.25; zie tabel 3.29 in

bijlage C). Het antwoord links (<) is het ‘reactieve alternatief, het antwoord rechts (>) is het ‘proactieve’ alternatief. Reactieve culturele instellingen wachten af, waar proactieve instellingen het roer in eigen hand nemen. Instellingen konden ook een neutrale middenpositie kiezen (=). We hebben deze uitspraken niet in eerder onderzoek gevraagd, waardoor we enkel over gegevens van 2020 beschikken. We zien dat culturele instellingen verdeeld zijn als het aankomt op hun houding ten opzichte van pro activiteit. Het aandeel dat vaak de eerste culturele instelling is met het introduceren van nieuwe activiteiten of programma’s en de koers zet voor vergelijkbare culturele instellingen is gelijk aan de culturele instellingen die zelden het eerst zijn en de koers volgen. Dit is niet verassend, gezien niet iedere culturele instelling de koers kan zetten of het eerst kan zijn met het introduceren van nieuwe programma’s en activiteiten.

Figuur 3.25. Uitspraken over pro activiteit 2020 (%)

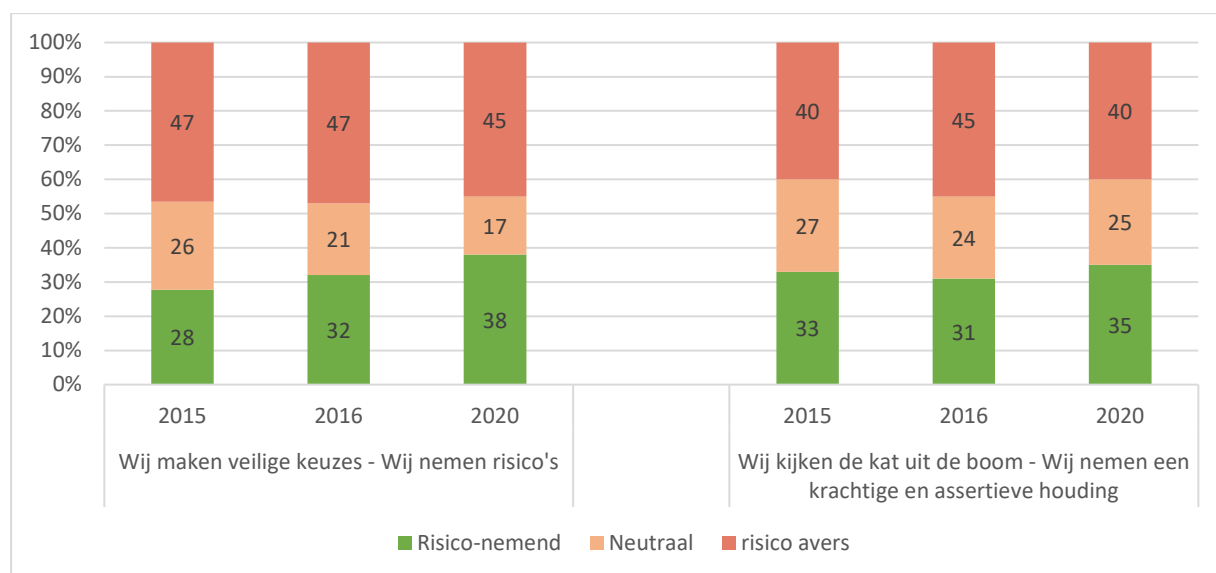


### 3.5.5. Nemen van risico

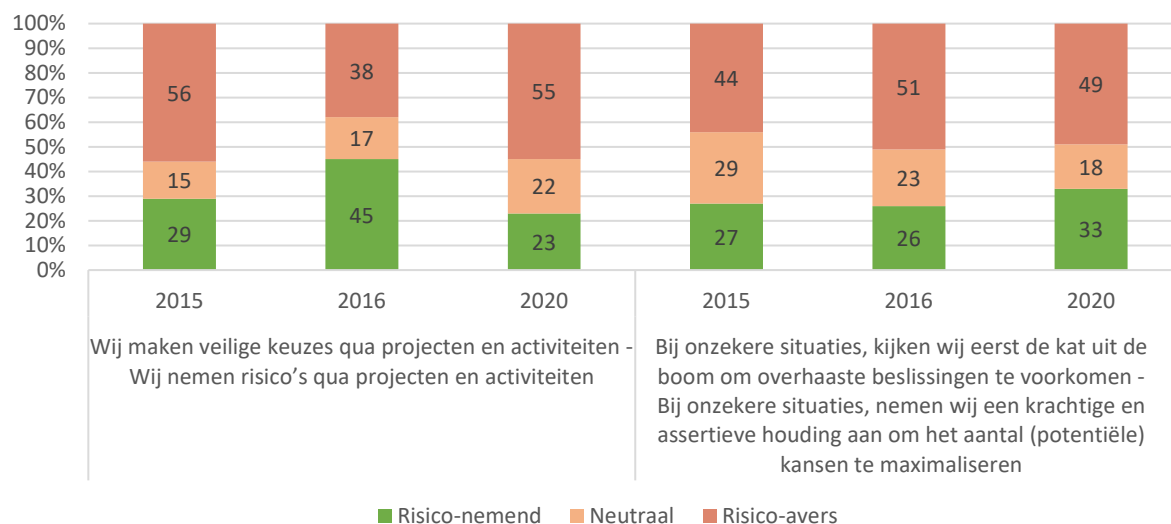
Een derde aspect van ondernemerschap is het nemen van risico. Het nemen van risico is de mate waarin een organisatie bereid is om risico te dragen en te investeren in producten, diensten of projecten die zichzelf nog moeten bewijzen (Covin & Slevin, 1991). We gaven de culturele instellingen een tweetal uitspraken waarin zij een keuze moesten maken tussen twee alternatieven (zie figuur 3.26; zie tabel 3.30 in bijlage C). Het antwoord links (<) is telkens een ‘risico-avers’ alternatief, het antwoord rechts (>) het ‘risico nemende’ antwoord. Instellingen konden ook een neutrale middenpositie kiezen (=).

We zien dat culturele instellingen meer risico's nemen bij projecten en activiteiten. Deze toename komt uit de middengroep die geen duidelijke keuze maakt. Het percentage dat risico's mijdt is hetzelfde gebleven. Op de meer algemene stelling over onzekere situaties zien we geen duidelijke verandering.

*Figuur 3.26. Uitspraken over het nemen van risico in 2015, 2016 en 2020 (%)*



*Figuur 3.27. Uitspraken over het nemen van risico in 2015, 2016 en 2020 longitudinale groep (%)*



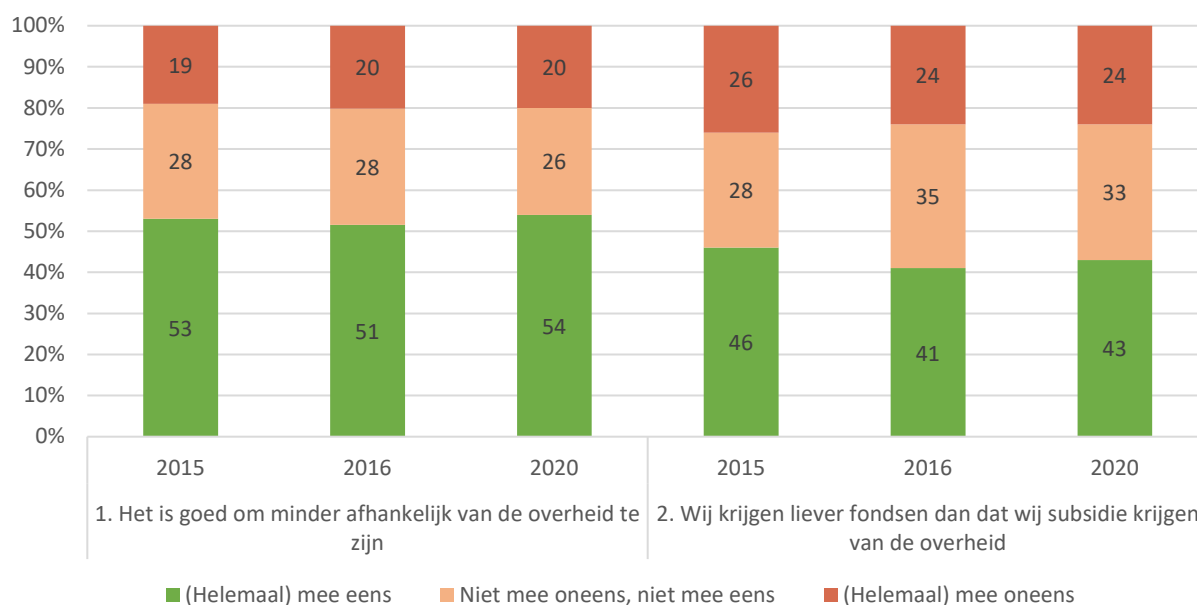
Als we deze twee uitspraken bekijken voor alleen de longitudinale groep (zie figuur 3.27; zie tabel 3.31 in bijlage C), dan zien we dat een kleiner deel in 2020 risico's zegt te durven nemen met projecten en activiteiten, terwijl een groter deel veilige keuzes maakt. Dit kan te maken hebben

met de invloed van de COVID-19 crisis die gekenmerkt wordt door onzekerheid. Ook zegt een groter deel binnen de longitudinale groep de kat uit de boom te kijken bij onzekere situaties om overhaaste beslissingen te voorkomen. De longitudinale groep lijkt daarmee meer risico-avers te zijn vergeleken met de gehele responsgroep voor de jaren.

### 3.5.5 Zelfstandigheid en inkomstendiversificatie

Culturele instellingen zijn niet veranderd in hun houding ten opzichte van overheidssubsidies. We zien dit aan de reacties op twee uitspraken in de vragenlijst die betrekking hebben tot zelfstandigheid van culturele instellingen (zie figuur 3.28; zie tabel 3.32 in bijlage C).

*Figuur 3.28. Houding ten opzichte van zelfstandigheid van culturele instellingen in 2015, 2016 en 2020 (%)*

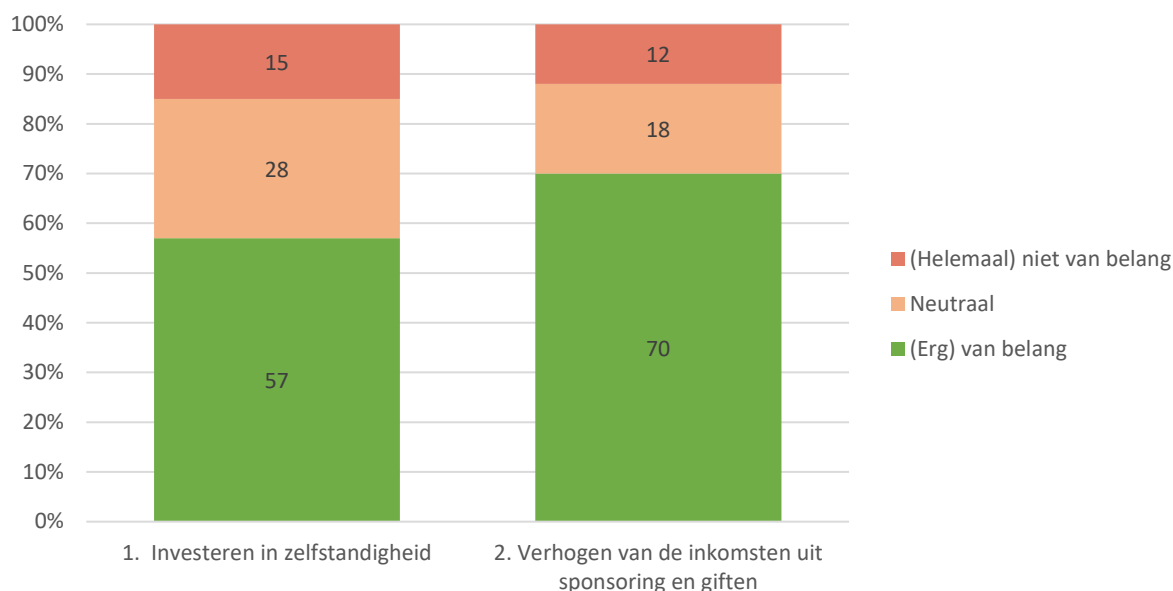


De antwoorden op de stelling ‘Het is goed om minder afhankelijk van de overheid te zijn’ en ‘Wij krijgen liever fondsen dan dat wij subsidie krijgen van de overheid’ zijn niet veranderd sinds 2015 en 2016. Tabel 3.33 in bijlage C geeft deze uitspraken weer voor de longitudinale groep. Ook in de longitudinale groep zien we dat de houdingen ten aanzien van deze twee stellingen niet systematisch veranderd zijn over de afgelopen jaren.

Culturele instellingen hechten veel belang aan het verhogen van de inkomsten uit sponsoring en giften. In mindere mate hechten instellingen belang aan het investeren in zelfstandigheid. Dit

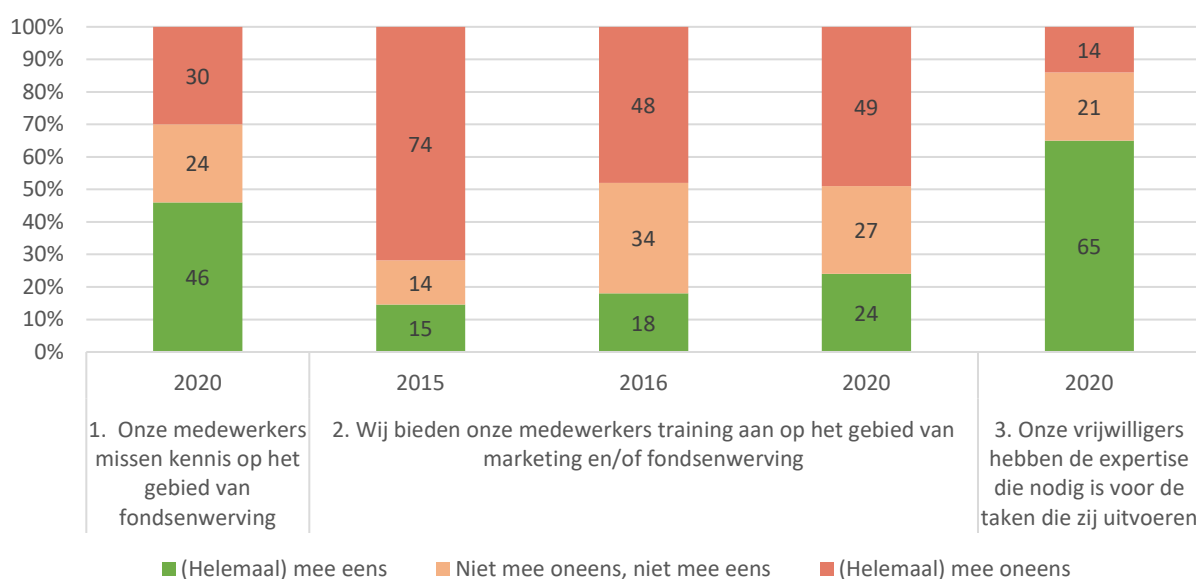
blijkt uit twee uitspraken omtrent het belang van het investeren in zelfstandigheid en het verhogen van de inkomsten uit sponsoring en giften (zie figuur 3.29; zie tabel 3.34 in bijlage C).

*Figuur 3.29. Belang van zelfstandigheid en fondsenwerving culturele instellingen in 2020 (%)*



We vroegen ook in hoeverre medewerkers kennis missen op het gebied van fondsenwerving én of culturele instellingen training aanbieden op het gebied van marketing en fondsenwerving (zie figuur 3.30; zie tabel 3.35 en tabel 3.36 in bijlage C).

*Figuur 3.30. Kennis en training van fondsenwerving binnen culturele instellingen in 2020 (%)*





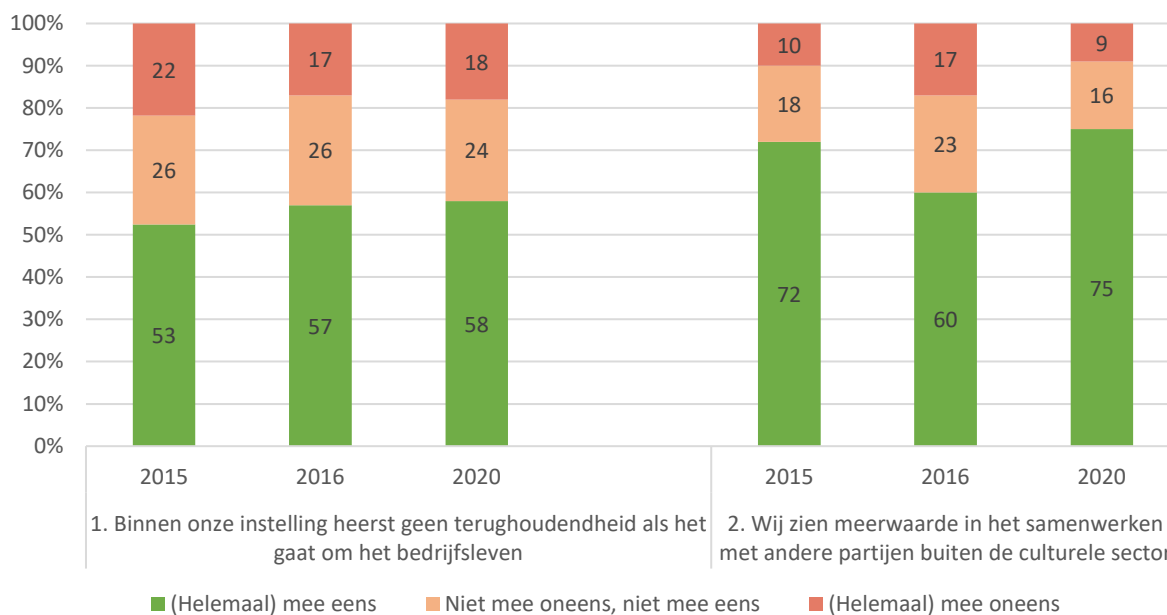
Medewerkers van culturele instellingen missen in bijna de helft van alle culturele instellingen kennis op het gebied van fondsenwerving. In mindere mate beschikken medewerkers over kennis op het gebied van fondsenwerving. Echter biedt slechts een kwart van de culturele instellingen medewerkers een training aan op het gebied van marketing en/of fondsenwerving en bijna de helft biedt geen training aan. Niet verassend, laat nadere analyse zien dat de culturele instellingen die medewerkers geen training aanbieden op het gebied van marketing en/of fondsenwerving de kennis missen op het gebied van fondsenwerving. De culturele instellingen die medewerkers wel een training aanbieden hebben naar verwachting ook veelal kennis op het gebied van fondsenwerving. We hebben de uitspraak ‘Wij bieden onze medewerkers training aan op het gebied van marketing en/of fondsenwerving’ ook gesteld in eerder onderzoek. Meer instellingen bieden een training aan medewerkers op het gebied van marketing en/of fondsenwerving sinds 2015 en 2016. Deze toename komt voort uit een afname binnen de culturele instellingen die geen training aanbieden aan medewerkers. De longitudinale groep (zie tabel 3.36 in bijlage C) biedt in 2016 en 2020 minder training aan op het gebied van marketing en fondsenwerving.

#### 3.5.6. Houdingen ten opzichte van samenwerking met het bedrijfsleven en andere partijen

De houdingen ten opzichte van samenwerking met het bedrijfsleven zijn niet systematisch veranderd in de afgelopen jaren. Dit zien we aan de reacties op stellingen over het benaderen van het bedrijfsleven en samenwerkingen (zie figuur 3.31; zie tabel 3.38 in bijlage C). Het merendeel van de culturele instellingen in de responsgroep zegt niet terughoudendheid te zijn als het gaat om het bedrijfsleven. Culturele instellingen staan echter nog positiever tegenover het samenwerken met andere partijen buiten de cultuursector. Veelal zien culturele instellingen daar de meerwaarde van in. Culturele instellingen zijn net iets positiever vergeleken met de houding ten opzichte van samenwerking met andere partijen buiten de culturele sector in 2015.

In de longitudinale groep is wat meer terughoudendheid als het gaat om het bedrijfsleven in 2015 en 2020 (tabel 3.39 in bijlage C), en een wat minder positieve houding ten opzichte van samenwerking met andere partijen buiten de culturele sector in 2015 en 2020. In 2016 zagen meer culturele instellingen een meerwaarde in de samenwerking met partijen. Maar ook in de longitudinale groep is twee vijfde tot twee derde positief en de score in 2020 ligt wat hoger dan in 2015.

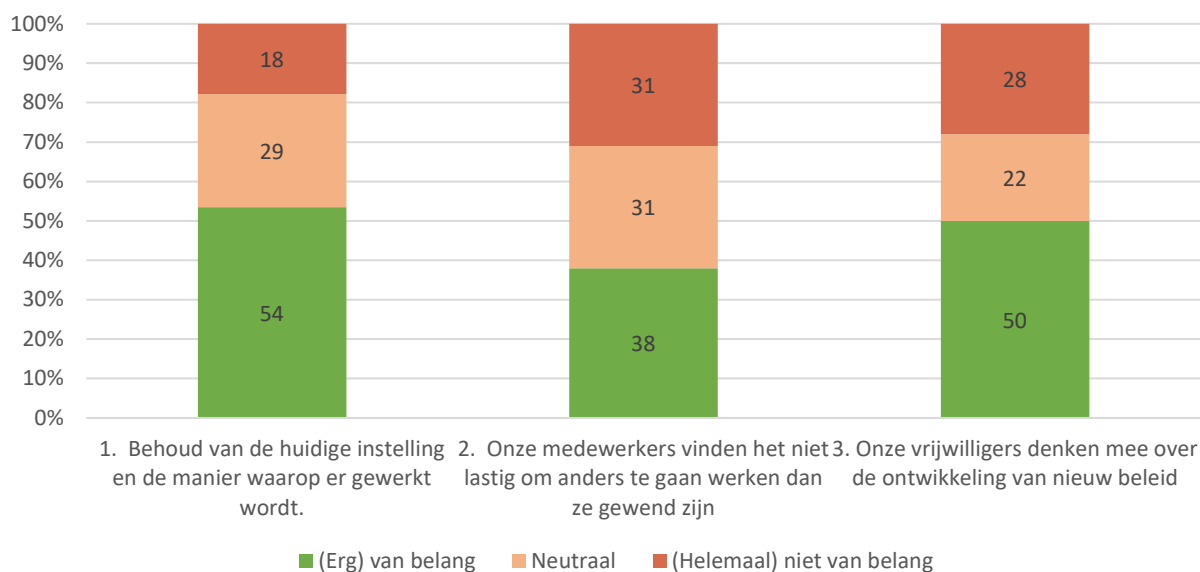
Figuur 3.31. Houding ten opzichte van het bedrijfsleven en samenwerking in 2015, 2016 en 2020 (%)



### 3.5.7. Houding ten opzichte van verandering

Omdat ondernemerschap vraagt om innovatie, proactiviteit en het nemen van risico brengt ondernemerschap veelal verandering met zich mee. We hebben drie uitspraken opgenomen in de vragenlijst over de mate waarin culturele instellingen - en haar medewerkers of vrijwilligers - verandering verwelkomen.

Figuur 3.32. Houding ten opzichte van verandering in 2020 (%)



Uit deze uitspraken blijkt dat culturele instellingen verdeeld zijn in hun houding ten opzichte van verandering (zie figuur 3.32; zie tabel 3.40 in bijlage C). Het behoud van de eigen instelling is bij de helft van de culturele instellingen van belang. Vrijwilligers mogen bij de helft van de culturele instellingen meedenken over nieuw beleid. Medewerkers staan over het algemeen eerder neutraal of negatief tegenover anders werken.

### 3.5.8. Retoriek of gedrag?

Het meten van het ondernemerschap van culturele instellingen is ingewikkeld. Het concept ondernemerschap is omgeven met controverses die de manier waarop de respondenten de vragen erover hebben ingevuld misschien beïnvloed hebben. In 2012 heeft de oproep van het ministerie van OCW tot ondernemerschap in de cultuursector heeft tot veel discussie geleid over de wenselijkheid ervan, mede omdat die oproep vergezeld ging van een aankondiging van bezuinigingen. Vervolgens heeft het ministerie van OCW geprobeerd het ondernemerschap via trainingen en cursussen te versterken. Daarmee is duidelijk geworden dat het ministerie ondernemerschap positief waardeert. De positieve waardering van het ministerie kan ertoe geleid hebben dat respondenten de vragen over het ondernemerschap binnen hun instelling hebben ingevuld op een manier waarvan zij verwachten dat het ministerie die waardeert. Als dit is gebeurd, dan zullen de antwoorden op de stellingen over ondernemerschap niet sterk samenhangen met het feitelijke gedrag van de instellingen. Om na te gaan in hoeverre instellingen die zeggen ondernemend te zijn ook daadwerkelijk ondernemender zijn hebben we indicaties van ondernemerschapsgedrag vergeleken met de reacties op de stellingen over ondernemerschap.

Een complicerende factor daarbij is dat de stellingen over innovatie, proactiviteit en risico nemen verwijzen naar de instelling als geheel, terwijl we alleen de reacties hebben van één respondent binnen de instelling. We proberen met de stellingen het ondernemerschapsklimaat binnen de instelling te meten door de respondent vragen te stellen over de instelling. Het probleem daarbij is dat de antwoorden over de instelling ook een reflectie zijn van de persoonlijke opvattingen van de respondent. In het ideale geval zouden we de reacties van de ene respondent die onze vragenlijst heeft ingevuld vergelijken met de reacties van andere werknemers of vrijwilligers op dezelfde stellingen, en daarnaast ook andere bronnen van gegevens gebruiken, zoals jaarplannen, strategienota's en andere beleidsstukken. Binnen het bestek van dit onderzoek was dat niet mogelijk. Met deze kanttekeningen presenteren we in deze paragraaf de samenhang tussen het

ondernemerschap en de hoogte van de inkomsten, en de samenstelling van de inkomsten. We verwachten daarbij dat grotere instellingen ondernemender zijn, en dat met name instellingen die veel inkomsten verkrijgen uit andere bronnen dan subsidie ondernemender zijn.

### Hoe groter de instelling, hoe ondernemender

We zien dat de stellingen over ondernemerschap niet alleen maar retoriek zijn maar ook tot uiting komen in het gedrag van de instellingen. Dit blijkt als eerste uit tabel 3.16. Daarin staat het percentage van de instellingen dat een hoge score heeft op vier verschillende aspecten van ondernemerschap.

De score op innovatie is het gemiddelde op de stellingen “wij vinden het belangrijk om nieuwe kansen en mogelijkheden te verkennen en hiermee te experimenteren”, “wij proberen onze organisatie en onze programmering actief te verbeteren en te innoveren”, en “wij zoeken altijd naar vernieuwende projecten en activiteiten voor onze instelling”. Van de zeer kleine instellingen is 57% het eens of helemaal eens met deze stellingen. Dit percentage neemt toe tot 92% in de groep grote en zeer grote instellingen.

Tabel 3.16. Hoge scores op vier aspecten van ondernemerschap van culturele instellingen naar omvang in 2019

	Innovatie	Risico	Cross-sectorale samenwerking	Onafhankelijkheid	Ondernemerschap
Zeer klein (max 2k)	57	35	42	47	44
Klein (2k – 50k)	60	43	45	32	44
Middelgroot (50k-1.5mln)	72	61	61	39	58
Groot en zeer groot (>1.5mln)	92	71	66	48	68
Totale respons	69	53	53	38	52

Ook het percentage dat voor de risicovolle strategie kiest op de twee stellingen over risico's nemen (“wij nemen risico's qua projecten en activiteiten” in plaats van “wij maken veilige keuzes”

en “bij onzekere situaties nemen wij een krachtige en assertieve houding aan” in plaats van “bij onzekere situaties kijken wij eerst de kat uit de boom om te voorkomen dat we overhaaste beslissingen nemen”) neemt toe met de omvang van de instelling.

Het percentage van de instellingen dat open staat voor samenwerking met het bedrijfsleven of andere partijen buiten de culturele sector neemt toe met de omvang van de instelling. Grotere instellingen staan meer open voor samenwerking dan kleinere.

Als het gaat om onafhankelijkheid van de overheid (eens met de stelling “het is goed om minder afhankelijk te zijn van de overheid te zijn” en oneens met de stelling “wij krijgen liever subsidie van de overheid dan dat wij zelf fondsen moeten werven”) dan zien we een wat afwijkend patroon: de zeer kleine instellingen scoren net zo hoog op het belang van als de grote en zeer grote instellingen. Wel zien we dat de grote en zeer grote instellingen hoger scoren op het belang van onafhankelijkheid dan middelgrote instellingen. De kleine instellingen scoren het laagst.

In de laatste kolom van tabel 3.16 staat de totaalscore, die berekend is als het aantal keer dat instellingen een hoge score hebben op de vier aspecten van ondernemerschap. We zien dat het percentage van de instellingen dat ondernemend zegt te zijn duidelijk toeneemt met de omvang van de instelling.

### **Ondernemende instellingen verwierven meer inkomsten**

Uit tabel 3.17 blijkt dat de score op ondernemerschap uit 2012 voorspellend is voor de mate waarin instellingen in de 7 jaren daarna communiceerden over de Geefwet met potentiële donateurs en een toename wisten te realiseren in de inkomsten uit fondsenwerving. Van de zeer kleine instellingen met een beneden gemiddelde score op ondernemerschap in 2012 communiceerde 78% over de Geefwet en namen bij 88% de inkomsten in de jaren sterk toe, gemiddeld met bijna €6.700. Van de zeer kleine instellingen met een boven gemiddelde score op ondernemerschap communiceerde letterlijk alle instellingen over de Geefwet en namen ook de inkomsten sterk toe (100%), gemiddeld met ongeveer hetzelfde bedrag als in de categorie instellingen die beneden gemiddeld ondernemend waren. We zien eenzelfde patroon onder de kleine instellingen. Van de beneden gemiddeld ondernemende instellingen uit de categorie kleine instellingen communiceerde 37% over de Geefwet en namen bij 28% de inkomsten sterk toe, gemiddeld met ongeveer €2.000. Van de bovengemiddeld ondernemende instellingen uit dezelfde categorie van

kleine inkomsten communiceerde 100% over de Geefwet en namen bij 44% de inkomsten in de jaren daarna sterk toe, gemiddeld met bijna €13.000.

Tabel 3.17. Toename van de inkomsten uit fondsenwerving van 2012 tot 2019 naar omvang en ondernemerschap in 2012

	<i>Beneden gemiddeld ondernemend</i>			<i>Boven gemiddeld ondernemend</i>		
	Communicatie over Geefwet	Sterke toename	Toename in €	Communicatie over Geefwet	Sterke toename	Toename in €
Zeer klein (max 2k)	78	88	6.677	100	100	6.785
Klein (2k – 50k)	37	28	1.988	100	44	12.702
Middelgroot (50k-1.5mln)	50	15	43.228	40	17	33.285
Groot en zeer groot (>1.5mln)				100	12	90.8734
Totale respons	50	35	12.588	75	27	389.819

In de groep middelgrote instellingen zijn de verschillen kleiner: bij de beneden gemiddeld ondernemende instellingen communiceerde de helft over de Geefwet en namen de inkomsten bij 15% toe, terwijl zij bij 17% van de instellingen in de bovengemiddeld ondernemende categorie toenamen. De gemiddelde toename was wat lager in de bovengemiddeld ondernemende categorie dan in de beneden gemiddeld ondernemende categorie. Wellicht hangt dit samen met het lagere percentage dat over de Geefwet communiceerde. De grote en zeer grote instellingen uit 2012 scoorden op ondernemerschap allemaal bovengemiddeld. Zij communiceerden allemaal over de Geefwet. Bij deze instellingen namen de inkomsten bij 12% sterk toe, gemiddeld met meer dan €900.000.

## Hoofdstuk 4 – Invloed van COVID-19 op inkomsten van culturele instellingen

In dit hoofdstuk staan de culturele instellingen centraal. We beantwoorden de volgende vraag:

- 1 Hoe heeft COVID-19 de inkomsten, uitgaven en activiteiten van culturele instellingen beïnvloed in 2020?

De economische en maatschappelijke invloed van de COVID-19 pandemie zijn in sommige sectoren sterker dan in andere. Juist de cultuursector heeft veel last van de coronamaatregelen die de deelname aan cultuur als bezoeker en beoefenaar beperken (Van den Broek, 2020). We geven hier een korte samenvatting. De Boekmanstichting heeft van dag tot dag op haar website <https://www.boekman.nl/actualiteit/gevolgen-coronavirus-voor-culturele-sector/> bijgehouden welke maatregelen van kracht toepassing waren. Sinds maart 2020 konden vele culturele evenementen niet doorgaan, sloten bioscopen, theaters, concertzalen, bibliotheken, musea en erfgoedinstellingen met een publieksfunctie. Aanbieders van culturele activiteiten, zoals voorstellingen, tentoonstellingen en concerten moesten deze annuleren of uitstellen. Houders van reeds verkochte kaarten kregen een voucherregeling aangeboden bij uitstel van optredens en evenementen. Ook zorgde de ‘intelligente lockdown’ voor verminderde inkomsten aan de deur, horeca en zaalverhuur. Culturele instellingen waren volledig gesloten tussen 13 maart en 31 mei 2020; en tussen 4 november en 18 november 2020. Per 1 juni en 19 november mochten o.a. musea, theaters, concertzalen en bioscopen weer open, mits bezoekers vooraf kaartjes kochten voor een specifiek tijdvak zodat culturele instellingen de anderhalve meter regels konden handhaven en een beperkt aantal personen per ruimte konden toelaten.

De cultuursector heeft op verschillende manieren aandacht gevraagd voor de gevolgen van Corona. In juli pleitte Klamer (2020) voor meer betrokkenheid met de cultuur. De Museumvereniging meldde dat één op de vier musea – zeker 100 in totaal - permanent hun deuren zouden moeten sluiten door de COVID-19 maatregelen. Het gaat dan vooral om de kleinere musea met minder dan 40.000 bezoekers per jaar, en musea die geen subsidies ontvangen en vrijwel geheel afhankelijk zijn van eigen inkomsten uit entreegelden, winkelverkoop, horeca en zalenverhuur. Volgens de Museumvereniging verloren de aangesloten musea minimaal 133 miljoen euro aan eigen inkomsten in het eerste half jaar van 2020 en verwachtten zij nog eens zo’n 169 miljoen euro aan inkomsten te derven in de tweede helft van 2020. De inkomsten zijn volgens de Museumvereniging sterk afgenomen sinds musea zo’n 80 procent minder bezoekers kunnen verwelkomen en museumwinkels, horeca en zalen ook

minder inkomsten genereren (Museumcijfers, 2019). Ook kunnen giften en sponsoring vanuit het bedrijfsleven aan culturele instellingen wegvallen door het kantelen van de economie. Juist die afhankelijk van eigen inkomsten is in de afgelopen jaren met de Geefwet gestimuleerd. Door het mislopen van publieks- en andere inkomsten is volgens de Museumvereniging (Museumcijfers, 2019) de financiële situatie van musea en andere culturele instellingen sterk verslechterd.

De cijfers van de Museumvereniging zijn verzameld onder de 438 aangesloten musea, echter zullen niet alleen musea, maar de gehele culturele sector, de gevolgen van COVID-19 ervaren. Onderzoek onder 401 Erkende Goede Doelen van de Radboud universiteit in samenwerking met het Centraal Bureau fondsenwerving (CBF) in juli laat zien dat de algehele goede doelen sector onder druk is komen te staan, veerkracht toont, maar wel bezorgd is over de toekomst (Schulpen, van Kempen & Kinsbergen, 2020). Ook het onderzoek van Schulpen en collega's spreekt over het mislopen van inkomsten (7% in de periode januari tot mei 2020; en 9% in de periode mei tot september 2020). Bovenal laat het onderzoek zien dat er aanzienlijk onderlinge verschillen zijn tussen goede doelen organisaties. Deze verschillen hebben deels te maken met de omvang van de organisatie, het werkgebied of geografische focus, categorie en bron van inkomsten. Zo blijken kleine organisaties (jaarbudget > € 100.000) harder geraakt te worden dan middelgrote (€ 100.000 < € 2.000.000 euro) en grote goededoelenorganisaties (> € 2.000.000). Ook laten goede doelen die hun werk in Nederland uitvoeren een drie keer zo groot verlies zien als de goede doelen die hun werk in ontwikkelingslanden uitvoeren (-10,5% versus -3,5%). Daarnaast blijkt inderdaad dat de kunst- en cultuursector een risicovol terrein is (Schulpen, van Kempen & Kinsbergen, 2020). De giften van bedrijven en inkomsten uit eigen bedrijfsmatige activiteiten, blijken een risicofactor zijn. De omvang van de organisatie en de bron van inkomsten als risicofactoren komen daarmee in overeenstemming met de resultaten van de Museumvereniging. Omdat het onderzoek van Schulpen, van Kempen en Kinsbergen (2020) gebruik maakt van een steekproef van 401 Erkende Goede doelen, waaronder slechts 3,0% culturele instellingen - is de behoefte aan feiten en cijfers over de cultuursector in Nederland groter dan ooit.

Op 20 november 2020 publiceerde het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) een beleidssignalement over de mogelijke gevolgen van corona voor de betekenis van het culturele level voor individuen en de samenleving (Van den Broek, 2020). In dit signalement lag de nadruk op de publiekskant: culturele interesse, bezoek aan cultuuruitingen, cultureel mediagebruik,



beoefening van vormen van cultuur en vrijwillige ondersteuning van cultuur. De boodschap van het rapport was dat de culturele sector zwaar getroffen is, samen met andere delen van de vrijetijdssector zoals de horeca (Van den Broek, 2020). Volgens “ramingen loopt de culturele en creatieve sector in 2020 2,6 miljard euro aan publieksinkomsten mis (Ribbens, 2020) en de evenementenbranche 3,5 miljard euro (Oud, 2020),” (Van den Broek, 2020 p. 8). De overlevingskansen van met name de podiumkunstinstituten en in mindere mate de musea staan onder druk.

Het beleidssignalement van Van den Broek (2020) schetst een overzicht van het effect van de coronamaatregelen op de publiekskant van de culturele sector. De nadruk ligt op culturele interesse, bezoek aan cultuuruitingen, cultureel mediagebruik, beoefening van vormen van cultuur en vrijwillige ondersteuning van cultuur. Het onderzoek van de Boekmanstichting, SiRM en Significant APE (Goudriaan et al., 2021) gaat over de financiële effecten op culturele instellingen die meerjarig gesubsidieerd worden door het ministerie van OCW, musea en leden van brancheverenigingen voor poppodia en muziek- en theaterproducenten. Het huidige onderzoek vult deze twee eerdere onderzoeken aan door de bredere steekproef – we hebben alle culturele instellingen met ANBI-status voor het onderzoek uitgenodigd – en door een bredere vraagstelling.

We onderzoeken niet alleen de invloed van COVID-19 op de inkomsten maar ook de uitgaven en de veranderingen in het cultuuraanbod van culturele instellingen, hoe zij hun financiële situatie inschatten en waar zij kansen zien voor de toekomst.

In de volgende paragrafen beantwoorden we bovenstaande vragen. Wel maken we twee belangrijke kanttekeningen. Ten eerste hoeft onderstaand beeld niet representatief te zijn voor de gehele culturele sector. Deelnemende culturele instellingen bevonden zich in een positie waarin ze de tijd en middelen hadden of vrij konden maken om deel te nemen aan het onderzoek. Culturele instellingen die zich in een andere positie bevonden, konden wellicht niet deelnemen aan het onderzoek omdat het aan de tijd en middelen ontbrak of omdat zij bezig waren om het hoofd boven water te houden. Bovendien vond tegelijkertijd het onderzoek van de Boekmanstichting, SiRM en Significant APE plaats, waardoor de respons in beide onderzoeken verlaagd kan zijn. De resultaten zouden daarom een rooskleuriger beeld kunnen schetsen. De antwoorden van niet-respondenten zouden weleens sterk kunnen afwijken van de culturele instellingen waarvan wél een response is ontvangen.

Ten tweede hebben we de grootste instellingen in Nederland in een eerdere periode uitgenodigd voor deelname aan het onderzoek (midden oktober – midden november). Het overgrote deel van de uitnodigingen is verstuurd naar culturele instellingen in de periode midden november – midden december (zie bijlage 1). De vragen in de vragenlijst over de invloed van COVID-19 vroegen veelal naar de inkomsten, uitgaven en activiteiten in de periode maart 2020 tot ‘heden’. Omdat de grootste culturele instellingen in een eerdere periode zijn uitgenodigd, zijn de antwoorden tussen de inkomensklassen niet direct met elkaar te vergelijken. Zeker omdat op 19 december 2020 een nieuwe ‘lockdown’ aanbrak waarin culturele instellingen opnieuw de deuren moest sluiten.

We hebben over 494 culturele instellingen gegevens omtrent de invloed van COVID-19 op de inkomsten, uitgaven, activiteiten en programma’s. Omdat het aantal zeer kleine en zeer grote culturele instellingen relatief laag is, categoriseren we de culturele instellingen voor dit hoofdstuk in drie inkomensklassen: zeer kleine en kleine instellingen hebben maximaal € 50.000 aan inkomsten; middelgrote instellingen tussen de € 50.000 en € 1.500.000; grote en zeer grote instellingen hebben minimaal € 1.500.000 aan inkomsten.

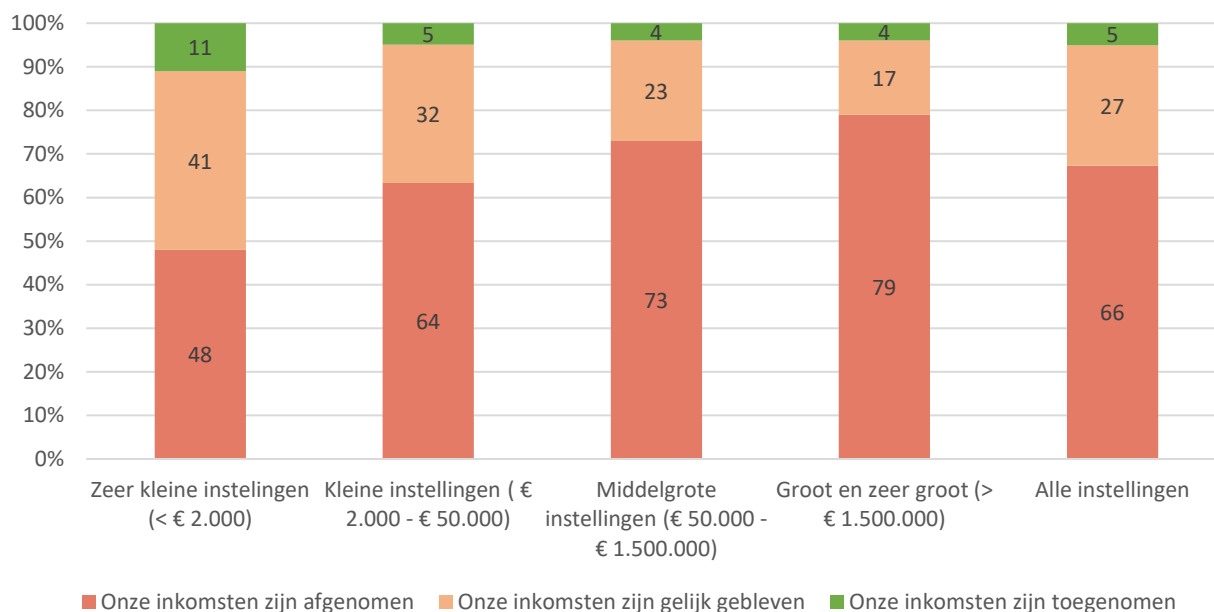
#### 4.1. Sterke daling van inkomsten van culturele instellingen in 2020

Merendeel van de culturele instellingen heeft de inkomsten zien afnemen in 2020 vergeleken met de originele begroting voor dat kalenderjaar. Dit geldt voor alle inkomensklasse. Naarmate de instelling groter is, nemen de inkomsten vaker af (zie figuur 4.1; zie tabel 4.1 in bijlage C). Wanneer de instelling kleiner is blijven inkomsten vaker gelijk of nemen die minder vaak af.

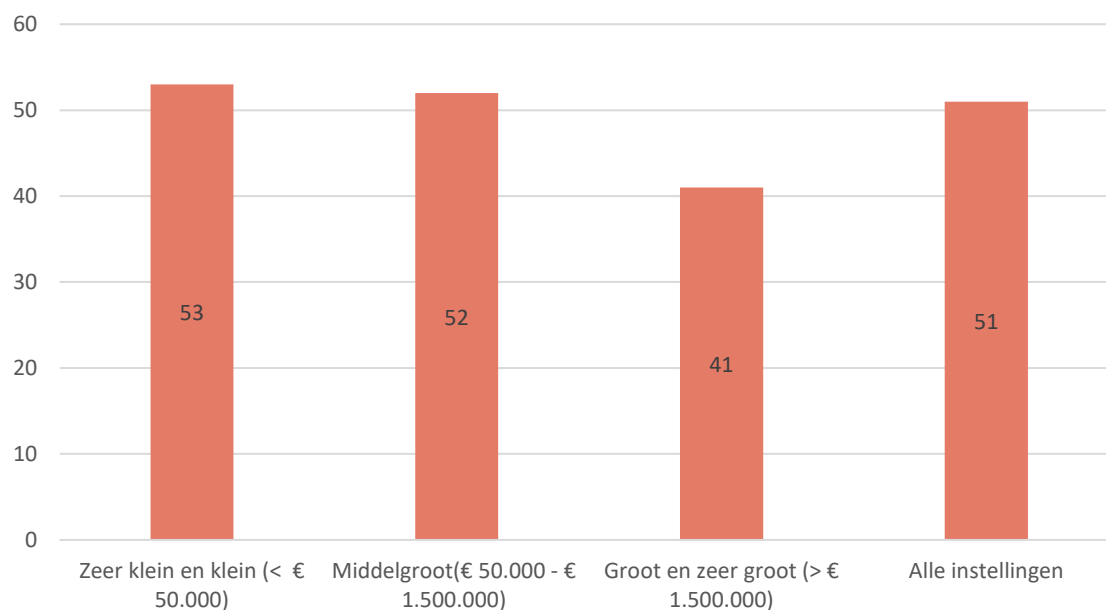
Wanneer de inkomsten in 2020 afgenomen (of toegenomen) zijn vergeleken met de begroting voor dat kalenderjaar, hebben we gevraagd naar een inschatting van de afname (of toename) in een percentage van 0 tot 100. Onder alle culturele instellingen die een afname constateerden in de inkomsten, namen de inkomsten gemiddeld af met 51%. Bij een kleine groep instellingen (n = 19) namen de inkomsten toe. Zij constateerden inkomsten die gemiddeld 30% hoger lagen dan de begroting.

Omdat het aantal instellingen met een toename in de inkomsten vergeleken zeer klein is hebben we deze niet apart naar inkomensklasse geanalyseerd. We kunnen dit wel voor de culturele instellingen die een afname in de inkomsten vergeleken met de begroting hebben aangegeven (zie figuur 4.2; zie tabel 4.2 in bijlage C).

*Figuur 4.1 Verandering in inkomsten culturele instellingen vergeleken met de begroting in 2020 (%)*



*Figuur 4.2. Gemiddelde afname van de inkomsten (%) vergeleken met de begroting in 2020*



In figuur 4.2 lijkt het alsof de grotere instellingen gemiddeld een lagere afname in de inkomsten rapporteren vergeleken met de afname binnen andere inkomensklassen. Echter zijn de grootste culturele instellingen in Nederland uitgenodigd voor deelname aan het onderzoek in de periode van midden oktober – midden november (zie bijlage 1). Het overgrote deel van de uitnodigingen hebben we naar de kleinere instellingen uit de culturele sector verstuurd in de periode midden

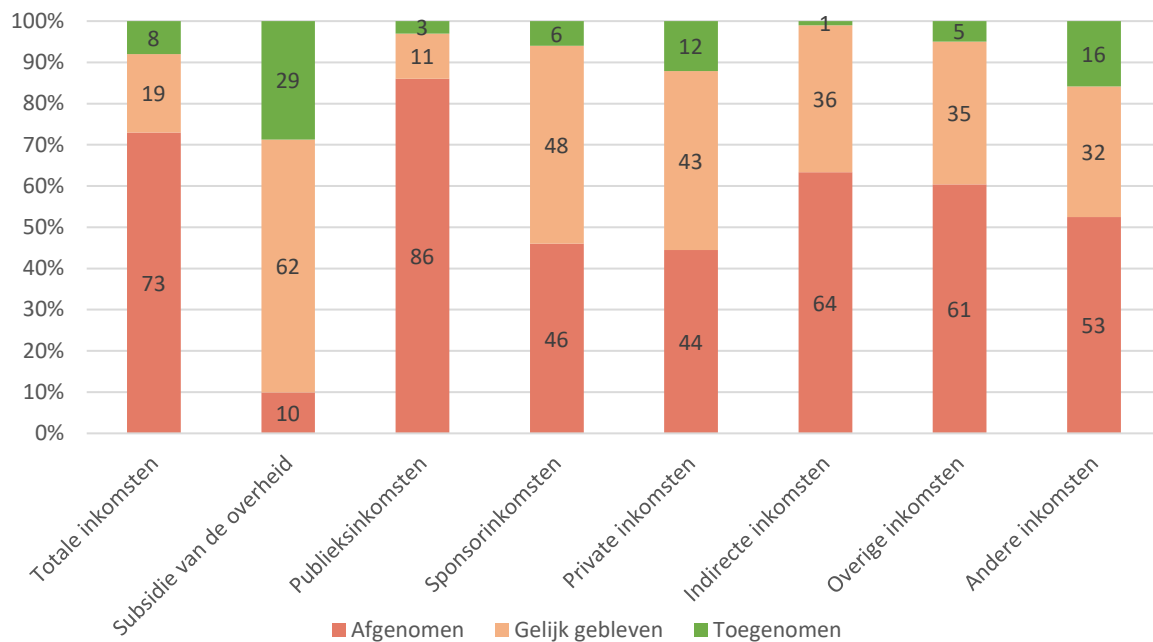
november – midden december. Hierdoor is het aannemelijk dat grote instellingen de vragen op een eerder tijdsmoment hebben ingevuld. Dit zou de wat kleinere afname in de groep grote en zeer grote instellingen kunnen verklaren.

### Subsidies blijken een bron van stabiliteit

De inkomstenbronnen van culturele instellingen kunnen wederom onderverdeeld worden in zes soorten inkomstenbronnen: subsidie, publieksinkomsten, private inkomsten, sponsoring, overige en indirecte inkomsten. Daarnaast hebben we een zevende optie toegevoegd met ‘andere inkomsten’. Hier kunnen culturele instellingen inkomsten invullen die zij naar eigen inzicht niet kunnen toeschrijven aan één van de zes andere geboden opties.

We hebben culturele instellingen gevraagd per inkomstenbron of deze bron afnam, gelijk bleef of toenam in sinds maart 2020 (zie figuur 4.3; figuur 4.3 in bijlage C).

*Figuur 4.3. Aandeel instellingen per verandering in de inkomsten per inkomstenbron in de periode maart 2020 – december 2020 (%)*



De publieksinkomsten zijn bij het merendeel van de instellingen afgenomen. Dit is niet verrassend gezien de getroffen maatregelen voor het COVID-19 virus. De genomen maatregelen om het virus in te perken, beperkt de mogelijkheden tot fysiek bezoek aan de culturele sector. Culturele instellingen waren o.a. volledig gesloten tussen 13 maart en 31 mei 2020, tussen 4

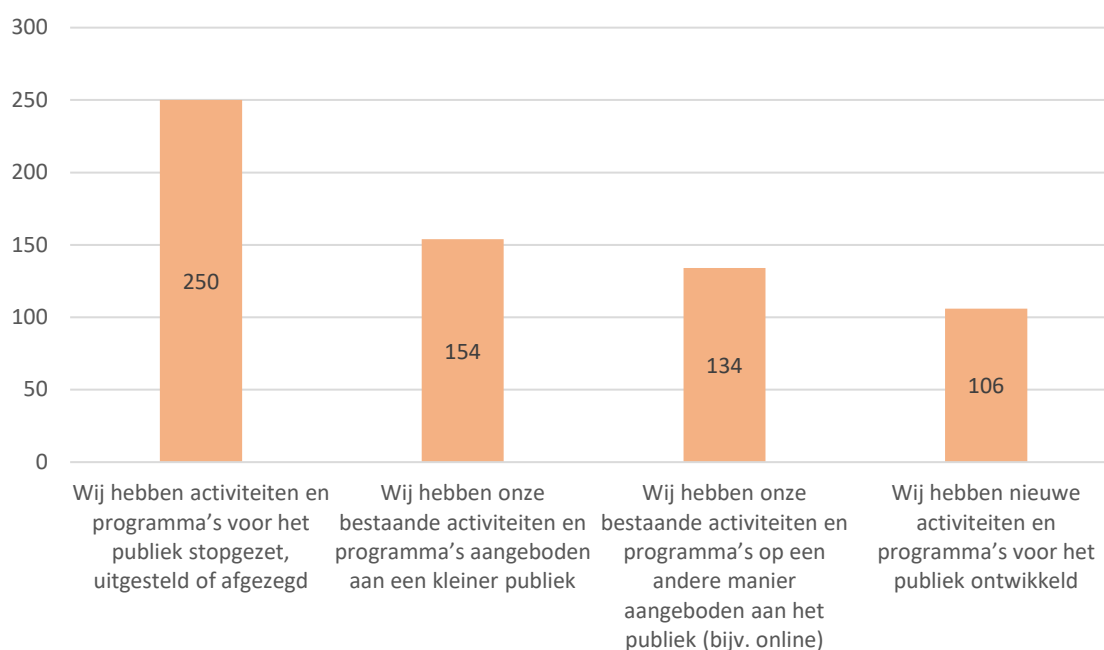
november en 18 november 2020 en na 19 december 2020. De indirecte inkomsten namen ook af voor een meerderheid van de culturele instellingen. De indirecte inkomsten bestaan uit inkomsten die niet direct gelieerd zijn aan de kerntaken van de culturele instelling en beslaan bijvoorbeeld inkomsten uit verhuur en andere commerciële activiteiten. De ‘intelligente lockdown’ zorgde ook voor vermindering van deze indirecte inkomsten aan de deur, horeca en zaalverhuur (Van den Broek, 2020, p. 5). Ook de overige, sponsor en private inkomsten namen af. Fondsenwerving blijkt geen reddingsboei voor culturele instellingen met afnemende inkomsten. Subsidies van de overheid bleken een bron van stabiliteit voor culturele instellingen. Subsidies zijn voor het merendeel van de culturele instellingen gelijk gebleven, waarbij voor een deel van de culturele instellingen deze zelfs toenam.

Omdat een belangrijk deel van de inkomsten van culturele instellingen afkomstig is van betalende bezoekers hebben we de instellingen gevraagd hoeveel weken publieksinstellingen gesloten zijn sinds maart 2020 (exclusief reguliere zomerstop).

Een groot deel van de culturele instellingen heeft de deuren moeten sluiten. Slechts één op de acht instellingen zegt dat dit niet nodig was. De culturele instellingen in de responsgroep zeggen sinds maart 2020 gemiddeld 17 weken dicht te zijn geweest tot het moment waarop zij de vragenlijst hebben ingevuld (zie tabel 4.5 in bijlage C). Twee derde zegt dat zij culturele activiteiten en programma’s sinds maart 2020 hebben geannuleerd. We hebben ook gevraagd of culturele instellingen op andere manieren het publiek toegang tot cultuur hebben aangeboden sinds maart 2020. Het overgrote deel van de culturele instellingen (87%) heeft activiteiten en programma’s aangepast (zie tabel 4.7 in bijlage C).

We hebben ook gevraagd op welke manier de culturele instelling activiteiten en programma’s aanpast: ontwikkelen van nieuwe activiteiten of programma’s, aanbieden van bestaande activiteiten aan een kleiner publiek, aanbieden van bestaande activiteiten op een andere manier of het stopzetten, uitstellen of afzeggen van activiteiten. Bijna de helft van de culturele instellingen zette culturele activiteiten en programma’s stop, stelde deze uit of moest die annuleren deze (zie figuur 4.5; zie tabel 4.8 in bijlage C). In mindere mate bieden culturele instellingen bestaande activiteiten en programma’s aan, aan een kleiner publiek of op een andere manier aan (bijv. online). Slechts een kleine groep ontwikkelt geheel nieuwe programma’s en activiteiten.

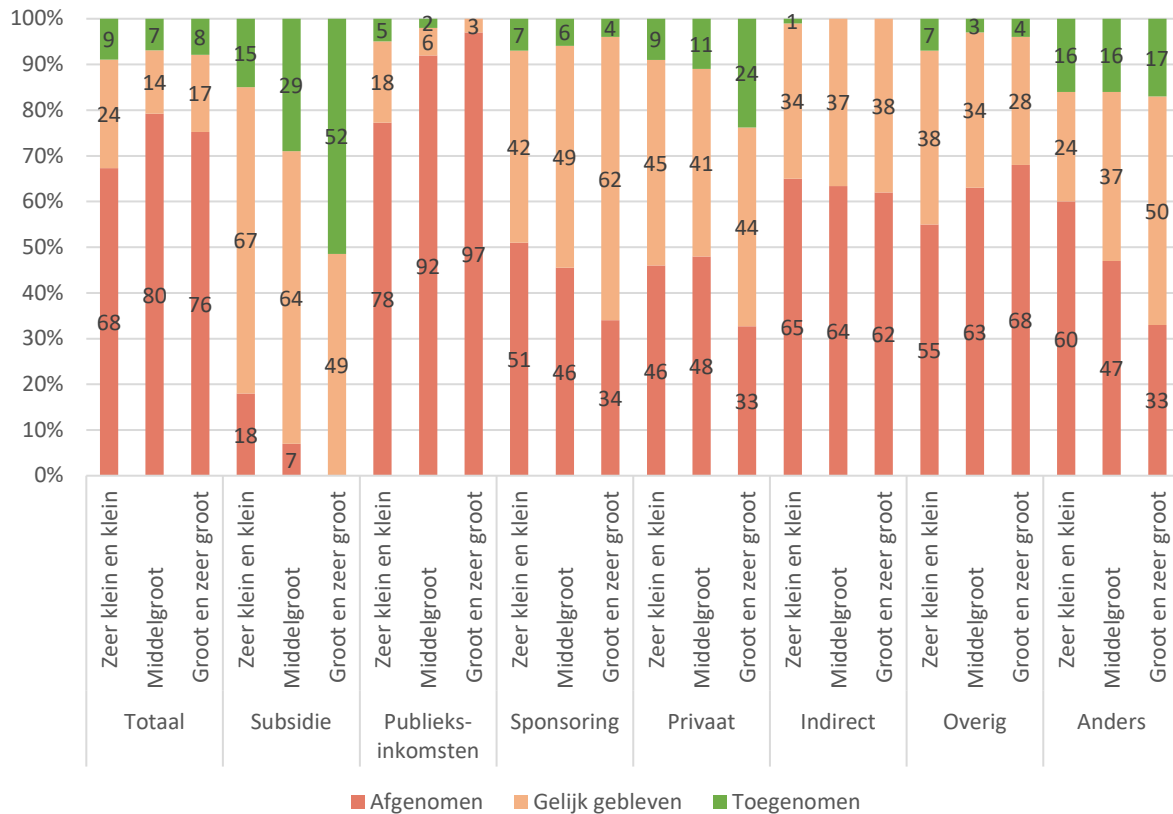
*Figuur 4.5. Verandering in het aanbieden van culturele activiteiten en programma's in aantal instellingen (n)*



We kunnen de zes inkomstenbronnen en de toe- of afname ook bekijken naar inkomensklasse (zie figuur 4.4; zie tabel 4.4 in bijlage C). Wederom werken we hier met drie inkomensklassen: zeer kleine en kleine instellingen met een inkomen van maximaal € 50.000, middelgrote instellingen met inkomsten tussen de € 50.000 en € 1.500.000; en grote en zeer grote instellingen met een inkomen van ten minste € 1.500.000. We zien een duidelijke trend. Hoe groter de instelling, hoe vaker de totale inkomsten afnamen sinds maart 2020.

We zien ook de publieksinkomsten het vaakst afnemen binnen elke inkomensklasse. Naarmate de instelling groter is, nemen publieksinkomsten vaker af. Sponsorinkomsten daarentegen nemen minder vaak af naarmate de instelling groter is. Onder kleine(re) instellingen nemen de sponsorinkomsten minder vaak af. Subsidies van de overheid daarentegen blijven over het algemeen eerder gelijk of nemen toe naarmate de instelling groter is. Daarnaast nemen de inkomsten uit subsidies opvallend vaker toe binnen de grote en zeer grote instellingen. Naarmate de instelling kleiner is nemen overheidssubsidies vaker af en minder vaak toe. Opvallend is ook dat de grote en zeer grote instellingen de grootste toename zien van private inkomsten.

*Figuur 4.4. Aandeel instellingen met verandering in de inkomsten per inkomstenbron naar omvang instelling (%)*

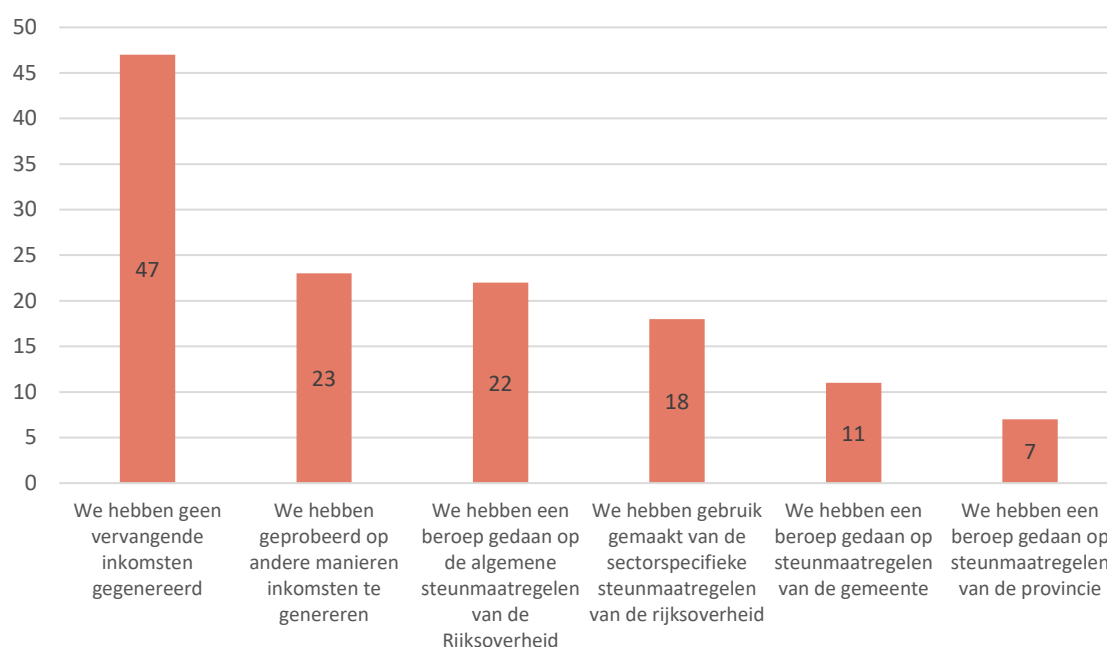


#### 4.2. Hoe culturele instellingen zich hebben aangepast tijdens COVID-19

Tijdens de COVID-19 pandemie liepen culturele instellingen inkomsten mis uit publieksinkomsten, horeca en verhuur. Hoe hebben de instellingen deze inkomstenderving gecompenseerd? Culturele instellingen konden onder andere gebruik maken van de kabinetsbrede maatregelen voor banen, inkomens en economie. Ook zijn er sectorspecifieke maatregelen genomen voor de culturele sector, gericht op (cou)afspraken en financiering binnen de bestaande kaders én gericht op ondersteuning van culturele instellingen op de korte termijn. Het Kabinet-Rutte III investeerde in totaal ruim € 1,6 miljard om culturele instellingen, ondernemingen en makers in de culturele en creatieve sector te ondersteunen. Een eerste steunpakket van € 300 miljoen is in het voorjaar van 2020 bekend gemaakt. Het eerste steunpakket is aangevuld met een additionele €414 miljoen voor het eerste half jaar van 2021 en €40 miljoen voor het niet-gesubsidieerde deel van de podiumkunsten. Eind december 2020 maakte het kabinet-Rute III bekend dat er voor musea, filmproducties en creatieve makers een additionele € 15 miljoen wordt uitgetrokken vanwege de lockdown. Deze extra steun van €15 miljoen euro aan musea, filmproducties en creatieve makers wordt beschikbaar gesteld via regelingen van de Rijkscultuurfondsen, het steunfonds rechtensector, en het Abraham Tuschinskifonds (Rijksoverheid, 2021).

We hebben gevraagd op welke manier culturele instellingen in sinds maart 2020 voor vervangende inkomsten zorgen (zie figuur 4.9; zie tabel 4.9 in bijlage C). Zorgelijk is dat een kleine minderheid van de culturele instellingen geen vervangende inkomsten genereert. Een klein deel van de instellingen doet een beroep op de algemene steunmaatregelen van de Rijksoverheid of genereert vervangende inkomsten op andere manieren. Culturele instellingen doen sporadisch een beroep op sectorspecifieke steunmaatregelen van de Rijksoverheid. Culturele instellingen doen nauwelijks een beroep op steunmaatregelen van de gemeente.

*Figuur 4.9. Manieren waarop culturele instellingen vervangende inkomsten hebben gegenereerd in aantal instellingen (n)*

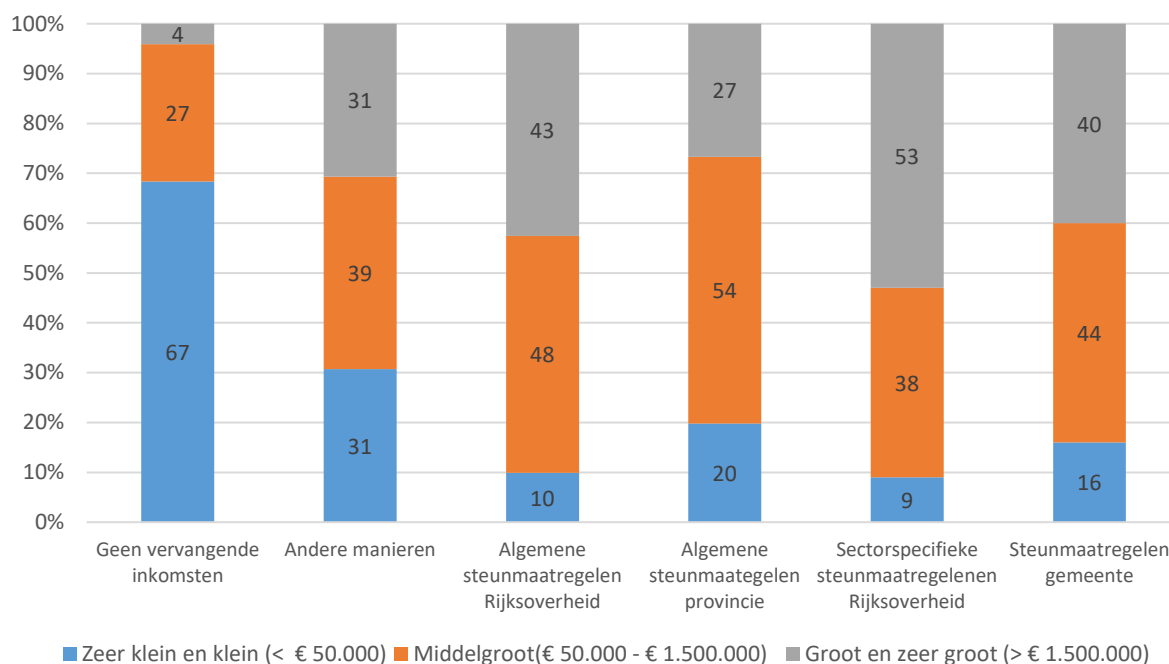


In figuur 4.10 (zie tabel 4.10 in bijlage C) bekijken we deze vier manieren voor het genereren van vervangende inkomsten naar inkomensklasse. De zeer kleine en kleine instellingen hebben het vaakst geen vervangende inkomsten gegenereerd. Naarmate de instelling groter is, wordt er vaker vervangende inkomsten gegenereerd. Grote en zeer grote instellingen beroepen zich voornamelijk op sectorspecifieke en algemene steunmaatregelen van de Rijksoverheid. Middelgrote instellingen beroepen zich voornamelijk op algemene steunmaatregelen van de provincie en Rijksoverheid.



We hebben culturele instellingen ook acht alternatieve manieren om inkomsten te genereren gegeven. De acht alternatieve manieren voor het genereren van inkomsten bestaan uit: een crowdfunding actie, via een vriendenvereniging om giften gevraagd, op andere manieren om incidentele giften gevraagd, sponsorbijdragen bij bedrijven gezocht, aanvragen van subsidie bij de Rijksoverheid (anders dan de COVID-steunmaatregelen), beroep doen op publieke (culturele) fondsen, beroep doen op private (culturele) fondsen, en ‘andere manieren’. Bij andere manieren konden culturele instellingen andere manieren om inkomsten te genereren beschrijven die ze niet konden toeschrijven aan de andere zeven categorieën. Bij de categorie ‘andere manieren’, denken culturele instellingen voornamelijk aan een alternatieve of aangepaste programmering en aan additionele verkoop en verhuur.

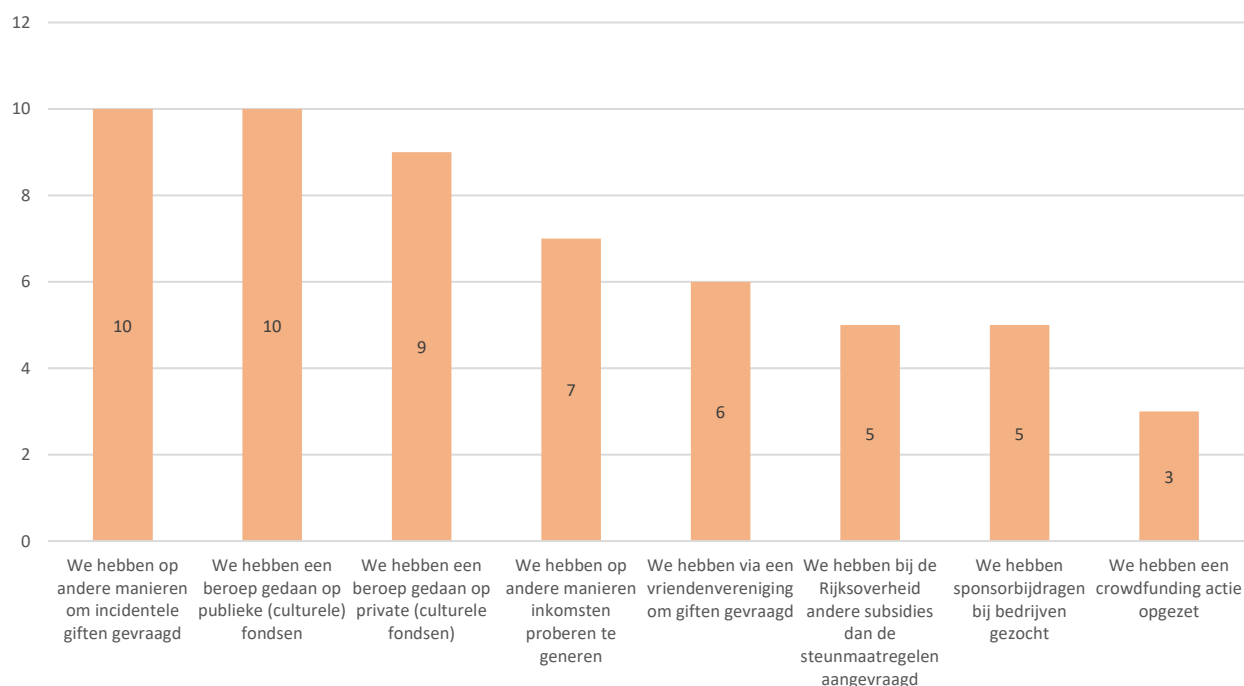
*Figuur 4.10. Manieren waarop vervangende inkomsten worden gegenereerd naar omvang culturele instelling (%)*



Culturele instellingen maken over het algemeen weinig gebruik van deze alternatieve manieren om inkomsten te genereren (zie figuur 4.10; zie tabel 4.11 in bijlage C). Culturele instellingen beroepen zich het vaakst op publieke of private (culturele) fondsen en vragen op andere manieren om incidentele giften. Maar ook hier zijn de percentages laag (circa door één op de tien of twaalf culturele instellingen). Culturele instellingen maken het minst gebruik van het opzetten van een crowdfunding actie, het zoeken van sponsorbijdragen bij bedrijven, het aanvragen van andere subsidies bij de Rijksoverheid, via een vriendenvereniging om giften

vragen, of het aanvragen van andere subsidies bij de overheid. Slechts één op de 20 culturele instellingen maakt hier gebruik van.

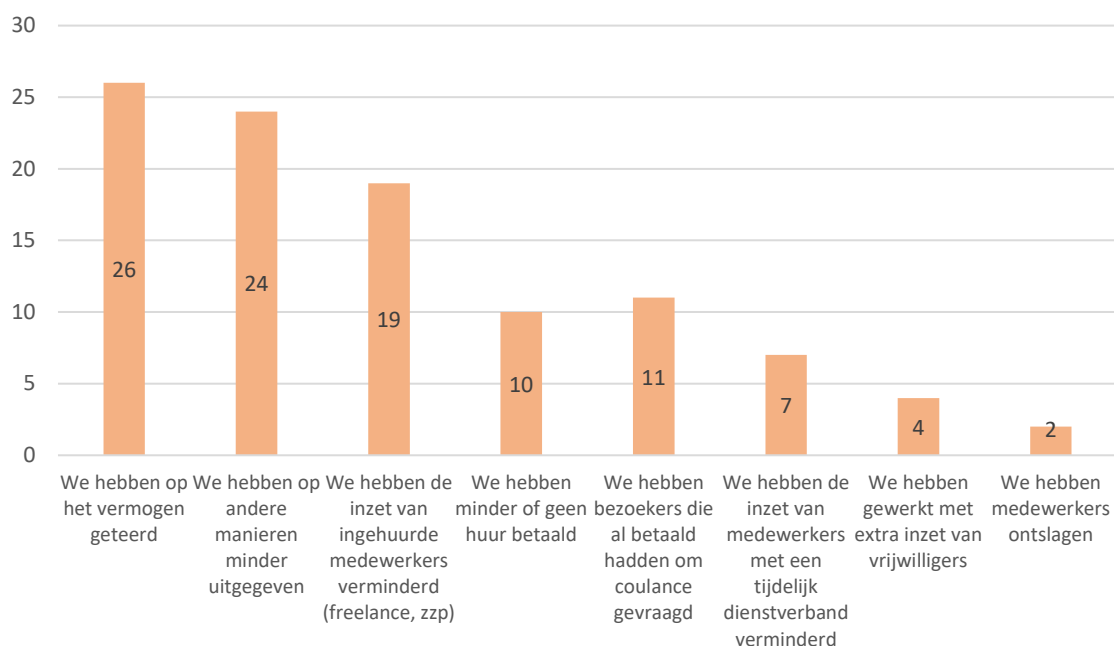
*Figuur 4.11. Aandeel culturele instellingen dat op andere manieren inkomsten heeft geworven gedurende de Coronacrisis*



Naast het genereren van vervangende inkomsten, kunnen culturele instellingen ook proberen om de uitgaven te verminderen. Culturele instellingen kunnen de uitgaven verminderen door minder of geen huur te betalen, door bezoekers die al betaald hebben om coulance te vragen, door medewerkers te ontslaan of de inzet van ingehuurd medewerker of medewerkers met een tijdelijk dienstverband te verminderen, door te werken met extra inzet van vrijwilligers of door op het vermogen te teren (zie figuur 4.12 zie tabel 4.12 in bijlage C).

Een vierde van de culturele instellingen teert op het vermogen of gaf op andere manieren minder uit. In de categorie ‘anders’ bezuinigen culturele instellingen op structurele of vaste uitgaven (o.a. energiekosten) en flexibele uitgaven. Daarnaast annuleren instellingen activiteiten en programma’s. Bijna een vijfde van de instellingen verminderde de inzet van ingehuurd medewerkers om de kosten te drukken. Eén op de tien instellingen betaalt minder of geen huur of vragen bezoekers die al betaald hebben om coulance. In mindere mate verminderen instellingen de uitgaven door de inzet van medewerkers met een tijdelijk dienstverband te beperken, door de inzet van extra vrijwilligers of door het ontslaan van medewerkers.

Figuur 4.12. Manieren om uitgaven te verlagen (%)

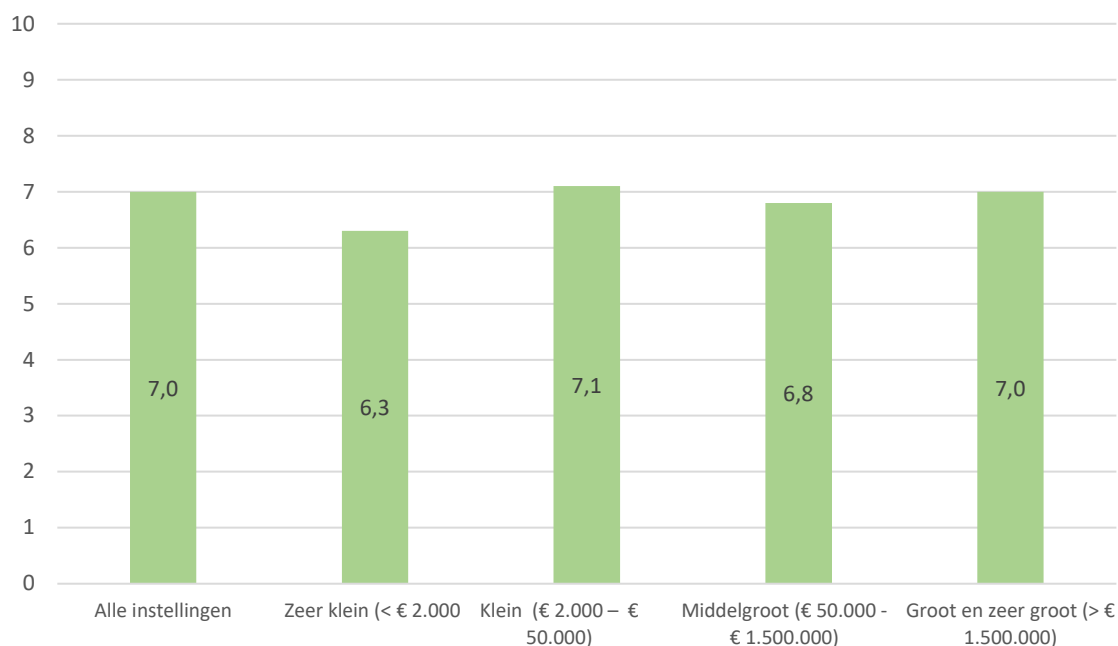


#### 4.3. Het toekomstperspectief van culturele instellingen

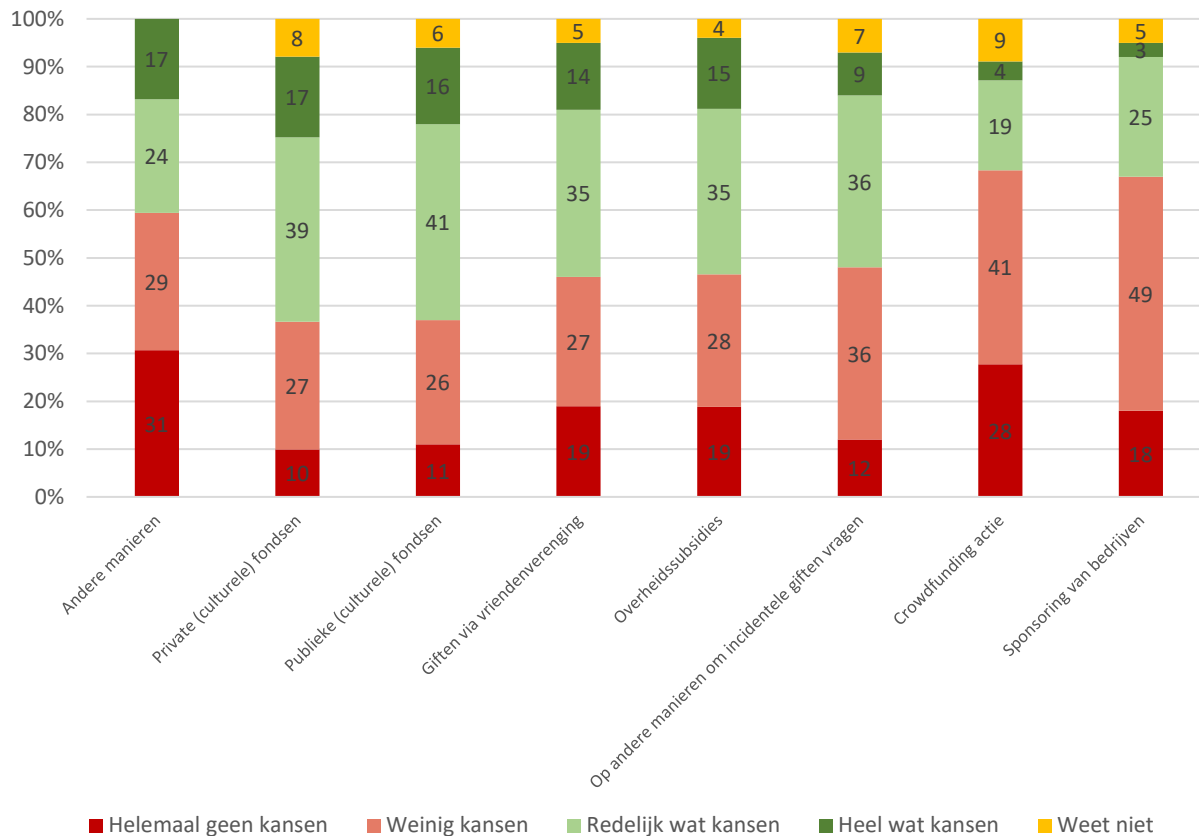
Eerder constateerden we dat kleine(re) instellingen veelal ‘geen tot weinig’ kansen zien voor het verkrijgen van inkomsten uit fondsenwerving, terwijl grote(re) instellingen vaker ‘redelijk’ of ‘heel veel’ kansen zien voor fondsenwerving. We hebben de instellingen gevraagd hoe stabiel zij hun financiële situatie inschatten (zie figuur 4.13; zie tabel 4.13 in bijlage C). De inschattingen zijn in alle inkomensklassen gemiddeld een ruime voldoende. De zeer kleine instellingen zijn het negatiefst; de kleine en (zeer) grote instellingen zijn het positiefst over de stabiliteit van de financiële situatie van de instelling.

De acht manieren van vervangende inkomsten die we eerder voorlegden met de vraag of culturele instellingen deze toepassen sinds maart 2020 om vervangende inkomsten te genereren, hebben we nogmaals voorgelegd met de vraag om de kansen in te schatten voor de komende 12 maanden (zie figuur 4.14 en tabel 4.14 in bijlage C).

Figuur 4.13. Inschatting van de stabiliteit financiële situatie van culturele instellingen 2020



Figuur 4.14. Inschatting van de kansen op inkomsten uit vormen van fondsenwerving door culturele instellingen in 2020



Bij 'andere manieren' denken culturele instellingen aan het ontplooiën van commerciële activiteiten zoals verkoop van goederen en verhuur, of inzetten op meer publieksinkomsten door het aanpassen of vernieuwen van de huidige programmering. De meeste instellingen zien weinig of geen kansen met betrekking tot deze acht opties voor fondsenwerving in de komende 12 maanden. Instellingen zien de meeste kansen in publieke en private (culturele) fondsen en het aanvragen van overheidssubsidies. Culturele instellingen zien de minste kansen in het genereren van inkomsten uit sponsorbijdragen van bedrijven en crowdfunding.

## Hoofdstuk 5 – Conclusies en suggesties

In dit hoofdstuk vatten we de resultaten uit het onderzoek naar geefgedrag aan cultuur in Nederland en het onderzoek naar culturele instellingen samen door de drie onderzoeksvragen te beantwoorden:

- 1 Hoe is het geefgedrag van huishoudens en bedrijven aan culturele instellingen en andere categorieën goededoelenorganisaties veranderd in 2018?
- 2 Hoe zijn de inkomsten van culturele instellingen veranderd in 2019?
- 3 Hoe heeft COVID-19 de inkomsten, uitgaven en activiteiten van culturele instellingen beïnvloed in 2020?

### 5.1. Giften aan cultuur zijn toegenomen, maar niet ten koste van andere doelen

We vatten de bevindingen van hoofdstuk 2 over het geefgedrag samen in zeven conclusies.

1. *Giften aan cultuur zijn gestegen.* Sinds 2011 is het totaal aan bijdragen aan cultuur in euro's toegenomen, van €293 miljoen in 2011 naar €439 miljoen in 2018. Het totaalbedrag bestaat uit bijdragen van verschillende bronnen, namelijk bijdragen van huishoudens, bedrijven, fondsen, kansspelen en individuen (nalatenschappen). De bijdragen van huishoudens aan cultuur kwam in totaal uit op €78 miljoen in 2018. Bedrijven gaven in 2018 naar schatting €174 miljoen aan cultuur. De inkomsten uit nalatenschappen van goede doelen op het terrein van cultuur bedroegen in 2018 €33 miljoen. Organisaties op het terrein van cultuur ontvingen in 2018 €80 miljoen vanuit de kansspelen
2. *Het aandeel van cultuur in de gehele filantropie is nauwelijks toegenomen.* De giften aan cultuur zijn in ongeveer hetzelfde tempo gestegen als de giften aan andere doelen. Daardoor is het aandeel van cultuur in de totale giften aan goede doelen sinds 2011 nauwelijks toegenomen. Het aandeel van cultuur blijft klein (8%). Dit betekent dat er geen verschuiving is opgetreden van andere doelen naar cultuur, terwijl de multiplier in de Geefwet het geven aan cultuur toch fiscaal aantrekkelijker heeft gemaakt.
3. *Huishoudens zijn meer aan cultuur gaan geven, maar vermogende huishoudens juist minder.* We zien sinds 2011 een toename van giften aan cultuur door huishoudens. Het is opvallend dat we deze toename niet zien onder vermogende huishoudens. Zij zijn een belangrijk deel

van de groep gevers aan cultuur, zowel in het percentage gevers als in het gegeven bedrag. Onder vermogende huishoudens zien we vanaf 2011 juist een daling van het totaalbedrag aan culturele giften en in het aandeel van cultuur in de totale giften.

4. *Jongere generaties geven minder en minder vaak aan cultuur dan oudere.* Voor de cultuursector (en betrokkenen) is het van belang om de dynamiek in het geefgedrag op de voet te volgen. Jongere generaties geven minder vaak en minder hoge bedragen aan cultuur dan oudere generaties. Wanneer de ondersteuning van de oudere generatie wegvalt, kunnen jongere generaties dit niet opvangen. Dit is zowel het geval onder niet-vermogende huishoudens als vermogende huishoudens. Het is de cultuursector nog niet goed gelukt om de jongere generaties als donateurs te betrekken.
5. *Een kleine groep geeft online aan cultuur.* Ondanks dat Nederlanders nog maar weinig online geven, geven huishoudens die aan cultuur geven vaker online dan huishoudens die niet aan cultuur geven. Huishoudens die aan cultuur geven, geven vaker via crowdfunding (22%) dan huishoudens die niet aan cultuur geven (9%). Het succes van het Nederlandse crowdfunding platform Voordekunst geeft hoop dat online geven aan cultuur in de toekomst zal toenemen. Het is nog te vroeg om te zeggen of dit het geval zal zijn.
6. *Het gebruik van de giftenaftrek is gestegen onder vermogende huishoudens.* Vermogende huishoudens gebruikten de giftenaftrek vaker dan niet-vermogende huishoudens. Sinds 2011 is het gebruik van de giftenaftrek door vermogende Nederlanders gestegen, terwijl het gebruik juist is afgenomen onder de bevolking als geheel. Het is opvallend dat de toename van het gebruik van de giftenaftrek onder vermogende huishoudens *niet* zichtbaar is in een stijging van de giften door deze huishoudens. Dit betekent waarschijnlijk dat de multiplier het belastingvoordeel voor giften aan cultuur heeft vergroot, maar dit geen positief effect heeft gehad op het geefgedrag van vermogende huishoudens.
7. *Bedrijven zijn ongeveer evenveel blijven bijdragen aan cultuur.* De totale bijdragen aan cultuur van bedrijven in de vorm van giften en sponsoring zijn sinds 2011 nagenoeg gelijk gebleven. In 2018 werd ongeveer €174 miljoen gegeven aan cultuur, dat is 11% van het totaalbedrag aan giften en sponsoring. In 2011 ging ongeveer 9% van het totaalbedrag aan giften en sponsoring van de Nederlandse bedrijven naar cultuur. Bedrijven geven voornamelijk via sponsoring en slechts beperkt via giften.

## 5.2. De financieringsmix van culturele instellingen is niet evenwichtiger geworden in 2019

De kern van hoofdstuk 3 over de inkomsten van culturele instellingen kunnen we samenvatten met de constatering dat culturele instellingen in alle inkomensklassen in de periode 2012 – 2019 meer inkomsten hebben verworven, maar dat de financieringsmix van culturele instellingen niet evenwichtiger is geworden sinds 2012. In tegenstelling tot verwachting dat de afhankelijkheid van culturele instellingen van subsidies zou afnemen door een stijging van de overige inkomsten zien we dat de afhankelijkheid van subsidie in 2019 groter is dan in voorgaande jaren.

Het beeld verschilt echter sterk tussen kleine en grote culturele instellingen. Net als in voorgaande jaren nemen we in 2019 grote verschillen waar in de samenstelling en diversiteit van de inkomsten tussen instellingen uit verschillende inkomensklassen.

- Zeer kleine instellingen met inkomsten van minder dan € 2.000 halen een groot deel van hun inkomsten uit private inkomsten, sponsoring, en andere inkomsten. Een klein deel van de inkomsten komt uit publieksactiviteiten. Vergeleken met 2012 zijn zeer kleine instellingen afhankelijker geworden van sponsoring en andere inkomsten, maar minder afhankelijk van subsidies, private, directe en overige inkomsten.
- Voor kleine instellingen met inkomsten tussen de € 2.000 en € 50.000 zijn subsidies, publieks- en private inkomsten zijn de belangrijkste inkomstenbronnen. Kleine instellingen halen een klein deel van hun inkomsten uit sponsoring, indirect of overige en andere inkomsten. Vergeleken met 2012 is deze inkomensklasse afhankelijker geworden van subsidies en andere inkomsten, maar minder afhankelijk van private inkomsten, sponsoring, indirecte en overige inkomsten.
- Middelgrote instellingen met inkomsten tussen de € 50.000 en €1,5 miljoen halen een groot deel van hun inkomsten uit subsidies en publieksactiviteiten. Deze instellingen halen een klein deel van hun inkomsten uit private inkomsten en sponsoring, indirecte of overige en andere inkomsten. Vergeleken met 2012 is deze inkomensklasse even afhankelijk gebleven van subsidies, private inkomsten en sponsoring.
- Middelgrote instellingen zijn wel afhankelijker geworden van indirecte en overige inkomsten, maar minder afhankelijker van andere inkomsten.
- Voor grote en zeer grote culturele instellingen met inkomsten van meer dan € 1,5 miljoen zijn subsidies en publieksinkomsten zijn de belangrijkste inkomstenbronnen. Private inkomsten, sponsoring, indirecte en overige inkomsten en andere inkomsten genereren



slechts een klein deel van de inkomsten voor grote en zeer grote instellingen. Vergeleken met 2012 zijn grote en zeer grote instellingen afhankelijker geworden van subsidies en publieksinkomsten, maar minder afhankelijk van private, indirecte en overige inkomsten. Het aandeel van sponsorinkomsten is gelijk gebleven.

Culturele instellingen met meer inkomsten zijn dus sterker afhankelijk van subsidie en publieksactiviteiten dan kleinere instellingen. Voor grotere instellingen is het aandeel van fondsenwerving (private inkomsten en sponsoring) in de totale inkomsten kleiner. Voor de groep zeer kleine instellingen vormen private inkomsten en sponsoring juist een belangrijk onderdeel van de totale inkomsten.

In het eerste onderzoek hebben we geconstateerd dat inkomsten van culturele instellingen zeer scheef verdeeld zijn (Franssen & Bekkers, 2016). In het tweede onderzoek constateerden we het Mattheüs-effect (De Nooij et al., 2017): we constateerden dat de toename in de inkomsten uit fondsenwerving vooral bij de zeer grote instellingen zit. Daarnaast zagen we dat de instellingen die actief communiceren over de Geefwet meer inkomsten wisten te genereren.

Ook in het huidige onderzoek zien we dat culturele instellingen in het jaar 2019 meer inkomsten hebben gegenereerd wanneer zij actief communiceerden over de Geefwet. Vooral de middelgrote en zeer grote instellingen hebben gecommuniceerd over de Geefwet. De kennis over de Geefwet geeft nog steeds ruimte voor verbetering. Meer dan de helft van de culturele instellingen die hebben meegedaan aan dit onderzoek beschikt over onjuiste of onvoldoende kennis omtrent de hoogte van de multiplier van de Geefwet. Dit is een belangrijk punt van aandacht, omdat de culturele instellingen zelf de taak van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap kregen om te communiceren over de Geefwet.

De culturele instellingen die aan het onderzoek hebben deelgenomen laten een positieve houding zien ten opzichte van ondernemerschap, inclusief innovatie, pro activiteit en het nemen van risico. Deze houding is positiever geworden sinds 2015 en 2015. Ook de houding van culturele instellingen ten opzichte van zelfstandigheid en het samenwerken met het bedrijfsleven zijn positiever geworden sinds 2015 en 2016. Culturele instellingen lijken daarmee ondernemender geworden sinds de invoering van de Geefwet.

Deze verandering gaat deels in de richting die bij de invoering van de Geefwet in 2012 werd beoogd. Het doel van de Geefwet was om het ondernemerschap en de inkomsten uit fondsenwerving onder culturele instellingen te stimuleren. Het blijft echter moeilijk vast te stellen of en in hoeverre deze veranderingen het resultaat zijn van de Geefwet. De bezuinigingen op cultuur hebben culturele instellingen gedwongen naar andere bronnen van inkomsten op zoek te gaan. De invloed van de Geefwet kan niet los gezien worden van de financiële noodzaak voor culturele instellingen om alternatieve inkomsten te realiseren.

### 5.3. COVID-19 heeft de inkomsten van culturele instellingen sterk verlaagd

Het coronavirus en de maatregelen die wereldwijd tegen verspreiding van het virus genomen zijn hebben ook invloed op de culturele sector, in het bijzonder op het aanbod en de toegankelijkheid van cultuur, inclusief cultuurbezoek en cultuur beoefening.

Waar culturele instellingen vanaf 2012 onafhankelijker beoogden te worden van overheidssubsidie en meer behoorden in te zetten op eigen inkomsten uit publiek, fondsenwerving en sponsoring, legt de COVID-19 pandemie de kwetsbaarheid en het spanningsveld bloot van deze verschuiving (Broekema & Fransman, 2020). Een hoge(re) mate van onafhankelijkheid van overheidssubsidies leidde tot een hoge(re) afhankelijk van de markt – waarbij de markt sterk onder druk is komen te staan door COVID-19 en de maatregelen die wereldwijd worden genomen.

Voor merendeel van de culturele instellingen die deelgenomen hebben aan het onderzoek zijn de inkomsten afgenomen (66%), voor circa 27% zijn de inkomsten gelijk gebleven. 5% van de culturele instellingen geven aan dat inkomsten zijn toegenomen. We zien dat in alle inkomensklassen, van zeer klein tot zeer groot de inkomsten het vaakst zijn afgenomen. Gemiddeld wordt er gesproken van een afname van 51% van de inkomsten vergeleken met de begroting van 2020.

Over het algemeen bleken subsidies een stabiele bron van inkomsten gedurende de COVID-19 pandemie. Daarentegen namen publieksinkomsten, indirecte en overige inkomsten het vaakst af. Private inkomsten en sponsoring bleken geen reddingboei te bieden. Gegeven de maatregelen is het niet verassend dat de inkomsten uit publieksactiviteiten en indirecte inkomstenbronnen binnen alle inkomensklassen zijn afgenomen. Gemiddeld geven instellingen aan 17 weken te zijn dicht geweest sinds maart 2020. Ook het afnemen van private inkomsten en sponsoring is niet

verwonderlijk, gezien giften en sponsoring vanuit het bedrijfsleven aan culturele instellingen kunnen wegvallen door de gevolgen op de economie.

We zien enkele verschillen in de toe- of afname binnen de financieringsmix onder (zeer) kleine, middelgrote en (zeer) grote culturele instellingen. Onder de (zeer) kleine instellingen zien we veelal een afname van sponsorinkomsten en andere inkomsten; subsidies bleven grotendeels gelijk onder (zeer) kleine instellingen. Onder de (zeer) grote instellingen wordt vaker gesproken over een toename van subsidies en een afname van overige inkomsten. De sponsorinkomsten bleven veelal gelijk onder (zeer) grote instellingen. Opvallend is ook dat de (zeer) grote instellingen vaker een toename in private inkomsten constateerden dan de andere inkomensklassen.

Ondanks dat culturele instellingen veel publieksinkomsten, directe inkomsten, giften en sponsoring mislopen, blijken culturele instellingen die aan het onderzoek hebben meegedaan relatief veerkrachtig. Culturele instellingen hebben activiteiten en programma's veranderd (stopgezegd, uitgesteld en afgezegd), bestaande programma's aangeboden aan een kleiner publiek of op een andere manier. Eén vijfde ontwikkelde zelfs nieuwe activiteiten en programma's.

Bijna de helft van de culturele instellingen in de responsgroep genereerde vervangende inkomsten. Veelal door een beroep te doen op de algemene of sectorspecifieke maatregelen van de Rijksoverheid of op een andere manier. Naast het genereren van vervangende inkomsten probeerden instellingen ook hun uitgaven te verlagen; o.a. door te teren op het vermogen, de inzet van ingehuurde medewerkers te verminderen of minder of geen huur te betalen.

Het toekomstperspectief onder culturele instellingen is sterk verdeeld. De helft van de culturele instellingen ziet redelijk tot heel veel kansen om eigen inkomsten te genereren uit fondsenwerving; de andere helft ziet echter geen tot nauwelijks kansen. Naarmate de instelling groter is des te meer kansen de instelling ziet voor fondsenwerving. Culturele instellingen zien de meeste kansen voor het genereren van inkomsten in het doen van een beroep op private en publieke (culturele) fondsen en het aanvragen van subsidies bij de overheid. De minste kansen zien zij in crowdfunding en sponsoring van bedrijven.

#### 5.4. Hoe nu verder?

We eindigen dit rapport met een serie suggesties voor reflectie en nader onderzoek.

Al vroeg in de crisis signaleerden het CBS en het SCP dat de werkgelegenheid in de cultuur sterk terugliep (Olsthoorn, Herweijer, Merens, Muns & Putman, 2020). Nu de meerderheid van de bevolking een vaccinatie tegen COVID-19 heeft gekregen en de beperkende maatregelen sterk zijn afgebouwd kunnen culturele instellingen eindelijk weer publieksactiviteiten ondernemen. In de sector cultuur lijkt echter nog het gevoel van achterstelling te heersen. De minister schreef in de laatste kamerbrief (Van Engelshoven, 2021) dat de cultuursector harder is getroffen dan andere sectoren van de economie. Het is onduidelijk hoe groot het aantal instellingen is dat de crisis niet heeft overleefd. Het is ook de vraag in welke mate de makers en dienstverleners de draad in de sector cultuur gaan oppakken. Een deel van de zelfstandige makers en dienstverleners in de culturele sector, die buiten het bestek van het huidige onderzoek vielen, zal intussen omgeschoold zijn of in een andere sector werkzaam zijn (Beeckmans, 2020).

Begin dit jaar formuleerde Vinkenburg (2021) vier scenario's voor de culturele sector: krimp, herstel, aanpassing en vernieuwing. Uit het huidige onderzoek komt een beeld van aanpassing en herstel naar voren. De instellingen in de responsgroep zijn zelf gematigd positief over hun financiële positie, hoewel ze in de regel weinig tot geen kansen zien voor het verkrijgen van inkomsten uit fondsenwerving. Dit beeld is vertekend door de opzet van het onderzoek. Omdat we voor het onderzoek alleen konden werken met gegevens van nog actieve instellingen, hebben we geen zicht op de instellingen die hun werk hebben beëindigd. De longitudinale groep is niet representatief voor de hele culturele sector. Het beeld van een "veerkrachtige sector" geldt alleen voor groep instellingen die de crisis hebben overleefd. Het retrospectief zal een stuk negatiever zijn wanneer we terugkijken naar alle culturele instellingen die de afgelopen tien jaar actief geweest zijn. We bevelen aan om longitudinaal onderzoek te doen naar de overlevingskansen van culturele instellingen zoals Hager (2001) en Levine Daniel (2021) dat in de Verenigde Staten hebben gedaan. Zo kan beter worden vastgesteld wat de effecten zijn van diversificatie van inkomsten en ondernemerschap.

Het is belangrijk voor de cultuur in Nederland om de groep vermogende particulieren niet te verliezen. Vermogende huishoudens zijn verantwoordelijk voor een groot deel van de giften door huishoudens aan cultuur. Toch zijn de afgelopen jaren zowel het percentage als het gemiddelde

bedrag aan giften door vermogende huishoudens aan cultuur gedaald. Het is belangrijk om verder te onderzoeken waarom deze ontwikkelingen zich hebben voorgedaan. Waarom zijn vermogende huishoudens minder aan cultuur gaan geven? Onder welke voorwaarden geven vermogende particulieren aan cultuur? Wetenschappelijke aandacht voor cultuurmecenaat helpt daarbij. De Universiteit Utrecht heeft in 2020 op initiatief en in nauwe samenwerking met de Stichting Geef om Cultuur een leerstoel cultuurmecenaat ingesteld (Universiteit Utrecht, 2019). Helleke van den Braber (2021) bekleedt de leerstoel, die geefrelaties tussen kunstenaars, culturele instellingen en weldoeners onderzoekt. Inzichten uit het onderzoek van deze leerstoel kunnen culturele instellingen helpen om meer inkomsten uit particuliere fondsenwerving te realiseren.

We vestigen ook de aandacht op het belang van het vergroten van het draagvlak voor cultuur. Een minderheid van de bevolking is betrokken bij cultuur als vrijwilliger, donateur of lid van een vriendenstichting. Deze vormen van betrokkenheid nemen volgens Van den Broek (2021) zelfs af. Bijzondere aandacht vraagt de generatiekloof. In het hoofdstuk over geefgedrag zagen we dat oudere generaties Nederlanders vaker betrokken zijn bij cultuur als donateurs en dat zij vaker en hogere bedragen geven aan cultuur dan jongere generaties. Omdat deze verschillen al jarenlang consistent naar voren komen weten we vrij zeker dat het hier niet om leeftijdseffecten gaat maar om generatieverschillen. Onder de meest vrijgeveige generatie Nederlanders, de ‘stille generatie’ geboren vóór 1945, zien we in de loop van de tijd echter een daling in het gegeven bedrag. Op termijn verdwijnt deze generatie uit de bevolking. Als de cultuursector aansluiting wil blijven houden bij de bevolking, dan is het zaak dat zij zich meer op jongeren gaat richten. De inzet van innovatieve technologie lijkt ons daarbij behulpzaam. Crowdfunding, projectmatig online geven, is in opkomst. Echter, het percentage dat online geeft is nog klein: een klein deel van de giften komt via een online platform. Een positief punt is dat de cultuursector in Voordekunst één van Nederlands meest succesvolle crowdfunding platforms kent.

Tenslotte zijn er verbeteringen mogelijk in de fiscale sfeer. Het gebruik van de giftenaftrek is niet toegenomen sinds de introductie van de Geefwet. Integendeel: de drempel is voor een steeds groter deel van de huishoudens een obstakel voor het gebruik van de giftenaftrek. We zien ook dat het fiscale voordeel steeds meer bij vermogende Nederlanders terechtkomt. Zij hebben dit voordeel echter niet in hogere giften aan cultuur omgezet. Deze inzichten dwingen tot een hernieuwde discussie over de vormgeving van de giftenaftrek. Eerder heeft een studiegroep voor herziening van het belastingstelsel (Van Weeghel et al., 2010, p. 68) voor het afschaffen van de giftenaftrek gepleit omdat “niet [kon] worden aangetoond dat hij bijdraagt aan de

doelstelling” en omdat aftrekposten in het algemeen inefficiënt zouden zijn. Dit is maatschappelijk zeer ongewenst omdat daardoor de prijs van giften toeneemt, en er vrijwel zeker een daling van de giften door zal optreden. In een onderzoek onder vermogende klanten van de ABN AMRO MeesPierson (Smeets, 2016) zei 40% van de deelnemers dat zij hun giften zouden verlagen als de giftenaftrek zou verdwijnen. Afschaffen van de giftenaftrek is dus zeker geen goede optie. Een adviescommissie onder voorzitterschap van Rinnooy-Kan (SBF, 2020) bepleitte daarom de fiscale voordelen voor giften anders in te richten. Het is onduidelijk waarom het afschaffen van de drempel voor het gebruik van de giftenaftrek in het advies niet is besproken. Een andere optie is een systeem waarin de overheid giften aan goededoelenorganisaties vermeerderd (Bekkers, 2006). Nader onderzoek is nodig om vast te stellen welke consequenties de verschillende opties voor wijzigingen in de fiscale prikkels voor giften hebben voor het geefgedrag en onder welke voorwaarden zij in de praktijk goed werken.

## Literatuur

- Beeckmans, J. (2020). Enquête ZZP'ers cultuursector: 27 procent denkt aan omscholing. Theaterkrant, 25 juni 2020. <https://www.theaterkrant.nl/nieuws/enquete-zzpers-cultuursector-27-procent-denkt-aan-omscholing/>
- Bekkers, R. (2010). Giftenaftrek in Nederland: evaluatiemethoden en hun interpretatie. *Weekblad Fiscaal Recht*, 139 (6873): 1140-1148.  
[http://renebekkers.files.wordpress.com/2011/08/bekkers\\_wfr\\_2010.pdf](http://renebekkers.files.wordpress.com/2011/08/bekkers_wfr_2010.pdf)
- Bekkers, R., De Wit, A., Gouwenberg, B.M., Felix, S. & De Gilder, D. (2017). *Methodologische verantwoording*. Pp. 229-252 in Bekkers, R., Schuyt, T.N.M., & Gouwenberg, B.M. (Eds.). *Geven in Nederland 2017: Giften, Sponsoring, Legaten en Vrijwilligerswerk*. Amsterdam: Lenthe.  
[https://renebekkers.files.wordpress.com/2021/03/bekkers\\_et\\_al\\_17\\_ginh15-methodologie.pdf](https://renebekkers.files.wordpress.com/2021/03/bekkers_et_al_17_ginh15-methodologie.pdf)
- Bekkers, R., De Wit, A. & Wiepking, P. (2017). Jubileumspecial: Twintig jaar Geven in Nederland. Pp. 61-94 in: Bekkers, R. Schuyt, T.N.M., & Gouwenberg, B.M. (Eds.). *Geven in Nederland 2017: Giften, Sponsoring, Legaten en Vrijwilligerswerk*. Amsterdam: Lenthe.  
[https://renebekkers.files.wordpress.com/2018/06/bekkers\\_dewit\\_wiepking\\_17.pdf](https://renebekkers.files.wordpress.com/2018/06/bekkers_dewit_wiepking_17.pdf)
- Bekkers, R., Gouwenberg, B.M. & Schuyt, T.N.M. (2020, Eds.). *Geven in Nederland 2020*. Amsterdam: Lenthe. <https://renebekkers.files.wordpress.com/2020/04/gin2020-1.pdf>
- Bekkers, R. & Mariani, E. (2009). Het gebruik van de giftenaftrek in Nederland, 1977-2007. Pp. 176-185 in: Schuyt, T.N.M., Gouwenberg, B.M. & Bekkers, R. (Eds.). *In: Geven in Nederland 2009: Giften, Sponsoring, Legaten en Vrijwilligerswerk*. Amsterdam: Reed Business. [https://renebekkers.files.wordpress.com/2011/08/bekkers\\_mariani\\_09.pdf](https://renebekkers.files.wordpress.com/2011/08/bekkers_mariani_09.pdf)
- Bekkers, R. & Mariani, E. (2012). Gedragseffecten van de Geefwet. *Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie*, 143 (6917): 133-139.  
[https://renebekkers.files.wordpress.com/2011/08/bekkers\\_mariani\\_12\\_gedragseffecten-van-de-geefwet\\_pub.pdf](https://renebekkers.files.wordpress.com/2011/08/bekkers_mariani_12_gedragseffecten-van-de-geefwet_pub.pdf)
- Bekkers, R., Schuyt, T.N.M., & Gouwenberg, B.M. (2017, Eds.). *Geven in Nederland 2017: Giften, Sponsoring, Legaten en Vrijwilligerswerk*. Amsterdam: Lenthe.
- Bekkers, R., Van Niekerk, R., Gouwenberg, B., De Gilder, T.C., Van Teunenbroek, C. & Van Heijningen, F. (2020). *Methodologische verantwoording*. Pp. 222 – 238 in Bekkers, R., Gouwenberg, B.M. & Schuyt, T.N.M. (2020, Eds.). *Geven in Nederland 2020*. Amsterdam: Lenthe.

[https://renebekkers.files.wordpress.com/2020/04/bekkers\\_vanniekerk\\_gouwenberg\\_d\\_igilder\\_vanteunenbroek\\_vanheijningen\\_20\\_methodologie.pdf](https://renebekkers.files.wordpress.com/2020/04/bekkers_vanniekerk_gouwenberg_d_igilder_vanteunenbroek_vanheijningen_20_methodologie.pdf)

Bekkers, R. & Van Teunenbroek, C. (2020). Generatieverschillen in geefgedrag en vrijwilligerswerk. Pp. 22-48 in: Bekkers, R., Gouwenberg, B.M. & Schuyt, T.N.M. (2020, Eds.). *Geven in Nederland 2020*. Amsterdam: Lenthe.

[https://renebekkers.files.wordpress.com/2020/04/bekkers\\_vanteunenbroek\\_20\\_special.pdf](https://renebekkers.files.wordpress.com/2020/04/bekkers_vanteunenbroek_20_special.pdf)

Bekkers, R., Van Teunenbroek, P.S.C., Borst, I., Koren, G. & Keuper, M. (2015). Crowdfunding: een nieuwe bron van inkomsten voor de culturele sector? Pp. 40-43 in: Boekman 103. Amsterdam: Boekman.

[https://renebekkers.files.wordpress.com/2015/06/bekkers\\_etal\\_crowdfunding.pdf](https://renebekkers.files.wordpress.com/2015/06/bekkers_etal_crowdfunding.pdf)

Brennenraedts, R., Vankan, A., Veldman, J., Rienstra, Y., Bongers, F., Gielen, M., & Gercama, L. (2016). Evaluatie giftenaftrek. Utrecht: Dialogic. <https://www.dialogic.nl/wp-content/uploads/2016/12/Dialogic-2016.083-Evaluatie-Giftenaftrek.pdf>

Broekema, P. & Fransman, M. (2020). *Het spanningsveld tussen culturele organisatie en financier*. In Boekman, Trends in kunst en cultuur (Extra 21, juli 2020) (pp. 14 – 16).

[https://www.boekman.nl/wp-content/uploads/2020/07/BmXtra\\_21\\_3.pdf#BMXtra\\_21.indd%3A.245070%3A1026](https://www.boekman.nl/wp-content/uploads/2020/07/BmXtra_21_3.pdf#BMXtra_21.indd%3A.245070%3A1026)

Burghoorn, A. (2021, 7 april). Geen tientjes graag: de Hermitage in Amsterdam, dat het zonder subsidie moet doen, roept publiek op geld te doneren. De Volkskrant, 7 april 2021, p.

V3. <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/hermitage-vraagt-publiek-coronatekort-aan-te-vullen-we-hebben-een-miljoen-nodig~b7f7aa21/>

Chikoto-Schultz, G. & Sakolvittayanon, N. (2020). Revenue Diversification, Growth, and Stability. In I. Garcia-Rodriguez & M. E. Romero-Merino (Eds.), *Financing Nonprofit Organizations* (pp. 99 - 113). London, Routledge.

<https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780429265419-10/revenue-diversification-growth-stability-grace-chikoto-schultz-narttana-sakolvittayanon>

Covin, J. G., & Slevin, D. P. (1991). A conceptual model of entrepreneurship as firm behavior. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 16(1), 7-26.

<https://doi.org/10.1177/02F104225879101600102>

Crowdfundingcijfers (2021). Crowdfunding in Nederland 2020.

<https://www.crowdfundingcijfers.nl/crowdfunding-in-nederland-2020/>

De Nooij, F., Bekkers, R. & Felix, S. (2017). *Ontwikkelingen in giften, sponsoring en andere inkomsten van culturele instellingen in Nederland*. Amsterdam: Werkgroep



- Filantropische Studies, Vrije Universiteit Amsterdam.  
<https://fci14.files.wordpress.com/2017/07/ontwikkelingen-in-giften-sponsoring-en-andere-inkomsten.pdf>
- Franssen, S.E. & Bekkers, R. (2016). *Culturele instellingen in Nederland: Veranderingen in geefgedrag, giften, fondsenwerving en inkomsten tussen 2011 en 2014*. Amsterdam: Werkgroep Filantropische Studies.  
[https://fci14.files.wordpress.com/2021/04/franssen\\_bekkers\\_16\\_culturele-instellingen-in-nederland-2012-2014.pdf](https://fci14.files.wordpress.com/2021/04/franssen_bekkers_16_culturele-instellingen-in-nederland-2012-2014.pdf)
- Goudriaan, R., Slag, M., Brom, R., Goedhart, M., Van Haeren, M., Wolters, L. Faber, D. & Gielen, M. (2021). Ongelijk getroffen, ongelijk gesteund: Effecten van de coronacrisis in de culturele sector. Amsterdam: Boekmanstichting, SRiM, Significant APE.  
[https://www.boekman.nl/wp-content/uploads/2021/05/Ongelijk-getroffen-ongelijk-gesteund\\_def.pdf](https://www.boekman.nl/wp-content/uploads/2021/05/Ongelijk-getroffen-ongelijk-gesteund_def.pdf)
- Gouwenberg, B., Van Heijningen, F. & Van Niekerk, R. (2020). *Geven door fondsen*. Pp. 106-121 in Bekkers, R., Gouwenberg, B.M. & Schuyt, T.N.M. (2020, Eds.). *Geven in Nederland 2020*.
- Hager, M. A. (2001). Financial vulnerability among arts organizations: A test of the Tuckman-Chang measures. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 30(2), 376-392.  
<https://doi.org/10.1177/02Fo899764001302010>
- Hung, C., & Hager, M. A. (2019). The impact of revenue diversification on nonprofit financial health: A meta-analysis. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 48(1), 5-27.
- Levine Daniel, J. (2021). All Earned Revenue is Not Created Equal: Revenue Embeddedness as a Framework for Exploring Crowding-In/Crowding-Out Effects. *Voluntas*,  
<https://doi.org/10.1007/s11266-021-00373-3>
- Lu, J., Lin, W., & Wang, Q. (2019). Does a more diversified revenue structure lead to greater financial capacity and less vulnerability in nonprofit organizations? A bibliometric and meta-analysis. *Voluntas*, 30(3), 593-609. <https://doi.org/10.1007/s11266-019-00093-9>
- Klamer, A. (2020). *De cultuur heeft onze betrokkenheid nodig, juist nu*. NRC Handelsblad (29-07-2020).<https://www.nrc.nl/nieuws/2020/07/29/de-cultuur-heeft-onze-betrokkenheid-nodig-juist-nu-a400731>
- Museumvereniging (2019). *Museum cijfers 2019: Trends in de museum sector*. Amsterdam: Museumvereniging.  
[https://www.museumvereniging.nl/media/museumcijfers2019\\_def.pdf](https://www.museumvereniging.nl/media/museumcijfers2019_def.pdf)

- Nijboer (2017). *Wijziging van enkele belastingwetten en enige andere wetten (Overige fiscale maatregelen 2018)*. Kamerstuk nr. 34786, 31 oktober 2017.  
<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-34786-8.html>
- Oud, E. P. (2020). *Verlies 48.000 banen eventsector door Corona*. <https://respons.nl/geen-categorie/verlies-48-000-banen-eventsector-door-corona/31/03/2020>
- Prent, N.(2020). *Bedrijf in nood: 'Verlies van Paradiso loopt met 150.000 euro per maand op'*. Nu.nl [https://www.nu.nl/ondernemen/6064555/bedrijf-in-nood-verlies-van-paradiso-loopt-met-150000-euro-permaand-op.html?redirect=1#coral\\_talk\\_wrapper](https://www.nu.nl/ondernemen/6064555/bedrijf-in-nood-verlies-van-paradiso-loopt-met-150000-euro-permaand-op.html?redirect=1#coral_talk_wrapper)
- Quekel, S. (2020). *Directeur Vereniging Poppodia: Melkweg en Paradiso vallen eind dit jaar om zonder hulp*. Het Parool. <https://www.parool.nl/es-be73b61f>
- Regeerakkoord VVD, CDA, D66 en ChristenUnie (2017). *Vertrouwen in de toekomst*.  
<https://www.kabinetsformatie2017.nl/documenten/publicaties/2017/10/10/regeerakkoord-vertrouwen-in-de-toekomst>
- Ribbens, A. (2020). *Corona kost culturele en creatieve sector tot 2,6 miljard aan inkomsten*. NRC handelsblad. <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/24/corona-kost-culturele-en-creatieve-sector-tot-26-miljard-euro-aaninkomsten>
- Rijksoverheid (2020). *Culturele sector krijgt extra ondersteuning*. Nieuwsbericht 28-08-2020.  
<https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/nieuws/2020/08/28/culturele-sector-krijgt-extra-ondersteuning>
- SBF (2020). *Beter geven: Dertien verbetervoorstellen voor vereenvoudiging en versterking van de giftenaftrek en de ANBI regels*. <https://www.sbf-filantropie.nl/wp-content/uploads/2020/12/Beter-Geven.pdf>
- Schulpen, L. W. M., van Kempen, L. A. C. M., & Kinsbergen, S. (2020). *Still going strong? The impact of COVID-19 on Dutch civil society*. Nijmegen en Amsterdam: CAOS en CBF.  
[https://www.ru.nl/publish/pages/981756/200701\\_-\\_still\\_going\\_strong\\_-\\_covid-19\\_and\\_dutch\\_csos.pdf](https://www.ru.nl/publish/pages/981756/200701_-_still_going_strong_-_covid-19_and_dutch_csos.pdf)
- Schuyt, T. N., Gouwenberg, B. M., & Bekkers, R. (2013). *Geven in Nederland 2013. Giften, nalatenschappen, sponsoring en vrijwilligerswerk*. Den Haag: Reed Business.
- Smeets, P.M. (2016). *De Geefondernemer: Doneren en investeren door Nederlandse vermogenden*. Amsterdam: ABN AMRO MeesPierson.  
<https://www.goededoelennederland.nl/system/files/public/Onderzoek/Filantropie%20rapport%202016.pdf>
- Stam, P. & Wiegman, B. (2020). *Alles over hybride ondernemen*. <https://www.cultuur-ondernemen.nl/artikel/alles-over-hybride-ondernemen>

- Universiteit Utrecht (2019). *Helleke van den Braber benoemd tot hoogleraar Mecenaatstudies*, Universiteit Utrecht. <https://www.uu.nl/nieuws/helleke-van-den-braber-benoemd-tot-hoogleraar-mecenaatstudies>
- Van den Braber, H. (2021). Van maker naar mecenas (en weer terug): Over giftuitwisseling in de kunsten. Oratie Universiteit Utrecht, 19 januari 2021. [https://www.uu.nl/sites/default/files/2020-01-19\\_Oratie-Helleke-van-den-Braber-NEDERLANDSTALIG.pdf](https://www.uu.nl/sites/default/files/2020-01-19_Oratie-Helleke-van-den-Braber-NEDERLANDSTALIG.pdf)
- Van den Broek, A. (2020). *Beleidssignalement maatschappelijke gevolgen coronamaatregelen. Corona en de betekenis van het culturele leven: Wat als de pandemie voorbijgaat, en wat als ze blijft?* Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau (SCP). <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2020/11/20/corona-en-de-betekenis-van-het-culturele-leven>
- Van den Broek, A. (2021). Wat hebben mensen met Cultuur? Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau (SCP). <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2021/02/26/wat-hebben-mensen-met-cultuur>
- Van Engelshoven, I. (2021). Kamerbrief over 4e specifieke steunpakket culturele en creatieve sector voor 3e kwartaal 2021. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/06/07/vierde-specifieke-steunpakket-culturele-en-creatieve-sector-voor-derde-kwartaal-2021>
- Van Teunenbroek, P. S. (2016). Social aspects and successfully funding a crowd-funding project: The impact of social information. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 10(6), 1939-1950. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1124799>
- van Weeghel, S., Heineken, K. A., Hoekjan, I. J. A., Wijntje, P. J., de Mooij, R. A., Kaatee, C., van Opstal, R. M., Smeets, P. M., Vording, H., Langejan, T. W., Berg, A., Vijlbrief, J. A., Borst, J. R., & van Arendonk, H. P. H. M. (2010). Continuïteit en vernieuwing: een visie op het belastingstelsel. Den Haag: Ministerie van Financiën. [https://pure.uva.nl/ws/files/1476283/94332\\_rapport\\_studiecommissie\\_belastingstelsel.pdf](https://pure.uva.nl/ws/files/1476283/94332_rapport_studiecommissie_belastingstelsel.pdf)
- Vinkenburg, B. (2021). Scenarioverkenning voor de cultuursector. Utrecht: Berenschot. <https://www.berenschot.nl/media/afhbjraq/scenarioverkenning-cultuursector-na-corona-berenschot-februari-2021.pdf>
- Voordekunst.nl (n.d). *Over ons*. <https://www.voordekunst.nl/paginas/over-ons>
- Voordekunst (2019). Jaarverslag 2018. Bron: [https://issuu.com/voordekunst/docs/vdk\\_jaarverslag\\_2018](https://issuu.com/voordekunst/docs/vdk_jaarverslag_2018)

Weekers, F. (2012). *Wijziging van de Uitvoeringsregeling inkomstenbelasting 2001, de Uitvoeringsregeling schenk- en erfbelasting, de Uitvoeringsregeling Algemene wet inzake rijksbelastingen 1994 en de Uitvoeringsregeling Belastingdienst 2003*. Staatscourant Nr. 12737, 22 juni 2012. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2012-12737.pdf>

## Bijlagen

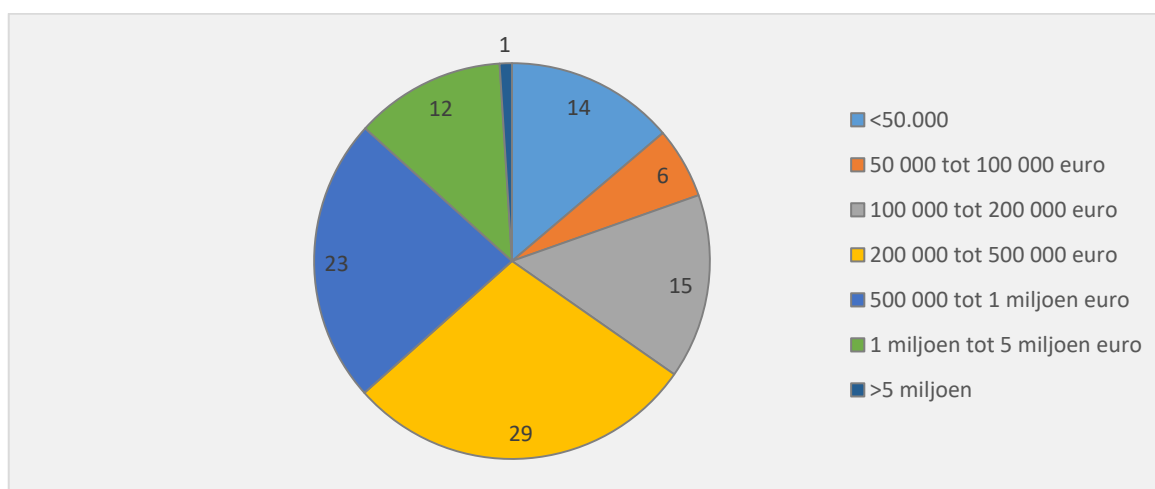
### Bijlage A. Methodologische verantwoording

De gegevens over het geefgedrag in hoofdstuk 2 zijn afkomstig uit het onderzoek Geven in Nederland (Schuyt, Gouwenberg & Bekkers, 2013; Bekkers, Schuyt & Gouwenberg, 2015; Bekkers, Gouwenberg & Schuyt, 2020). Hoofdstuk 15 uit Geven in Nederland 2020 (Bekkers, Van Niekerk, Gouwenberg, De Gilder, Van Teunenbroek, & Van Heijningen, 2020) bevat een uitgebreide beschrijving van de methodologie van het onderzoek naar het geefgedrag aan cultuur. Hieronder geven we een korte beschrijving van de steekproeven weer.

#### Geven door huishoudens

Voor het onderzoek naar filantropie door huishoudens gebruiken we gegevens van twee steekproeven: (1) een brede steekproef met zowel niet-vermogende als vermogende huishoudens en (2) een gerichte steekproef van vermogende Nederlanders. De brede steekproef en vermogende steekproef is achteraf gewogen naar leeftijd, geslacht, regio, huishoudensgrootte en opleidingsniveau op basis van gegevens van het CBS. In het boek Geven in Nederland 2020 hebben we deze twee steekproeven samengevoegd, terwijl we deze in dit rapport los van elkaar bespreken.

*Figuur A.1. Verdeling van vermogen onder de vermogende huishoudens in 2018*



We bespreken de vermogende huishoudens hier apart, omdat een groot deel van de giften aan cultuur van vermogende huishoudens komt. De vragenlijsten die de respondenten hebben

ingevuld kunt u inzien op <https://osf.io/4unfg/files/>. We gebruiken hier de gegevens die we hebben verzameld over de periode 2001-2018. De respondenten in het onderzoek naar vermogende particulieren hebben gereageerd op een uitnodiging aan een toevallige selectie van 10.000 adressen uit de database van Elite Research, die is opgezet om in Nederland woonachtige miljonairs te lokaliseren. Als kwalificatie-eis hanteren we een vrij besteedbaar vermogen van meer dan €50.000. Het grootste gedeelte van de groep (29%) heeft een vermogen tussen de €200.000 en €500.000 (zie figuur A.1). Ongeveer 37% van de steekproef heeft een vermogen van €500.000 of meer.

We maken ook gebruik van gegevens van de belastingdienst over giften aan goededoelenorganisaties uit aangiften inkomstenbelasting. Deze gegevens bieden echter geen compleet beeld van het geefgedrag, omdat ze alleen informatie bevatten over de giften die zijn opgegeven als aftrekpost in de inkomstenbelasting. Niet alle huishoudens die van de giftenaftrek gebruik zouden kunnen maken doen dat ook in de praktijk. Hierdoor zijn de gegevens niet goed bruikbaar voor een meting van het effect van de giftenaftrek (Bekkers, 2010). Bovendien kunnen giften in natura niet onderscheiden worden van giften van geld.

#### Geven door bedrijven

De gegevens over bedrijven zijn verzameld onder een representatieve steekproef van bedrijven die in Nederland gevestigd zijn. De branches 'landbouw', 'overheid', 'onderwijs' 'gezondheidszorg' en 'cultuur, sport en recreatie' zijn uitgesloten om de consistentie met eerdere edities te behouden. De vragenlijsten zijn ingevuld door de persoon die binnen het desbetreffende bedrijf verantwoordelijk is voor sponsoring en giften. Met het bedrijvenonderzoek streven we naar een zo goed mogelijke schatting van de bedragen die de Nederlandse bedrijven gezamenlijk uitgeven aan sponsoring en aan giften zonder zakelijk belang. De gegevens van de steekproef van de bedrijven die ondervraagd zijn, hebben we geëxtrapoleerd naar de totale populatie van Nederlandse bedrijven. De bedrijven steekproef is gewogen naar branche en bedrijfsgrootte, gebaseerd op het bestand van de het CBS over het totaal aantal bedrijven binnen Nederland per branche, inclusief gegevens over de hoeveelheid werkzame personen per bedrijf.

## Inkomsten van culturele instellingen

Tabel A.1 geeft een overzicht van de gegevens die we in hoofdstuk 3 en 4 gebruikt hebben voor het deelonderzoek over culturele instellingen. De gegevens gaan over instellingen met een status als culturele Algemeen Nut Beogende Instelling, zogenaamde ‘culturele ANBI’s’. Deze instellingen mogen geen winst maken. Het onderzoek biedt dus geen beeld van het commerciële deel van de sector cultuur. We gebruiken in het rapport de term ‘culturele instelling’ om te verwijzen naar de doelgroep van culturele instellingen met ANBI-status.

De gegevens over fondsenwerving culturele instellingen zijn afkomstig uit het onderzoek *Fondsenwerving door Culturele Instellingen* dat driemaal is uitgevoerd. In de herfst van 2014 zijn gegevens verzameld over de jaren 2012 en 2013; in de zomer van 2015 zijn gegevens verzameld over 2014; in het najaar van 2020 zijn gegevens verzameld over 2018 of 2019.

*Tabel A.1. Gegevensbronnen: aantal waarnemingen naar bron en doeljaar.*

	2011	2012	2013	2014	2015	2018	2019
<i>Deelonderzoek geefgedrag</i>							
Huishoudens	2.193	-	980	1.001	1.192	1.201	-
Bedrijven	1.164	-	1.201	1.115	1.007	1.022	-
Vermogende Nederlanders	1.307	-	1.356	836	891	1.087	-
<i>Deelonderzoek fondsenwerving</i>							
Culturele instellingen	-	928	928	512	438	21	553

De gegevens onder culturele instellingen waarover we in dit rapport verslag doen zijn grotendeels verzameld via een online vragenlijst. Daarnaast hebben we gegevens uit de jaarverslagen van culturele instellingen verzameld.

### *Grootste culturele instellingen*

De gegevens via de online vragenlijst zijn in verschillende fases verzameld. Omdat dit onderzoek bijzondere interesse heeft in de grootste culturele instellingen en beoogt het effect van de Geefwet vast te stellen, hebben we als eerste getracht de longitudinale groep en de grootste culturele instellingen te benaderen. We hebben op 13 oktober 2020 per e-mail een uitnodiging voor deelname aan het onderzoek uitgestuurd naar 105 culturele instellingen. Deze 105 instellingen behoren tot de longitudinale groep uit eerder onderzoek (De Nooij et al., 2017;

Franssen & Bekkers, 2016). Dit zijn 105 culturele instellingen waarvan we gegevens hebben over 2012, 2013, 2014 en 2015. Dezelfde uitnodiging is op 13 oktober 2020 per email verstuurd naar 77 grootste culturele instellingen in Nederland, waarvan een e-mail adres bekend was. Deze groep is samengesteld uit de respons op de voorgaande enquêtes, aangevuld met vermogensfondsen in de sector cultuur die we in het onderzoek Geven in Nederland 2020 op het spoor kwamen (Gouwenberg, Van Heijningen & Van Niekerk, 2020). Vervolgens hebben we instellingen uit de longitudinale groep en de grootste culturele instellingen op 17 oktober 2020 per post een uitnodiging gestuurd indien een correspondentieadres bekend was. Op 23 oktober 2020 hadden slechts 27 instellingen de vragenlijst geheel of gedeeltelijk ingevuld. Op 23 oktober is een herinnering gestuurd per e-mail naar de culturele instellingen die nog niet gereageerd hadden. Daarnaast zijn de instellingen die nog niet gereageerd hebben tussen 2 en 17 november 2020 telefonisch benaderd om de response te verhogen, indien een telefoonnummer van de instelling bekend was. De instellingen waarvoor geen telefoonnummer beschikbaar was hebben we op 6 november een derde en laatste uitnodiging per e-mail gestuurd. Van deze 182 instellingen hebben uiteindelijk circa 87 instellingen de vragenlijst geheel of gedeeltelijk ingevuld. Van deze groep wilden 23 instellingen reacties van instellingen die niet wilden meedoen (22) of niet meer bestaan (1). Daarnaast bleken 5 correspondentieadressen onjuist.

Omdat we in dit onderzoek bijzondere aandacht hebben voor de grote culturele instellingen zijn gegevens over de inkomsten van 82 grote culturele instellingen verzameld op basis van openbare jaarverslagen gevonden op de websites van de culturele instellingen. Deze gegevens zijn gebruikt ter aanvulling op de gegevens van de online vragenlijst.

### *Brede culturele sector*

Om een zo breed mogelijk beeld te krijgen van de culturele sector is er een uitnodiging verstuurd naar alle culturele instellingen die in het ANBI-register van de Belastingdienst zijn geregistreerd als culturele ANBI en waarvan e-mail en/of correspondentieadressen beschikbaar was.

Van 1.179 culturele instellingen was enkel een e-mailadres beschikbaar. Deze instellingen hebben een eerste uitnodiging per e-mail ontvangen op 28 oktober 2020. Op 5 november 2020 hadden 42 culturele instellingen uit deze groep de vragenlijst geheel of gedeeltelijk ingevuld. Om de response te verhogen werd een herinnering verstuurd op 6 en 16 november 2020. De twee herinneringen resulteerde in een additionele response van circa 82 culturele instellingen.



Van deze groep van 1.179 culturele instellingen bleek van 42 instellingen het e-mail adres onjuist te zijn. Daarnaast bleken 5 instellingen opgegeven te zijn en gaven 15 instellingen aan geen deel te willen nemen aan het onderzoek.

Ook was er een groep van 1.612 culturele instellingen waarvan een e-mail adres bekend was én een correspondentieadres in de Kennisbank Filantropie. Op 16 november 2020 hebben de 1.612 culturele instellingen per e-mail een eerste uitnodiging ontvangen. Op 30 november 2020 hadden 67 culturele instellingen de vragenlijst geheel of gedeeltelijk ingevuld. Om de response te verhogen is op 1 december 2020 een herinnering per e-mail verzonden, gevolgd door een uitnodiging per post op 4 december 2020. Een laatste herinnering is op 8 december 2020 per e-mail verstuurd. Daarnaast was er van een groep van 2.422 culturele instellingen waarvan enkel een correspondentieadres bekend was in de Kennisbank Filantropie. De groep van 2.422 instellingen waarvan enkel een correspondentieadres bekend was in de Kennisbank Filantropie, hebben op 4 december 2020 eenmalig een uitnodiging per post ontvangen. Van deze twee groepen samen hebben circa 261 culturele instellingen de vragenlijst geheel of gedeeltelijk ingevuld. Per 16 november 2020 ontvingen we circa 140 reacties van instellingen die niet meer bestaan (10), niet mee wilden doen of zich niet tot het steekproefkader vonden behoren (te kleine instelling, geen fondsenwervende instelling, geen culturele ANIB) (56) of waarvan het emailadres en/of het correspondentieadres onjuist was (94 instellingen). We kregen 375 uitnodigen per post retour vanwege een onjuist correspondentieadres.

### *Responsecijfers*

In totaal zijn er circa 4.863 uitnodigingen verzonden aan unieke culturele instellingen met een geldig correspondentie en/of e-mailadres. Hiervan hebben 494 instellingen de vragenlijst geheel of gedeeltelijk ingevuld, ofwel 10,2% van de geldige adressen.

### *Aanvullende gegevens*

De gegevens van de 494 instellingen die hebben gereageerd op de vragenlijst hebben we aangevuld met gegevens uit twee andere bronnen.

Ten eerste hebben we dankbaar gebruik kunnen maken van gegevens die de Vereniging Nederlandse Poppodia en Festivals (VNPF) beschikbaar heeft gesteld. Sinds 2003 verzamelt de VNPF bedrijfsgegevens van circa 60 aangesloten poppodia in het Popodium Analyse Systeem (PAS). Dit online systeem biedt podia de mogelijkheid hun jaarcijfers aan te leveren via een

vragenlijst, hun gegevens te vergelijken (benchmarken) met andere podia, en geeft inzage in marktinformatie (demografische gegevens) van hun gemeente en regio. Door middel van een digitale vragenlijst worden elk jaar tussen januari en juni bij alle VNPF-podiumleden de bedrijfsmatige gegevens verzameld van het afgelopen jaar. Dit betreft cijfers over de organisatie, activiteiten, optredens, bezoeken, horeca, werkgelegenheid, inkomsten en uitgaven. De PAS-data bestaande uit de cijfers omtrent de inkomsten en uitgaven hebben we gebruikt om onze dataset aan te vullen voor 34 poppodia die ondanks de uitnodiging niet hebben deelgenomen aan de online vragenlijst vanuit dit onderzoek.

Ten tweede hebben we uit de jaarverslagen van 82 grote instellingen zelf informatie opgezocht over de inkomsten. Van 79 instellingen konden we de totale inkomsten vinden in de jaarverslagen. 25 van deze instellingen hebben de vragenlijst ingevuld, waardoor we van hen soms een gedetailleerder beeld hebben dan in het jaarverslag staat. Van 53 instellingen hebben we alleen de informatie uit het jaarverslag. Van alle 78 grote instellingen hebben we de totale inkomsten in het onderzoek meegenomen. In totaal hebben we hiermee data over 574 unieke instellingen over de totale inkomsten.

#### *Samenstelling responsgroep*

Initieel beoogde dit onderzoek gegevens te verzamelen over het kalenderjaar 2018. Gezien de dataverzameling van start is gegaan in de tweede helft van 2019, was het aannemelijk dat ten tijde van de dataverzameling veel culturele instellingen het jaarverslag over kalenderjaar 2019 al gereed hadden. Om zoveel mogelijk culturele instellingen in de gelegenheid te stellen deel te nemen aan het onderzoek is aan het begin van de vragenlijst gevraagd over welk kalender jaar de respondent de vragen omtrent inkomsten en uitgaven zou invullen. Mocht het jaarverslag van 2019 niet gereed of beschikbaar zijn, dan konden instellingen over het kalenderjaar 2018 rapporteren. Van 553 culturele instellingen (96%) zijn er gegevens over 2019 verkregen. Van 21 instellingen zijn gegevens over kalenderjaar 2018 verkregen (4%). Zie tabel A.2.

Het grootste deel van de respondenten fungeert als bestuurslid (41%). Iets meer dan een kwart heeft een functie als directeur of bestuurder (27%). Een klein deel van de respondenten is hoofd fondsenwerving (6%) of hoofd communicatie/marketing (2%). Daarnaast is een klein deel van de respondenten werkzaam in een functie als medewerker marketing, fondsenwerving en/of communicatie (2%). 87 respondenten geven aan een andere functie te bekleden binnen de culturele instelling (15%).

Tabel A.2. Kalender jaar waarover culturele instellingen rapporteerden (n = 574)

	Aantal (n)	%
2019	553	96
2018	21	4
Totaal	574	100

Van de 574 instellingen waarover gegevens zijn verkregen over 2018 of 2019, valt de helft binnen de sector cultureel erfgoed, waaronder musea, monumenten, archieven, bibliotheken en archeologie (51%). Het grootste gedeelte van deze instellingen zijn musea (32%), monumenten (24%) of historische verenigingen (18%). Een kleine, maar nog steeds substantiële groep, komt voort uit de sector podiumkunsten (muziek) (23%) gevolgd door podiumkunsten (toneel en danstheater) (9%). Een kleine groep van 18 culturele geeft aan tot de sector beeldende kunst te behoren (3%), gevolgd door 10 culturele instellingen die aangeven tot de sector literatuur te behoren (2%). Een nog kleinere groep van 1% van de culturele instellingen behoort tot de sector film. Eenzelfde percentage geeft aan onder de sector opera en orkesten, amateurkunsten en muziekfestival te vallen. Minder dan 1% van de respondenten geeft aan aangeven bij jeugdtheater of podiumkunst festival te behoren. Tenslotte, geeft minder dan 1% aan niet te weten onder welke sector de instelling valt. 5% van de respondenten valt in de restgroep 'Overig', waaronder culturele instellingen die tot meerdere sectoren behoren. Deze verdeling van de responsgroep in sector is weergegeven in tabel A.3.

We hebben ook gevraagd naar het oprichtingsjaar van de culturele instellingen (zie tabel A.4). 11% van de culturele instellingen waarover gegevens zijn verkregen zijn relatief jong en zijn opgericht in de afgelopen 5 jaar. Een soortgelijke groep bestaat tussen de 6 en 10 jaar (11%); één vijfde van de culturele instellingen bestaat tussen de 11 en 20 jaar. Merendeel van de culturele instellingen in de responsgroep bestaat meer dan 20 jaar. Bijna 40% van de culturele instellingen bestaat tussen de 21 en 50 jaar. Eén achtste bestaat meer dan 50 jaar. 6% van de instellingen bestaat al meer dan 100 jaar.

Van 470 culturele instellingen is ook de vestigingsplaats bekend (zie tabel A.5). Bijna één vijfde van de instellingen in de responsgroep is gevestigd in de vier grootste steden van Nederland (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht. 10% is gevestigd in Amsterdam; 3% in Den Haag en Rotterdam en 2% in Utrecht. 82% van de culturele instellingen is gevestigd buiten de

vier grootste steden. Nadere analyse wijst uit dat de meeste instellingen binnen het onderzoek gevestigd zijn in Noord-Holland (25%) en Zuid-Holland (20%).

*Tabel A.3 Verdeling responsgroep naar sector (n = 556)*

	<b>Aantal (n)</b>	<b>%</b>
Cultureel erfgoed (musea, archieven, bibliotheken, archeologie en monumenten)	283	51
Podiumkunsten (muziek)	127	23
Podiumkunsten (toneel, danstheater)	51	9
Beeldende kunst	18	3
Literatuur	10	2
Film	8	1
Opera en orkesten	8	1
Amateurkunst	6	1
Muziekfestival	6	1
Jeugdtheater	5	1
Podiumkunst festival	3	1
Anders	26	5
<b>Totaal</b>	<b>556</b>	<b>100</b>

*Tabel A.4. Verdeling responsgroep naar leeftijd culturele instelling (%) (n = 465)*

	<b>Aantal (n)</b>	<b>%</b>
0 – 5 jaar	52	11
6 – 10 jaar	53	11
11 – 20 jaar	97	21
21 – 50 jaar	176	38
51 – 100 jaar	58	13
101 – 200 jaar	23	5
> 201 jaar	6	1
<b>Totaal</b>	<b>465</b>	<b>100</b>

Tabel A.5. Vestigingsplaats culturele instellingen (n = 470)

	Aantal (n)	%
Noord-Holland	117	25
Zuid-Holland	94	20
Noord-Brabant	56	12
Gelderland	44	9
Friesland	39	8
Overijssel	35	7
Utrecht	32	7
Limburg	30	6
Groningen	9	2
Zeeland	9	2
Flevoland	5	1
Totaal	470	100

In de online vragenlijst hebben we ook gevraagd hoeveel bezoekers (betalend en niet betalend) de culturele instellingen ontvingen in 2019 (zie tabel A.6). 489 culturele instellingen hebben deze vraag beantwoord. 23% van de culturele instellingen verwelkomen geen bezoekers. De overige 77% van de culturele instellingen zijn wel publieksinstellingen. Het aantal bezoekers varieert tussen de 3 en 2,7 miljoen bezoekers, met een mediaan van 2140 bezoekers in 2019. We hebben de publieksinstelling gevraagd waar het doelpubliek voornamelijk vandaan komt: uit de gemeente waarin de instelling gevestigd is, uit de eigen regio, uit heel Nederland, uit het buitenland, of 'Anders' (zie tabel A.7).

Tabel A.6. Aandeel publieksinstellingen in responsgroep (n = 489)

	Aantal (n)	%
Ontvangt bezoekers; publieksinstelling	379	77
Ontvangt geen bezoekers	110	23
Totaal	489	100

341 instellingen hebben de vraag over de herkomst van het publiek beantwoord. De meeste instellingen verwelkomen publiek uit de regio waar de instelling gevestigd is of uit heel Nederland. Slechts een klein aandeel van de instellingen binnen het onderzoek verwelkomen

voornamelijk bezoekers uit het buitenland. 8% van de instellingen koos voor de optie 'Anders'. Deze laatste groep bevat voornamelijk instellingen die meerdere antwoorden vonden passen (bijv. voornamelijk uit Nederland en buitenland).

*Tabel A.7. Herkomst publiek van culturele instellingen (n = 341)*

	Aantal (n)	%
Uit de regio waar de instelling is gevestigd	141	41
Uit heel Nederland	109	32
Uit de gemeente waar de instelling is gevestigd	55	16
Anders	23	8
Uit het buitenland	10	3
Weet niet	3	0,9
Totaal	341	100

Ook hebben we gevraagd in welke leeftijdscategorie het publiek van de culturele instelling voornamelijk valt (zie tabel A.8). 341 culturele instellingen hebben deze vraag beantwoord. Een kleine meerderheid van de instellingen binnen het onderzoek verwelkomt publiek boven de 56 jaar. Slechts een klein deel van de instellingen heeft een doelpubliek van onder de 40 jaar.

*Tabel A.8. Leeftijdscategorie doelpubliek responsgroep (n = 341).*

	Aantal (n)	%
< 18 jaar	24	7
19 - 40 jaar	31	9
41 - 55 jaar	58	17
56+	182	53
Weet niet	46	14
Totaal	470	100

We hebben ook gevraagd of de culturele instelling financiële middelen toekent aan andere instellingen (zie tabel A.9). 489 instellingen hebben deze vraag beantwoord. Een grote meerderheid geeft aan geen financiële middelen toe te kennen aan andere instellingen, maar

liefst 86%. Slechts één achtste geeft aan financiële middelen aan andere instellingen toe te kennen (12%). Deze culturele instellingen zijn fondsen verstrekkende culturele instellingen. 2% van de culturele instellingen geeft aan dit niet te weten.

*Tabel A.9. Aandeel fondsenverstrekkende instellingen (n = 489).*

	<b>Aantal (n)</b>	<b>%</b>
Verstrekt geen financiële middelen aan andere instellingen	420	86
Verstrekt financiële middelen aan andere instellingen	59	12
Weet niet	20	2
<b>Totaal</b>	<b>489</b>	<b>100</b>

We hebben culturele instellingen ook gevraagd naar de aanwezigheid en de hoogte van het eigen vermogen. 489 instellingen hebben deze vraag beantwoord (zie tabel A.10 en tabel A.11). 74% van de culturele instellingen geeft aan eigen vermogen te hebben, 22% van de instellingen heeft geen eigen vermogen. 4% van de respondenten geeft aan dit niet te weten.

*Tabel A.10. Aanwezigheid van eigen vermogen van culturele instellingen*

	<b>Aantal (n)</b>	<b>%</b>
Eigen vermogen	364	23
Geen eigen vermogen	105	73
Weet niet	20	4
<b>Totaal</b>	<b>489</b>	<b>100</b>

Vervolgens hebben we gevraagd naar de hoogte van het totale vermogen. Deze is opgedeeld in vrij beschikbaar vermogen, niet beschikbaar vermogen en bestemd vermogen. Vrij beschikbaar vermogen is het saldo van bezittingen minus schulden van uw instelling dat vrij besteedbaar is. Niet beschikbaar vermogen is het saldo van bezittingen minus schulden van uw instelling dat niet vrij besteedbaar is (bijv. onroerend goed). Bestemd vermogen is het vermogen dat voor een bepaald doel bestemd en vastgelegd is binnen uw instelling (bijv. voor onderhoud). Het gemiddeld vrij beschikbaar vermogen is € 392.310 (zie tabel 1A11).

Wanneer we de zeer grote instellingen buiten beschouwing laten, dan zakt het gemiddelde bedrag aan vrij beschikbaar vermogen naar € 198.386. Het gemiddelde bedrag aan niet

beschikbaar vermogen is € 617.729, en zonder de zeer grote instellingen stijgt dit naar € 639.019. Het gemiddeld bedrag aan bestemd vermogen is € 600.449; zonder de zeer grote instellingen is het gemiddeld bedrag aan bestemd vermogen lager, namelijk € 422.583.

*Tabel A.11. Gemiddeld vrij beschikbaar, niet beschikbaar en bestemd vermogen (€)*

	Vrij beschikbaar vermogen		Niet beschikbaar vermogen		Bestemd vermogen	
	n	€	n	€	n	€
Hele responsgroep	318	392.310	154	617.729	234	600.449
Responsgroep excl. grootste instellingen.	303	198.386	145	639.019	220	422.583

Tabel A.12 geeft het eigen vermogen weer naar omvang van de instelling. We zien dat het bestemd vermogen een trend volgt, waarbij grotere instellingen meer bestemd vermogen hebben. Dit geldt in mindere mate voor het vrij beschikbaar vermogen en het niet beschikbaar vermogen, waar enige fluctuatie is in de hoogte van deze vermogens en de inkomensklassen.

*Tabel A.12. Gemiddeld vrij beschikbaar, niet beschikbaar en bestemd vermogen naar omvang instelling (€)*

	Vrij beschikbaar vermogen	Niet beschikbaar vermogen	Bestemd vermogen
Zeer klein (< € 2.000)	8.025	1.312	8.577
Klein (€ 2.000 – € 50.000)	25.884	55.037	19.072
Middelgroot (50k-1.5mln)	419.542	1.225.981	751.898
Groot (1.5-10mln)	257.197	1.607.579	936.835
Zeer groot (> € 10.000.000)	4.309.576	274.732	3.395.500



## Longitudinale groep

Van een groep van 53 instellingen hebben we voor de jaren 2012, 2013, 2014, 2015 en 2019 gegevens. We noemen deze groep de longitudinale groep. Door het kleine aantal waarnemingen moeten we de resultaten voor de longitudinale groep voorzichtig interpreteren. In tabel A.13 zien we de samenstelling van de longitudinale groep per inkomensklasse. De longitudinale groep bevat relatief weinig zeer kleine en zeer grote instellingen ten opzichte van de grotere groepen die van de jaren 2012, 2013, 2014, 2015 en 2019 beschikbaar zijn. Op veel andere kenmerken, zoals locatie en soort instelling, komt de groep wel overeen met de grotere groepen instellingen waarvan gegevens over één van de jaren bekend zijn.

Tabel A.13. Samenstelling longitudinale groep 2019 (n = 53)

	Aantal instellingen in responsgroep	Aandeel in responsgroep (%)	Aandeel in responsgroep dat subsidie ontvangt (%) <sup>1</sup>	Gemiddelde totale inkomsten 2019 (€) <sup>2</sup>	Aandeel in alle totale inkomsten 2019 (%)
Zeer klein (< € 2.000)	4	8	0	1.083	0
Klein (€ 2.000 – € 50.000)	27	51	64	18.929	1
Middelgroot (50k-1.5mln)	14	27	73	300.684	6
Groot (1,5-10mln)	6	11	100	2.663.586	22
Zeer groot (> € 10.000.000)	2	4	100	25.186.791	71
Totale longitudinale groep	53	100	69	1.341.134	/

<sup>1</sup> Berekend over de culturele instellingen die een antwoord hebben ingevuld.

<sup>2</sup> De totale inkomsten zijn het gemiddelde van de antwoorden op de enquêtevraag: 'Wat was het totaalbedrag aan inkomsten van uw instelling in 2019?'

## Bijlage B. Vragenlijst fondsenwerving door culturele instellingen

Welkom! Het Centrum voor Filantropische Studies aan de VU Amsterdam doet in samenwerking met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) onderzoek naar de veranderingen in de culturele sector. Deze vragenlijst bestaat uit drie onderdelen: de inkomsten van uw instelling, de mate van ondernemerschap, en de gevolgen van COVID-19 voor uw instelling.

Wij waarderen uw medewerking zeer, opdat deze bijdraagt aan een zo breed mogelijke vertegenwoordiging van het gehele spectrum aan culturele instellingen in Nederland. Met deze informatie krijgen wij beter zicht op de veranderingen binnen de culturele sector in de inkomsten van instellingen en de verschillen binnen de culturele sector. De ervaringen van uw instelling zijn ook belangrijk als u niet aan marketing, communicatie of fondsenwerving doet. Daarnaast zijn het bijzondere tijden voor ons allemaal. Het coronavirus beïnvloedt onze samenleving en velen van ons worden getroffen. Omdat er nauwelijks feiten en cijfers zijn over de situatie in de cultuursector hebben we een gedeelte van de vragenlijst gewijd aan de effecten van Covid-19. Deze feiten en cijfers zijn van groot belang voor de sector.

Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 25 minuten. Het invullen van de enquête gaat het snelst wanneer u het jaarverslag en beleidsplan van het meest recente jaar bij de hand heeft, bij voorkeur 2019. U kunt voor- en achteruit in de vragenlijst, door op de pijltjes rechts onderin het beeld te klikken. We sturen u na afloop van het onderzoek graag een rapport van de resultaten toe. Voor verdere vragen of opmerkingen kunt u ons bereiken via onderstaande contactgegevens.

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking!

[Q1] Vult u om te beginnen het RSIN-nummer in van uw instelling.

[Q2] Welke functie bekleedt u binnen uw instelling?

- Bestuurder / directeur (1)
- Bestuurslid (2)
- Hoofd fondsenwerving (3)
- Hoofd communicatie / marketing (4)
- Medewerker marketing, fondsenwerving en/of communicatie (5)
- Anders, namelijk: \_\_\_\_\_ (6)

## Deel 1. Inkomsten van uw instelling

Nu volgen er enkele vragen over de inkomsten en financiële situatie van uw instelling.

Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de financiële situatie van uw instelling vragen wij naar exacte bedragen. Wij verzoeken u daarom het jaarverslag en/of jaarrekening van het **meest recente boekjaar** bij de hand te houden (**bij voorkeur 2019**).

NB:

- Indien u (nog) geen jaarverslag heeft over 2019, gebruikt u dan het jaarverslag over 2018.
- Als uw boekjaar niet overeenkomt met een kalenderjaar (januari-december 2019), gebruikt u dan het meest recente boekjaar.
- Indien u geen recent jaarverslag bij de hand heeft en de exacte bedragen niet precies weet, vragen wij u deze bij benadering in te vullen.

[Q3] Kunt u aangeven over welk boekjaar u alle volgende vragen gaat rapporteren?

- 2019
- 2018
- Anders, namelijk: \_\_\_\_\_

[Q4] Wij stellen het zeer op prijs als u hier uw meest recente jaarverslag of jaarrekening wilt uploaden.

Als u deze niet bij de hand heeft kunt u verder gaan naar het volgende scherm.

Nu volgt een aantal vragen over verschillende bronnen van inkomsten voor uw instelling.

[Q5] Wat was het totaalbedrag aan **inkomsten** van uw instelling in [Q3, opgegeven antwoord] in euro's? Als u het exacte bedrag niet weet, klik dan op 'Weet niet'. Het is niet mogelijk om leestekens en/of letters in te vullen, rond het bedrag daarom af voor de komma.

Totaal aan inkomsten in euro's: \_\_\_\_\_ (1)

- Weet niet (2)

[Q6. Filter: alleen gesteld als op Q5 "Wat was het totaalbedrag aan **inkomsten** van uw instelling in [Q3, opgegeven antwoord] in euro's?" een antwoord kleiner dan 1000 is ingevuld.]

U heeft een bedrag dat kleiner is dan 1000 ingevuld. Is het bedrag inderdaad kleiner dan 1000 euro, of wilt u de bedragen in duizendtallen invullen?

- Het bedrag is inderdaad kleiner dan 1000 (1)
- Ik wil de bedragen in duizendtallen invullen (bijv. 12 = 12.000) (2)

[Q7. Filter: alleen gesteld als op Q5 “Wat was het totaalbedrag aan **inkomsten** van uw instelling in [Q3, *opgegeven antwoord*] in euro's?” als antwoord “Weet niet” is gekozen.]

U heeft aangegeven dat u van het jaar [Q3, *opgegeven antwoord*] niet het exacte bedrag weet. Zou u wel een schatting kunnen maken binnen welke categorie de totale inkomsten in euro's ongeveer zou vallen?

- Geen inkomsten (1)
- Tot 10.000 (2)
- 10.000 - 25.000 (3)
- 25.000 - 50.000 (4)
- 50.000 - 100.000 (5)
- 100.000 - 500.000 (6)
- 500.000 - 1.000.000 (7)
- 5.000.000 en meer (8)

[Q8] Wat was het totaal aan **uitgaven** van uw instelling in [Q3, *opgegeven antwoord*] in euro's?

Als u het exacte bedrag niet weet, klik dan op 'Weet niet'. Het is niet mogelijk om leestekens en/of letters in te vullen, rond het bedrag daarom af voor de komma.

Totaal aan uitgaven in euro's: \_\_\_\_\_ (1)

- Weet niet (2)

[Q9. Filter: alleen gesteld als op Q8 “Wat was het totaal aan **uitgaven** van uw instelling in [Q3, *opgegeven antwoord*] in euro's?” als antwoord een bedrag kleiner dan 1000 is ingevuld.]

U heeft een bedrag dat kleiner is dan 1000 ingevuld. Is het bedrag inderdaad kleiner dan 1000 euro, of wilt u de bedragen in duizendtallen invullen?

- Het bedrag is inderdaad kleiner dan 1000 (1)
- Ik wil de bedragen in duizendtallen invullen (bijv 12 = 12.000) (2)

[Q10. Filter: alleen gesteld als op Q8 “Wat was het totaal aan **uitgaven** van uw instelling in [Q3, *opgegeven antwoord*] in euro's?” als antwoord “Weet niet” is gekozen.]

U heeft aangegeven dat u van het jaar [Q3, *opgegeven antwoord*] niet het exacte bedrag weet. Zou u wel een schatting kunnen maken binnen welke categorie de totale uitgaven in euro's ongeveer vielen?

- Geen uitgaven (1)
- Tot 10.000 (2)
- 10.000 - 25.000 (3)

- 25.000 - 50.000 (4)
- 50.000 - 100.000 (5)
- 100.000 - 500.000 (6)
- 500.000 - 1.000.000 (7)
- 5.000.000 en meer (8)

In de volgende vragen maken we net als het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) onderscheid tussen: subsidie, publieksinkomsten, sponsorinkomsten, private inkomsten en indirecte en/of overige inkomsten. Voor de duidelijkheid hebben we deze verschillende inkomstenbronnen hieronder kort beschreven.

**Subsidie** bestaat uit alle eenmalige of meerjarige subsidies die uw instelling heeft ontvangen van de Europese Unie, het Rijk, de provincie of de gemeente.

**Publieksinkomsten** bestaan uit alle inkomsten die direct aan de publieksactiviteiten zijn gekoppeld, zoals: kaartverkoop, horeca tijdens uitvoeringen, verkoop van programma's, beeld- en geluiddragers, vergoedingen voor radio- of televisieoptredens, recettes, uitkoopsommen, partages (met garantie), auteursrecht, royalty's en licentievergoedingen.

**Sponsorinkomsten** bestaan uit alle inkomsten uit sponsoring door ondernemingen. Sponsoring wordt gedefinieerd als de overeenkomst tussen een onderneming (de sponsor) die geld of een dienst levert, en een culturele instelling of een organisator van een cultureel evenement (de gesponsorde), die communicatiemogelijkheden, toegangskarten en/of overige faciliteiten als tegenprestatie levert in verband met de door de gesponsorde te verrichten culturele activiteit. Onder sponsoring wordt niet verstaan reclame. Bij de volgende vragen gaat het uitsluitend om de sponsoring in financiële middelen.

**Private inkomsten** bestaan uit de contributies, schenkingen, donaties, legaten en bijdragen van vriendenverenigingen en bedrijven. Bijdragen van de volgende private partijen vallen binnen de private inkomsten: particulieren, bedrijven, private fondsen en goede doelenloterijen.

**Indirecte inkomsten** bestaan uit de indirecte opbrengsten die geen of slechts een indirecte relatie hebben met uw kernactiviteiten. Bijvoorbeeld: verhuur onroerend goed en horeca los van voorstellingen.

**Overige inkomsten** bestaan uit de inkomsten die een directe relatie hebben met uw kernactiviteiten en niet onder publieks- en sponsorinkomsten vallen.

[Q11] Kunt u aangeven uit welke inkomstenbronnen de totale omzet in [Q3, opgegeven antwoord] bestond en hoeveel inkomsten uw instelling ontving uit elke inkomstenbron in euro's?

Als u de exacte bedragen niet weet, willen wij u vragen om deze bij benadering in te vullen. Heeft u geen inkomsten uit een bepaalde bron ontvangen, vul dan 0 in. Weet u de inkomsten van deze bron niet, zet dan een vinkje onder 'weet niet'.

Om nogmaals naar de omschrijving van de verschillende soorten inkomsten te gaan, klikt u dan op het pijltje terug.

Het totaalbedrag zou overeen moeten komen met uw antwoord op de vraag wat uw totale inkomsten waren in het jaar [Q3, opgegeven antwoord]. Uw antwoord op deze vraag staat vast voor u ingevuld achter 'Totaal'.

Het is niet mogelijk om leestekens en/of letters in te vullen, rond de bedragen daarom af voor de komma.

Subsidie van een overheid (1)	_____	Weet niet
Publieksinkomsten (2)	_____	Weet niet
Sponsorinkomsten (3)	_____	Weet niet
Private inkomsten (4)	_____	Weet niet
Indirecte inkomsten (5)	_____	Weet niet
Overige inkomsten (6)	_____	Weet niet
Anders, namelijk ... (7)	_____	Weet niet
Totale inkomsten (18)	_____	Weet niet

[Q12. Filter: alleen gesteld als op Q11 bij subsidie van een overheid een getal groter dan 0 is ingevuld.]

U heeft aangegeven dat uw instelling in [Q3, opgegeven antwoord] subsidie heeft ontvangen van een overheid. Kunt u aangeven van welke overheidslagen de subsidie afkomstig was en hoeveel subsidie uw instelling heeft gekregen van elke overheidslaag in euro's?

Als u de exacte bedragen niet weet, willen wij u vragen om deze bij benadering in te vullen. Heeft u geen inkomsten uit een bepaalde bron ontvangen, vul dan 0 in. Weet u de inkomsten van deze bron niet, zet dan een vinkje onder 'Weet niet'.

Het totaalbedrag zou overeen moeten komen met uw antwoord op de vraag wat uw

inkomsten waren uit 'Subsidies van een overheid' in [Q3, opgegeven antwoord]. Dit bedrag staat vast voor u ingevuld achter 'Totaal'.

Het is niet mogelijk om leestekens en/of letters in te vullen, rond de bedragen daarom af voor de komma.

Europa (1)	_____	Weet niet
Rijksoverheid (2)	_____	Weet niet
Provincie (3)	_____	Weet niet
Gemeente (4)	_____	Weet niet
Anders, namelijk ... (5)	_____	Weet niet
Totaal (6)	_____	Weet niet

[Q13] We zijn ook geïnteresseerd in de volgende specifieke inkomstenbronnen. Wat is het totaalbedrag dat uw instelling in [Q3, opgegeven antwoord] ontving vanuit elk van deze inkomstenstroom in euro's?

Als u de exacte bedragen niet weet, willen wij u vragen om deze bij benadering in te vullen. Heeft u geen inkomsten uit een bepaalde bron ontvangen, vul dan o in. Weet u de inkomsten van deze bron niet, zet dan een vinkje onder 'Weet niet'.

Uw inkomsten voor sponsoring zijn al voor u ingevuld, overgenomen van sponsorinkomsten.

Het is niet mogelijk om leestekens en/of letters in te vullen, rond de bedragen daarom af voor de komma.

Jaarlijkse contributie (1)	_____	Weet niet
Giften (2)	_____	Weet niet
Sponsoring (3)	_____	Weet niet
Legaten / nalatenschappen (4)	_____	Weet niet
Crowdfunding (7)	_____	Weet niet
Anders, namelijk ... (6)	_____	Weet niet

[Q14. Filter: alleen gesteld als bij Q13 als antwoord bij "Jaarlijkse contributie" een antwoord groter dan "o" is ingevuld.]

Hoeveel leden die contributie betalen heeft uw instelling? \_\_\_\_\_

[Q15] Beschikt uw instelling over eigen vermogen?

- Nee (1)
- Ja (2)
- Weet niet (3)

[Q16. Filter: alleen gesteld als op “Beschikt uw instelling over eigen vermogen?” als antwoord “ja” is gekozen.]

Kunt u aangeven hoe hoog het vermogen ongeveer is van uw instelling in het jaar [Q3, *opgegeven antwoord*]? Als u de exacte bedragen niet weet, willen wij u vragen om deze bij benadering in te vullen. Kunt u geen benadering invullen, zet dan een vinkje onder 'Weet niet'.

Voor de duidelijkheid hebben we de verschillende soorten vermogens hieronder kort beschreven.

**Vrij beschikbaar vermogen** is het saldo van bezittingen minus schulden van uw instelling dat vrij besteedbaar is.

**Niet beschikbaar vermogen** is het saldo van bezittingen minus schulden van uw instelling dat niet vrij besteedbaar is (bijv. onroerend goed).

**Bestemd vermogen** is het vermogen dat voor een bepaald doel bestemd en vastgelegd is binnen uw instelling (bijv. voor onderhoud).

Het is niet mogelijk om leestekens en/of letters in te vullen, rond de bedragen daarom af voor de komma.

Vrij beschikbaar vermogen (1)	_____	Weet niet
Niet beschikbaar vermogen (2)	_____	Weet niet
Bestemd vermogen (3)	_____	Weet niet

[Q17] Wat was het totaal aantal bezoekers (betalend en niet betalend) van uw instelling in [Q3, *opgegeven antwoord*]? Als uw instelling geen bezoekers had vul dan 0 in.

Aantal bezoekers: (1) \_\_\_\_\_

[Q18] Nu volgen er enkele vragen over fondsenwerving en de medewerkers die zich hiermee bezighouden binnen uw culturele instelling. Denkt u niet te lang na over uw antwoord en vul het eerste antwoord in dat opkomt. Als u het antwoord niet weet, klikt u dan op weet niet of vul in wat het eerst in u opkomt.

Doet uw culturele instelling aan fondsenwerving?

- Nee (1)
- Ja (2)



- Weet niet (3)

[Q19. Filter: alleen gesteld als op “Doet uw culturele instelling aan fondsenwerving?” als antwoord “ja” is gekozen.]

Sinds wanneer doet u culturele instelling aan fondsenwerving? Als u het exacte jaar niet weet, maakt u dan een inschatting. Als u geen inschatting kunt maken klik dan op 'Weet niet'.

Jaar: (1) \_\_\_\_\_

Weet niet (2)

[Q20. Filter: alleen gesteld als op “Doet uw culturele instelling aan fondsenwerving?” als antwoord “nee” is gekozen]

Heeft uw culturele instelling in het verleden wel aan fondsenwerving gedaan?

- Ja  
 Nee, maar wel overwogen  
 Nee en niet overwogen

[Q21. Filter: alleen gesteld als op “Doet uw culturele instelling aan fondsenwerving?” als antwoord “ja” is gekozen]

Heeft uw instelling in [Q3, opgegeven antwoord] personeel in dienst gehad (betaalde medewerkers, vrijwilligers, stagiaires) die zich bezighielden met fondsenwerving?

- Nee (1)  
 Ja (2)  
 Weet niet (3)

[Q22, Filter: alleen gesteld als op “Heeft uw instelling in [Q3, opgegeven antwoord] personeel in dienst gehad (betaalde medewerkers, vrijwilligers, stagiaires) die zich bezighielden met fondsenwerving?” als antwoord “ja” is gekozen]

Hoeveel mensen (betaalde medewerkers, vrijwilligers en stagiaires) hielden zich in [Q3, opgegeven antwoord] binnen uw instelling bezig met fondsenwerving? Als uw instelling geen betaalde medewerkers, vrijwilligers en/of stagiaires had die zich bezighielden met fondsenwerving kunt u een 0 invullen.

Betaalde medewerkers met een vast contract (1)	_____	Weet niet
Betaalde medewerkers met een tijdelijk contract (2)	_____	Weet niet
Ingehuurde betaalde medewerkers (Freelance, ZZP) (3)	_____	Weet niet
Vrijwilligers (4)	_____	Weet niet
Stagiaires (5)	_____	Weet niet

[Q23. Filter: alleen gesteld als op “Heeft uw instelling in [Q3, opgegeven antwoord] personeel in dienst gehad (betaalde medewerkers, vrijwilligers, stagiaires) die zich bezighielden met fondsenwerving?” als antwoord “ja” is gekozen]

Hoeveel FTEs (betaalde medewerkers, vrijwilligers en stagiaires) hielden zich in [Q3, opgegeven antwoord] binnen uw instelling bezig met fondsenwerving? Als uw instelling geen FTEs had in een bepaalde categorie die zich bezighielden met fondsenwerving kunt u een 0 invullen.

Betaalde medewerkers met een vast contract (1)	_____	Weet niet
Betaalde medewerkers met een tijdelijk contract (2)	_____	Weet niet
Ingehuurde betaalde medewerkers (Freelance, ZZP) (3)	_____	Weet niet
Vrijwilligers (4)	_____	Weet niet
Stagiaires (5)	_____	Weet niet

[Q24. Filter: alleen gesteld als op “Doet uw culturele instelling aan fondsenwerving?” als antwoord “ja” is gekozen]

Wat is het totaalbedrag in euro's dat uw instelling uitgegeven heeft aan fondsenwerving in [Q3, opgegeven antwoord]?

Als u de exacte bedragen niet weet, willen we u vragen om deze bij benadering in te vullen. Kunt u geen benadering invullen, zet dan een vinkje onder 'Weet niet'.

Het is niet mogelijk om leestekens en/of letters in te vullen, rond de bedragen daarom af voor de komma.

Fondsenwerving \_\_\_\_\_

Weet niet

[Q25] Kent uw instelling financiële middelen toe aan andere instellingen?

- Ja (1)
- Nee (2)
- Weet niet (3)

[Q26a. Filter: alleen gesteld als op “Kent uw instelling financiële middelen toe aan andere instellingen?” als antwoord “ja” is gekozen]

Nu volgt een drietal alternatieve vormen van financiering. Welke van deze vormen heeft uw instelling overwogen of uitgegeven?

	We hebben deze vorm van financiering niet overwogen	We hebben deze vorm van financiering overwogen maar niet uitgegeven	We hebben deze vorm van financiering uitgegeven	Weet niet
Matching van bijdragen door andere partijen (bijv. overheidssubsidie, particuliere giften)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Garantiestellingen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Leningen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

[Q26b. Filter: alleen gesteld als op “Kent uw instelling financiële middelen toe aan andere instellingen?” als antwoord “nee” is gekozen]

Nu volgt een drietal alternatieve vormen van financiering. Welke van deze vormen heeft uw instelling overwogen of aangevraagd?

	We hebben deze vorm van financiering niet overwogen	We hebben deze vorm van financiering overwogen maar niet aangevraagd	We hebben deze vorm van financiering aangevraagd	Weet niet
Matching van bijdragen door andere partijen (bijv. overheidssubsidie, particuliere giften)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Garantiestellingen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Leningen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

[Q27] Nu volgen er enkele vragen over de Geefwet. Denk niet te lang na over uw antwoord en vul het eerste antwoord in dat bij u opkomt. Als u het antwoord niet weet, vult u dan het antwoord in dat u het meest logisch lijkt.

Door de Geefwet zijn de giften van particulieren aan een culturele ANBI verhoogd aftrekbaar. Welke van de onderstaande regels geldt volgens u?

- Door de Geefwet kunnen de giften van particulieren aan culturele ANBI's vermenigvuldigd met 1,5 worden afgetrokken (1)
- Door de Geefwet kunnen de giften van particulieren aan culturele ANBI's vermenigvuldigd met 1,25 worden afgetrokken (2)
- Door de Geefwet kunnen de giften van particulieren aan culturele ANBI's vermenigvuldigd met 1,75 worden afgetrokken (3)
- Door de Geefwet kunnen de giften van particulieren aan culturele ANBI's vermenigvuldigd met 2 worden afgetrokken (4)
- Weet niet (5)

[Q28. Filter: alleen gesteld als op “Doet uw culturele instelling aan fondsenwerving?” als antwoord “ja” is gekozen]

Nu volgen enkele vragen over de manier waarop en de mate waarin uw instelling over de Geefwet heeft gecommuniceerd naar uw doelgroepen.

Heeft uw instelling in de periode 2012 - heden bekendheid gegeven aan de Geefwet?

- Nee (1)
- Ja (2)

[Q29. Filter: alleen gesteld als op “Heeft uw instelling in de periode 2012 - heden bekendheid gegeven aan de Geefwet?” als antwoord “nee” is gekozen]

Heeft uw instelling overwogen bekendheid te geven aan de Geefwet?

- Nee (1)
- Ja (2)

## Deel 2. Ondernemerschap

Nu volgen er enkele vragen over de rol die ondernemerschap speelt binnen uw culturele instelling. Denkt u niet te lang na over uw antwoord en vul het eerste antwoord in dat in u opkomt.

[Q30] Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen?

	Geheel mee oneens (1)	Mee oneens (2)	Neutraal (3)	Mee eens (4)	Geheel mee eens (5)	Weet niet (6)
Het is goed om minder afhankelijk van de overheid te zijn (1)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Ondernemend werken is belangrijk voor onze instelling (2)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Wij bieden onze medewerkers training aan op het gebied van marketing en/of fondsenwerving (3) *	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

\* [Filter: alleen gesteld als op "Heeft uw instelling in [Q3, opgegeven antwoord] personeel in dienst gehad (betaalde medewerkers, vrijwilligers, stagiaires) die zich bezighielden met fondsenwerving?" als antwoord "ja" is gekozen]

[Q31] Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen?

	Geheel mee oneens (1)	Mee oneens (2)	Neutraal (3)	Mee eens (4)	Geheel mee eens (5)	Weet niet (6)
Wij krijgen liever subsidie van de overheid dan dat wij zelf fondsen moeten werven (2)*	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Binnen onze instelling heerst terughoudendheid als het gaat om het bedrijfsleven (3)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Wij zien geen meerwaarde in het samenwerken met andere partijen buiten de culturele sector (4)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

\*[Filter: alleen gesteld als op "Kent uw instelling financiële middelen toe aan andere instellingen?" als antwoord "nee" is gekozen]

[Q32] Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen?

	Geheel mee oneens (1)	Mee oneens (2)	Neutraal (3)	Mee eens (4)	Geheel mee eens (5)	Weet niet
Wij vinden het belangrijk om nieuwe kansen en mogelijkheden te verkennen en hiermee te experimenteren (1)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Wij proberen onze organisatie en onze programmering actief te verbeteren en te innoveren (2)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Wij zoeken altijd naar vernieuwende projecten en activiteiten voor onze instelling (3)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

[Q33] De volgende stellingen gaan over de programmering en besluitvorming binnen uw instelling.

Kunt u op een schaal van 1 tot 7 aangeven in hoeverre onderstaande stellingen op uw instelling van toepassing zijn?

	1 (1)	2 (2)	3 (3)	4 (4)	5 (5)	6 (6)	7 (7)	Weet niet
Wij ontwikkelen geen nieuwe programma's of activiteiten (1) - wij ontwikkelen continu nieuwe programma's en activiteiten (7) (1)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Wij maken veilige keuzes qua projecten en activiteiten (1) - wij nemen risico's qua projecten en activiteiten (7) (2)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Bij onzekere situaties, kijken wij eerst de kat uit de boom om te voorkomen dat we overhaaste beslissingen nemen (1) – Bij onzekere situaties nemen wij een krachtige en assertieve houding aan om het aantal (potentiële) kansen te maximaliseren (7) (3)

[Q34] Kunt u op een schaal van 1 tot 7 aangeven in hoeverre onderstaande stellingen op uw instelling van toepassing zijn?

	1 (1)	2 (2)	3 (3)	4 (4)	5 (5)	6 (6)	7 (7)	Weet niet (8)
Wij brengen op eigen initiatief slechts kleine veranderingen aan in programma's of activiteiten (1) – Wij brengen op eigen initiatief grote veranderingen aan in programma's of activiteiten (7) (1)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Wij zijn zelden de eerste culturele instelling met het introduceren van nieuwe activiteiten of programma's (1) – Wij zijn vaak de eerste culturele instelling met het introduceren van nieuwe activiteiten en programma's (7) (2)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Wij volgen de koers van vergelijkbare culturele instellingen (1) – Wij zetten de koers voor vergelijkbare culturele instellingen (7) (3)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

[Q35] Kunt u aangeven in hoeverre onderstaande punten van belang zijn binnen uw instelling?

1 staat voor niet van belang, 5 staat voor erg van belang.

	1 (1)	2 (2)	3 (3)	4 (4)	5 (5)	Weet niet
<i>[Alleen wanneer <math>Q_{110} &gt; 0</math>] Het waarborgen van artistieke kwaliteit van programmering (1)</i>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
<i>[Alleen indien <math>Q_{79} = 2</math>] Verhogen van de inkomsten uit sponsoring en giften (2)</i>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Bevorderen van de innovatie in de eigen organisatie (3)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Behoud van de huidige instelling en de manier waarop er gewerkt wordt (4)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Investeren in zelfstandigheid (5)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

[Q36] Kunt u aangeven in hoeverre onderstaande stellingen van toepassing zijn binnen uw instelling? 1 staat voor 'Helemaal niet van toepassing', 5 staat voor 'Helemaal wel van toepassing'.

	1 (1)	2 (2)	3 (3)	4 (4)	5 (5)	Wij hebben geen medewerkers en/of vrijwilligers)	Weet niet
Onze medewerkers zijn zeer bereid om op een meer ondernemende manier te werken (1)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Onze medewerkers vinden het lastig om anders te gaan werken dan ze gewend zijn (2)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Onze medewerkers missen kennis op het gebied van fondsenwerving (3)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Onze vrijwilligers denken mee over de ontwikkeling van nieuw beleid (4)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>



Onze vrijwilligers hebben de expertise die nodig is voor de taken die zij uitvoeren (5)

Onze vrijwilligers staan enthousiast tegenover een meer ondernemende manier van werken (6)

### Deel 3. Covid-19.

[Q37] Nu volgen er enkele vragen over de gevolgen van COVID-19 voor uw instelling. Deze vragen gaan over de periode maart 2020 – heden, tenzij anders aangegeven.

[Q38. Filter: alleen gesteld als op “Wat was het totaal aantal bezoekers (betalend en niet betalend) van uw instelling in [Q3, opgegeven antwoord]?” een antwoord groter dan “0” is ingevuld]

Heeft u op andere manieren toegang tot cultuur aangeboden aan het publiek in de periode maart 2020 - heden?

- Nee, wij hebben onze activiteiten en programma’s zoals voorheen voortgezet (1)
- Ja, wij hebben onze activiteiten en programma’s veranderd (2)

[Q39. Filter: alleen gesteld als op “Heeft u op andere manieren toegang tot cultuur aangeboden aan het publiek in de periode maart 2020 - heden?” als antwoord “ja” is gekozen]

Op welke manier heeft u activiteiten en programma’s voor het publiek veranderd? Meerdere antwoorden mogelijk.

- Wij hebben onze bestaande activiteiten en programma’s op een andere manier aangeboden aan het publiek (bijv. online) [1]
- Wij hebben onze bestaande activiteiten en programma’s aangeboden aan een kleiner publiek [2]
- Wij hebben nieuwe activiteiten en programma’s voor het publiek ontwikkeld [3]
- Wij hebben activiteiten en programma’s voor het publiek stopgezet, uitgesteld of afgezegd [4]

[Q40. Filter: alleen gesteld als op “Op welke manier heeft u activiteiten en programma’s voor het publiek veranderd?” als antwoord “Wij hebben activiteiten en programma’s voor het publiek stopgezet, uitgesteld of afgezegd” is gekozen.]

Wat is het percentage van geplande culturele activiteiten en programma’s die uw instelling in de periode maart 2020 –heden heeft geannuleerd? % \_\_\_\_\_ (1)

[Q41] Hoeveel weken is uw instelling in de periode maart 2020 - heden gesloten geweest voor publiek (excl. eventuele reguliere zomerstop)? Het is niet mogelijk om leestekens en/of letters in te vullen, rond het aantal weken daarom af naar hele weken.

Aantal weken \_\_\_\_\_(1)

[Q42] Kunt u een schatting geven hoe de inkomsten van uw instelling in de periode maart 2020 - heden zijn veranderd vergeleken met de oorspronkelijke begroting?

- Onze inkomsten zijn afgenomen (1)
- Onze inkomsten zijn ongeveer gelijk gebleven (2)
- Onze inkomsten zijn toegenomen (3)
- Weet niet (4)

[Q43. Filter: alleen gesteld indien er op “Kunt u een schatting geven hoe de inkomsten van uw instelling in de periode maart 2020 – heden zijn veranderd vergeleken met de oorspronkelijke begroting?” als antwoord “Onze inkomsten zijn afgenomen” is gekozen].

Hoe sterk zijn de inkomsten van uw instelling afgenomen in de periode maart 2020 - heden? Geeft u alstublieft een schatting van de totale afname in procenten (0 – 100) vergeleken met de begroting.

Het is niet mogelijk om leestekens en/of letters in te vullen, rond het percentage af naar hele procenten.

De inkomsten zijn \_\_\_\_\_% lager dan we hadden begroot (1)

Weet niet (2)

[Q44. Filter: alleen gesteld als op “Hoe sterk zijn de inkomsten van uw instelling afgenomen in de periode maart 2020 - heden?” als antwoord “Weet niet” is gekozen]

Indien u niet precies weet hoeveel uw inkomsten zijn afgenomen in de periode maart 2020 - heden, is een grove schatting voldoende.

- 0-20% (1)
- 20-40% (2)
- 40-60% (3)
- 60-80% (4)
- 80-100% (5)

[Q45. Filter: alleen gesteld indien er op “Kunt u een schatting geven hoe de inkomsten van uw instelling in de periode maart 2020 – heden zijn veranderd vergeleken met de oorspronkelijke begroting?” als antwoord “Onze inkomsten zijn toegenomen” is gekozen]

Hoe sterk zijn de inkomsten van uw instelling toegenomen in de periode maart 2020 - heden? Geeft u alstublieft een schatting van de totale toename in procenten (0 - 100) vergeleken met de oorspronkelijke begroting.

Het is niet mogelijk om leestekens en/of letters in te vullen, rond het percentage af naar hele procenten.

De inkomsten zijn \_\_\_\_\_% hoger dan we hadden begroot (1)

Weet niet (2)

[Q46. Filter: alleen gesteld als op “Hoe sterk zijn de inkomsten van uw instelling toegenomen in de periode maart 2020 - heden?” als antwoord “Weet niet” is gekozen]

Indien u niet precies weet hoeveel uw inkomsten zijn toegenomen in de periode maart 2020 - heden, is een grove schatting voldoende.

- 0-20% (1)
- 20-40% (2)
- 40-60% (3)
- 60-80% (4)
- 80-100% (5)

[Q47] We laten u nogmaals de zes bronnen van inkomsten zien die het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) onderscheidt. Hoe zijn de inkomsten van uw instelling uit deze bronnen veranderd in de periode maart 2020 - heden?

	Afgenomen (1)	Gelijk gebleven (2)	Toegenomen (3)	Weet niet (4)	N.v.t. (5)
Subsidie van de overheid (1)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Publieksinkomsten (2)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sponsorinkomsten (3)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Private Inkomsten (4)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Indirecte inkomsten (5)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Overige inkomsten (6)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Anders, namelijk: (7)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Totale inkomsten (18)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

[Q48] Culturele instellingen hebben in de periode maart 2020 – heden op verschillende manieren kosten bespaard en voor vervangende inkomsten gezorgd. In de volgende vraag gaat het eerst over de inkomsten van uw instelling, de uitgaven komen later aan bod.

Op welke manieren heeft uw instelling in de periode maart 2020 - heden voor (vervangende) inkomsten gezorgd?

Meerdere antwoorden mogelijk, selecteert u alle opties die voor uw instelling van toepassing zijn.

- We hebben een beroep gedaan op algemene steunmaatregelen van de Rijksoverheid (1)
- We hebben gebruik gemaakt van sectorspecifieke steunmaatregelen van de Rijksoverheid (o.a. coulancemaatregelen) voor culturele instellingen (2)
- We hebben gebruik gemaakt van provinciale maatregelen (3)
- We hebben gebruik gemaakt van maatregelen van de gemeente (4)
- We hebben geprobeerd op andere manieren inkomsten te genereren (5)
- We hebben geen vervangende inkomsten gegenereerd (6)

[Q49. Filter: alleen gesteld als op “Op welke manieren heeft uw instelling in de periode maart 2020 - heden voor (vervangende) inkomsten gezorgd?” als antwoord “We hebben geprobeerd op andere manieren inkomsten te genereren” is gekozen]

Op welke van de volgende manieren heeft uw instelling geprobeerd andere inkomsten te genereren? Meerdere antwoorden mogelijk.

- We hebben een crowdfunding actie opgezet (1)
- We hebben via een vriendenvereniging om giften gevraagd (2)
- We hebben op andere manieren om incidentele giften gevraagd (3)
- We hebben sponsorbijdragen gezocht bij bedrijven (4)
- We hebben bij de Rijksoverheid andere subsidies dan de steunmaatregelen aangevraagd (5)
- We hebben een beroep gedaan op publieke (culturele) fondsen (6)
- We hebben een beroep gedaan op private (culturele) fondsen (7)

- Op andere manieren, namelijk: \_\_\_\_\_ (8)

[Q50] Op welke manieren heeft uw instelling in de periode maart 2020 – heden voor lagere uitgaven gezorgd?

Meerdere antwoorden mogelijk, selecteert u alle opties die voor uw instelling van toepassing zijn.

- We hebben minder/ geen huur betaald (1)
- We hebben de inzet van medewerkers met een tijdelijk dienstverband verminderd (2)
- We hebben de inzet van ingehuurd medewerkers verminderd (Freelance, ZZP) (3)
- We hebben medewerkers ontslagen (4)
- We hebben gewerkt met extra inzet van vrijwilligers (5)
- We hebben op het vermogen ingeteerd (6)
- We hebben bezoekers die al betaald hadden om coulance gevraagd (7)
- We hebben op andere manieren minder uitgegeven, namelijk: \_\_\_\_\_ (8)
- Geen van bovenstaande / n.v.t. (9)

[Q51] Hoe stabiel schat u de financiële situatie van uw instelling op dit moment? Kiest u alstublieft het getal dat het best past bij uw schatting.

Helemaal niet stabiel (1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	Heel erg stabiel (10)
<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

[Q52] Hoeveel kansen ziet u voor uw instelling als het gaat om het werven van fondsen en sponsoring in de komende 12 maanden?

- Helemaal geen kansen (1)
- Weinig kansen (2)
- Redelijk wat kansen (3)
- Heel veel kansen (4)
- Weet niet (5)
- N.v.t. (6)

[Q53] We noemen enkele manieren om inkomsten te genereren. Wat zijn volgens u de kansen van deze manieren voor uw instelling als het gaat om het werven van fondsen en sponsoring in de komende 12 maanden?

	Helemaal geen kansen (1)	Weinig kansen (2)	Redelijk wat kansen (3)	Hel veel kansen (4)	Weet niet (5)	N.v.t. (6)
Een crowdfunding actie (1)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Via een vriendenvereniging om giften vragen (2)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Op andere manieren om incidentele giften vragen (3)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sponsorbijdragen van bedrijven (4)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Bij de Rijksoverheid subsidie aanvragen (5)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Een beroep doen op publieke (culturele) fondsen (6)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Een beroep doen op private (culturele) fondsen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Op andere manieren, namelijk: (7)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

#### Deel 4. Algemene vragen

[Q54] Ten slotte volgen hierbij nog enkele algemene vragen over uw instelling.

Op welke postcode is uw instelling gevestigd? (bijv. 1111BB)

Postcode: \_\_\_\_\_

[Q55] In welk jaar is uw instelling opgericht? \_\_\_\_\_

[Q56. Filter: alleen invullen wanneer er bij "Wat was het totaal aantal bezoekers (betalend en niet betalend) van uw instelling in [Q3, opgegeven antwoord]?" een antwoord groter dan "0" is ingevuld]

In welk jaar is uw culturele instelling voor het eerst opengesteld voor het publiek?

\_\_\_\_\_

[Q57. Filter: alleen invullen wanneer er bij “Wat was het totaal aantal bezoekers (betalend en niet betalend) van uw instelling in [Q3, opgegeven antwoord]?” een antwoord groter dan “0” is ingevuld]

Waar komt het publiek van uw instelling voornamelijk vandaan?

- Uit de gemeente waar de instelling is gevestigd (1)
- Uit de regio waar de instelling is gevestigd (2)
- Uit heel Nederland (3)
- Uit het buitenland (4)
- Anders, namelijk ... (5) \_\_\_\_\_
- Weet niet (6)

[Q58. Filter: alleen invullen wanneer er bij “Wat was het totaal aantal bezoekers (betalend en niet betalend) van uw instelling in [Q3, opgegeven antwoord]?” een antwoord groter dan “0” is ingevuld]

In welke leeftijdscategorie valt het publiek van uw instelling voornamelijk?

- < 18 (1)
- 19 - 40 (2)
- 41 - 55 (3)
- 56+ (4)
- Weet niet (5)

[Q59] Welke sector is het **meest** van toepassing op uw instelling?

- Cultureel erfgoed (musea, archieven, bibliotheken, archeologie en monumenten) (3)
- Podiumkunsten (toneel, danstheater) (4)
- Podiumkunsten (muziek) (15)
- Beeldende kunst (5)
- Amateurkunst (6) Jeugdtheater (7)
- Podiumkunst festival (8)
- Film (9)
- Muziekfestival (10)
- Opera en orkesten (13)
- Literatuur (12)
- Anders, namelijk ... (14) \_\_\_\_\_
- Weet niet (25)

[Q60] Welke van onderstaande categorieën is het **meest** van toepassing op uw instelling?

- Museum (1)
- Presentatie instelling (2)
- Toneelgezelschap (3)

- Amateurkunst / Kunstencentrum (4)
- Jeugdtheater (5)
- Danstheater (6)
- Theater (7)
- Archief (8)
- Bibliotheek (9)
- Monument (10)
- Festival (theater, dans) (11)
- Filmfestival (12)
- Muziekfestival (13)
- Filmhuis (14)
- Opera (15)
- Orkest (16)
- Vriendenstichting of vriendenvereniging van (17)
- Amateurgezelschap (22)
- Historische vereniging (23)
- Klassieke muziek (gezelschappen en concerten) (24)
- Onderzoek, onderwijs en kenniscentra (25)
- Fonds (26)
- Literair (27)
- Beeldende kunst (28)
- Muziekpodium (29)
- Anders, namelijk ... (18) \_\_\_\_\_
- Weet niet (31)

[Q61] Is uw instelling lid van een koepelorganisatie?

- Nee (1)
- Ja (2)
- Weet niet (3)

[Q61. Filter: alleen gesteld wanneer op “Is uw instelling lid van een koepelorganisatie?” als antwoord “Ja” is gekozen]

Van welke koepelorganisatie(s) is uw instelling lid? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Kunsten 92' (2)
- Federatie Cultuur (3)
- BRAIN (Branchevereniging Archiefinstellingen Nederland) (4)
- NVB (Nederlandse Vereniging van Bioscoopexploitanten) (5)
- Kunstconnectie (6)
- VOB (Vereniging Openbare Bibliotheken) (7)
- VSCD (Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouw Directies) (8)
- VNPF (Vereniging Nederlandse Poppodia en Festivals) (9)



- NAPK (Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten) (10)
- NMV (De Nederlandse Museumvereniging) (11)
- De Zaak Nu (12)
- Provinciale of regionale koepelorganisatie (14)
- Anders, namelijk... (13) \_\_\_\_\_
- Geen (16)
- Weet niet (17)

[Q62] Graag zouden wij u op de hoogte stellen van de resultaten van dit onderzoek. Als u dit op prijs stelt, vul dan hier uw e-mailadres in. Wij behandelen uw e-mailadres vertrouwelijk en delen het niet met andere partijen.

E-mail adres: (1) \_\_\_\_\_

[Q63] Als u nog opmerkingen heeft over deze vragenlijst of dit onderzoek, dan kunt u deze hieronder kwijt.

---

---

---

---

---

U bent aangekomen bij het einde van de vragenlijst. Wij willen u hartelijk danken voor uw medewerking. Zodra er resultaten beschikbaar zijn zullen wij u desgewenst op de hoogte stellen via het door u ingevoerde e-mailadres.

## Bijlage C. Additionele tabellen

*Tabel 2.1. Giften aan cultuur in drie vermogensklassen (in €)*

	2011	2013	2014	2015	2018
Minder dan €1 miljoen	100	36	42	20	29
Tussen €1 en €5 miljoen	474	172	143	120	83
Meer dan €5 miljoen	599	597	322	481	527

*Tabel 3.1. Gemiddelde totale inkomsten longitudinale groep*

	2012	2013	2014	2015	2019
Hele longitudinale responsgroep	€ 1.360.996	€ 1.383.883	€ 1.362.167	€ 1.233.499	€ 1.341.134
Excl. zeer grote instellingen	€ 446.623	€ 450.457	€ 428.248	€ 419.140	€ 406.011
N longitudinale groep	53	53	53	53	53
N (excl. zeer grote instellingen)	51	52	52	52	51

<sup>1</sup> De totale gemiddelde inkomsten per inkomensklasse komt voort uit de enquêtevraag: 'Wat was het totaalbedrag aan inkomsten van uw instelling in (kalenderjaar)?'

*Tabel 3.2. Gemiddelde inkomsten uit fondsenwerving longitudinale groep 2012 – 2019*

	2012	2013	2014	2015	2019
Hele longitudinale responsgroep	€ 655.168	€ 650.774	€ 644.504	€ 794.624	€ 818.712
Longitudinale groep excl. zeer grote instellingen	€ 42.016	€ 51.020	€ 47.360	€ 50.612	€ 76.934
N	53	53	53	53	51
N (excl. zeer grote instellingen)	51	52	52	52	49

Tabel 3.3. Financieringsmix in gemiddelde inkomsten per inkomstenbron naar omvang categorie voor 2012, 2015 en 2019 (€)

		Rijks- subsidies	Subsidies overig	Publieks- inkomsten	Private inkomsten	Sponsor- inkomsten	Indirecte en overige	Andere inkomsten
Zeer klein (<2k)	2012	0	101	60	240	59	97	8
	2015	0	0	259	423	206	0	0
	2019	0	0	154	444	294	81	356
Klein (2-50k)	2012	178	2770	2682	3902	1718	1349	401
	2015	339	3048	5416	2564	1748	1087	1235
	2019	1018	6508	6568	7292	2514	2963	3593
Middelgroot (50k-1.5mln)	2012	53865	75400	59281	38016	4757	6535	60355
	2015	22735	98454	50117	55667	4276	6585	39790
	2019	80925	179540	136787	77773	22900	80573	24482
Groot en zeer groot (>1,5mln)	2012	648060	2221084	2097792	2900695	243145	763930	314652
	2015	540656	2058428	2025139	3365523	252981	398608	64283
	2019	1659939	3473801	3333086	1259389	289597	537567	191460

Tabel 3.4. Financieringsmix in aandeel inkomstenbron per inkomstenbron naar omvang categorie in 2012, 2015 en 2019 (%)

		Rijks- subsidies	Subsidies overig	Publieks- inkomsten	Private inkomsten	Sponsor- inkomsten	Indirecte en overige	Andere inkomsten
Zeer klein (<2k)	2012	0	18	11	42	10	17	1
	2015	0	0	29	48	23	0	0
	2019	0	0	12	33	22	6	27
Klein (2-50k)	2012	1	21	21	30	13	10	3
	2015	2	20	35	17	11	7	8
	2019	3	21	22	24	8	10	12
Middelgroot (50k-1.5mln)	2012	18	25	20	13	2	2	20
	2015	8	35	18	20	2	2	14
	2019	13	30	23	13	4	13	4
Groot en zeer groot (>1,5mln)	2012	7	24	23	32	3	8	3
	2015	6	24	23	39	3	5	1
	2019	15	32	31	12	3	5	2

Tabel 3.5. Financieringsmix longitudinale groep 2012 – 2019

	2012		2013		2014		2015		2019	
	n = 53		n =52		n = 52		n = 52		n =52	
	€	%	€	%	€	%	€	%	€	%
Rijkssubsidies	102.242	24	73.672	17	83.082	22	88.502	22	132.266	22
Subsidie overig	164.003	38	180.164	41	130.536	35	158.263	39	184.607	31
Publieks-										
inkomsten	98.466	23	125.457	28	84.951	23	89.768	22	124.155	21
Sponsoring	22.306	5	29.178	7	27.071	7	13.273	3	71.379	12
Private										
inkomsten	19.096	4	21.842	5	20.288	5	37.338	9	44.078	7
Indirecte en										
overige										
inkomsten	25.215	6	13.665	3	25.160	7	9.324	2	30.863	5
Andere										
inkomsten	1.166	0	458	0	4.961	1	6.846	2	12.999	2
Totale										
inkomsten	432.494	100	444.436	100	376.049	100	403.314	100	600.347	100

Tabel 3.6. Financieringsmix longitudinale groep 2012 – 2019 naar omvang (€)

		Rijks- subsidies	Subsidies overig	Publieks- inkomsten	Private inkomsten	Sponsor- inkomsten	Indirecte en overige	Andere inkomsten
Zeer klein (<2k)	2012	0	117	96	385	89	10	80
	2013	0	3	104	110	50	150	98
	2014	0	0	45	165	0	64	2
	2015	0	0	413	228	330	0	0
	2019	0	0	0	941	250	16	0
Klein (2-50k)	2012	342	3.564	3.422	4.291	1.471	1.167	181
	2013	519	2.821	4.177	3.246	970	2.222	514
	2014	342	2.436	4.201	3.784	1.689	2.558	82
	2015	476	1.866	4.8748	2.906	1.680	1.922	1.718
	2019	627	3.329	5.325	3.700	1.653	2.745	1.135
Middelgroot (50k-1,5mln)	2012	21.661	132.054	96.181	56.637	7.548	10.005	2.500
	2013	11.213	150.462	82.268	64.163	9.525	7.744	0
	2014	45.582	99.977	70.611	62.996	10.173	32.460	4.506
	2015	41.428	89.129	56.229	78.582	7.381	3.204	16.703
	2019	28.953	38.148	92.424	106.719	12.700	3.256	7.870
Groot en zeer groot (>1,5mln)	2012	1.009.484	1.369.277	774.578	38.886	205.782	231.905	5.018
	2013	732.103	1.437.736	1.052.541	30.480	271.664	108.669	1.958
	2014	734.713	1.065.453	664.705	15.426	244.612	157.879	38.573
	2015	768.996	1.316.117	707.475	91.247	103.079	76.207	2.824
	2019	922.222	1.282.231	716.903	301.996	295.515	212.159	75.749

Tabel 3.7. Financieringsmix longitudinale groep 2012 – 2019 naar omvang (%)

		Rijks- subsidies	Subsidies overig	Publieksin- komsten	Private inkomsten	Sponsorin- komsten	Indirecte en overige	Andere inkomsten
Zeer klein (<2k)	2012	0	15	12	50	11	1	10
	2013	0	1	20	21	10	29	19
	2014	0	0	16	60	0	23	1
	2015	0	0	43	23	34	0	0
	2019	0	0	0	78	21	1	0
Klein (2- 50k)	2012	2	25	24	30	10	8	1
	2013	4	19	29	22	7	15	4
	2014	2	16	28	25	11	17	1
	2015	1	3	82	5	3	3	3
	2019	3	18	29	20	9	15	6
Middel- groot (50k- 1,5mln)	2012	7	40	29	17	2	3	1
	2013	3	46	25	20	3	2	0
	2014	14	31	22	19	3	10	1
	2015	14	30	19	27	3	1	6
	2019	10	13	32	37	4	1	3
Groot en zeer groot (>1,5mln)	2012	28	38	21	1	6	6	0
	2013	20	40	29	1	7	3	0
	2014	25	36	23	1	8	5	1
	2015	25	43	23	3	3	2	0
	2019	24	34	19	8	8	6	2

Tabel 3.8. Financieringsmix naar sector 2019 (%)

	Rijks- subsidie	Subsidie overig	Publieksin- komsten	Spons- oring	Private inkomsten	Indirecte en overige inkomsten	Andere inkomsten
Cultureel erfgoed	23	30	27	2	12	4	1
Podiumkunsten							
(toneel, dans)	11	54	21	4	3	5	1
Beeldende kunst	26	28	27	3	9	6	1
Amateurkunst	27	34	14	15	2	8	1
Jeugdtheater	39	18	17	10	7	9	0
Podiumkunst							
festival	59	13	10	1	17	0	0
Film	12	27	26	6	23	6	0
Muziekfestival	0	44	21	20	6	10	0
Literatuur	2	90	1	0	5	2	0
Opera en							
orkesten	44	35	10	2	7	1	2
Podiumkunsten							
(muziek)	5	35	42	2	5	10	1
Anders	0	73	17	1	2	6	2
Weet niet	29	38	9	0	16	7	0

Tabel 3.9. Geschatte kansen op het genereren van eigen inkomsten uit fondsenwerving (%)

	2015	2016	2020
Helemaal geen kansen	8	4	5
Weinig kansen	48	39	40
Redelijk wat kansen	35	35	42
Heel veel kansen	4	10	6
Weet niet	6	2	7

Tabel 3.10. Aandeel fondsenwervende instellingen 2019 (%)

Zeer klein (<2k)	55
Klein (€ 2.000 - € 50.000)	50
Middelgroot (50k-1.5mln)	73
Groot (1.5-10mln)	89
Zeer groot (>10mln)	100
Totale respons	65



Tabel 3.11. Gemiddeld aantal medewerkers, vrijwilligers en stagiairs voor fondsenwerving 2019

	Betaalde medewerkers met een vast contract	Betaalde medewerkers tijdelijk contract	Ingehuurde betaalde medewerkers (ZZP'ers, freelancers)	Betaalde medewerkers totaal*	Vrijwilligers	Stagiairs	Totaal**
Zeer klein (<2k)	0	0	0	0	1,5	0	1,5
Klein (€ 2.000 - € 50.000)	0,1	0	0,1	0,2	3,3	0	3,5
Middelgroot (50k- 1.5mln)	1,3	0,4	0,9***	2,6	9,2	0,2	12
Groot (1.5- 10mln)	2,1	1,2	0,4	3,7	26,2****	0,7	30,6
Zeer groot (>10mln)	2,1	1,3	0,4	3,8	0,2	0,2	4,2
Totale respons	1,5	0,6	0,4	2,5	11,5	0,3	14,3

\* Dit is het totaal van betaalde werknemers in vaste dienst, met een tijdelijk contract en ingehuurde werknemers.

\*\* Dit is het totaal van betaalde werknemers samen met vrijwilligers en stagiairs.

\*\*\* In deze tabel is één middelgrote instelling buiten beschouwing gelaten voor de categorie 'vrijwilligers'. Deze middelgrote instelling vertekende het gemiddelde sterk.

\*\*\*\* Het gemiddelde aantal vrijwilligers binnen grote instellingen is relatief hoog; dit wordt veroorzaakt door een aantal instellingen die tussen de 100 en 300 vrijwilligers hebben opgegeven die zich bezighouden met fondsenwerving.

Tabel 3.12. FTE voor fondsenwerving naar omvang culturele instelling 2019

	Betaalde medewerkers met een vast contract	Betaalde medewerkers tijdelijk contract	Ingehuurde betaalde medewerkers (ZZP'ers, freelancers)	Betaalde medewerkers totaal**	Vrijwilligers	Stagiairs	Totaal*
Zeer klein (<2k)	0	0	0	0	1	0	0
Klein (€ 2.000 - € 50.000)	0,1	0	0	0,1	2,2	0	2,3
Middelgroot (50k- 1.5mln)	0,7	0,1	0,6	1,4	0,9*	0,1	2,4
Groot (1.5- 10mln)	0,8	0,6	0,1	1,5	0,9	0,1	2,5
Zeer groot (>10mln)	1,7	1,1	0,1	2,9	0,1	0,1	3,1
Totale respons	1,4	0,8	0,3	0,3	2,3	0,08	3,8

\* In deze tabel is één middelgrote instelling buiten beschouwing gelaten voor de categorie 'vrijwilligers'. Deze middelgrote instelling vertekende het gemiddelde sterk.

Tabel 3.13. Aanvraag of overweging nieuwe vormen van financiering (% , n = 386)

	Matching	Garantiestelling	Lening
Wij hebben deze vorm van financiering niet overwogen	45	87	80
We hebben deze vorm van financiering overwogen maar niet aangevraagd	16	8	9
We hebben deze vorm van financiering aangevraagd	40	5	12

Tabel 3.14. Uitgegeven of overwogen nieuwe vormen van financiering (% , n = 53)

	Matching	Garantiestelling	Lening
Wij hebben deze vorm van financiering niet overwogen	53	84	84
We hebben deze vorm van financiering overwogen maar niet uitgegeven	9	3	0
We hebben deze vorm van financiering uitgegeven	38	13	16

Tabel 3.15. Kennis over de Geefwet naar omvang culturele instelling

	Aandeel van instellingen met kennis over de multiplier (%)
Zeer klein (< € 2.000)	38
Klein (€ 2.000 - € 50.000)	47
Middelgroot (50k-1.5mln)	43
Groot (€ 1.500.000 - € 10.000.000)	52
Zeer groot (> € 10.000.000)	56
Totale respons	46

Tabel 3.16. Aandeel van de instellingen dat wel communiceerde over de Geefwet over de periodes 2012 - 2015, 2012 - 2016 en 2012 - 2020 naar omvang culturele instelling (%)

	2012 - 2015	2012 - 2016	2012 - 2020
Zeer klein (< € 2.000)	18	29	71
Klein (€ 2.000 - € 50.000)	38	40	61
Middelgroot (50k-1.5mln)	53	53	65
Groot en zeer groot (> € 1.500.000)	63	57	79
Totale respons	37	45	66

Tabel 3.17. Communicatie over Geefwet in 2019 en totale inkomsten longitudinale groep (€)

	Geen communicatie over Geefwet in 2019	Wel communicatie over Geefwet in 2019
2012	219.632	910.801
2013	199.354	955.438
2014	213.239	892.942
2015	201.799	855.029
2019	248.047	1.227.139

Tabel 3.18. Aandeel culturele instellingen met inkomsten uit een bepaalde inkomstenbron naar communicatie over de Geefwet 2019 (%)

	Geen communicatie	Wel communicatie
Rijkssubsidies	39	47
Overige subsidies	96	88
Publieksinkomsten	86	90
Private inkomsten	91	90
Sponsoring	71	71
Indirect en overige inkomsten	84	86
Andere inkomsten	53	63

Tabel 3.19. Financieringsmix longitudinale groep naar communicatie over de Geefwet in de periode 2012 - 2019 (€)

		Rijks- subsidies	Subsidies overig	Publieks- inkomsten	Private inkomsten	Sponsor- inkomsten	Indirecte en overige	Andere inkomsten
<i>Geen</i>	2012	14.246	126.765	41.515	19.329	5.158	7.508	30
<i>communicatie</i>	2013	0	118.073	47.375	19.019	7.850	4.950	83
	2014	0	110.310	22.388	49.942	2.609	12.840	4.714
	2015	1.667	114.349	23.001	34.549	5.383	4.062	2.177
	2019	6.784	129.572	36.328	41.767	4.898	22.433	0
<i>Wel</i>	2012	244.779	328.246	190.797	50.097	28.677	56.022	1.318
<i>communicatie</i>	2013	182.000	373.874	255.624	37.047	65.760	28.802	1.027
	2014	205.534	256.016	170.509	14.686	63.136	52.589	9.577
	2015	215.193	315.461	179.075	60.685	26.240	19.181	11.765
	2019	323.197	377.721	245.549	116.866	103.050	61.425	31.720

Tabel 3.20. Financieringsmix longitudinale groep naar communicatie over de Geefwet in de periode 2012 – 2019 (%)

		Rijks- subsidies	Subsidies overig	Publieks- inkomsten	Private inkomsten	Sponsor- inkomsten	Indirecte /overige	Andere inkomsten
<i>Geen</i>	2012	6	54	21	2	9	3	5
<i>communicatie</i>	2013	1	58	25	3	9	2	1
	2014	1	51	11	1	20	1	4
	2015	3	72	8	1	8	2	6
	2019	18	47	11	6	1	17	0
<i>Wel</i>	2012	50	11	15	2	11	10	0
<i>communicatie</i>	2013	39	8	23	4	20	3	4
	2014	21	17	12	3	40	3	4
	2015	28	12	31	5	21	3	0
	2019	28	13	32	17	5	5	0

Tabel 3.21. Houding ten opzichte van ondernemerschap van culturele instellingen in 2015, 2016 en 2020 (%)

	Jaar	(Helemaal) mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	(Helemaal) mee eens
1. Ondernemend werken	2015	28	28	44
is belangrijk voor onze	2016	17	23	60
instelling	2020	14	18	67

Tabel 3.22. Houding ten opzichte van het belang van ondernemend werken in 2015, 2016 en 2020 longitudinale groep (%)

	Jaar	(Helemaal) mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	(Helemaal) mee eens
1. Ondernemend werken	2015 (n =	27	31	42
is belangrijk voor onze	48)			
instelling	2016	21	19	60
	(n = 53)			
	2020	30	12	58
	(n = 53)			

Tabel 3.23. Bereidheid medewerkers en vrijwilligers ondernemend werken in 2020 (%)

	(Helemaal) niet van toepassing	Neutraal	(Helemaal) wel van toepassing
1. Onze medewerkers zijn zeer bereid om op een meer ondernemende manier te werken	18	25	57
2. Onze vrijwilligers staan enthousiast tegenover een meer ondernemende manier van werken	19	33	49

Tabel 3.24. Houding ten opzichte van innovatie in 2015, 2016 en 2020 (%)

	Jaar	(Helemaal) mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	(Helemaal) mee eens
1. Wij vinden het belangrijk om nieuwe kansen en mogelijkheden te verkennen en hiermee te experimenteren	2015	18	28	55
	2016	5	28	68
	2020	2	17	81
2. Wij proberen onze organisatie en onze programmering actief te verbeteren en te innoveren	2015	16	24	61
	2016	4	19	77
	2020	3	13	85
3. We zoeken altijd naar nieuwe manieren om dingen te doen	2015	15	24	61
	2016	6	24	70
4. Wij zoeken altijd naar vernieuwende projecten en activiteiten voor onze instelling	2020	4	20	76

Tabel 3.25. Houding ten opzichte van innovatie longitudinale groep (%)

	Jaar	(Helemaal) mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	(Helemaal) mee eens
1. Wij vinden het belangrijk om nieuwe kansen en mogelijkheden te verkennen en hiermee te experimenteren	2015 (n = 48)	12	38	50
	2016 (n = 53)	2	34	64
	2020 (n = 50)	0	28	74
2. Wij proberen onze organisatie en onze programmering actief te verbeteren en te innoveren	2015 (n = 48)	8	31	61
	2016 (n = 53)	2	30	68
	2020 (n = 50)	0	22	78
3. We zoeken altijd naar nieuwe manieren om dingen te doen	2015 (n = 48)	8	36	56
	2016 (n = 53)	8	26	66
	2020 (n = 50)	2	28	70



Tabel 3.26. Uitspraken over innovatie 2015, 2016 en 2020 (%)

	Jaar	<	=	>	
We hebben geen	2015	34	22	44	We hebben
nieuwe	2016	35	25	40	veel nieuwe
programma's of	2020*	23	16	63	programma's
activiteiten					en activiteiten
ontwikkeld					ontwikkeld
Wij brengen op	2020	32	21	47	Wij brengen
eigen initiatief					op eigen
slechts kleine					initiatief grote
veranderingen aan					veranderingen
in programma's of					aan in
activiteiten					programma's
					of activiteiten

< Behoudend; = neutrale middenpositie; > innovatief en vernieuwend.

\*In 2020 is de uitspraak geformuleerd als "Wij ontwikkelen geen nieuwe programma's of activiteiten (1) - Wij ontwikkelen continue nieuwe programma's en activiteiten (7)".

Tabel 3.27. Uitspraken over innovatie 2015, 2016 en 2020 longitudinale groep (%)

	Jaar	<	=	>	
We hebben geen	2015 (n = 48)	29	23	48	We hebben
nieuwe	2016 (n = 53)	26	19	55	veel nieuwe
programma's of	2020* (n = 37)	40	14	47	programma's
activiteiten					en activiteiten
ontwikkeld					ontwikkeld

< Behoudend; = neutrale middenpositie; > innovatief en vernieuwend.

\*In 2020 is de uitspraak geformuleerd als "Wij ontwikkelen geen nieuwe programma's of activiteiten (1) - Wij ontwikkelen continue nieuwe programma's en activiteiten (7)".

Tabel 3.28. Belang van innovatie en waarborgen artistieke kwaliteit 2020 (%)

	(Helemaal) niet van belang	Neutraal	(Erg) van belang
Bevorderen van de innovatie in de eigen organisatie	20	26	54
Het waarborgen van artistieke kwaliteit van programmering	16	11	74

Tabel 3.29. Uitspraken over pro activiteit 2020 (%)

	<	=	>	
Wij zijn zelden de eerste culturele instelling met het introduceren van nieuwe activiteiten of programma's	38	20	43	Wij zijn vaak de eerste culturele instelling met het introduceren van nieuwe activiteiten en programma's
Wij volgen de koers van vergelijkbare culturele instellingen	32	29	39	Wij zetten de koers voor vergelijkbare culturele instellingen

< reactief; = neutrale middenpositie; > proactief.

Tabel 3.30. Uitspraken over het nemen van risico in 2015, 2016 en 2020 (%)

	Jaar	<	=	>	
Wij maken veilige keuzes qua projecten en activiteiten.	2015	47	26	28	Wij nemen risico's qua projecten en activiteiten.
	2016	47	21	32	
	2020	45	17	38	
Bij onzekere situaties, kijken wij eerst de kat uit de boom om overhaaste beslissingen te voorkomen.	2015	40	27	33	Bij onzekere situaties, nemen wij een krachtige en assertieve houding aan om het aantal (potentiële) kansen te maximaliseren.
	2016	45	24	31	
	2020	40	25	35	

< Risico-avers; = neutrale middenpositie; > risico-nemend.

Tabel 3.31. Uitspraken over het nemen van risico in 2015, 2016 en 2020 longitudinale groep (%)

	Jaar	<	=	>	
Wij maken veilige keuzes qua projecten en activiteiten.	2015 (n = 48)	56	15	29	Wij nemen risico's qua projecten en activiteiten.
	2016 (n = 53)	38	17	45	
	2020 (n = 51)	55	22	23	
Bij onzekere situaties, kijken wij eerst de kat uit de boom om overhaaste beslissingen te voorkomen.	2015 (n = 48)	44	29	27	Bij onzekere situaties, nemen wij een krachtige en assertieve houding aan om het aantal (potentiële) kansen te maximaliseren.
	2016 (n = 53)	51	23	26	
	2020 (n = 51)	49	18	33	

< Risico-avers; = neutrale middenpositie; > risico-nemend.

Tabel 3.32. Houding ten opzichte van zelfstandigheid van culturele instellingen in 2015, 2016 en 2020 (%)

	Jaar	(Helemaal) mee oneens	Niet mee eens, niet mee eens	(Helemaal) mee eens
1. Het is goed om minder afhankelijk van de overheid te zijn	2015	19	28	53
	2016	20	28	51
	2020	20	26	54
2. Wij krijgen liever fondsen dan dat wij subsidie krijgen van de overheid	2015	26	28	46
	2016	24	35	41
	2020	24	33	43

Tabel 3.33. Houding ten opzichte van zelfstandigheid van culturele instellingen in 2015, 2016 en 2020 longitudinale groep (%)

	Jaar	(Helemaal) mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	(Helemaal) mee eens
1. Het is goed om minder afhankelijk van de overheid te zijn	2015 (n = 48)	17	29	54
	2016 (n = 53)	19	23	58
	2020 (n = 51)	18	29	53
2. Wij krijgen liever fondsen dan dat wij subsidie krijgen van de overheid	2015 (n = 58)	29	19	52
	2016 (n = 53)	30	34	36
	2020 (n = 51)	28	27	45

Tabel 3.34. Belang van zelfstandigheid en fondsenwerving culturele instellingen in 2020 (%)

	(Helemaal) niet van belang	Neutraal	(Erg) van belang
1. Investeren in zelfstandigheid	15	28	57
2. Verhogen van de inkomsten uit sponsoring en giften	12	18	70

Tabel 3.35. Uitspraken kennis en training fondsenwerving binnen culturele instellingen in 2020 (%)

	(Helemaal) mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	(Helemaal) mee eens
1. Onze medewerkers missen kennis op het gebied van fondsenwerving	30	24	46
2. Wij bieden onze medewerkers training aan op het gebied van marketing en/of fondsenwerving	49	27	24
3. Onze vrijwilligers hebben de expertise die nodig is voor de taken die zij uitvoeren	14	21	65

Tabel 3.36. *Uitspraak training fondsenwerving binnen culturele instellingen longitudinale groep (%)*

	Jaar	(Helemaal) mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	(Helemaal) mee eens
1. Wij bieden onze medewerkers training aan op het gebied van marketing en fondsenwerving	2015 (n = 48)	67	23	10
	2016 (n = 53)	59	34	8
	2020 (n = 31)	61	13	26

Tabel 3.37. *Uitspraak training medewerkers in 2015, 2016 en 2020 (%)*

	Jaar	(Helemaal) mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	(Helemaal) mee eens
1. Wij bieden onze medewerkers training aan op het gebied van marketing en/of fondsenwerving	2015	74	14	15
	2016	48	34	18
	2020	49	27	24

Tabel 3.38. *Houding ten opzichte van het bedrijfsleven en samenwerkingen in 2015, 2016 en 2020 (%)*

	Jaar	(Helemaal) mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	(Helemaal) mee eens
1. Binnen onze instelling heerst geen terughoudendheid als het gaat om het bedrijfsleven	2015	22	26	53
	2016	17	26	57
	2020	18	24	58
2. Wij zien meerwaarde in het samenwerken met andere partijen buiten de culturele sector	2015	10	18	72
	2016	17	23	60
	2020	9	16	75

Tabel 3.39. *Houding ten opzichte van het bedrijfsleven en samenwerkingen in 2015, 2016 en 2020 longitudinale groep (%)*

	Jaar	(Helemaal) mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	(Helemaal) mee eens
1. Binnen onze instelling heerst geen terughoudendheid als het gaat om het bedrijfsleven	2015 (n = 48)	23	37	40
	2016 (n = 53)	15	25	60
	2020 (n = 50)	20	30	50
2. Wij zien meerwaarde in het samenwerken met andere partijen buiten de culturele sector	2015 (n = 48)	15	23	62
	2016 (n = 53)	8	21	71
	2020 (n = 50)	12	20	68

Tabel 3.40. *Houding ten opzichte van verandering in 2020 (%)*

	(Helemaal) niet van belang	Neutraal	(Erg) van belang
1. Behoud van de huidige instelling en de manier waarop er gewerkt wordt.	18	29	54
2. Onze medewerkers vinden het niet lastig om anders te gaan werken dan ze gewend zijn	31	31	38
3. Onze vrijwilligers denken mee over de ontwikkeling van nieuw beleid	28	22	50

Additionele tabellen hoofdstuk 4. Invloed van COVID-19 op inkomsten van culturele instellingen.

Tabel 4.1. Verandering van de inkomsten vergeleken met de begroting in 2020 naar omvang culturele instelling vanwege COVID-19 (%)

	Onze inkomsten zijn afgenomen	Onze inkomsten zijn gelijk gebleven	Onze inkomsten zijn toegenomen
Zeer klein (< € 2.000)	48	41	11
Klein (€ 2.000 – € 50.000)	64	32	5
Middelgroot (50k-1.5mln)	73	23	4
Groot en zeer groot (> € 1.500.000)	79	17	4
Totale respons	66	27	5

We kunnen uit de verschillen tussen inkomensklassen niet eenvoudig conclusies trekken, omdat de grootste instellingen in een eerdere periode zijn uitgenodigd voor deelname aan het onderzoek (midden oktober – midden november) vergeleken met kleinere instellingen (midden november – midden december). De (zeer) grote instellingen hebben de vragenlijst eerder ingevuld, waardoor de tijdsperiode waar de vraag over gaat voor hen kleiner is. Dit geldt ook voor de andere tabellen naar inkomensklasse in dit hoofdstuk.

Tabel 4.2. Gemiddelde afname van de inkomsten vergeleken met de begroting in 2020 (%)

Zeer klein en klein (< € 50.000)	53
Middelgroot(50k-1.5mln)	52
Groot en zeer groot (> € 1.500.000)	41
Totale respons	51

Tabel 4.3. Aandeel instellingen per verandering in de inkomsten per inkomstenbron sinds maart 2020 (%)

	Afgenomen	Gelijk gebleven	Toegenomen
Subsidie van de overheid	10	62	29
Publieksinkomsten	86	11	3
Sponsorinkomsten	46	48	6
Private inkomsten	44	43	12
Indirecte inkomsten	64	36	1
Overige inkomsten	61	35	5
Andere inkomsten	53	32	16
Totale inkomsten	73	19	8



Tabel 4.4. Aandeel instellingen met verandering in de inkomsten per inkomstenbron naar omvang instelling sinds maart 2020 (%)

		Afgenomen	Gelijk gebleven	Toegenomen
Totale inkomsten	Zeer klein en klein	68	24	9
	Middelgroot	80	14	7
	Groot en zeer groot	76	17	8
Subsidie van de overheid	Zeer klein en klein	18	67	15
	Middelgroot	7	64	29
	Groot en zeer groot	0	49	52
Publieksinkomsten	Zeer klein en klein	78	18	5
	Middelgroot	92	6	2
	Groot en zeer groot	97	3	0
Sponsorinkomsten	Zeer klein en klein	51	42	7
	Middelgroot	46	49	6
	Groot en zeer groot	34	62	4
Private inkomsten	Zeer klein en klein	46	45	9
	Middelgroot	48	41	11
	Groot en zeer groot	33	44	24
Indirecte inkomsten	Zeer klein en klein	65	34	1
	Middelgroot	64	37	0
	Groot en zeer groot	62	38	0
Overige inkomsten	Zeer klein en klein	55	38	7
	Middelgroot	63	34	3
	Groot en zeer groot	68	28	4
Andere inkomsten	Zeer klein en klein	60	24	16
	Middelgroot	47	37	16
	Groot en zeer groot	33	50	17

\* Zeer kleine en kleine instellingen (€ < 50.000); Middelgrote instellingen (€ 50.000 – € 1.500.000); grote en zeer grote instellingen (€ < 1.500.000).

Tabel 4.5. Gemiddeld aantal weken gesloten voor publiek naar omvang culturele instelling sinds maart 2020

Zeer kleine en kleine instellingen (< € 50.000)	21
Middelgrote instellingen (50k-1.5mln)	15
Grote en zeer grote instellingen (> € 1.500.000)	12
Totale respons	17

Tabel 4.6. Percentage geannuleerde culturele activiteiten en programma's sinds maart 2020

Zeer kleine en kleine instellingen (< € 50.000)	77
Middelgrote instellingen (50k-1.5mln)	64
Grote en zeer grote instellingen (> € 1.500.000)	52
Totale respons	66

Tabel 4.7. Op andere manieren toegang tot cultuur aangeboden (%) sinds maart 2020

Ja, activiteiten en programma's zijn veranderd	87
Nee, activiteiten en programma's zijn zoals voorheen voortgezet	13

Tabel 4.8. Verandering in het aanbieden van culturele activiteiten en programma's 2020

	N	%
Wij hebben activiteiten en programma's voor het publiek stopgezet, uitgesteld of afgezegd	250	44
Wij hebben onze bestaande activiteiten en programma's aangeboden aan een kleiner publiek	154	27
Wij hebben onze bestaande activiteiten en programma's op een andere manier aangeboden aan het publiek (bijv. online)	134	25
Wij hebben nieuwe activiteiten en programma's voor het publiek ontwikkeld	106	19

Tabel 4.9. Manieren waarop culturele instellingen vervangende inkomsten hebben gegenereerd 2020

	N	%
We hebben geen vervangende inkomsten gegenereerd	272	47
We hebben geprobeerd op andere manieren inkomsten te genereren	130	23
We hebben een beroep gedaan op de algemene steunmaatregelen van de Rijksoverheid	124	22
We hebben gebruik gemaakt van de sectorspecifieke steunmaatregelen van de rijksoverheid	102	18
We hebben een beroep gedaan op steunmaatregelen van de gemeente	62	11
We hebben een beroep gedaan op steunmaatregelen van de provincie	41	7

Tabel 4.10. Manieren waarop vervangende inkomsten zijn gegenereerd naar omvang culturele instelling sinds maart 2020 (%)

	We hebben geen vervangende inkomsten gegenereerd	We hebben geprobeerd op andere manieren inkomsten te genereren	10	We hebben een beroep gedaan op de algemene steunmaatregelen van de Rijksoverheid	We hebben een beroep gedaan op steunmaatregelen van de provincie	We hebben gebruik gemaakt van de sectorspecifieke steunmaatregelen van de rijksoverheid
Zeer klein en klein (< € 50.000)	67	31	10	20	9	16
Middelgroot(50k-1.5mln)	27	39	48	54	38	44
Groot en zeer groot (> € 1.500.000)	4	31	43	27	53	40

Tabel 4.11. Aandeel culturele instellingen dat op andere manieren inkomsten werft sinds maart 2020

	N	%
We hebben op andere manieren om incidentele giften gevraagd	58	10
We hebben een beroep gedaan op publieke (culturele) fondsen	56	10
We hebben een beroep gedaan op private (culturele fondsen)	53	9
We hebben op andere manieren inkomsten proberen te generen	39	7
We hebben via een vriendenvereniging om giften gevraagd	36	6
We hebben bij de Rijksoverheid andere subsidies dan de steunmaatregelen aangevraagd	31	5
We hebben sponsorbijdragen bij bedrijven gezocht	26	5
We hebben een crowdfunding actie opgezet	16	3

Tabel 4.12. Manieren om uitgaven te verlagen sinds maart 2020

	N	%
We hebben op het vermogen geteerd	147	26
We hebben op andere manieren minder uitgegeven	135	24
We hebben de inzet van ingehuurde medewerkers verminderd (freelance, zzp)	107	19
We hebben minder of geen huur betaald	59	10
We hebben bezoekers die al betaald hadden om coulance gevraagd	64	11
We hebben de inzet van medewerkers met een tijdelijk dienstverband verminderd	40	7
We hebben gewerkt met extra inzet van vrijwilligers	25	4
We hebben medewerkers ontslagen	14	2

Tabel 4.13. Inschatting stabiliteit van de financiële situatie van culturele instellingen 2020.

	Totale respons	Zeër klein (< € 2.000)	Klein (€ 2.000 – € 50.000)	Middelgroot (50k-1.5mln)	Groot en zeër groot (> € 1.500.000)
Gemiddeld cijfer	7,0	6,3	7,1	6,8	7,0

Tabel 4.14. Kansen voor genereren van inkomsten in de komende 12 maanden (%)

	Helemaal geen kansen	Weinig kansen	Redelijk wat kansen	Heel wat kansen	Weet niet
Andere manieren	31	29	24	17	/
Beroep op private (culturele) fondsen	10	27	39	17	8
Beroep op publieke (culturele) fondsen	11	26	41	16	6
Via een vriendenverenigingen om giften vragen	19	27	35	14	5
Overheidssubsidies aanvragen	19	28	35	15	4
Op andere manieren op incidentele giften vragen	12	36	36	9	7
Crowdfunding actie	28	41	19	4	9
Sponsoring van bedrijven	18	49	25	3	5